343
S76

UNIVERSUL JURIDIC

Emilian STANCU
Petruț CIOBANU

Criminalistică

Metodologia criminalistică

II 452 996
BCU IAȘI

UJ

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

II 452 996
BCU IASI

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CRIMINALISTICĂ

Metodologia criminalistică

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

STANCU, Emilian

■ **Activitate profesională:**

- membru titular al Academiei de Ştiinţe Juridice din România (2016-prezent);
- profesor universitar şi conducător de doctorat în domeniul Dreptului penal, profilul Criminalistică (1994-prezent);
- profesor universitar emerit doctor, disciplina Criminalistică, Facultatea de Drept, Universitatea din Bucureşti (1969-prezent);
- preşedintele Comisiei de Ştiinţe Juridice a Agenţiei Române de Asigurare a Calităţii în Învăţământul Superior (2006-2010);
- directorul Şcolii Doctorale a Facultăţii de Drept, Universitatea din Bucureşti (2005-2011);
- rector al Academiei de Poliţie „Alexandru Ioan Cuza" din Bucureşti (1997-2000).

■ **Publicaţii:**

- autor şi coautor a numeroase lucrări ştiinţifice, studii, cursuri şi manuale universitare în domeniul Dreptului penal şi Criminalisticii;
- autor al unui *Tratat de criminalistică* în şase ediţii, ultima ediţie fiind publicată în anul 2015.

■ **Premii:**

- Premiul Academiei Române „Simion Bărnuţiu", în anul 2010, pentru lucrarea *Tratat de criminalistică*, ed. a 5-a, revăzută şi adăugită, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2010.

CIOBANU, Petruţ

■ **Activitate profesională:**

- cadru didactic la Facultatea de Drept, Universitatea din Bucureşti, Departamentul Drept penal;
- avocat, membru al Baroului Bucureşti şi al Uniunii Naţionale a Barourilor din România;
- titular al Cabinetului de Avocat „Dr. Petruţ Ciobanu";
- prodecan al Baroului Bucureşti şi vicepreşedinte al Uniunii Naţionale a Barourilor din România;
- lector la disciplinele Drept penal şi Drept procesual penal;
- responsabil cu pregătirea continuă în domeniul Dreptului public, în cadrul Institutului Naţional pentru Pregătirea şi Perfecţionarea Avocaţilor;
- membru în Comisia de elaborare a subiectelor pentru examenul de admitere şi definitivare în profesia de avocat;
- membru în Colegiul Ştiinţific al revistei „Pandectele Săptămânale", editată de către Editura Rosetti International;
- membru în Colegiul de conducere al Centrului de Cercetare în domeniul Ştiinţelor Penale din cadrul Facultăţii de Drept, Universitatea din Bucureşti;
- membru al Asociaţiei Române de Ştiinţe Penale;
- membru al Asociaţiei Criminaliştilor din România;
- membru în cadrul reţelei europene de avocaţi PenalNet;
- a participat la numeroase conferinţe în domeniul Criminalisticii, Dreptului penal, Dreptului procesual penal, la nivel naţional şi internaţional.

■ **Publicaţii:**

- autor de articole, studii, lucrări publicate în reviste de specialitate şi volume ale unor conferinţe.

BCU UNIVERSITY LIBRARY

345
S76

Emilian STANCU **Petruț CIOBANU**

CRIMINALISTICĂ

Metodologia criminalistică

186037

Universul Juridic
București
-2018-

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Editat de **Universul Juridic SRL.**
Editura **Universul Juridic** este acreditată CNATDCU (lista A2) și este considerată editură cu prestigiu recunoscut.

Copyright © 2018, **Universul Juridic SRL.**
Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin **Universul Juridic SRL.**
Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul scris al **Universul Juridic SRL.**

Niciun exemplar din prezentul tiraj nu va fi comercializat fără ștampila și semnătura Editurii sau, după caz, a Autorului/Autorilor, aplicate pe interiorul ultimei coperte.

Respect pentru autorii noștri, respect pentru profesia aleasă!

Prezenta lucrare, în tot sau în parte, este purtătoare de drepturi de autor, aflate sub protecția Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe. Întrucât, în contemporaneitate, aceste drepturi sunt ignorate și încălcate într-o măsură alarmantă, în pofida sistemului valorilor și convențiilor sociale nescrise, a devenit necesară apărarea lor prin forța și sub sancțiunea legii.

UNIVERSUL JURIDIC SRL, titular al dreptului de autor asupra prezentei lucrări, precizează pentru cititorii săi:

- conform art. 140 din Legea nr. 8/1996, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la o lună la un an sau cu amendă reproducerea, fără autorizarea sau consimțământul titularului drepturilor recunoscute de lege, a operelor purtătoare de drepturi de autor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe;
- conform art. 14 din Legea nr. 8/1996, prin reproducere se înțelege realizarea, integrală sau parțială, a uneia ori a mai multor copii ale unei opere, direct sau indirect, temporar ori permanent, prin orice mijloc și sub orice formă, inclusiv realizarea oricărei înregistrări sonore sau audiovizuale a unei opere, precum și stocarea permanentă ori temporară a acesteia cu mijloace electronice.

Editura își rezervă dreptul de a acționa, prin mijloace legale și prin implicarea autorităților competente, în vederea protejării drepturilor patrimoniale de autor al căror deținător este în baza contractelor de editare.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
STANCU, EMILIAN
Criminalistică : metodologia criminalistică / Emilian Stancu, Petruț Ciobanu. - București : Universul Juridic, 2018
Conține bibliografie
ISBN 978-606-39-0219-2

I. Ciobanu, Petruț

343.9

20 APR. 2018

Redacție:
tel.: 0732.320.666
e-mail: redactie@universuljuridic.ro

Distribuție:
tel.: 021.314.93.15
fax: 021.314.93.16
e-mail: distributie@universuljuridic.ro

editurauniversuljuridic.ro

Portal:
tel.: 0725.683.560
e-mail: portal@universuljuridic.ro

universuljuridic.ro

Librăria UJmag:
tel.: 0733.673.555; 021.312.22.21
e-mail: comenzi@ujmag.ro

ujmag.ro

Capitolul I
METODOLOGIA INVESTIGĂRII INFRACŢIUNILOR DE OMUCIDERE

Secţiunea I
Aspecte introductive

1. Consideraţii preliminare

1.1. Importanţa şi rolul investigaţiei criminalistice a omuciderii. Viaţa omului, existenţa sa, în egală măsură individuală şi socială, a stat în centrul acţiunilor, al transformărilor proprii tuturor etapelor parcurse de umanitate în dezvoltarea sa, desigur cu specificul fiecărei epoci istorice, cu părţile sale mai bune sau mai rele.

Apărarea *celei mai importante* valori sociale, ea însăşi creatoare de valori, are o semnificaţie cu totul deosebită. A pune în pericol viaţa unui om reprezintă un act care primejduieşte nu numai existenţa individului, ci însuşi ansamblul relaţiilor sociale, omul reprezentând esenţa acestor relaţii.

A ucide înseamnă a suprima pe făuritorul de istorie, pe beneficiarul bunurilor create împreună cu semenii săi. Prin apărarea acestei valori inestimabile, este ocrotită nu numai fiinţa umană, dar şi imensa masă a relaţiilor sociale[1]. Printre multiplele mijloace de apărare a vieţii omului, se află şi mijloacele juridice, iar dintre acestea, un loc bine definit îl ocupă cele proprii Dreptului penal[2].

---

[1] V. Dongoroz, în introducerea la lucrarea colectivă, *Explicaţii teoretice ale Codului penal român,* vol. III, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1971, p. 7.

[2] C. Bulai, A. Filipaş, C. Mitrache, *Instituţii de Drept penal*, Ed. Trei, Bucureşti, 2001, p. 280-281. A se vedea şi M. Udroiu, *Drept penal. Partea specială. Noul Cod penal,* ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2015, p. 1; A. Boroi, *Drept penal. Partea specială. Conform noului Cod penal*, ed. a 2-a, revăzută şi adăugită, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2014, p. 26.

Precizăm că am apelat la termenul *INVESTIGARE,* în accepțiunea sa largă de cercetare, de anchetă a unor fapte penale, astfel cum este consacrat în activitatea noastră de *urmărire penală*, în primul rând, pentru a-i sublinia complexitatea și dificultățile, dar și pentru a ne apropia, fără exagerare, de o terminologie devenită tot mai frecventă (a se vedea de exemplu terminologia anglo-saxonă de *crime investigation*[1]). Subliniem, de asemenea, că am intitulat acest capitol „Metodologia investigării omuciderii" – deși, mai exact, trebuia intitulat metodologia *investigării morții violente* – în încercarea de subliniere a semnificației, a greutății pe care o reprezintă urmărirea penală în cazul acestor infracțiuni.

Această modalitate specifică de apărare a existenței persoanei nu poate fi concepută decât în cadrul unui sistem organizat de ancheta destinată aflării adevărului, între care activitățile tehnico-tactice criminalistice ocupă o poziție cu totul deosebită.

Rolul și importanța investigației criminalistice în soluționarea infracțiunilor împotriva vieții – ca și în soluționarea celorlalte fapte penale – rezultă din aceea că știința Criminalisticii pune la îndemâna organelor judiciare metodele și mijloacele tehnico-științifice necesare descoperirii, fixării, ridicării și examinării urmelor omuciderii, a identificării autorului și eventual a victimei. Prin regulile tactice de efectuare a actelor de urmărire penală, precum și prin metodologia cercetării morții violente, este posibilă strângerea probelor necesare stabilirii adevărului.

Criminalistica oferă, în esență, instrumentele științifice destinate conturării elementelor constitutive ale infracțiunii, identificării făptuitorului și a celorlalți participanți la săvârșirea faptei și aplicării unei pedepse potrivit vinovăției lor.

1.2. Considerații referitoare la apariția și stingerea dreptului la viață. Pentru definirea cadrului metodologic al investigării criminalistice a omuciderii, considerăm că nu este lipsit de

[1] În acest sens, a se vedea A. Swenson, O. Wendel, *Metode moderne de investigație criminală*, Stockholm, 1954; M.J. Palmiotto, *Criminal investigation*, Nelson-Hall Publishers, Chicago, S.U.A., 1994; Le Moyne Snyder, *Homicide investigation*, Ed. Charles Thomas, California, S.U.A., 1958.

interes să reamintim, pe scurt, câteva aspecte referitoare la problematica începutului și sfârșitului vieții, în accepțiunea dreptului penal, dată fiind rezonanța sa în practica judiciară, deoarece instanțele juridice sunt puse în situația de a încadra o anumită faptă după cum o persoană este sau nu în viață.

În doctrina penală, se admite că o persoană este sau nu în viață din momentul în care, după naștere, are o existență extrauterină independentă, începând să respire[1]. Progresele realizate în domeniul științelor medicale și în domeniul științelor juridice, au impus o opinie net superioară, potrivit căreia *apariția dreptului la viață* se situează în momentul *declanșării procesului biologic al nașterii*[2].

În sprijinul acestei teze vin argumentele medicilor anatomopatologi, care susțin că moartea violentă a nou-născutului se poate produce intrauterin *(antepartum)*, înainte de naștere, în timpul nașterii *(perinatal)* și după naștere *(postpartum)*[3].

Astăzi nu se poate vorbi de un moment fix al apariției vieții, decis teoretic (separarea copilului de corpul mamei, inspirarea aerului în plămâni ș.a.), precizarea etapei în care a survenit moartea, a cauzei și mecanismelor ei făcându-se numai cu ajutorul expertizei medico-legale, îndeosebi în cazul delimitării infracțiunii de pruncucidere de infracțiunea de avort.

Moartea este un proces complex, caracterizat prin mai multe stări terminale: agonie, moarte clinică, moarte biologică, ultima fiind considerată ca *moarte ireversibilă,* spre deosebire de primele două, în care procesul tanatologic poate fi întrerupt, fără consecințe morfo-funcționale.

Moartea definitivă, biologică, se instalează în momentul încetării activității creierului și a trunchiului cerebral. Din acest moment,

---

[1] S.R. Difalco, *Nuovo Codice Penal Comentato,* vol. IV, U.T.E.T., Torino, 1940, p. 232.

[2] C. Bulai, *Curs de drept penal. Partea specială,* ed. a II-a, T.U.B., 1976, p. 96; G. Antoniu, în lucrarea colectivă *Codul penal al României, comentat și adnotat. Partea specială,* vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1975, p. 70; R.M. Stănoiu, *Explicații teoretice ale codului penal român,* vol. III, *supra cit.,* p. 181; O.A. Stoica, *Drept penal. Partea specială,* Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1976, p. 64.

[3] Gh. Scripcaru și M. Terbancea, *Medicină legală,* Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1970, p. 163; Vl. Beliș, *Medicină legală,* ed. a III-a, Ed. Juridică, București, 2001, p. 224-225.

denumit şi *moarte cerebrală*, refacerea celulelor nervoase este practic imposibilă, cel puţin în condiţiile actuale ale dezvoltării ştiinţelor medicale[1].

Stabilirea criteriilor morţii are incidenţă asupra soluţionării unei serii de probleme cu implicaţii social-juridice, alături de cele penale, cum ar fi, de exemplu, transplantul de organe, încetarea procedurilor terapeutice de reanimare, admisibile numai după ce a intervenit moartea cerebrală[2].

2. Principalele probleme, obiect al probaţiunii, care trebuie clarificate prin investigarea morţii violente

Investigarea omorului se particularizează, faţă de cercetarea altor categorii de infracţiuni, prin problematica sa specifică, concentrată în câteva direcţii principale, respectiv: stabilirea cauzei şi naturii morţii, a circumstanţelor de timp şi de mod în care a fost săvârşită fapta, descoperirea mijloacelor sau instrumentelor folosite la suprimarea vieţii victimei, identificarea autorului, a eventualilor participanţi la comiterea omorului, precizarea scopului sau a mobilului infracţiunii[3].

---

[1] Vl. Beliş, V. Panaitescu, G. Eugen, *Medicina legală*, Ed.Teora, Bucureşti, 1992, p. 18; M. Kernbach, *Medicina judiciară*, Ed.Medicală, Bucureşti, 1958, p. 433; I. Moraru, *Medicina legală*, Ed. Medicală, 1967, Bucureşti, p. 62-66.

[2] Referitor la reanimare, Gh. Scripcaru şi M. Terbancea, *supra cit.*, p. 54, precizează că, în cazul readucerii la viaţă prin mijloace de reanimare, doar a unor automatisme primare şi a evoluţiei unui individ spre un comportament penal uneori foarte periculos, se pune problema responsabilităţii acestuia faţă de faptele sale, problemă care se rezolvă după regulile expertizei medico-legale psihiatrice.

[3] Referitor la aceste probleme, a se vedea Le Moyne Snyder, *Homicide investigation, supra cit.*, p. 3-13; R. Lechat, *La technique de l'enquête criminelle,* vol. I, Editions Moderna, Bruxelles, 1959, p. 181; M. Le Clere, *Manuel de police technique,* ed. a 2-a, Ed. Police-Revue, Paris, 1974; C. Suciu, *Criminalistica,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 601; L. Coman, *Aspecte privind cercetarea la faţa locului a infracţiunilor de omor,* Serv. cultural, presă şi editorial al Ministerului de Interne, Bucureşti, 1975, p. 35; C. Aioaniţoaie, *Curs de criminalistică*, vol. III, *Metodica criminalistică*, partea I, Ed. de Şcoala militară de ofiţeri a Ministerului de Interne, Bucureşti, 1977, p. 1 şi urm.; M.J. Palmiotto, *Criminal investigation, supra cit.*, p. 280 şi urm.; I. Mircea, *Criminalistica,* Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 318; A. Ciopraga şi I. Iacobuţă, *Criminalistica,* Ed. Chemarea, Iaşi, 1997, p. 363; V. Berchesan, *Metodologia investigării criminalistice a omorului,* Ed. Paralela 45, Piteşti, 1988, p. 77 şi urm.

Obiectul probațiunii îl constituie tocmai aceste probleme sus-menționate, dar particularizate la fiecare caz în parte, cu tot ce are el mai deosebit. Indiferent de particularitățile omorului, organul judiciar va trebui să-şi orienteze cercetările potrivit formulei „celor 7 întrebări", respectiv: *ce* faptă s-a comis şi care este natura ei? *unde* s-a comis fapta? *când* a fost săvârşită? *cine* este autorul? *cum* şi în ce mod a săvârşit-o? *cu ajutorul cui? în ce scop? cine este victima?*.

Pe baza răspunsului la aceste întrebări este posibil să se alcătuiască un *probatoriu de natură să reflecte realitatea* şi, astfel, să permită stabilirea adevărului judiciar.

2.1. Stabilirea cauzei şi naturii morții. Identificarea cauzei morții este o problemă la a cărei rezolvare îşi dau concursul, deopotrivă, medicul legist şi organul de urmărire penală. În funcție de cauza ei, moartea poate fi consecința unui *omor,* a unei *sinucideri* sau a unui *accident, „diagnosticul juridic"* al decesului stabilindu-se din coroborarea interpretării datelor obținute prin investigațiile științifice criminalistice şi cele anatomopatologice, iar investigațiile medico-legale au prioritate.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

2.2. Identificarea locului în care a fost săvârşit omorul. Stabilirea locului în care a fost săvârşit omorul este o problemă importantă pentru soluționarea cazului, acesta fiind, de regulă, cel mai bogat în urme şi date cu privire la împrejurările în care s-a comis fapta. Cu atât mai mult se impune găsirea locului crimei, cu cât în practică se întâlnesc frecvent cazuri de transportare a victimei *în altă parte,* ori de împrăştiere a fragmentelor de cadavru în diverse locuri.

De asemenea, pe lângă locul propriu-zis al faptei, nu trebuie să excludem şi celelalte locuri sau zone în care au fost descoperite urme, mijloace materiale de probă, etc.

2.3. Stabilirea momentului comiterii infracțiunii. Momentul suprimării vieții victimei constituie o problemă cu semnificații multiple. Astfel, rezultatele cercetărilor trebuie să conducă, pe de o parte, la stabilirea *momentului exact* la care a survenit moartea, iar pe de altă parte, la încadrarea în timp *a activității infracționale* desfăşurate de autor.

Multe date pot conduce la delimitarea unei perioade de timp în care autorul a efectuat diverse acte de pregătire, aspect de natură să permită încadrarea faptei în categoria omorului cu premeditare, cu toate consecințele juridice care decurg din această împrejurare.

Stabilirea exactă a datei servește la clarificarea modului în care autorul și-a petrecut timpul înaintea comiterii infracțiunii, la precizarea intervalului în care acesta s-a aflat în câmpul infracțional și a activităților desfășurate după finalizarea actului, în scopul contracarării unor false alibiuri.

2.4. Determinarea modului în care a fost săvârșit omorul. Stabilirea modului de suprimare a vieții victimei este posibilă pe baza interpretării unui complex de date, de urme, cu privire la întreaga activitate desfășurată de infractor, pe baza unor investigații complexe, la care participă criminaliști și medicii legiști.

Se va determina, astfel, modul concret de operare, interesând o serie de circumstanțe de natură să servească la încadrarea corectă a faptei, cum ar fi, de exemplu, omorul prin cruzime ori pentru a înlesni săvârșirea unei alte infracțiuni [art. 189 alin. (1) lit. d) și h) C. pen.].

De asemenea, pe această cale, se stabilesc evoluția raportului dinamic victimă-agresor, natura eventualelor relații dintre victimă și agresor, posibilele încercări de simulare sau mascare a faptei, respectiv disimularea omorului prin sinucidere ori accident etc.

2.5. Identificarea făptuitorului și a celorlalți participanți. Identificarea autorului, a eventualilor participanți la săvârșirea infracțiunii (complici, instigatori, tăinuitori), este una dintre problemele centrale ale cercetării, de ea depinzând atât desfășurarea normală a procesului penal, cât și încadrarea corectă a faptei. Avem în vedere, de exemplu, situația în care autorul, ar putea fi, de exemplu, soț, rudă apropiată a victimei, împrejurare în care ne-am putea afla în prezența săvârșirii infracțiunii comisă cu violență asupra unui membru de familie (art. 199 C. pen.) sau situația în care autorul este o persoană care a mai săvârșit un omor, împrejurare în care ne aflăm în prezența unei forme calificate de omucidere [art. 189 alin. (1) lit. e) C. pen.].

Față de importanța pe care o prezintă identificarea autorului unui omor, trebuie precizat că, în practică, o bună parte din activitatea de investigare a unui omor, este destinată tocmai rezolvării acestei probleme, de ea fiind legată rezolvarea cazului sub toate aspectele sale.

2.6. Identificarea victimei. Identificarea victimei are o importanță particulară pentru anchetă, întrucât, o dată stabilită identitatea, este posibilă determinarea cercului de suspecți, a încadrării juridice a faptei în funcție de calitatea subiectului pasiv al infracțiunii.

În ipoteza dispariției unei persoane, când există indicii că aceasta ar fi putut fi victima unui omor, una dintre problemele importante rămâne *descoperirea cadavrului.* În cazul nedescoperirii acestuia, organului judiciar îi revine sarcina să probeze cât mai temeinic vinovăția autorului faptei, să cerceteze cu maximă atenție cazul, pentru a evita săvârșirea unei erori judiciare.

2.7. Identificarea instrumentelor sau mijloacelor care au servit la săvârșirea infracțiunii. Identificarea acestor instrumente vizează atât agentul vulnerant, care a cauzat moartea victimei, cât și celelalte mijloace destinate pregătirii săvârșirii faptei, pătrunderii la fața locului, imobilizării victimei, iar această identificare își găsește utilitatea și în încadrarea juridică a faptei.

De exemplu, în ipoteza uciderii unei persoane, prin aruncarea în aer a autoturismului acesteia, ne aflăm în fața unor mijloace care pun în pericol viața mai multor persoane, ceea ce constituie o circumstanță agravantă, conform prevederilor art. 77 lit. c) C. pen.

2.8. Stabilirea mobilului sau scopului infracțiunii este problema cheie, ea prezentând importanță atât în stabilirea faptelor și împrejurărilor cauzei, a identificării autorului, cât și în încadrarea juridică a faptei. De pildă, omorul comis din ură sau gelozie servește deseori la alcătuirea rapidă a cercului de bănuiți. Totodată, interesul material, încercarea de a se sustrage de la urmărirea penală ș.a., reprezintă elemente de circumstanțiere a omorului calificat.

Referitor la problemele enunțate, în linii mari, ele sunt comune majorității infracțiunilor împotriva vieții, *săvârșite cu intenție,* acestea

diferă în funcție de particularitățile fiecărui caz în parte, fiind de o nebănuită diversitate, ceea ce obligă organul judiciar la o permanentă adaptare la situația de fapt.

Multitudinea modurilor de operare și a condițiilor în care sunt comise infracțiunile împotriva vieții, ne determină să susținem că, în investigarea criminalistică a omorului, rareori se recurge la scheme fixe. Desigur, nu avem în vedere regulile procesual penale sau cele metodologice generale privind urmărirea penală. Din această cauză, nu se poate pretinde că anumite tehnici, procedee sau metode criminalistice sunt proprii investigării formelor simple de omor, în timp ce altele sunt specifice formelor calificate, deosebit de grave, pruncuciderii, uciderii din culpă, ș.a.

Precizăm că, în capitolul de față, avem în vedere cercetarea omorului prevăzut de art. 188-189 C. pen., deoarece acesta însumează cvasi-totalitatea problemelor ce se cer rezolvate în cazul oricărei infracțiuni îndreptate împotriva vieții.

3. Modalităţi de probare a infracţiunilor de omucidere

Pentru clarificarea cauzelor de suprimare a vieții unei persoane, sub toate aspectele sale și pentru a fi în măsură să rezolve toate problemele care fac obiectul probațiunii în cazul omuciderii, organul de urmărire penală va trebui să apeleze la întreaga gamă de mijloace de probă tehnico-științifice, tactice și metodologice criminalistice. Astfel[1]:

3.1. Mijloace de probă prevăzute de Codul de procedură penală. Mijloacele de probă utilizate frecvent în aceste cazuri sunt rezultatul unor acte procedurale, dintre care se disting:

- *Cercetarea la fața locului,* în accepțiunea cea mai largă, prin aceasta înțelegând nu numai locul propriu-zis al omorului, ci și alte zone în care au fost descoperite urme, instrumente etc.

[1] V. Greblea, *Prelegeri la cursurile de specializare a procurorilor criminaliști,* manuscris, din fondul documentar al Parchetului General de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

❑ *Efectuarea de constatări, de expertize criminalistice şi medico-legale,* alte examinări complexe cu caracter tehnic.

❑ *Ascultarea martorilor, a suspecţilor sau inculpaţilor* şi eventual, a persoanei vătămate, dacă fapta a rămas în faza de tentativă.

❑ *Efectuarea de prezentări pentru recunoaşterea* de persoane sau obiecte, inclusiv recunoaşterea victimei sau a obiectelor care i-au aparţinut.

❑ *Efectuarea de percheziţii,* de ridicări de obiecte sau înscrisuri.

❑ *Efectuarea de reconstituiri,* atât pentru verificarea unor susţineri ale suspecţilor sau inculpaţilor, cât şi ale martorilor.

❑ *Efectuarea de confruntări,* în ipoteza existenţei de contradicţii în declaraţiile celor audiaţi.

3.2. Mijloace tehnico-tactice criminalistice şi medico-legale. *Mijloacele tehnice, tactice şi metodologice criminalistice* aflate la îndemâna organelor judiciare sunt, în principal, următoarele[1]:

❑ *Mijloacele tehnico-ştiinţifice de examinare a urmelor* infracţiunii, a corpurilor delicte descoperite şi ridicate cu ocazia cercetării locului faptei, a locului în care a fost descoperit cadavrul, precum şi cu prilejul percheziţiei.

❑ *Mijloacele de identificare a persoanelor şi cadavrelor,* altele decât cele pe baza urmelor descoperite în câmpul infracţional: identificări după semnalmente exterioare, reconstituiri de fizionomii ş.a.

❑ *Procedeele tactice de efectuare a actelor de urmărire penală,* aplicate frecvent în aceste cazuri, cum sunt cele destinate ascultării, confruntării, percheziţiei, reconstituirii etc.

❑ *Regulile metodologice* aplicate potrivit particularităţilor fiecărui caz în parte, începând cu cele metodologice generale.

❑ *Mijloacele proprii Medicinei legale,* ştiinţă al cărei aport în soluţionarea cazurilor de omucidere este deosebit de important, interesând mecanismele de producere a morţii, momentul survenirii acesteia, identificarea autorului prin examene biologice.

---

[1] V. Berchesan, *supra cit.*, p. 174-176.

Secţiunea a II-a
Cadrul metodologic general şi primele măsuri luate în investigarea omuciderii

1. Reguli generale metodologice aplicate în investigarea omorului

În investigarea oricărei infracţiuni, organul de urmărire penală trebuie să respecte, alături de prevederile legale, o serie de reguli metodologice, atât cu caracter general, cât şi particular, potrivit specificului fiecărei categorii de infracţiuni. Cu atât mai importantă se dovedeşte necesitatea respectării unor reguli generale metodologice de cercetare a omuciderii, cu cât aceste infracţiuni se distanţează de alte categorii de fapte penale printr-un pericol social cu totul deosebit, ca şi prin circumstanţele în care sunt comise.

Faţă de cerinţele impuse de practica judiciară, rezultă că *regulile generale metodologice sunt, în esenţă, următoarele:*

a. *Efectuarea cercetării omorului de către o echipă complexă,* formată din procuror, medic legist şi lucrători de poliţie, conducerea acesteia fiind asigurată de către procuror, potrivit prevederilor art. 56 C. pr. pen., în scopul desfăşurării activităţii de urmărire penală într-un mod unitar, bine coordonat.

b. *Asigurarea operativităţii, printr-o organizare eficientă a cercetării,* acordându-se prioritate activităţilor care reclamă o maximă urgenţă, cum sunt:

- *Cercetarea la faţa locului.*
- *Ascultarea imediată* a persoanelor care au cunoştinţă despre fapta săvârşită, despre victimă sau agresor.
- *Dispunerea constatărilor* şi a expertizelor judiciare.
- *Urmărirea fără întârziere* a persoanei suspecte.

În legătură cu necesitatea *deplasării urgente la faţa locului,* este semnificativă concluzia desprinsă din practică, potrivit căreia aproximativ 20 la sută din dosarele cu autori necunoscuţi sunt datorate întârzierii deplasării procurorului la locul omorului[1].

---

[1] O. Năstase, *Unele aspecte teoretice şi practice privind cercetarea infracţiunilor de omor,* studiu realizat în cadrul direcţiei de urmărire penală şi criminalistică, a Parchetului General de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie, în PC.C. nr. 2/1992, p. 36.

c. *Cercetarea atentă, completă* și *calificată a locului faptei,* dată fiind rezonanța sa în stabilirea precisă a faptelor și a împrejurărilor cauzei, precum și în identificarea autorului omorului, a instrumentelor sau mijloacelor vulnerante.

d. *Planificarea judicioasă a întregii activități de urmărire penală,* în funcție de particularitățile fiecărui caz, în *elaborarea versiunilor* urmând să se țină seama de datele reale, bine verificate, ale cazului, astfel încât să fie posibilă administrarea la timp a probelor, evitându-se acțiunile de natură să tergiverseze soluționarea cauzei.

e. *Stabilirea cu exactitate a elementelor constitutive ale infracțiunii,* ancheta trebuind să pornească *de la faptă la autor* și nu invers, cerință subordonată direct principiului aflării adevărului și prezumției de nevinovăție, prin care se previn erorile judiciare și efectuarea unor acte de urmărire penală inutile.

f. *Asigurarea continuității desfășurării urmăririi penale,* fiind indicat ca echipa inițială de investigare să desfășoare întreaga cercetare până la finalizarea cazului, ceea ce presupune ca, încă de la cercetarea la fața locului, să participe procurorul competent.

g. Efectuarea cercetării în *strictă conformitate cu prevederile legii procesual penale* și cu aplicarea consecventă a celor mai adecvate *metode tehnico-științifice* și *reguli metodologice criminalistice* pe întreaga durată a desfășurării procesului penal.

Regulile enunțate sunt perfectibile, atât în formă cât și în conținut, iar acestea pot oferi un model suficient de exact al cadrului metodologic în care se desfășoară cercetarea morții violente.

2. Cercetarea în echipă a omuciderii; rolul și importanța sa

Regula metodologică privind cercetarea în echipă a omorului, prin importanța ei în ansamblul preocupărilor destinate soluționării infracțiunilor împotriva vieții, impune câteva sublinieri[1].

a. *Cercetarea în echipă* permite concentrarea cunoștințelor, a priceperii și a formării unor specialiști în valorificarea completă și

[1] V. Greblea, O. Petrescu și I. Argeșeanu, *Cercetarea omorului de către o echipă complexă*, în rev. P.C.C. nr. 3-4/ 1982, p. 22-29.

operativă a datelor despre fapta comisă, în direcția aflării adevărului judiciar. În condițiile în care factorii antrenați în clarificarea problemelor specifice unei anumite omucideri acționează disparat, necoordonat, soluționarea cazului ar întârzia.

b. Din cauza naturii sale, cercetarea omorului impune desfășurarea de activități, de investigații judiciare și științifice complexe, *sub coordonarea procurorului*, sprijinit de ofițerii de poliție din serviciul judiciar și criminalistic, care efectuează actele de urmărire penală destinate stabilirii elementelor constitutive ale infracțiunii și identificării subiecților acesteia, apelând la metodele criminalistice.

c. Medicul legist cercetează aspectele medicale, concluzionând asupra cauzei și naturii morții, asupra legăturii cauzale dintre acțiune și consecințele sale, etc.

Ne aflăm în fața unei evidente interdependențe impuse obiectiv de necesitatea stabilirii adevărului judiciar, la care concură două științe de graniță – criminalistica și medicina legală – împrejurare care a făcut să se afirme, pe bună dreptate că, în cercetarea infracțiunilor împotriva vieții, medicul legist are o dublă calitate: „una de expert și una de consilier"[1].

Calitatea de *consilier* ar reieși din numeroasele probleme noi ce apar pe parcursul urmăririi penale, altele decât cele existente la începutul cercetării și care își găsesc o rezolvare medico-legală, conducând la completarea expertizelor inițiale.

De altfel, în literatura de specialitate, este deseori subliniată importanța cercetării unor infracțiuni grave, dificil de soluționat, printre care și omorul, de către o echipă sau comisie de anchetă[2].

---

[1] I. Quai, *Aprecieri privind cercetarea omorului de către o echipă complexă,* în rev. P.C.C. nr. 4/1981, p. 34 și urm. Autorul, susținând importanța acestei echipe, amintește că în criminalistica clasică cea mai mare eroare este să pui pe aceeași pistă mai multe polițiii.

[2] F. Maixner, în rev. Kriminalistik, vol. II, p. 208, Hamburg, 1954, din fondul documentar, *supra cit.;* V.I. Terebilov vorbește de metoda colectivelor de anchetă. O. Păun, S.R. Gheorghe, *Eficiența cercetării în echipă presupune conlucrarea efectivă a procurorului cu organele de miliție în efectuarea investigațiilor,* în rev. P.C.C. nr. 3-4/1987, p. 19-21.

3. Primele măsuri luate de organele de urmărire penală în cercetarea omorului

Organele de urmărire penală pot lua cunoștință despre săvârșirea unui omor, potrivit prevederilor art. 288 C. pr. pen. prin plângere sau denunț, prin actele încheiate de alte organe de constatare prevăzute de lege ori se sesizează din oficiu, când află pe orice cale despre săvârșirea unei omucideri sau a unei *morți suspecte.* În practică, aceasta presupune fie *descoperirea unui cadavru,* prezentând semne de moarte violentă, fie descoperirea unor *fragmente sau resturi de cadavru,* inclusiv părți de schelet.

De asemenea, sesizarea poate privi *dispariția unei persoane* în legătură cu care există motive întemeiate să se creadă că a fost ucisă, împrejurare în care este necesară întreprinderea unor măsuri serioase de verificare a datelor, de investigații și de supraveghere operativă, pentru a se stabili dacă într-adevăr ne aflăm în fața unei omucideri.

3.1. Măsuri luate de cadrul de poliție sosit primul la fața locului. La fața locului sosește primul polițistul sesizat sau alt organ judiciar care, indiferent de competență, informează dispeceratul de poliție, parchetul și serviciul medico-legal[1].

Acesta este obligat ca, până la sosirea echipei de cercetare să întreprindă cu maximă urgență următoarele:

- *Stabilirea faptului dacă victima mai este sau nu în viață,* pentru un eventual prim-ajutor și transportarea sa imediată la spital.
- *Determinarea locului săvârșirii faptei,* punerea lui sub pază și protejarea urmelor, inclusiv a zonelor adiacente.
- *Fixarea tuturor împrejurărilor* care, pe parcurs, se pot modifica sau dispărea, chiar și a acelora care trebuie înlăturate, întrucât prezintă pericol.
- *Identificarea martorilor* și reținerea eventualelor persoane suspecte, a oricărei persoane care poate oferi informații despre victimă.

---

[1] L. Prevost, *Enquête criminelle* ediția a II-a, Ed. Modulo, Quebec, Canada, 2000, p. 50 și urm.

3.2. Activităţi pregătitoare întreprinse de echipa de cercetare propriu-zisă. În cadrul *activităţilor pregătitoare,* potrivit regulilor generale metodologice, organele de urmărire penală – preferabil fiind ca înşişi membrii echipei de cercetare să facă acest lucru – vor proceda la[1]:

- *Identificarea victimei* şi a celorlalte persoane implicate în săvârşirea faptei, în primul rând *a autorului,* dacă acesta nu a putut fi stabilit de la începutul cercetării.
- *Efectuarea examenului medico-legal* de către medicul anatomopatolog din echipă, pentru stabilirea decesului şi desprinderea primelor concluzii cu privire la cauza şi natura morţii, la mecanismele care au provocat-o şi la agenţii vulneranţi.
- *Prevenirea contaminării scenei crimei* cu produse biologice, în contextul obligaţiei de *conservare a tuturor urmelor*[2].
- *Ascultarea imediată a martorilor* oculari sau a persoanelor care au cunoştinţă despre faptă, despre victimă sau despre persoana agresată.
- *Urmărirea operativă* a persoanei suspecte, efectuarea de percheziţii domiciliare şi corporale pentru descoperirea urmelor, a instrumentelor folosite, eventual chiar a unor *fragmente de cadavru,* dacă iniţial au fost descoperite numai părţi din acesta, aruncate în diverse locuri.

În esenţă, trebuie acţionat cu deosebită operativitate, în conformitate cu regulile generale metodologice menţionate anterior, atât în luarea primelor măsuri, cât şi în pregătirea echipei, ceea ce reclamă mobilizarea urgentă a organelor judiciare competente să efectueze investigarea.

---

[1] A se vedea C. Suciu, *op. cit.,* p. 602-603; C. Aioniţoaie, *op. cit.,* p. 4-5; V. Bercheşan, *Metodologia investigării criminalistice a omorului,* Ed. Paralela 45, Piteşti, 1998, p. 165.

[2] Vl. Beliş şi colab., *Tratat de medicină legală,* Ed. Teora, Bucureşti, 1995, p. 673.

Secțiunea a III-a
Particularitățile cercetării la fața locului în caz de omor

1. Aspecte generale privind cercetarea la fața locului în caz de omor

Activitatea de cercetare a locului în care s-a săvârșit omorul sau a locului în care a fost descoperit cadavrul se desfășoară potrivit regulilor generale ale cercetării la fața locului. De aceea, în cele ce urmează, ne vom limita la sublinierea aspectelor mai importante, proprii acestei cercetări, care parcurge fazele cunoscute (statică și dinamică)[1].

1.1. Cercetarea în faza statică. Cercetarea locului omorului va începe cu luarea unor *măsuri pregătitoare* de către procurorul care conduce echipa de cercetare. Pregătirea vizează, printre altele, completarea sau verificarea măsurilor inițiale luate de către organul de urmărire penală sosit primul la fața locului, activitate ce se circumscrie primelor măsuri întreprinse în asemenea cazuri[2].

Investigarea ca atare a locului faptei, în ipoteza unei morți violente, va debuta cu:

- *Constatarea morții victimei,* efectuată de către medicul legist, în prezența procurorului.
- *Examinarea generală a locului faptei* pentru ca procurorul să-și formeze o imagine de ansamblu asupra câmpului infracțional.
- *Obținerea unor date referitoare la victimă,* la faptă și la persoanele care au cunoștință despre omor și autorul acestuia, interesând mai ales martorii oculari.
- *Stabilirea eventualelor modificări* survenite la fața locului după săvârșirea omorului.

---

[1] O. Năstase, *Unele aspecte teoretice și practice privind cercetarea infracțiunilor de omor, supra cit.*, p. 37; I. Argeșeanu, *Criminalistica și Criminologia în acțiune*, Ed. Lumina Lex, București, 2001, p. 121 și urm., vezi aspectele practice.

[2] Referitor la cercetarea la fața locului, a se vedea și A. Swenson, O. Wendel, *Metode moderne de investigație criminală,* Stokholm, 1954; M.J. Palmiotto, *Criminal investigation, supra cit.,* p. 165; G.A. Alexandrov, *Cercetarea criminalistică a omorului,* Editura pentru literatură juridică, Moscova, 1954, p. 31 și urm.

❑ *Determinarea punctului din care va începe cercetarea,* de regulă plecându-se de la victimă spre marginea locului faptei.

❑ *Selecționarea martorilor asistenți* la efectuarea cercetării locului faptei.

În această fază preliminară, pentru reușita anchetei, la început, în câmpul infracțional *vor intra numai procurorul și medicul legist.* Se evită, astfel, posibilitatea distrugerii unor urme și modificarea poziției obiectelor din preajma cadavrului. Menționăm faptul că așa-numitele *urme poziționale* (mese sau scaune răsturnate, sertare deschise, microreceptorul telefonului căzut din furcă etc.) au o mare importanță în clarificarea modului de săvârșire a infracțiunii.

Orice modificare, provocată chiar accidental de către numărul mare de persoane ce pătrund adeseori la locul omorului, conduce la concluzii greșite cu privire la împrejurările în care a fost comisă fapta. Pătrunderea unui număr mare de persoane în zona cercetată, poate determina serioase dificultăți în exploatarea *urmelor olfactive* cu ajutorul câinelui de urmărire.

Insistăm, totodată, asupra respectării cerințelor de *prevenire a contaminării scenei crimei* cu produse biologice ale investigatorilor, sau „curioșilor", pentru a nu fi anulate șansele *expertizelor genetice.*

Referitor la pătrunderea altor persoane decât cele competente să efectueze cercetarea, avem în vedere chiar și *pătrunderea unor ziariști sau reporteri* care, deși de bună-credință, pot prejudicia mersul anchetei.

Cercetarea în faza statică se finalizează prin *fixarea poziției în care a fost găsit cadavrul, a celorlalte obiecte* din câmpul infracțional. Fixarea se realizează prin fotografiere, conform procedeelor specifice fotografiei judiciare operative ori înregistrare pe bandă video.

Subliniem utilitatea fixării cu ajutorul aparaturii video, pentru *operativitatea* sa și pentru posibilitatea reținerii complete a imaginii întregului loc al faptei, așa cum se găsește el în momentul sosirii echipei de cercetare. În practica judiciară, se întâlnesc cazuri în care înregistrarea pe bandă magnetică servește direct la studierea minuțioasă a locului faptei și la elaborarea unor versiuni realiste privind autorul infracțiunii. De exemplu, pe baza vizionării înregistrărilor pe bandă videomagnetică a locului în care a fost descoperit cadavrul, a

poziției acestuia, a drumurilor de acces, s-a emis și ipoteza că autorul omorului este o persoană cunoscută de victimă, rudă sau vecin, ipoteză confirmată ulterior[1].

Fixarea poziției cadavrului, a obiectelor, a mijloacelor materiale de probă descoperite la fața locului, coroborată cu datele obținute operativ de către echipa de cercetare, inclusiv prin investigații (în accepțiunea lor tactico-operativă), servește la formarea unor ipoteze referitoare la natura faptei, a momentului și circumstanțelor în care s-ar fi putut comite omorul și, eventual, a mobilului care a determinat infracțiunea.

1.2. Cercetarea în faza dinamică. Faza dinamică a cercetării la fața locului este cea mai complexă etapă, la ea participând toți membrii echipei. Cercetarea va începe de la cadavru, fiind examinat mai întâi corpul acestuia, precum și *locul de sub cadavru* după care se va continua cu porțiunea de teren din jurul victimei.

1.2.1. Examinarea cadavrului de către medicul legist împreună cu procurorul sau cu unul dintre experții criminaliști prezenți la fața locului, va fi efectuată cu prioritate și maximă atenție.

1.2.2. Descoperirea, fixarea și ridicarea urmelor. În cazul urmelor biologice, se solicită concursul medicului legist ori biocriminalistului, vor fi executate fotografiile de detaliu și măsurătorile fotografice, se va efectua schița locului faptei, toate rezultatele cercetării urmând să fie consemnate în procesul-verbal.

1.2.3. Clarificarea împrejurărilor negative, caracterizate prin neconcordanțe între starea în care se află victima, leziunile prezentate de aceasta și situația de fapt, este o problemă de importanță esențială pentru stabilirea adevărului în cauză.

---

[1] V. Macovei, *Folosirea videomagnetofonului la cercetarea la fața locului și la reconstituire într-un caz de omor*, în rev. P.C.C. nr. 2/1982, p. 43-44.

2. Examinarea cadavrului

Examinarea cadavrului, efectuată de către medicul legist împreună cu procurorul criminalist, este o activitate esențială a cercetării la fața locului, cu o rezonanță deosebită în desfășurarea ulterioară a anchetei, în soluționarea cazului[1].

Prin examinarea cadavrului se urmărește să se stabilească ori să se obțină cât mai multe date referitoare la:

- *Cauza și natura morții,* precum și la prezența leziunilor, a eventualelor urme tipice luptei dintre victimă și agresor.
- Posibilitatea executării unor *acțiuni de autolezare* de către însăși victima.
- *Corespondența dintre locul în care a fost găsită victima* și locul real al comiterii infracțiunii.
- *Data și modul* în care s-a săvârșit omorul, mijloacele, armele sau instrumentele întrebuințate, etc.

Aceste informații sunt de natură să permită găsirea răspunsului la întrebări esențiale cu privire la faptă, printr-o cooperare între procurorul criminalist și medicul anatomopatolog, cooperare ce se întinde pe întreaga durată a urmăririi penale. Examinarea cadavrului, fiind o activitate mai amplă, debutează o dată cu cercetarea la fața locului și *continuă la unitatea medicală* la care se efectuează necropsia.

2.1. Constatarea morții victimei. Examinarea cadavrului va începe numai după ce medicul legist *a constatat decesul,* diagnostic pus pe baza semnelor cadaverice specifice instalării morții biologice și confirmat cu prilejul examenului necroptic.

Fără a intra într-un domeniu care aparține în exclusivitate medicinii legale, considerăm necesar să amintim, principalele semne care servesc la diagnosticarea morții, semne care se împart în precoce, semitardive, tardive și conservatoare[2].

---

[1] J.G. Wilhelm, *Introducere în practica criminalistică,* manual destinat poliției criminale, Stuttgart, Germania, 1946, p. 50.

[2] Gh. Scripcaru și M. Terbancea, *supra cit.,* p. 59-62, precum și în lucrarea *Patologia medico-legală,* Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1978, p. 56 și urm.; Vl. Beliș, V. Dragomirescu, C. Naneș, V. Panaitescu, E. Gagea, N. Drugescu, *Medicină legală* p. 18; Vl. Beliș, *Medicina legală – curs pentru facultățile de drept,* Ed. Juridică, ediția a III-a, București, 2000, p. 34.

2.1.1. Semnele precoce, cum sunt absența respirației, încetarea activității cardiace și areflexia totală, au o valoare relativă, întrucât pot fi rezultatul unei morți aparente[1].

2.1.2. Semnele semitardive permit diagnosticarea cu certitudine a morții, constau în răcirea cadavrului, deshidratarea, rigiditatea cadaverică, instalarea lividităților și petele cadaverice. Ele au importanță în stabilirea cauzei și datei morții, inclusiv în determinarea poziției cadavrului după instalarea morții.

2.1.3. Semnele tardive și conservatoare sunt determinate de apariția fenomenelor de putrefacție și, respectiv, a celor de mumifiere, adipoceară, congelare, semne care depind atât de timpul scurs de la data decesului, dar și de condițiile în care s-a aflat cadavrul.

2.2. Examinarea propriu-zisă a cadavrului. După constatarea morții, medicul legist și procurorul vor trece la examinarea cadavrului care, evident, nu poate fi executată în condițiile oferite de o sală de autopsie. Ea trebuie efectuată cu maximă atenție și minuțiozitate, pentru a se evita concluzii pripite, în primul rând cu privire la cauza și natura morții.

Un argument serios în sprijinul importanței examinării, cu toată atenția, a cadavrului este acela potrivit căruia, în eventualitatea punerii unui diagnostic inexact de moarte neviolentă (patologică), cercetarea locului faptei se va face într-un mod sumar, uneori cu superficialitate, ceea ce va prejudicia serios desfășurarea cercetărilor viitoare, după constatarea cauzei reale a morții.

Examinarea cadavrului parcurge aceleași faze ca și cercetarea locului faptei – faza statică și faza dinamică – rezultatele fiind consemnate

[1] L. Derobert, *Médicine légale,* Ed. Flammarion, Paris, 1976, p. 157-158. Referindu-se la diagnosticul morții, autorul apreciază că acesta comportă trei aspecte: diagnosticul precoce, diagnosticul de comă depășită și diagnosticul morții totale. În ceea ce privește diagnosticul precoce, acesta este fondat pe: imobilitatea absolută, dilatarea pupilelor, căderea bărbiei, abolirea totală a oricărei sensibilități, absența respirației și a circulației.

în procesul-verbal şi fixate prin fotografiere sau prin înregistrarea videomagnetică, în aceeaşi ordine. Astfel[1]:

2.2.1. În faza statică se determină, în principal, următoarele:

a. ***Locul în care a fost descoperit cadavrul, amplasarea*** în raport cu urmele şi obiectele din jurul său (mobilă, elemente de construcţie, vegetaţie, potrivit particularităţilor locului), *distanţa* până la acestea, precum şi *sexul, talia şi vârsta aproximativă* a victimei.

b. ***Poziţia corpului,*** privit în ansamblul său, cum ar fi, de exemplu, pe spate, cu faţa în jos sau lateral (decubit dorsal, ventral sau lateral), precum şi *poziţia membrelor şi a capului.* De exemplu, membrele pot fi în extensie sau îndoite (flectate), capul întors într-o parte etc.

2.2.2. În faza dinamică, vor fi examinate, în ordine:

a. ***Îmbrăcămintea şi încălţămintea cadavrului,*** interesând caracteristicile lor (culoarea, croiala, materialul din care sunt confecţionate, diverse accesorii), precum şi *urmele* sau *petele existente* pe acestea. De asemenea, se va preciza *lipsa unor părţi* din îmbrăcăminte sau încălţăminte, care, în mod normal, trebuia să existe (pantofi, pantaloni, fustă, lenjerie), inclusiv *lipsa unor obiecte* de genul ceasului sau a verighetei ce lasă urme specifice pe încheietura mâinii sau pe degete.

Va fi cercetat cu atenţie fiecare *buzunar,* indicându-se conţinutul şi poziţia acestuia (normal sau scos în afară), precum şi urmele de murdărie sau pete. Întreaga îmbrăcăminte trebuie bine verificată pentru a nu scăpa cercetării buzunarele practicate în locuri mai puţin obişnuite.

b. ***Corpul cadavrului*** se examinează plecându-se de la elementele generale, cum sunt de pildă, constituţia fizică, culoarea pielii, semnele particulare, inclusiv semnele cadaverice.

După stabilirea şi consemnarea elementelor generale, se va trece la examinarea amănunţită a întregului corp, începând cu capul victimei, apoi gâtul, regiunea toracelui, a abdomenului, regiunea dorsală, a membrelor superioare şi inferioare.

---

[1] A se vedea: Ch.E. O'Hara, *Principii de bază ale cercetării penale,* Ed. C. Thomas, S.U.A., 1976 (trad. în lb. română, manuscris), p. 575 şi urm.; R. Lechat, *op. cit.,* p. 155 şi urm.; C. Suciu, *op. cit.,* p. 603 şi urm.; C. Aioniţoaie, *op. cit.,* p. 7-8; V. Greblea, *op. cit.,* p. 8-9; I. Mircea, *op. cit.,* p. 177.

Leziunile vizibile vor fi descrise ca poziţie, formă şi mărime, la fel şi fiecare pată biologică ori de altă natură, într-un cuvânt, *orice urmă* ce ar putea avea o legătură cu omuciderea.

Mâinile şi unghiile cadavrului, în care pot fi găsite fire de păr, resturi de îmbrăcăminte, fire de textile sau nasturi smulşi în timpul luptei cu agresorul. În *depozitul subunghial* se pot descoperi celule epiteliale, urme de sânge, fragmente de fire de păr, provenind de la autorul infracţiunii.

Orificiile naturale ale cadavrului, îndeosebi gura, orificiul anal, orificiul vaginal sunt examinate cu atenţie, iar finalizarea investigaţiei se face în condiţii de laborator. De exemplu, în cavitatea bucală se descoperă materiale folosite pentru a împiedica victima să strige (batiste, cârpe, hârtie), iar în celelalte orificii, urme de natură biologică sau diverse obiecte.

Totodată, vor fi făcute menţiuni exacte cu privire la cercetarea obiectelor sau materialelor ce au servit *la imobilizarea* ori *la strangularea victimei,* cum sunt: bucăţi de frânghie, sfoară, sârmă etc.

2.3. Stabilirea datei morţii şi a eventualelor modificări în poziţia cadavrului. Cu prilejul investigaţiilor de la faţa locului, îndeosebi a cadavrului, printre numeroasele probleme ce sunt avute în vedere se numără şi aceea a *stabilirii momentului la care a survenit moartea,* precum şi a eventualelor modificări intervenite în poziţia cadavrului. Desigur că aceste date vor fi determinate cu mai mare precizie în urma necropsiei, însă, chiar din momentul examinării la faţa locului a victimei, pot fi obţinute o serie de informaţii apte să servească la orientarea operativă a cercetărilor în direcţia descoperirii autorului omorului.

În acest scop, se procedează la studierea semnelor specifice morţii, mai ales a celor precoce şi semitardive. Precizăm că siguranţa în stabilirea datei morţii scade pe măsura creşterii intervalului de timp scurs între momentul decesului şi cel al descoperirii cadavrului. Cu cât acest interval este mai scurt, cu atât determinarea datei morţii este mai exactă. Astfel[1]:

---

[1] M. Minovici, *Tratat complet de medicină legală, supra cit.,* p. 882 şi urm.; M. Kernbach, *op. cit.,* p. 435 şi urm.; I. Moraru, *op. cit.,* p. 70 Şi urm.; Gh. Scripcaru şi M. Terbancea, *op. cit.,* p. 63-66; Zander I. Beligan, *Medicina legală,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1966, p. 85-87, Vl. Beliş, *Medicină legală, supra cit.,* p. 45.

2.3.1. În cazul semnelor precoce, semnificative sunt *reacţiile pupilei* la unele substanţe chimice, care se produc în limita de 4 ore de la deces, în cazul atropinei, ori a 6 ore în cazul policarpinei. De asemenea, contractarea locală a vaselor la adrenalină se produce în cel mult 24 de ore de la deces.

Celelalte semne precoce ale morţii, menţionate anterior (încetarea activităţii cardiace, absenţa respiraţiei), nu pot fi luate în calcul pentru determinarea momentului morţii, decât în ipoteza sesizării lor de către o persoană avizată, aflată lângă victimă în chiar momentul survenirii morţii.

2.3.2. În cazul semnelor semitardive, problemele sunt ceva mai complexe, în funcţie de tipul de semn clinic şi de condiţiile în care a fost găsit cadavrul. Astfel:

a. *Pierderea de căldură* se face, în general, cu *un grad pe oră,* cadavrul ajungând la căldura mediului ambiant în aproximativ 20 de ore, la acestea contribuind mai mulţi factori (temperatura mediului înconjurător, condiţiile de loc şi de timp, vârstă şi constituţia fizică a victimei, îmbrăcămintea).

b. *Rigiditatea cadaverică* se instalează începând cu muşchii maxilarului inferior şi coboară treptat spre membrele inferioare, după care cunoaşte o rezoluţie în acelaşi sens, întreg ciclul fiind cuprins între 2 şi 36 de ore de la deces, rigiditatea maximă fiind la aproximativ 10 ore, dar şi aici în funcţie de cauza morţii, în cazul traumatismelor cerebrale masive întâlnindu-se şi *rigiditatea cataleptică* (împuşcare în cap, electrocutare).

c. *Lividităţile cadaverice* apar după circa 5 ore, sunt maxime după circa 10-15 ore şi nu se mai modifică prin schimbarea poziţiei cadavrului după aproximativ 12 ore din momentul morţii.

Lividităţile cadaverice îşi au semnificaţia lor în stabilirea unor eventuale modificări intervenite în poziţia cadavrului. De exemplu, dacă la faţa locului cadavrul este descoperit în poziţia de decubit ventral (cu faţa în jos), iar lividităţile cadaverice se găsesc pe partea dorsală, este evident faptul să ne aflăm în faţa unei schimbări a poziţiei cadavrului la aproximativ 12 ore după deces.

Referitor la *semnele precoce și semitardive,* în literatura occidentală se indică următoarele[1]:

- *Corpul cald și suplu,* cu corneea umedă și transparentă, fără lividități, denotă că moartea s-a produs de 1-2 ore.
- *Apariția lividităților* la nivelul gâtului, răcirea și rigiditatea articulației maxilarului se face la 3-4 ore.
- *Apariția petei negre scleroticale* indică aproximativ 6 ore din momentul instalării morții.
- *Confluența lividităților* pe suprafață mare și rigiditatea întregii musculaturi scheletice însoțită de pierderea transparenței corneei este tipică pentru 8-10 ore.
- *Persistența la presiune a lividităților* și nemodificarea poziției lor este specifică morții instalate de aproximativ 12 ore.

În stabilirea momentului în care s-a instalat decesul, sunt luați în calcul mai mulți factori, cum ar fi, starea digestiei alimentare din stomac, prezența faunei cadaverice, rezultatele unor examene histochimice sau biochimice (stabilitatea ph-ului țesuturilor și umorilor), aceasta, însă, numai în condiții de laborator, iar nu în cele ale cercetării la fața locului.

3. Elemente de investigare entomologică; stabilirea datei morții pe baza studiului entomologic

Insectele constituie cel mai larg grup de organisme care trăiesc pe pământ, reprezentând mai bine de jumătate din speciile de pe Terra. Ignorate și alungate cu repulsie în trecut, de pe cadavrele aflate în descompunere, insectele au început să fie considerate adevărate surse de informație, de mare valoare pentru investigarea morții violente[2].

Un număr foarte mare de insecte sunt atrase de cadavre, se nasc, se hrănesc și există în, pe și lângă organismul aflat în diferite etape de descompunere, după deces.

---

[1] L. Derobert, *op. cit.,* p. 201-209.

[2] Benecke, M, *Use of forensic entomology in cases concerning putrefied corpses,* Archiv fuer Kriminologie, 1996, p. 99-109.

Această activitate şi preferinţă a unor insecte de a se hrăni cu corpuri în descompunere a determinat apariţia şi dezvoltarea ştiinţei ce studiază insectele în legătură cu rămăşiţele umane, **Entomologia.**

Urmărind originea cuvântului „entomologie", regăsim proveniența acestuia în cuvintele greceşti „entomos" sau segmentat, întretăiat şi „logos", însemnând ştiinţă. Astfel, ea este **ştiinţa care se ocupă cu studiul vieţuitoarelor cu corpul segmentat, cu alte cuvinte al insectelor necrofage din punct de vedere al expertizei criminalistice**[1] **şi medico-legale.**

Demersul entomologic comportă în fapt trei domenii de analiză:

a. Entomologia medico-legală, care se referă la studiul insectelor în legătură cu acţiunile de omor, suicid, viol, forme diverse de violenţă fizică, trafic ilegal de droguri.

b. Entomologia urbană, ce studiază insectele în legătură cu omul şi mediul său înconjurător.

c. Entomologia produselor, care studiază efectele produse de insecte asupra alimentelor depozitate, contaminări ale alimentelor, etc.

Din punct de vedere cronologic, entomologia a fost folosită încă din sec. al XIII-lea de către juristul chinez Sun Tzu. În lucrarea sa de medicină legală „Hsi Yuan Lu", autorul descrie soluţionarea unui caz de înjunghiere în apropierea unui câmp de orez în care autorul omorului a fost demascat prin identificarea instrumentului, a secerei, cu care a fost suprimată viaţa victimei. Urmele biologice aflate încă pe instrument au atras insectele care se hrănesc cu astfel de substanţe.

Pe parcursul exhumărilor în masă pe teritoriul Franţei şi Germaniei, în secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea, medicii au observat colonizarea cadavrelor îngropate, de un număr divers de artropode, care păreau a juca un rol important în descompunerea corpurilor.

În anul 1855, doctorul francez Bergeret a elaborat primul raport entomologic modern, în cazul analizei corpului unui copil. Raportul cuprinde o descriere a ciclului vieţii insectelor în general, precum şi observaţii asupra a două generaţii de insecte găsite pe cadavru, reprezentând 2 ani post-mortem[2].

---

[1] Wikipedia Org., *http://en.wikipedia.org/wiki/Forensic_entomology, http://en.wikipedia.org/wi ki/Entomology.*

[2] Catts, E.P. & Haskell, N.H., *Entomology & Death. A procedural guide*, Joyce's Print Shop, Inc., Clemson, South Carolina, 1990.

Medicul german Reinhard a realizat, în anul 1881, primul studiu sistematic în domeniul entomologiei medico-legale. Reinhard şi Hofmann au fost consideraţi cofondatorii entomologiei legale (forensice). Aceştia au pus în evidenţă importanţa informaţiei pe care o oferă studierea insectelor în cazurile cercetate, ca urmare a exhumărilor realizate în Franţa şi Germania. În aceeaşi perioadă, Jean Pierre Megnin a început dezvoltarea propriei sale teorii, a valurilor succesive, predictibile, de insecte care populează cadavrul, teorie pe care a dezvoltat-o în cartea sa „La Faune de Cadavres", în anul 1894.

Inspiraţi de Megnin, cercetătorii ulteriori au creat alte studii asupra acestui subiect. Printre aceştia îi enumerăm pe Wyatt Johnston şi Geoffrey Villeneuve din Canada, în anul 1895, Murray Galt Motter, 1896, în SUA şi Schoyen în Suedia, în 1895.

Începând cu anul 1920, au fost realizate liste ale speciilor şi monografii cu privire la importanţa insectelor în investigarea criminalistică, creându-se astfel o importantă sursă pentru interpretarea probelor puse la dispoziţie de insecte. Câţiva ani mai târziu, Hermann Merkel, profesor la Institutul de Medicină Legală din München, a observat că circumstanţele morţii pot influenţa cursul succesiunii generaţiilor şi a speciilor de insecte. În perioada 1960-1980, entomologia legală a fost dezvoltată în special de medicul Marcel Leclercq, din Belgia şi profesorul de biologie Pekka Nuorteva, din Finlanda. De atunci cercetarea şi aplicaţia avansată a entomologiei în cadrul investigaţiilor criminalistice au deschis calea acumulării unei experienţe în cazuistică.

3.1. Fundamentul ştiinţific al investigaţiilor entomologice

Fundamentul ştiinţific al investigaţiilor entomologice este determinat de particularităţile dezvoltării insectelor necrofage. Dezvoltarea insectei cuprinde toate procesele şi transformările care au loc de la stadiul de ou, până la moartea fiziologică a adultului.

Perioada de dezvoltare a insectei cuprinde trei stadii: embrionară, post-embrionară şi post-metabolă. Astfel:

a. Perioada embrionară începe odată cu fecundarea oului şi ţine până la ecloziune (apariţia larvei). Mărimea, forma şi culoarea ouălor

variază în funcție de specie. Dimensiunea ouălor este cuprinsă între 0,1 mm și 7 mm, iar forma lor poate fi ovală, alungită, emisferică, de butoiaș, etc. Ouăle pot fi sesile (lipite de corp) sau pedunculate (cu peduncul, cu codiță).

Culoarea ouălor poate fi galbenă, verde, brună, albicioasă. Depunerea ouălor (ponta) are loc imediat după ce au fost fecundate.

b. Perioada post-embrionară începe odată cu ieșirea larvei din ou și durează până la apariția adultului. În această perioadă, insecta trece prin stadii de dezvoltare de la larvă, pupă, până la adult. În stadiul de larvă insectele se hrănesc intens și acumulează cantități mari de substanțe necesare dezvoltării lor spre atingerea maturității.

Larva reprezintă un stadiu activ în dezvoltarea postembrionară a insectelor. În acest stadiu insectele se hrănesc intens și înmagazinează în corpul lor mari cantități de substanțe hrănitoare, necesare creșterii și dezvoltării în continuare. Larvele insectelor, deși sunt foarte variate ca formă, după unele caractere morfologice comune, independente de încadrarea lor sistematică, s-au grupat în următoarele tipuri: protopode, polipode, oligopode, apode și postoligopode. Larvele insectelor, imediat după ecloziune, încep să se hrănească intens și să crească[1].

Creșterea larvelor este întreruptă temporar prin năpârliri; când ele ajung la o anumită limită de dezvoltare își schimbă cuticula veche (exuvia) cu alta nouă. În timpul năpârlirii, care durează 1-3 zile, larvele încetează să se mai hrănească și nu se mai mișcă, iar perioada cuprinsă între două năpârliri se numește vârstă.

În timpul stadiului larvar insectele trec prin mai multe vârste. Numărul vârstelor, ca și al năpârlirilor, este constant și caracteristic pentru fiecare specie. Larva în ultima vârstă, adică cu dezvoltarea încheiată după ultima năpârlire, se transformă în nimfă la insectele heterometabole sau în pupă la insectele holometabole[2].

---

[1] L. Pârvulescu, *Entomologie, Lucrări practice*, „Oul este o celulă de dimensiuni mai mari, acoperit de un înveliș numit corion, a cărui suprafață poate fi netedă sau cu diferite alte ornamente (nude sau acoperite cu perișori ori alte învelișuri)", p. 6.

[2] Byrd, Jason, H. și Butler, Jerry, F., Effects of temperature on Sarcophaga haemorrhoidalis (Dioptera: Sarcophagidae) development, Journal of Medical Entomology, 1998, nr. 35(5), p. 694-698.

Transformarea larvelor în pupe se face în locuri, de obicei, adăpostite. Unele larve de himenoptere sau lepidoptere, înainte de transformarea în pupe, își confecționează câte un înveliș din fire de mătase sau din alte materiale (pământ, nisip, frunze uscate), cunoscut sub numele de cocon. Mărime și forma coconului variază de la specie la specie. La unele coleoptere larvele se transformă în pupe în sol, în cămăruțe speciale numite loje pupale. Larvele dipterelor se transformă în pupe chiar în ultima exuvie a lor, numită puparium sau cocon fals.

Durata stadiului larvar variază în funcție de specie și condițiile ecologice (temperatură, umiditate, hrană). Înainte de transformarea în pupe, unele larve își confecționează un cocon sau puparium. Înainte de a se transforma în pupă, larva trece prin stadiul de prepupă[1].

Pupa este stadiul imobil al insectelor în care se produc procese interne profunde care conduc spre transformarea larvei în insectă adultă (imago). Din punct de vedere morfologic pupa este de trei tipuri: libera, obecta (mumie) și cuarctată sau cu puparium.

c. Dezvoltarea post-metabolă este cuprinsă între apariția imago-ului și moartea fiziologică a acestuia. Insecta adultă, deși nu crește și nici nu năpârlește, suferă totuși o serie de transformări de maturație sexuală și de îmbătrânire. Longevitatea adulților variază, după specie, de la câteva minute până la câțiva ani.

De exemplu, specia Psyche apiformis (Psychidae – Lepidoptera) trăiește între 32 și 58 de minute; specia Palingenea horaria (Ephemeridae – Ephemeroptera) câteva ore, iar unele coleoptere și lepidoptere au o viață de 1-2 ani. Cea mai mare longevitate o au însă, insectele sociale. Astfel, matca albinelor poate trăi până la 5 ani, iar matca unor specii de termite până la 12-15 ani.

Generația o formează întreaga progenitură a unei populații de insecte de la stadiul de ou (în cazul oviparie) sau larvă (în cazul viviparie) și până la moartea tuturor indivizilor adulți ce au alcătuit

[1] Byrd, Jason, H. și Butler, Jerry, F., *Effects of temperature on Sarcophaga haemorrhoidalis (Dioptera: Sarcophagidae) development,* Journal of Medical Entomology, 1998, nr. 35(5), p. 213-317.

descendența respectivă. La unele insecte dezvoltarea unei generații are loc într-un timp foarte scurt, în câteva zile sau câteva săptămâni, iar la altele se prelungește un timp îndelungat, luni sau ani. În funcție de timpul necesar dezvoltării unei generații, insectele se clasifică în următoarele grupe[1]*:*

- *insecte monovoltine, care au o generație pe an;*
- *insecte bivoltine, cu două generații pe an;*
- *insecte polivoltine, care prezintă mai multe generații în cursul unui an;*
- *insecte multianuale, la care dezvoltarea unei generații are loc pe o perioadă de mai mulți ani.*

3.2. Cercetarea entomologică propriu-zisă

Cercetarea entomologică propriu-zisă în cazul omuciderii presupune următoarele:

3.2.1. Stabilirea momentului comiterii infracțiunii, este de maximă importanță pentru expertul criminalist. Tocmai în această privință, insectele joacă un rol important în procesul de descompunere[2].

Calcularea intervalului post-mortem (IPM) se realizează prin cunoașterea colonizărilor succesive ale cadavrului expus faunei locale de artropode. Calcularea vârstei insectelor poate fi considerată o estimare a IPM. Pentru aceasta, trebuie cunoscută perioada de timp necesară fiecărui tip de insectă ca să atingă diferitele stadii ale dezvoltării sale[3].

Pentru un calcul corect, trebuie luate în considerare:

a. Condițiile de mediu. În calcularea timpului de dezvoltare a insectelor trebuie avută în vedere temperatura la care a fost expus cadavrul. Larvele se dezvoltă într-un timp mai alert, la temperaturi ridicate și într-un ritm mai lent, la temperaturi scăzute. Calculele ideale se

---

[1] L. Pârvulescu, *Entomologie, Lucrări practice,* p. 8.

[2] Keh, B., *Scope and application of Forensic Entomology.* Annual review of entomology 30, 1985, p. 137-154.

[3] Em. Stancu, Gabriela Matei, *Importanța entomologiei în investigațiile criminalistice*, în revista Criminalistica, nr. 3, București, 2005.

efectuează pentru temperatura constantă a corpului. În practică, se folosesc metode complexe pentru analiza datelor cu privire la temperaturi variabile. În funcție de creșterea temperaturii, este necesară o perioadă certă pentru ca insectele să atingă stadii diverse de dezvoltare[1].

b. Faptul că popularea cadavrului de către insecte urmează o succesiune predictibilă a speciilor. Insectele sunt atrase în funcție de etapele specifice de descompunere, putrefacție, fermentație, uscare a țesuturilor sau de schelet. Majoritatea speciilor colonizează corpul pentru o perioadă limitată de timp. Acest schimb de insecte de-a lungul timpului este numit **succesiune faunală.** Succesiunea insectelor care se dezvoltă în diferite părți ale cadavrului este un fenomen biologic important. Astfel, sunt insecte care se dezvoltă pe țesuturi osoase, ceea ce înseamnă că vor sosi pe cadavru după ce insectele care se hrănesc cu țesuturi moi vor depune ouăle.

Primele din grupul de insecte care sosesc pe cadavru sunt Calliphoridae și Sarcophagidae. Acestea trec prin următoarele etape de dezvoltare: ou, larvă, prepupă, pupă, imago[2]. Timpul de dezvoltare pentru fiecare stadiu al fiecărei specii de insecte este predictibil. O mare importanță o are influența agenților chimici asupra dezvoltării insectei. Înainte de calcularea IPM este necesar să se cunoască dacă cadavrul conținea substanțe precum cocaină, heroină, mercur, barbiturice. Aceste substanțe influențează ciclul de viață a larvelor[3].

Elementele de alterare a succesiunii speciilor, cum ar fi de exemplu înghețarea sau împachetarea cadavrului, au un rol deosebit de important. Orice poate preveni insectele să depună ouăle, în timp normal, alterează atât succesiunea speciilor cât și timpul tipic de colonizare. Absența insectelor poate sugera diferite evenimente care au avut loc post-mortem, cum ar fi înghețarea cadavrului într-un container sau îngroparea lui la foarte mare adâncime.

---

[1] Catts, E.P. & Goff, M.L., *Forensic entomology in criminal investigations,* Annual review of Entomology 37, 1992, p. 253-272.

[2] Mark Benecke și Jeff Well, *DNA Techniques for Forensic Entomology,* The Utility of Arthropods in Legal Investigations, press Boca Raton London, 2001, p. 341-352.

[3] Sadler, D., Robertson, L., Brown, G., Fuke, C. și Piunder, D., *Barbiturates and analgesics in Calliphora vicina larvae,* Journal of Forensic Science, 1997, 42(3), p. 481-485.

Variabila în ecuația IPM o constituie perioada dintre deces și depunerea de către insecte a ouălelor. Această perioadă depinde atât de factorii termici cât și de existența unor condiții de mediu sau de expunerea ori imersia în sol sau apă a cadavrului. În condiții normale, insectele încep să depună ouăle pe organism, după două zile de la decesul acestuia.

3.2.2. Identificarea locului în care a fost săvârșit omorul. În studierea speciilor trebuie avute în vedere mediul, zona și spațiul din care provin acestea. Cunoașterea biologiei artropodelor și distribuția lor geografică permit determinarea unor estimări corecte în legătură cu intervalul de timp în care un cadavru a fost expus activității artropodelor și oferă informații în legătură cu proveniența faunei colectate, dacă este indigenă sau străină locului unde a fost găsit corpul.

Așadar, insectele pot ajuta la stabilirea locului în care victima a încetat din viață sau dacă a fost mutată postmortem, prin compararea faunei prezente pe lângă corp cu cea de pe corp[1].

Unele insecte cu metamorfoză completă au mișcări limitate în stadiile imature de dezvoltare, după care, devenind adulte, devin deosebit de mobile străbătând distanțe lungi în căutarea unui cadavru. Odată ce l-au găsit își depun ouăle, care apoi devin larve ce se dezvoltă, la rândul lor, hrănindu-se din corpul mort. Colectarea insectelor imature conduce la concluzia că acestea nu se pot deplasa, nu au fost transportate pe cadavru dintr-un alt spațiu, deci acestea s-au format de la început pe acel corp.

3.2.3. Stabilirea cauzei și naturii morții. Locurile din organism infestate de anumite insecte pot fi importante în determinarea cauzei morții sau cel puțin în reconstituirea împrejurărilor în care a fost suprimată viața victimei.

Femelele depun ouă pe cadavru, în special în orificiile naturale. Dacă corpul prezintă leziuni, se va observa o aglomerare de ouă sau larve în aceste zone. Dacă victima a decedat din cauza unui viol urmat

[1] Avila, F.W., și Goff, M.L., Arthropod succession patients onto burnt carrion in two contrasting habitats in the Hawaiians Islands, Journal of Forensic Sciences, nr. 43(3), 1998, p. 581-586.

de sângerare în zona genitoanală, insectele zburătoare vor fi cel mai probabil atrase în această zonă[1].

În cazul morţii violente prin agenţi chimici, aceştia pot fi identificaţi prin analiza sângelui, urinei, părului, unghiilor, conţinutului stomacal. Atunci când cadavrul se află într-o stare avansată de descompunere este dificilă efectuarea acestor analize, dar este încă posibil de procedat la analize entomotoxicologice pentru analizarea insectelor colectate de pe corp. Astfel, sunt identificate substanţe ca mercur, barbiturice, cocaină, heroină, etc. Mulţi dintre aceşti agenţi chimici influenţează ciclul de viaţă al larvelor. Toxinele sunt transferate adultului prin consumarea lor de către larva care anterior a metabolizat substanţa din ţesutul uman.

În prezent este posibilă folosirea tehnologiei ADN atât pentru determinarea speciei insectelor, cât şi pentru recuperarea şi identificarea sângelui cu care s-au hrănit insectele. ADN-ul sângelui uman poate fi recuperat din tubul digestiv al insectei care s-a hrănit dintr-un organism specific. Prelevarea de la insectă a ADN-ului suspectului la o locaţie specifică, într-o perioadă definită de timp şi recuperarea sângelui victimei, pot conduce spre cercetarea legăturii dintre făptuitor şi suspect. Precizăm faptul că incorecta identificare a insectelor poate afecta şi împiedica ancheta. De aceea, utilizarea ADN-ului mitocondrial pentru determinarea speciilor este deosebit de importantă, mai ales în cazurile în care multe specii sunt dificil de distins din punct de vedere morfologic[2].

3.3. Particularităţi privind cercetarea la faţa locului

În ceea ce priveşte cercetarea entomologică la faţa locului, este important de precizat faptul că procesul de colectare a insectelor de la faţa locului nu trebuie să aducă modificări în starea cadavrului.

---

[1] Colin Evans, *Murder Two, The Second Casebook of Forensic Detection*, publicat de John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2004, p. 76-78.

[2] Lord, W, D, Diyinno, J., A., Wilson, M., R., Budowle, B., Taplin, D. şi Meinking, T., L., *Isolation, amplification, and sequencing of human mitochondrial DNA obtained from human crab louse, Ptirus pubis (L.) blood meals*, Journal of Forensic Science, nr. 43 (5), 1998, p. 1097-1100.

În **faza statică,** se procedează, pe baza unor planuri, la:

• **observarea locului infracțiunii**, a habitatului general, condițiile de mediu, temperatură și locație a victimei în spațiu, precum și microclimatul din imediata apropiere a corpului, condițiile de soare sau umbră, distanța față de mijloacele de acces, dacă se află într-un spațiu închis;

• **stabilirea tipului arealului** în care se află locul omorului, dacă este rural, urban, suburban sau acvatic, dacă este în pădure, pe marginea drumului, într-o clădire, un lac; tipul habitatului determină tipul insectelor care pot fi găsite pe cadavru.

În **faza dinamică** a cercetării se va proceda la **colectarea datelor climatologice** la fața locului. Datele climatologice trebuie să cuprindă maximul și minimul temperaturii, precum și cantitatea de precipitații. Aceste date trebuie să cuprindă perioada de la data la care a fost văzută victima ultima dată și până la descoperirea cadavrului[1].

Se vor mai urmări:

• **temperatura ambientului**, care poate fi evaluată prin citirea ei în imediata apropiere a cadavrului, la o înălțime de cca. 0.3 - 1.3 m;

• **temperatura din masa larvelor**, care va fi obținută prin introducerea termometrului în centrul aglomerării lor pe corp;

• **temperatura solului**, poate fi obținută prin așezarea termometrului pe sol.

Temperatura suprafeței cadavrului trebuie obținută prin plasarea termometrului pe suprafața pielii, temperatura de sub corp prin strecurarea termometrului între corp și suprafața solului, iar temperatura solului trebuie luată imediat după ridicarea cadavrului. Se va mai lua temperatura la un punct de 1-2 m distanță de corp. Aceste temperaturi se iau la 3 niveluri: direct sub iarba sau frunzele care acoperă solul, la 4 cm, respectiv la 20 cm adâncime în sol.

Fixarea și ridicarea (colectarea) probelor entomologice se face în funcție de:

• numărul și felurile speciilor;

---

[1] Byrd, Jason, H. și Butler, Jerry, F., *Effects of temperature on Sarcophaga haemorrhoidalis (Dioptera: Sarcophagidae) development,* Journal of Medical Entomology, 1998, nr. 35(5), p. 699-701.

• localizarea infestațiilor majore asociate cu corpul și mediul înconjurător;

• poziția exactă a insectelor pe corp;

• manifestările insectelor aflate la o distanță de 3-6 m de cadavru;

• oricare fenomen care ar putea altera efectele mediului asupra corpului.

Colectarea specimenelor este o procedură de o importanță deosebită pentru viitorul anchetei și a experimentelor de laborator. Insectele adulte vor fi colectate prin folosirea unor capcane lipicioase, cu un conținut de substanță adezivă și capacitate redusă de uscare. Aceste capcane sunt realizate din carton ceruit cu conținut lipicios pe ambele părți. Pentru insectele zburătoare se folosesc plase speciale. Odată prinse, acestea sunt închise într-un container din sticlă care conține pansamente cu acetonă. Containerul este acoperit iar insectele vor fi imobilizate în câteva minute, după care vor fi transportate într-o fiolă cu 75% alcool etilic[1].

Odată terminată activitatea de colectare a adulților, se procedează la căutarea ouălor și a larvelor. Acestea pot fi direct plasate într-o soluție de alcool etilic. Dacă există mai multe arii colonizate, fiecare dintre acestea va fi tratată separat. Vor fi, de asemenea, colectate mostre care vor fi transportate vii, în containere speciale, cu un conținut de substanțe hrănitoare. Acest container va fi plasat într-un altul puțin mai larg care conține aproximativ 1 cm de pământ, pentru a absorbi orice lichid care s-ar putea acumula. Acesta va fi împachetat și trimis de urgență la laborator. Specimene sub formă diversă trebuie colectate vii și plasate într-un mediu de creștere. Creșterea la stadiul de adult face mai ușoară identificarea și oferă informații importante pentru estimarea IPM.

Insectele, în toate formele de dezvoltare, aflate în corp, nu vor fi colectate înainte de autopsiere.

Prelevarea insectelor se va face de pe cadavru, din jurul acestuia, de dedesubtul și din imediata sa apropiere.

---

[1] Mark Benecke și Jeff Well, *DNA Techniques for Forensic Entomology*, The Utility of Arthropods in Legal Investigations, press Boca Raton London, 2001, p. 321-339.

De pe cadavru, colectarea se va face înainte ca acesta să fie mutat. Prima dată vor fi colectate insectele adulte, întrucât acestea au o capacitate de mişcare rapidă şi pot părăsi imediat cadavrul dacă sunt deranjate.

Din jurul cadavrului colectarea se va face de la o distanţă de pana la 6 m de acesta, înainte de mutarea cadavrului, iar de sub şi din imediata apropiere a corpului, de la o distanţă de 1 m, după ce cadavrul a fost mutat. Se vor preleva mostre de pământ şi resturi din locul unde corpul a fost poziţionat şi din imediata lui apropiere. Este indicată ridicarea frunzelor şi a oricăror resturi biologice aflate la suprafaţa solului şi mai apoi a primilor 5 cm de pământ aflat la suprafaţă. Aceste mostre vor fi împachetate şi expediate de urgenţă împreună cu insectele colectate spre a fi analizate.

Este extrem de important ca specimenele colectate să fie corect etichetate. Etichetele vor conţine următoarele informaţii: locaţia geografică, data şi ora colectării, numărul dosarului, zona de pe corp de unde au fost prelevate, numele colectorului.

Toate specimenele, fie vii sau moarte, vor fi analizate de urgenţă. Insectele vii sunt introduse în incubatoare cu temperatura şi nivelul umidităţii reglate. Dezvoltarea acestora va fi supravegheată şi consemnată. Fiecare insectă este determinată ca gen şi specie. În unele cazuri, dacă este necesar, se pot face experimente în spaţii exterioare, lângă locul faptei, pentru recrearea condiţiilor de mediu pentru larve.

După finalizarea cercetărilor, entomologii pot depune concluzii concludente care să conducă la soluţionarea infracţiunii, prin clarificarea unor împrejurări privind decesul.

4. Particularităţile cercetării omorului în funcţie de mijloacele şi procedeele folosite de făptuitor pentru suprimarea vieţii victimei

Pentru clarificarea unor împrejurări referitoare la mijloacele şi procedeele folosite de către făptuitor în suprimarea vieţii victimei, este necesar ca, încă de la începutul cercetării, să se ţină seama de specificul leziunilor produse de agenţii vulneranţi.

4.1. Omorul săvârşit cu arme albe şi corpuri contondente. Omorurile săvârşite cu arme albe, care se clasifică în mai multe categorii – obiecte înțepătoare, tăioase şi obiecte despicătoare – sunt frecvent întâlnite în practica noastră judiciară[1].

4.1.1. Leziunile produse de obiecte tăioase pot fi situate în orice regiune a corpului, lungimea lor fiind în funcție de distanța parcursă de lama obiectului pe suprafața corpului victimei. Marginile plăgii sunt netede, având un aspect liniar, semicircular sau în unghiuri. Adâncimea rănii depinde de rezistența țesutului şi de forța loviturii[2].

La locul faptei, urmele de sânge specifice omorului săvârşit cu obiecte tăioase apar fie sub formă de împroşcare, în cazul plăgilor arteriale, fie sub formă de bălți, la plăgile venoase.

4.1.2. Leziunile produse de obiecte înţepătoare sau înţepător-tăioase (cuțit cu vârf ascuțit, baionetă, foarfeci etc.), au o formă apropiată de obiectul vulnerant. Lungimea plăgii se raportează la gradul de înclinație dintre lama obiectului şi suprafața penetrantă, practic aflându-ne în fața unei acțiuni concomitente de perforare şi de tăiere.

4.1.3. Leziunile produse de obiecte despicătoare (topoare, bardă) se prezintă ca plăgi tăiate sau zdrobite, dacă lama nu este ascuțită. Lungimea rănii depinde de lungimea lamei obiectului şi de unghiul de înclinare. În majoritatea cazurilor, leziunile sunt produse la nivelul capului.

4.1.4. Identificarea armelor albe este relativă, determinarea caracteristicilor de grup ale obiectului vulnerant realizându-se după lungimea şi adâncimea plăgii, care, însă, nu concordă totdeauna cu lungimea lamei.

Leziunile provocate prin penetrarea oaselor late permit stabilirea cu multă precizie a lățimii lamei obiectului vulnerant.

---

[1] Vl. Beliş, *supra cit.*, p. 144 şi urm.

[2] Gh. Scripcaru şi M. Terbancea, *Patologie medico-legală*, *supra cit.*, p. 208-213.

Identificarea obiectelor despicătoare, pe baza urmelor lăsate în calota craniană, unde sunt întâlnite cel mai frecvent, era considerată imposibilă din cauza structurii spongioase a osului care nu permite reținerea caracteristicilor profilului lamei. Cu toate acestea, în practica de specialitate, s-au întâlnit cazuri de identificare a unei securi pe baza microstriațiilor formate pe oasele calotei craniene[1]. Astfel, în cazul unui omor, la examinarea cadavrului au fost descoperite multiple tăieturi de secure, dintre care trei plăgi penetrante, în regiunea parietală și temporală dreaptă. Inițial, pentru identificarea agentului vulnerant, nu au fost luate în considerare aceste urme, cercetările fiind orientate spre deosebirea altor categorii de urme sau probe materiale. Ulterior, s-a procedat și la examinarea la microscopul comparator a fragmentelor de os și a lamelor securilor ridicate de la persoanele suspecte, reușindu-se identificarea securii pe baza urmelor formate pe suprafața osoasă.

4.1.5. Diferențierea omuciderii de sinucidere este posibilă prin interpretarea modului în care se prezintă aceste leziuni. De regulă, sinucigașii preferă zona gâtului, a toracelui, arterele radiale sau venele de la încheietura mâinii. Plăgile sunt perpendiculare pe axa gâtului sau mâinii și, frecvent, sinucigașul execută mai multe tăieturi paralele până când reușește să execute tăietura fatală, tăieturi mai adânci în punctul de plecare și mai superficiale la sfârșit.

Un alt element important de diferențiere îl reprezintă *starea îmbrăcămintei,* sinucigașul pregătindu-și autolezarea prin desfacerea hainei și a cămășii, prin ridicarea mânecii. În ipoteza omuciderii, victimele sunt încheiate la haină ori cămașă, existând uneori o simetrie între punctul de perforare a îmbrăcămintei și plaga de pe corp, dar și o lipsă a acesteia, explicabilă prin mișcările victimei care încearcă să se apere.

Plăgile tăiate de pe mâini, tipice încercărilor de apărare activă, prin apucarea cuțitului, ori de apărare pasivă, prin acoperirea feței sau a toracelui, exclud posibilitatea sinuciderii, ca și leziunile din zona spatelui, inaccesibilă pentru o eventuală autolezare.

---

[1] V. Pop, *Identificarea securii cu care a fost comis un omor, cu ajutorul microstriațiilor lăsate de lama securii pe os*, în rev. PC.C. nr. 4/1981, p. 54-57.

Autolezarea în scop de sinucidere, cu toporul, pare imposibilă, dar în practică au existat și asemenea cazuri. De exemplu, un individ s-a sinucis aplicându-și două lovituri cu o toporișcă în zona occipitală.

Leziunile provocate cu *obiecte contondente* se prezintă sub forma unor plăgi plesnite sau zdrobite și reflectă destul de bine forma suprafeței agentului vulnerant pe oasele plate, îndeosebi pe cutia craniană, din cauza fracturii osului. Forma obiectului poate fi reținută și de îmbrăcămintea victimei.

Cercetarea la fața locului necesită căutarea obiectelor vulnerante, în ipoteza sinuciderii fiind foarte ușor de găsit. O dată descoperite, de pe aceste obiecte vor fi ridicate urmele biologice și urme de mâini în vederea efectuării examenelor comparative.

4.2. Omorul săvârșit prin asfixii. Moartea violentă săvârșită prin *asfixie mecanică,* cunoscută în practica medicală și sub denumirea de „anoxie acută de tip ventilator", este o modalitate frecventă de omucidere, dar și de sinucidere, de aici rezultând o serie de probleme ce se cer rezolvate, din cauza diversității modurilor în care se realizează: spânzurare, strangulare, astuparea (ocluzia) căilor respiratorii, comprimarea toraco-abdominală și înecare[1]. Spânzurarea se poate produce și în *mod accidental,* întâlnită mai ales la copiii mici, dar și la adulți, de exemplu, la alpiniștii care cad în coarde.

Principalele semne clinice externe sunt cianozarea (învinețirea) feței și a degetelor mâinii, hemoragiile punctiforme pe conjunctiva palpebrală (pleoape), lividitățile cadaverice accentuate, de culoare albastru închis, dilatarea pupilei, emisia de urină, fecale și spermă.

4.2.1. Spânzurarea se produce prin strângerea gâtului într-un laț care va comprima vasele acestuia, mai ales artera carotidă și căile respiratorii superioare (traheea), oprind alimentarea cu sânge oxigenat a creierului. Pentru strângerea lațului nu este nevoie de întreaga greutate a corpului, lucru demonstrat în practică de cele mai diverse poziții în care pot fi găsiți cei spânzurați, unele având caracter atipic (spânzurare de clanța ușii, sub pat).

---

[1] V. Dragomireseu, *Medicina legală, supra cit.,* p. 105-110; Gh. Scripcaru și M. Terbancea, *supra cit.,* p. 287; L. Derobert, *op. cit.,* p. 351-354.

Tipic pentru acest gen de asfixie este *şanţul de spânzurare* ce ia o formă oblică ascendentă spre locul nodului. Şanţul va fi mai accentuat în partea opusă nodului şi va avea o lăţime egală cu cea a laţului, uneori reproducând exact forma acestuia (forma frânghiei, găurile de la curea, etc.). Sub acţiunea greutăţii corpului, laţul poate aluneca de-a lungul gâtului, formând mai multe şanţuri, atât în cazul unui omor, dar şi al unei sinucideri. Acelaşi lucru este posibil şi în ipoteza unor încercări de autolezare prin alte mijloace (tăierea venelor, otrăvire), rămase fără rezultat, ceea ce determină pe sinucigaşi să recurgă la spânzurare.

Diferenţierea omuciderii de sinucidere se face pe baza interpretării modului de dispunere a petelor cadaverice, a datelor obţinute în urma examenului anatomopatologic, precum şi a urmelor descoperite în câmpul infracţional.

4.2.2. Strangularea se face prin strângerea gâtului cu un laţ sau cu mâinile (sugrumare). Strangularea cu laţul se întâlneşte, de regulă, în cazul omuciderii, dar nu trebuie însă exclusă nici posibilitatea sinuciderii.

În ceea ce priveşte *sugrumarea cu mâinile,* aceasta nu poate fi decât consecinţa exclusivă a omorului, fiind imposibilă o acţiune de autolezare, din cauza tulburărilor anoxice care provoacă reducerea forţei persoanei, până la anularea ei.

Semnele asfixiei prin strangulare cu laţul sunt aceleaşi ca şi în cazul spânzurării. La sugrumarea cu mâinile apar echimoze, escoriaţii, determinate de acţiunea degetelor, a unghiilor. Într-o astfel de ipoteză, nu trebuie pierdut din vedere să se încerce o eventuală ridicare *a urmelor papilare* de pe pielea din zona gâtului şi a feţei cadavrului.

4.2.3. Sufocarea şi ocluzia orificiilor respiratorii (gura şi nasul) se poate face cu mâna, cu obiecte moi (perne, plapumă), cu pungi de plastic, prin presarea feţei pe o suprafaţă dură sau pământ, în nisip. *Sufocarea* este rezultatul unor acţiuni violente, cum ar fi, de exemplu, împiedicarea victimei să ţipe, situaţii întâlnite frecvent în cazul tâlhăriilor sau violurilor, după cum poate fi şi consecinţa unei intenţii directe de a provoca moartea victimei. În ipoteza sufocării cu mâna sau cu corpuri dure, vor apărea echimoze şi escoriaţii specifice.

Ocluzia căilor respiratorii se face prin astuparea căilor respiratorii (gura, faringe, laringe) cu diverse obiecte ori materiale de genul cârpelor, hârtiei, pământului, acțiuni în exclusivitate cu caracter violent. Sunt şi cazuri de asfixie accidentală determinată de aspirarea bolului alimentar, mai frecvent la bolnavii mintali, la persoanele în stare avansată de ebrietate, la bătrâni.

4.2.4. Înecarea (submersia) face parte din categoria morților violente întâlnite frecvent, a căror natură este foarte diversă: omor, sinucidere, accident, catastrofă naturală. Înecarea este consecința astupării căilor respiratorii cu lichide (nu neapărat numai cu apă) de o anumită densitate.

Din punct de vedere juridic, este necesar să se stabilească dacă moartea este rezultatul unui accident, al unei sinucideri, al unui omor sau al unei încercări de disimulare a omorului printr-un accident sau sinucidere.

4.3. Omorul săvârşit prin împuşcare. Omorul săvârşit prin împuşcare reprezintă o modalitate de ucidere a unei persoane relativ rar întâlnită în practica anterioară lui decembrie 1989. În prezent însă, asistăm la înmulțirea acestor fapte, iar cercetarea lor s-a dovedit a nu fi de cea mai bună calitate.

În scopul determinării naturii morții prin împuşcare, se vor cerceta, sub raport medico-legal şi criminalistic, *urmele principale ale tragerii* (orificiul de intrare, canalul şi orificiul de ieşire, dacă există), precum şi *urmele secundare* (rupturile provocate de gaze, arsurile, tatuajul etc.)

Examinarea are drept scop *stabilirea distanței* şi *direcției* din care s-a tras, a posibilității de *autolezare* în condițiile în care a fost găsită victima.

Firește, un accent deosebit va fi pus, cu prilejul cercetării la fața locului, pe descoperirea armei şi a muniției trase (proiectile sau tuburi), pentru examinări balistice complexe în vederea identificării armei, a verificării posibilității de declanşare accidentală, a descoperii urmelor factorilor secundari, îndeosebi cele de funingine, pe mâinile şi pe hainele persoanei care a tras.

Determinarea exactă a acestor elemente este evident importantă, mai ales în situații particulare, în care trebuie *diferențiată omuciderea de sinucidere* sau încercarea de *disimulare a omorului* prin accident sau sinucidere.

4.4. Moartea prin otrăvire. Uciderea prin otrăvire sau intoxicare acută, cunoscută și sub denumirea de *moarte violentă prin agenți chimici,* este relativ rar întâlnită în practica de specialitate sub formă de omucidere, fiind frecvent consecința unor accidente, în care ponderea o dețin accidentele de muncă și cele casnice.

Investigarea morții prin otrăvire va avea drept obiect stabilirea faptului dacă decesul s-a datorat sau nu intoxicării acute, tipului de substanță toxică și cantității care a pătruns în organism. De asemenea, trebuie stabilite data intoxicării, forma de procurare și persoanele care au favorizat obținerea acesteia.

Față de aceste probleme, este necesar ca în cercetarea la fața locului, în examinarea cadavrului, să se procedeze la căutarea atentă și la ridicarea urmelor biologice, îndeosebi a celor de vomă, a conținutului unor vase și recipiente în care s-ar fi putut afla toxicul.

După cum se menționează în literatura de specialitate, o clasificare riguroasă a substanțelor toxice și a simptomelor clinice, este dificil de făcut, ele aparținând domeniului toxicologiei medico-legale[1]. De exemplu, intoxicațiile acute pot fi provocate de substanțe caustice (acid sulfuric sau vitriol, acid azotic, clorhidric, soda caustică etc.), arsenic, mercur, plumb, oxid și bioxid de carbon, cianurile, alcool etilic, metilic, stricnină, morfină, barbiturice, pesticide.

De asemenea, sunt întâlnite și intoxicații acute de natură alimentară.

Substanțele toxice produc reacții și leziuni specifice naturii lor, ca și dozei în care au fost introduse în organism, decesul intervenind la un interval mai mare sau mai mic de timp, uneori acesta putând să se întindă pe o perioadă lungă, cum este cazul intoxicațiilor cronice profesionale.

[1] P. Kirk, *Crime investigation, supra cit.*, p. 263.

4.5. Moartea violentă determinată de alți factori. Moartea violentă a unei persoane poate fi produsă nu numai de agresiuni de genul celor menționate anterior ci și de alți factori, cum ar fi, de pildă, moartea produsă în accidentele auto, navale, aeriene, în accidentele de muncă, moartea produsă de diverse energii fizice (căldură, frig, energie electrică).

O mențiune specială se cuvine făcută pentru moartea produsă prin așa-numiții *agenți psihici,* care intervine rapid după emoții intense (frică deosebită, bucurie excesivă, supărare). Șocul de natură psihică produce o *moarte reflexă* prin oprirea bruscă a funcțiilor vitale. Stabilirea naturii acestei morți este deosebit de dificilă întrucât este necesară dovedirea capacității agentului psihic de a produce un astfel de efect, ca și a predispoziției subiectului pasiv la o moarte prin șoc psihic din cauza unor suferințe de genul arterosclerozei, insuficienței cardiace, astmului bronșic.

Tratarea unor aspecte mai importante, de natură să particularizeze cercetarea omorului în funcție de mijloacele folosite de infractor, are rolul de a sublinia diversitatea problematicii la care trebuie să se circumscrie activitatea echipei de cercetare în fiecare caz în parte.

Important este ca întreaga cercetare efectuată de echipă la fața locului și actele ulterioare de urmărire penală să fie îndeplinite cu atenție, minuțiozitate și conștiinciozitate, astfel încât să nu fie omis sau neglijat nici un element de fapt, nici o împrejurare aptă să servească la justa soluționare a cauzei.

Este necesar să subliniem că, în contextul respectării regulilor generale de cercetare la fața locului, pentru asigurarea eficienței investigației, uneori, în situații complexe, cercetarea poate fi *întreruptă în timpul nopții* și reluată dimineața în condiții de vizibilitate bună și de odihnă a organelor judiciare[1].

[1] O. Năstase, *supra cit.*, p. 41.

Secţiunea a IV-a
Alte activităţi destinate investigării omorului

1. Dispunerea expertizelor medico-legale

Efectuarea constatării sau expertizei medico-legale reprezintă un moment important al elucidării unor probleme privind moartea violentă la care, din motive obiective, nu s-a putut răspunde în contextul cercetării scenei crimei.

De altfel, în aceste condiţii, potrivit prevederilor procesual penale, constatarea medico-legală trebuie dispusă de organul de urmărire penală, după cum expertiza medico-legală se dispune la cerere sau din oficiu, de către organul de urmărire penală, prin ordonanţă motivată, precum şi în cursul judecăţii, se dispune de către instanţă, prin încheiere motivată.

Potrivit prevederilor legislaţiei procesuale penale anterioare, constatările erau clasificate în constatări medico-legale şi constatări tehnico-ştiinţifice. În actuala legislaţie nu se mai face această deosebire, deşi cele două forme ale constatării sunt în continuare distincte.

Potrivit art. 172 alin. (9)-(12) C. pr. pen., când există pericol de dispariţie a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situaţii de fapt ori este necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei, organul de urmărire penală poate dispune prin ordonanţă efectuarea unei constatări.

Constatarea este efectuată de către un specialist care funcţionează în cadrul organelor judiciare sau din afara acestora. Certificatul medico-legal are valoarea unui raport de constatare. După finalizarea raportului de constatare, când organul judiciar apreciază că este necesară opinia unui expert sau când concluziile raportului de constatare sunt contestate, se dispune efectuarea unei expertize.

Constatările medico-legale trebuie să se efectueze într-un moment apropiat de momentul săvârşirii infracţiunii, altfel acestea pot rămâne fără obiect. Aşa se explică faptul că aceste acte procedurale se dispun numai în faza de urmărire penală[1].

[1] I. Neagu, *op. cit.*, p. 549.

Față de importanța acestor acte medico-legale în soluționarea cauzei cercetate, recomandabil este ca necropsia să se efectueze, în măsura posibilităților, de însuși medicul anatomopatolog care a participat la cercetarea la fața locului ori să se pună la dispoziție procesul-verbal al cercetării locului faptei și fotografiile, înregistrările video executate cu acest prilej.

Problemele la a căror rezolvare expertiza medico-legală are un aport substanțial sunt, în esență, următoarele[1]:

- *Stabilirea cauzei și naturii morții,* precum și *a datei* la care a survenit aceasta.
- *Diferențierea leziunilor vitale* de cele *post-mortale* și explicarea mecanismelor de producere a lor.
- *Determinarea agentului vulnerant,* a direcției, intensității și succesiunii loviturilor.
- Depistarea eventualelor *urme de substanțe toxice* sau a stupefiantelor;
- *Stabilirea sexului, vârstei, grupei sanguine,* a taliei (în cazul cadavrelor dezmembrate), precum și a unor particularități ce pot înlesni identificarea victimei.

Pentru aceasta, se va proceda la recoltarea diverselor urme existente pe corpul și îmbrăcămintea cadavrului, cum sunt, de exemplu, urmele biologice, firele de păr, depozitul subunghial. Uneori, ridicarea urmelor de pe cadavru se face chiar de la fața locului.

Aceste prelevări se efectuează mult mai bine în condițiile sălii de autopsie, ceea ce impune transportarea cadavrului la unitatea medico-legală cu deosebită atenție, luându-se măsuri de prevenire a distrugerii urmelor și, îndeosebi, a microurmelor, măsuri printre care se numără și introducerea corpului, a mâinilor, sau a picioarelor în saci de plastic. Cadavrul se *transportă urgent la morgă,* mai ales dacă este protejat în saci de plastic, în care urmele biologice, în special sângele, diversele excreții și secreții, țesuturi, se degradează rapid.

---

[1] A se vedea Vl. Beliș, *op. cit.*; I. Moraru, *op. cit.*, p. 83-88; Gh. Scripcaru și M. Terbancea, *Medicina legală supra cit.*, p. 82-83; M. Terbancea, *Problemele expertizei medicale legale în infracțiunile săvârșite cu violență*, în revista P.C.C. nr. 4/1981 p. 19-28.

Examinarea *necropsică,* ridicarea urmelor de pe cadavre, a măştii mortuare şi eventual amprentarea, dacă aceasta nu s-a făcut la faţa locului faptei, se realizează de *medicul legist împreună cu procurorul criminalist* care, în calitate de conducător al echipei de cercetare, are o viziune de ansamblu asupra cazului cercetat, ştie ce probleme trebuie clarificate şi ce să solicite în plus de la expertiza medico-legală.

Prezenţa procurorului criminalist la efectuarea necropsiei se impune cu atât mai mult cu cât, deseori, apar dificultăţi în stabilirea diagnosticului etiologic juridic al decesului, respectiv determinarea cauzei şi naturii morţii.

Referitor la *expertiza medico-legală* efectuată în infracţiunile contra vieţii, precizăm că ea însăşi este guvernantă de *reguli metodologice generale* şi *speciale,* puse în evidenţă în literatura de specialitate. Aceasta vizează identificarea cadavrului, stabilirea naturii morţii, cercetarea cauzelor, a modului şi a condiţiilor în care s-a produs.[1]

1.1. Stabilirea cauzei morţii se face cu ajutorul datelor puse la dispoziţie de medicina legală, constatarea efectuată de către medicul anatomopatolog fiind hotărâtoare pentru clarificarea „diagnosticului juridic" al decesului: *moarte violentă* sau *moarte patologică*[2]. Din moment ce datele obţinute converg spre o moarte violentă, care poate fi consecinţa unei *omucideri* sau a unui *accident,* va fi necesară clarificarea tuturor împrejurărilor apte să servească la încadrarea juridică corectă a faptei.

Determinarea acestor elemente se face, în mod firesc, prin coroborarea tuturor datelor obţinute pe bază de expertiză medico-legală, a expertizelor criminalistice, precum şi a actelor de urmărire penală efectuate în cauză. Această cerinţă este evidentă, mai ales în condiţiile insuficienţei datelor necesare stabilirii cauzei reale a morţii. Se evită astfel posibilitatea apariţiei unei erori de ordin subiectiv în aprecierea situaţiei de fapt.

---

[1] M. Terbancea, I. Quai, C. Petrescu, I. Săroiu, *Obiectivele expertizei medico-legale în infracţiunile contra vieţii. Reguli metodologice generale şi speciale în rezolvarea lor, limitele şi motivarea concluziilor medico-legale,* în rev. P.C.C. nr. 3-4/1986, p. 124 şi urm.

[2] A se vedea N. Kernbach, *op. cit.,* p. 433; I. Moraru, *op. cit.,* p. 63 şi urm.; Gh. Scripcaru şi M. Terbancea, *op. cit.,* p. 67 şi urm.; V. Panaitescu, *Medicină legală, supra cit.,* p. 33.

Determinarea legăturii de cauzalitate dintre actele de agresiune și decesul victimei, mai ales în împrejurarea în care acestea pot fi asociate cu o serie de afecțiuni preexistente ale victimei este o problemă deosebit de importantă, frecvent subliniată în literatura de specialitate[1]. Determinarea legăturii de cauzalitate este esențială pentru încadrarea corectă a faptei în categoria omorului, a loviturilor cauzatoare de moarte ori a vătămărilor corporale.

Evident că această încadrare este făcută de către magistrat, însă, în bună parte, pe baza concluziilor expertizei medico-legale, chemată să pună în lumină elementele *nexumului cauzal dintre faptă și urmările sale.* În consecință, se impune delimitarea, mai întâi pe teren medico-legal, a cauzelor morții, de condițiile de ordin predispozant sau de ordin favorizant, operație ce a avut uneori un caracter arbitrar[2].

Pentru delimitarea exactă a legăturii de cauzalitate, potrivit opiniilor exprimate în literatura de specialitate, este necesar să fie luate în calcul patru categorii de factori: *victima, instrumentul sau substanța vulnerantă, circumstanțele* în care a fost săvârșită fapta, precum și *autorul faptei.* În privința autorului faptei, se va ține seama de modul în care acesta a conceput și pregătit actul, i-a prevăzut și acceptat urmările, precum și de scopul urmărit.

Dificultățile în stabilirea cauzei morții apar frecvent din cauza *caracterului contradictoriu al leziunilor,* a stării avansate de putrefacție a cadavrului, ca și a unor deficiențe în efectuarea necropsiilor. De exemplu, în cazul unei morți suspecte, medicul legist ocazional conchide că decesul are drept cauză o hemoragie meningo-cerebrală și pune diagnosticul de moarte violentă. Din cercetările întreprinse de organele de urmărire penală, s-a desprins concluzia că nu poate fi vorba de o asemenea moarte, care au dispus efectuarea unei noi expertize medico-legale, de data aceasta stabilindu-se că moartea nu a fost violentă, cauza constituind-o o hemoragie intraventriculară, apărută pe un fond patologic preexistent.

---

[1] I. Argeșeanu și V. Stoica, *Stabilirea legăturii de cauzalitate între actele de agresiune și deces în cazul victimelor cu unele afecțiunii preexistente*, în rev. P.C.C. nr. 1/1982, p. 9-17.

[2] V. Dragomirescu, în *Curs de medicină legală*, Editat de Institutul de Medicină și Farmacie, București, 1979, p. 27-33.

1.2. Stabilirea naturii morţii. Din analiza unei bogate practici existente în materie, se poate deduce că problemele principale referitoare la clarificarea naturii juridice a morţii vizează trei direcţii principale:

1.2.1. Diferenţierea omuciderii de moartea naturală impune cel puţin o precizare: în ipoteza unui deces din cauza existenţei unor antecedente patologice, cauza morţii este atribuită în mod eronat acestora. Situaţia, frecvent întâlnită, îi priveşte pe bătrâni şi pe persoanele grav bolnave, după al căror deces se manifestă tendinţa de a se renunţa la autopsii sau de a se executa superficial, medicul legist oprindu-se la primul indiciu patologic prin care s-ar putea explica moartea. Astfel, nu sunt depistate leziuni interne (rupturi de organe, fracturi de craniu sau de coloană), ori substanţe chimice apte să producă moartea.

1.2.2. Diferenţierea omuciderii de sinucidere este o situaţie întâlnită destul de des în practica de specialitate din cauza încercărilor unor infractori de a-şi masca fapta prin „regizarea" unei sinucideri[1].

Nu este mai puţin adevărat că apar şi împrejurări în care sinuciderea unei persoane, la prima vedere, lasă impresia unei omucideri. Într-un caz dramatic, două surori în vârstă de peste 70 de ani sunt găsite moarte în cada de baie, una dintre ele prezentând plăgi tăiate profund la nivelul articulaţiei pumnului. Deşi, iniţial, s-a crezut că este vorba de un omor în scop de jaf, ulterior s-a stabilit că sora mai tânără, bolnavă grav de cancer, şi-a ucis prin înec sora mai vârstnică, deoarece, aflând că va muri în curând, nu a vrut să-şi lase sora, pe care o întreţinea, fără suport material şi s-a sinucis tăindu-şi venele de la mâna stângă.

1.2.3. Diferenţierea omuciderii de moartea prin accident devine dificilă din cauza caracterului contradictoriu al leziunilor. La

[1] D. Ceacanica şi I. Santea, *Elemente criminalistice şi de investigare, ce contribuie la diferenţierea crimelor de morţi accidentale* în culegerea de referate Şcoala Românească de criminalistică, Serv.cultural de presă al Ministerului de Interne, Bucureşti, 1975, p. 172.

aceasta se adaugă încercările autorului de a-şi disimula fapta printr-un accident, de genul căderii de la înălțime, înecului, etc.

Numeroasele cazuri întâlnite în practica judiciară, de natură să creeze dificultăți în determinarea naturii juridice a morții violente, ne-au determinat să ne oprim asupra unor decese provocate de următoarele mecanisme, care impun un efort conjugat de clarificare, atât pe teren criminalistic, cât şi medico-legal[1].

a. *Moartea prin spânzurare.* Săvârşirea unui omor prin spânzurare (avem în vedere spânzurarea tipică) poate fi întâlnită, de regulă, numai în cazul unor victime aflate, practic, în imposibilitatea de a se apăra (bătrâni, paranoici, debili mintal). Persoanele în putere pot fi spânzurate numai prin acțiunea mai multor indivizi, sau prin acțiuni care le anulează rezistența (loviri, intoxicații alcoolice).

*Simularea spânzurării s*e face după ce s-a provocat moartea victimei prin alte mecanisme: lovire, strangulare, otrăvire. În variantele mai simple, simularea se constată relativ uşor, prin raportarea petelor cadaverice la poziția victimei, prin studierea şanțului spânzurării, prin observarea direcției fibrelor frânghiei care a servit la spânzurare[2].

Diagnosticul diferențial al naturii morții impune examinarea atentă a semnelor de violență existente pe corpul cadavrului şi *cercetarea criminalistică* minuțioasă a locului faptei. La admiterea variantei sinuciderii, este necesar să se aibă în vedere dacă locul faptei permite asemenea acțiuni de autolezare, pregătirea lațului, fixarea lui, deplasarea unor obiecte, etc.

b. *Moartea prin înec.* Stabilirea diagnosticului diferențial impune diferențierea urmelor caracteristice ale înecului, inclusiv a unor cauze patologice (infarct miocardic, congestie cerebrală), de semnele morții violente.

Importantă este stabilirea momentului în care s-au produs leziunile: înainte de ajungerea în apă (leziuni de lovire, tăiere, împuşcare,

---

[1] M. Le Clere, *Manuel de police technique, supra cit.,* p. 48-49, autorul enunțând problema camuflării omorului în sinucidere sau accident, subliniază că a descrie toate morțile suspecte echivalează cu descrierea tuturor modalităților de a provoca moartea.

[2] Ch. Simonin, *Médicine Légale Judiciare,* vol. I, Ed. Malaine Paris, 1955, p. 286; L. Derobert, *op. cit.,* p. 377; Z. Ander, I. Beligan, I. Molnar, *op. cit.,* p. 88-89; Gh. Scripcaru şi M. Terbancea, *op. cit.,* p. 126-127.

otrăvire) ori după scufundare, leziunile fiind determinate de frecarea pe fundul apei curgătoare, prin lovirea de vase, bărci, diverse obstacole, inclusiv de mușcăturile unor pești răpitori.

Menționăm faptul că diferențierea leziunilor este dificilă din cauza fenomenelor de putrefacție intervenite în submersie.

c. *Moartea prin cădere sau precipitare.* Stabilirea disimulării omorului, îndeosebi în ipoteza căderilor de la înălțime, este destul de dificilă, din cauza dificultății separării leziunilor specifice căderii de cele provocate de agresor. O simplă îmbrâncire de pe un pod sau schelă, aruncarea pe fereastra unui bloc, nu lasă urme evidente dacă, mai înainte, nu a avut loc o luptă între victimă și agresor, creându-se aparența de crimă perfectă.

În acest sens, apreciem drept firească recomandarea ca diagnosticul de cădere să se pronunțe numai după excluderea posibilităților de producere a morții prin alte mecanisme. În asemenea situații, colaborarea dintre procuror, expertul criminalist și medicul legist se impune de la sine. De regulă, diagnosticul de cădere trebuie să se stabilească prin excluderea, pe rând, a altor cauze de provocare a morții de alți agenți vulneranți sau alte mecanisme.

În cazul unor precipitări de la mică înălțime pot apărea unele confuzii cu privire la natura morții, conlucrarea procuror-medic legist, în clarificarea împrejurărilor morții, fiind hotărâtoare[1].

d. *Moartea prin agenți chimici.* Precizarea naturii morții, în ipoteza intoxicațiilor acute, reclamă aceeași strânsă cooperare între procurorul criminalist, medicul legist și toxicolog. Fără datele obținute prin cercetarea atentă a locului faptei, în scopul găsirii urmelor de otravă (în mâncare, lichide, diverse urme biologice, seringi, fiole), fără studierea amănunțită a întregului tablou oferit de "scena" morții, observațiile medicale sunt insuficiente. Aceasta, mai ales în cazul folosirii unor otrăvuri așa-zis funcționale, de tipul stricninei, atropinei, care nu produc modificări anatomice specifice.

Interpretarea rezultatelor analizei toxicologice trebuie efectuate în coroborare cu celelalte date ale anchetei, tabloul clinic al intoxicației

---

[1] I. Mariță, *Deces prin heteroagresiune sau cădere accidentală*, în rev. P.C.C., nr. 3-4/1987, p. 44-46.

reconstituindu-se câteodată mai uşor din declaraţiile martorului, decât din foile de observaţie din spital.

În legătură cu uciderea prin otrăvire, subliniem că săvârşirea unor astfel de omucideri se întâlneşte în cercurile în care autorul are acces, în mod firesc, la victimă (familie, rude, prieteni).

e. *Moartea prin agenţi fizici şi mecanici.* Diagnosticul juridic al morţii violente este şi aici destul de dificil, îndeosebi în situaţii cum ar fi, de pildă, provocarea unor incendii care au ca scop mascarea omorului. Fireşte că, în ipoteza arderii cadavrului, se cere rezolvată şi problema dificilă a identificării lui.

Concluziile privind natura morţii se pot formula prin interpretarea conjugată a datelor culese din cercetarea la faţa locului, altele decât cele provocate de foc, dozarea bioxidului de carbon din sânge, depistarea unor eventuale urme de substanţe toxice, la aceasta adăugându-se şi informaţiile obţinute din investigaţiile judiciare.

În ceea ce priveşte stabilirea *disimulării morţii printr-un accident de cale ferată sau rutier* apare, şi aici, necesitatea ca medicul legist să diferenţieze leziunile vitale de cele post-letale. Dificultatea apare, în special, în cazurile în care înscenarea morţii printr-un agent mecanic s-a efectuat imediat după suprimarea vieţii victimei de către autor.

2. Dispunerea expertizelor criminalistice

În majoritatea cazurilor în care ancheta penală are ca obiect omuciderea, pe lângă constatarea şi expertiza medico-legală [obligatorie în condiţiile prevăzute de art. 184 alin. (1), art. 246 alin. (2), art. 248 alin. (2), art. 312 alin. (1), art. 367 alin. (1), art. 571 alin. (1), art. 589 alin. (1) şi art. 592 alin. (1) C. pr. pen.] se dispune frecvent efectuarea de expertize criminalistice sau de constatări care, alături de celelalte expertize judiciare, să servească la stabilirea adevărului judiciar.

Dintre problemele curente la a căror rezolvare concură direct examinarea criminalistică a mijloacelor materiale de probă (corpuri delicte, microurme), menţionăm:

- *Identificarea autorului* şi a celorlalţi participanţi la săvârşirea omuciderii.

❑ *Identificarea instrumentelor şi substanţelor vulnerante,* a altor obiecte folosite în comiterea infracţiunii.

❑ *Stabilirea împrejurărilor* în care a avut loc agresiunea, a modului în care a fost suprimată viaţa victimei, precum şi a eventualilor martori.

În ipoteza omuciderilor, nu se susţine, însă, că toate aceste probleme îşi găsesc rezolvarea numai pe baza expertizei criminalistice, mai ales în privinţa examinării urmelor biologice, a identificării victimei şi a agentului vulnerant, când ne aflăm, practic, pe terenul unei *expertize judiciare complexe,* criminalistice şi medico-legale, deşi aceasta nu este reglementată ca atare de lege[1].

Raportându-ne la multiplele genuri de expertize criminalistice efectuate în caz de omucidere, considerăm util să prezentăm, pe scurt, cele întâlnite frecvent în practica de specialitate.

2.1. Expertiza urmelor lăsate de corpul uman

2.1.1. Expertiza dactiloscopică serveşte, în primul rând, la *identificarea autorului* omorului după urmele digitale lăsate la locul faptei, inclusiv pe corpul victimei. Aceasta presupune efectuarea unui examen comparativ, între urmele descoperite şi impresiunile digitale ale persoanelor suspecte sau impresiunile din cartoteca dactiloscopică.

Se poate proceda, de asemenea, la analiza fizico-chimică a substanţelor conţinute în urmă. De pildă, în ipoteza unei urme digitale formate prin depunerea unui strat de sânge, se va putea stabili dacă aceasta aparţine aceleiaşi grupe sanguine cu cea a cadavrului sau dacă vechimea urmei corespunde cu timpul scurs de la moartea victimei.

Identificarea victimei este o altă problemă care se poate rezolva prin intermediul expertizei dactiloscopice sau prin care pot fi verificate rezultatele obţinute, pe alte căi, în acelaşi scop.

Pentru identificare, este necesar să se procedeze la *amprentarea cadavrului,* după care să se facă verificarea în cartoteca dactiloscopică, sau, dacă este posibil, prin compararea cu amprentele ce pot fi

[1] Moise Terebancea, *Expertiza complexă medico-legală şi criminalistică, mijloc eficient de probă în procesul judiciar,* în culegerea de referate 20 de ani de expertiză criminalistică, editată de Ministerul de Justiţie, Bucureşti, 1979, p. 35-39.

descoperite la locuinţa ori locul de muncă pe diverse obiecte ale victimei. Identificarea unor cadavre necunoscute mai este posibilă prin *compararea dermatoglifelor* sale cu cele ale presupuselor rude (părinţi sau fii)[1].

Identificarea pe baza profilului genetic, prin compararea amprentelor genetice ale victimei cu cele ale ascendenţilor sau descendenţilor este perfect posibilă.

2.1.2. Expertiza urmelor de picioare (urme plantare şi de încălţăminte) permite identificarea creatorului urmei, pe baza detaliilor prezentate fie de crestele papilare ale plantei piciorului, fie ale ciorapului sau încălţămintei, după cum urma a fost formată de piciorul gol ori încălţat. Identificarea se realizează, ca şi în cazul urmelor de mâini, printr-un examen comparativ cu impresiunile luate persoanelor suspecte.

În ipoteza în care examenul comparativ nu este posibil, din cauza insuficienţei detaliilor caracteristice sau lipsei modelelor de comparaţie, se pot obţine date referitoare la modul de formare a urmei, la sexul, vârsta şi talia aproximativă a persoanei, se poate afla dacă aceasta a mers normal, a alergat, a încercat să nu facă zgomot mergând „în vârful picioarelor".

Elementele de individualizare oferă, de asemenea, *cărarea de urme* formată de autor în câmpul infracţional. Este tipică, în acest sens, identificarea autorului unui omor săvârşit la un liceu din Bucureşti, a cărui victimă a fost o îngrijitoare, făptuitorul fiind un fost elev al liceului, lipsit de discernământ, care a fost identificat pe baza urmelor de picior lăsate pe holul şcolii.

2.1.3. Expertiza urmelor de dinţi şi de buze face parte dintre examinările care, prin natura împrejurărilor, se conjugă cu expertizele serologice, ultima destinată eventualei reconstituiri a fizionomiei după urma de muşcătură[2].

---

[1] A se vedea C. Ţurai şi C. Leonida Ioan, *Dermatoglifologia,* amprente palmo-plantare, Ed. Medicală, Bucureşti, 1988.

[2] P. Firu şi C. Rişcuţia, în lucrarea colectivă, *Tratat practic de criminalistică,* vol. II, *supra cit.,* p. 80-97.

Urma de dinți, formată în condiții bune, permite identificarea persoanei prin compararea modelelor obținute experimental, iar, în lipsa acestora, servește la stabilirea *sexului* și vârstei aproximative, a tipului antropologic, a mecanismului de formare.

În ipoteza *urmelor de dinți,* care se prezintă sub forma *mușcăturilor,* descoperite pe corpul victimei sau al agresorului, este necesară examinarea imediată, din cauza deformării lor rapide prin procesele patologice care au loc la nivelul tegumentului.

2.2. Expertizele traseologice

2.2.1. Expertiza urmelor lăsate de instrumentele vulnerante, efectuată împreună cu medicul legist și expertul criminalist, are drept scop stabilirea obiectului folosit de infractor în suprimarea vieții victimei.

In funcție de calitatea caracteristicilor reflectate în urmă, în oasele plate ale victimei, este posibilă stabilirea apartenenței de gen și chiar identificarea instrumentului vulnerant.

2.2.2. Expertiza balistică vizează două direcții principale:

a. Identificarea sau stabilirea categoriei armei cu care s-a tras, după urmele lăsate de tub și pe glonț;

b. Studierea urmelor principale și secundare existente pe îmbrăcămintea victimei, în scopul stabilirii direcției și distanței de la care s-a tras.

Prin caracterul său complex, expertiza balistică necesită aceeași strânsă cooperare dintre expertul criminalist și medicul legist, întrucât practica oferă situații dintre cele mai diverse.

2.3. Alte categorii de expertize. *Expertizele bio-criminalistice* și cele genetice sunt unele dintre cele mai importante expertize judiciare efectuate în cazul omuciderilor.

Analiza urmelor de secreții și de excreții, a firelor de păr, a resturilor de țesuturi moi, frecvent întâlnite la fața locului, furnizează indicii

valoroase privind victima, agresorul şi împrejurările în care a fost săvârşit omorul[1].

În prezent, *expertiza genetică* oferă o bază ştiinţifică valoroasă şi sigură pentru identificarea persoanelor implicate într-o omucidere (sau orice faptă penală), prin stabilirea profilului A.D.N. după tot ce poate însemna urmă biologică.

2.3.1. Expertiza urmelor de sânge permite stabilirea unor elemente de ordin calitativ, cum sunt, de exemplu, grupele sanguine, tipul de hemoglobină, regiunea anatomică din care provine, sexul persoanei. Totodată, este posibilă stabilirea de date referitoare la timpul şi împrejurările în care a fost săvârşit omorul, pe baza interpretării vechimii urmei, a impurităţilor depistate în ea, a formei petei care indică distanţa de la care a căzut şi poziţia corpului.

2.3.2. Expertiza urmelor de sperma şi a firului de păr oferă date de ordin calitativ absolut necesare identificării făptuitorului sau a victimei, precum şi indicii privind unele dintre circumstanţele comiterii infracţiunii.

Pentru reuşita acestui gen de expertiză, este necesară respectarea regulilor de ridicare şi expediere urgentă la laborator a petelor biologice, în condiţii care să nu permită alterarea lor, cum ar fi ambalarea unor obiecte ude, purtătoare de urme biologice, în saci ori pungi de plastic[2]. Este foarte important ca la recoltarea şi ambalarea probelor (nu numai a celor biologice) să se procedeze cu multă atenţie, prevenindu-se o confuzie prin inversarea acestora.

Expertiza destinată stabilirii profilului genetic pe baza urmelor seminale, ca şi a celor de sânge sau de salivă, este una dintre cele mai sigure mijloace de investigare.

---

[1] L. Derobert, *op. cit.*, p. 719-723; N.V. Popov, *Medicina judiciară*, ESPLA, Bucureşti, 1954, p. 438; V. Molnar şi Gh. Asanache în lucrarea, *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, *supra cit.*, p. 230 şi urm.

[2] I. Argeşeanu, Gh. Todelia, *Despre cauze subiective ce pot determina tergiversarea cercetării unor infracţiuni împotriva vieţii*, în rev. P.C.C. nr. 3-4/1986, p. 70-72.

2.3.3. Expertiza grafoscopică se dispune în situațiile în care, la locul faptei sau la locuința victimei, sunt descoperite înscrisuri din al căror conținut se pot desprinde date referitoare la faptă sau chiar la persoana autorului, exemplu tipic fiind cel al *scrisorilor de amenințare.*

Expertiza este indispensabilă și în ipoteza *răpirii de persoane,* când trebuie stabilită autenticitatea scrisului victimei, la care se poate adăuga chiar descifrarea unor mesaje ale acesteia, disimulate în text.

2.3.4. Expertize destinate identificării cadavrului după urmele de natură osteologică. Pe baza acestor examinări se determină sexul, talia persoanei după schelet, ca și vechimea oaselor sau vârsta aproximativă a persoanei. De asemenea, se poate reconstitui fizionomia după craniu ori identifica persoana prin metoda suprapoziției.

Identificarea este posibilă și după dantură sau lucrări dentare, situație frecventă în practica de specialitate. Menționăm faptul că *expertiza odontologică* poate fi dispusă și în cazul victimelor unor catastrofe sau accidente de trafic, accidente de muncă etc.

3. Elaborarea versiunilor de urmărire penală

3.1. Considerații introductive. Regula de bază după care trebuie să se orienteze organele judiciare, în cercetarea infracțiunilor de omucidere, o reprezintă *organizarea judicioasă a anchetei* și *planificarea urmăririi penale,* în scopul clarificării complete a împrejurărilor săvârșirii omorului și al identificării făptuitorului.

Un loc central îl ocupă *elaborarea versiunilor de urmărire penală,* referitoare la natura morții violente (omor, sinucidere sau accident), la persoana autorului, la mobilul și scopul infracțiunii și la împrejurările sau condițiile în care a fost săvârșită.

Pentru elaborarea versiunilor, organul de urmărire penală care conduce ancheta, va trebui să dispună *de un minimum de date precise și concrete,* referitoare la faptă. Aceste date sunt obținute atât pe cale *procesuală* (cercetarea la fața locului, efectuarea de constatări, ascultării de martori), cât și din izvoare *extraprocesuale* (investigații, zvonuri, scrisori anonime).

În ancheta omorului, primele date concrete sunt desprinse de procuror pe baza cercetării la fața locului, a examinării cadavrului și a prelucrării obiective a datelor obținute, prin activitățile procedurale menționate care permit, în majoritatea cazurilor, elaborarea de versiuni plauzibile cu privire la *natura morții.*

De exemplu, dacă din cercetarea medico-legală rezultă cu certitudine că ne aflăm în fața unei morți violente și că persoana decedată nu-și putea provoca singură leziunile, este evident că nu pot fi elaborate decât două versiuni principale: omor sau accident. Lucrurile se simplifică și mai mult în momentul în care din întregul tablou infracțional, din datele primelor cercetări, se desprinde fără dubiu concluzia că fapta constituie omor.

Problemele devin mult mai complexe în cazurile *dispariției unor persoane,* situație în care, pe lângă versiunile privind o moarte violentă sau patologică, mai pot fi emise versiuni referitoare la părăsirea domiciliului, la răpire și lipsire de libertate. Probleme asemănătoare apar și în ipoteza descoperirii de schelete sau fragmente de cadavre la care nu sunt evidente urmele de depesaj criminal.

Un aspect care nu trebuie pierdut niciodată din vedere de către procuror, în cercetarea unei morți, este acela al posibilei *disimulări a omorului* printr-un accident sau sinucidere, când din actele efectuate nu se desprind date suficient de clare, de sigure, care să permită o încadrare juridică corectă a faptei, mai ales în cazul sesizării unor *împrejurări negative.*

După cum se subliniază în literatura de specialitate, o importanță deosebită pentru orientarea cercetării o au versiunile referitoare la *autorul omorului și la mobilul sau scopul infracțiunii*[1].

În esență, este necesar să se răspundă la o întrebare decisivă: *Cărei persoane îi profită omorul sau cine avea interesul să-l comită?*

3.2. Criterii de elaborare a versiunilor. Punctul de plecare al anchetei și al elaborării versiunilor îl va reprezenta, de regulă, *victima,* întrucât ea furnizează cele mai prețioase elemente pentru elucidarea cazului. Prin aceasta, organul judiciar se conformează unei

[1] În acest sens, M. Le Clere, *op. cit.,* p. 55-56; C.E. O'Hara, *op. cit.,* p. 583; O. Năstase, *op. cit.,* p. 12.

reguli metodologice importante, potrivit căreia, în investigarea omuciderilor, mai ales în cazurile complexe, trebuie întotdeauna să se pornească *de la faptă la făptuitor.*

În elaborarea versiunilor, cu privire la persoana autorului, la mobilul sau scopul omorului, considerăm că procurorul *trebuie* să se *raporteze* la două mari categorii de date, până la introducerea şi în practica noastră judiciară a *profiling*-ului[1]:

3.2.1. Date obţinute din cercetarea la faţa locului şi din examinarea cadavrului, permit formularea de concluzii referitoare la persoana autorului (identificat, de pildă, după urmele de mâini), la faptul că acesta cunoaşte topografia locului sau era o cunoştinţă apropiată a victimei, la mobilul faptei (furt, viol, răzbunare), la modul de apărare, ca şi la mijloacele vulnerante întrebuinţate.

Cunoaşterea victimei, sub multiple aspecte, reprezintă pentru organul judiciar o sursă importantă de date utile identificării autorului. De pildă, se poate stabili ce activitate desfăşura victima, în momentele premergătoare agresiunii, după cum era îmbrăcată şi după starea unor obiecte casnice sau, ne putem da seama de *raportul victimă-agresor,* după cum s-a comportat victima la apariţia autorului; îl cunoştea şi i-a permis accesul, s-a opus intrării în locuinţă, a încercat să se apere etc.

3.2.2. Date rezultate din ascultarea martorilor, a rudelor ori din investigaţiile privitoare la victimă permit a fi cunoscute obiceiurile, pasiunile, viciile, natura relaţiilor întreţinute cu membrii familiei, cu colegii de serviciu sau cu alte persoane, mediile frecventate, starea sănătăţii, activitatea profesională.

Evident că este absolut necesar să se stabilească cât mai exact *unde, când, cu cine şi în ce mod şi-a petrecut timpul victima înaintea survenirii decesului sau a dispariţiei, dacă a fost văzută în compania unei persoane străine sau cunoştinţe întâmplătoare, dacă cineva a căutat-o sau s-a interesat de ea, dacă i-a lăsat vreun mesaj etc.*

Elaborarea versiunilor devine în practică, o operaţie deosebit de dificilă în *omoruri cu mobil bizar,* marea majoritate săvârşite, după

[1] I. Argeşeanu, *op. cit.*, p. 81-118; V. Bercheşan, *op. cit.*, p. 253 şi urm.

cum se afirmă de autorii de specialitate, de bolnavi psihic sau de elemente huliganice aflate sub influența băuturilor alcoolice[1].

Aceleași dificultăți apar și în ipoteza unor întâlniri ocazionale, la jocurile de noroc, la un pahar de băutură, la diverse întâlniri sportive, baluri, discoteci, deplasări diverse în grupuri, când se produc altercații care pot degenera ușor în conflicte soldate cu morți sau vătămări.

Formularea unei ipoteze potrivit căreia un omor a fost săvârșit de către un *bolnav psihic* este determinată de multitudinea și gravitatea leziunilor, de uciderea mai multor persoane, frecvent fiind vizați membrii familiei, copiii, în practică întâlnindu-se un psihopat care și-a ucis toți cei cinci copii pe care îi avea. Această categorie de autori se caracterizează prin efectuarea de acțiuni stranii, prin lipsa elementelor de prudență, prin atacarea deodată a mai multor persoane.

Un bolnav de schizofrenie a atacat pe un teren viran trei persoane, reușind să ucidă una și să rănească pe alta. Deși nu s-a conturat nici un mobil plauzibil, inițial a fost bănuită de săvârșirea omorului persoana rănită din grupul celor trei. Ulterior, a fost inclus în cercul bănuiților și un bolnav psihic la locuința căruia organele de urmărire penală au găsit, pe măsuța din dormitor, cuțitul și hainele pătate de sânge, precum și un jurnal în care, printre altele, erau făcute mențiuni de genul „triplă tentativă cu dublă crimă, eu sunt agresor, 19 oct. ora 1,30", mențiuni terminate cu o pată de sânge simbolică.

3.2.3. Verificarea versiunilor este o activitate obligatorie care ține de esența cercetării omorului. În cadrul fiecărei versiuni, se procedează la clarificarea problemelor sale specifice, prin efectuarea activităților de urmărire penală prevăzute în ipoteza respectivă (ascultării de martori, reconstituire), potrivit termenelor stabilite în planul de urmărire penală.

Versiunile sunt verificate concomitent, indiferent de gradul lor de verosimilitate, până la eliminarea celor neconforme cu realitatea, iar o anumită prioritate va fi dată martorilor care prezintă o credibilitate mai mare sau în legătură cu care există mai multe date.

---

[1] D. Ceacanica, *Particularitățile comportamentului bolnavilor psihic și infracțiunile contra vieții și aspecte ale practicii privind cercetarea*, în rev. P.C.C. nr. 3/1981, p. 87-98.

4. Evaluările de tip profiling privind personalitatea făptuitorului

4.1. Importanţa evaluărilor de tip profiling pentru investigaţiile penale. În statele cu sisteme judiciare moderne a devenit frecventă, pentru soluționarea multor cauze penale, în special omucideri, investigația realizată de specialiști denumiți *profiler*, pentru determinarea profilului personalității sau psihologiei infractorilor.

Cercetările moderne din domeniul Criminalisticii iau în considerare folosirea pe scară tot mai largă a așa-numiților „profiler". Aceştia sunt profesioniști care formulează o opinie despre caracterul unui infractor încă neidentificat. Unii dintre profileri nu au pregătire strict în psihologie, fiind oameni de știință din *domeniul criminalisticii*, negociatori în probleme de ostatici sau profesori. Aceştia au studiat şi studiază psihologie, criminalistică, criminologie sau sociologie.

Orice infracțiune presupune clarificarea multor întrebări. Unele dintre acestea, cum ar fi acelea *de când, unde*, își găsesc cu ușurință răspuns. Altele, cum ar fi: *cum* şi *de ce*, tind să fie mai complexe, dar toate aceste întrebări converg spre întrebarea cea mai importantă: *cine a săvârşit infracțiunea*?

Rolul profilerilor criminaliști este acela de a-i ajuta pe investigatori să răspundă la această întrebare. Profilerii criminaliști examinează detaliile unei infracțiuni şi aplică cunoştințele lor din domenii diverse, în special cel al psihologiei şi sociologiei pentru a dezvolta o descriere generală a posibilului infractor.

Spre deosebire de procurorii sau polițiștii criminaliști, profilerii nu se concentrează asupra unei persoane, asupra unui posibil infractor, rolul lor fiind acela de a contura *portretul general al unei personalități* şi nu portretul unei persoane, în accepțiunea unui portret vorbit.

În ciuda faptului că profilingul este privit ca o evaluare spectaculoasă, care acordă celui care o efectuează chiar un statut de celebritate, această specialitate nu este considerată în criminalistică o ocupație „de carieră". Majoritatea profilerilor sunt angajați în activități care nu au un statut permanent în raport cu instituțiile judiciare.

De regulă, profilerul își folosește abilitățile pentru a înțelege natura umană şi posibilele probleme patologice ale infractorului, așa

încât poate contura un altfel de portret robot, extrem de fidel al acestuia. Observând scena crimei, profilerul poate descrie caracteristicile existenţiale ale individului care a săvârşit-o.

Pentru un profiler este evident faptul că *toţi indivizii sunt sclavii propriului profil psihologic*, ceea ce conduce la moduri de operare care se constituie în adevărate semnături ale indivizilor care au comis infracţiunea.

Pe baza descifrării profilului psihologic al unui infractor, se poate contura şi modelul său de acţiune pe viitor, fapt decisiv în identificarea infractorilor în serie sau a recidiviştilor.

Profilerii sunt folosiţi în operaţiuni ale poliţiei, care tind să determine unul sau mai mulţi suspecţi, dar şi în tribunale, unde aceştia sunt solicitaţi pentru diverse evaluări. În aceste cazuri, rolul lor este acela de a răspunde unei probleme deosebit de importante şi anume *discernământul infractorului în momentul comiterii faptei penale.*

Un alt rol al profilerului în curţile cu juraţi este legat de *alegerea membrilor juriului*, unii dintre juraţi putând fi îndepărtaţi din cauza afinităţilor de personalitate pe care le au cu cel judecat.

4.2. Profilingul geografic. O nouă tendinţă în domeniul profilingului este dezvoltarea aşa-numitului *profiling geografic.* În cadrul acestuia sunt folosite fotografii aeriene, numere de înmatriculare a autovehiculelor, date referitoare la plata impozitelor şi alte tipuri de dovezi care încearcă să localizeze infractorul într-o anumită zonă (locaţie) geografică şi strict de personalitatea sa.

Profilerul criminalist este solicitat, de regulă, pentru infracţiunile care au elemente de violenţă sau tentative de violenţă, însă profilingul geografic poate fi utilizat pentru toate tipurile de infracţiuni.

În profiling-ul geografic sunt folosite din ce în ce mai mult datele obţinute pe baza studiilor *ADN*, care pot plasa indivizii în grupuri de populaţie distincte, cu localizare geografică certă.

În Statele Unite şi Canada a fost deja creat *„The Profiler Plus Calculations Site"*, care poate fi folosit pentru a calcula apartenenţa unui individ la un anumit grup rasial şi geografic[1], dar până în prezent,

[1] Borys S., Iwamoto R., Miyakoshi J., Carmody G. şi Fourney R., *Allele Frequency Distribution for Nine STR Loci in the Japanese Population* în Journal of

nu s-a realizat un studiu aprofundat privind eficacitatea reală a acestui tip de investigație.

Un criminolog de la Charles Sturt University, Richard Kocsis, a efectuat primul studiu comparativ, prezentând datele de la locul unei crime pentru care investigația fusese finalizată la cinci grupuri de persoane: profileri, detectivi, psihologi, studenți și medici, pentru a observa care dintre aceștia vor oferi date corecte sau greșite. Rezultatul a fost acela că studenții și psihologii au fost foarte aproape de profilerii profesioniști în concluzii, depășindu-i pe detectivii profesioniști.[1]

Menționăm faptul că în legătură cu investigația de tip *profiling* se impun câteva precizări:

Mai întâi, ea își dovedește utilitatea în soluționarea multor cauze penale, mai ales în infracțiuni împotriva persoanei, săvârșite cu violența (omoruri, tâlhării, violuri), inclusiv în acte de terorism.

Utilitatea este determinată de orientarea investigațiilor spre un anumit tip de suspect și *elaborarea unor versiuni de urmărire penală*, privind persoana făptuitorului, mai aproape de realitate.

În al doilea rând, în țara noastră nu s-a apelat, oficial, la astfel de specialiști, deși, în practică, s-au luat în calcul și opiniile unor psihologi în legătură cu autorii unor fapte săvârșite cu violență[2].

Este, însă, normal să se procedeze la formarea unor specialiști profileri, care să fie antrenați pentru soluționarea faptelor de mare violență.

Forensic Science, noiembrie 1999, vol. 44, nr. 6, p. 1319; Borys S., Vanstone H., Carmody G. și Fourney R., *Allele Frequencies for the COPILER™STR Loci in the Canadian Caucasian and Canadian First Nations Populations,* in Journal of Forensic Sciences, iulie, 2000, vol. 45, nr. 4, p. 945-946; *RCMP Biology Section Methods Guide*, 1998.

[1] Quantum – Profiler, abc Television, 4 mai 2002 (http://www.abc.au/quantum/stories). Pentru cercetările efectuate, R. Kocsis a primit „Premiul Eureka pentru gândire critică.

[2] În acest sens, a se vedea *Revista de psihocriminalistică*, în care sunt publicate cercetările întreprinse de M. Zamfirescu, Magdalena Voinea și alți colaboratori. Revista apare sub egida Inspectoratului General al Poliției, Direcția Poliției Judiciare.

5. Efectuarea unor acte de urmărire penală

Pentru stabilirea tuturor faptelor şi împrejurărilor unei morţi violente, pentru verificarea temeinică a versiunilor elaborate în cauză, organul de urmărire penală nu se poate limita la cercetarea locului faptei, la constatarea medico-legală sau la expertizele criminalistice, chiar dacă acestea au o anumită importanţă în stabilirea adevărului şi identificarea autorului.

Acestor prime acte de investigare, li se adaugă:

5.1. Ascultarea martorilor. *Ascultarea martorilor, a persoanelor care au descoperit cadavrul şi a rudelor victimei* este o activitate care se cere realizată cu maximă urgenţă. Persoanele care au descoperit cadavrul, precum şi martorii oculari, pot fi ascultaţi încă din momentul cercetării locului faptei.

Problemele ce trebuie clarificare ori verificate prin depoziţiile acestor persoane, diferă de la caz la caz, dar, în linii mari, martorii sunt întrebaţi despre tot ce cunosc în legătură cu victima, autorul omorului, raporturile dintre ei, modul în care s-a săvârşit infracţiunea.

În legătură cu victima se vor cere date cu privire la modul în care a fost descoperită şi dacă în apropierea ei se afla vreo persoană care ulterior a dispărut. Este foarte important ca martorul să fie întrebat ce a făcut victima înaintea infracţiunii, cu cine şi cum şi-a petrecut timpul, în ce stare se găsea, era sau nu agitată, speriată, în stare de ebrietate, în ce direcţie s-a deplasat, ce avea asupra sa, etc. Orice amănunt, chiar fără semnificaţie, la prima vedere, este deosebit de util în elucidarea cazului.

Rudele şi prietenii mai apropiaţi ai victimei pot oferi date privind pasiunile, viciile, legăturile extraconjugale, relaţiile cu membrii familiei sau despre eventualii duşmani pe care îi avea victima, inclusiv despre persoane care au ameninţat-o ori aveau interes s-o ucidă.

În legătură cu autorul infracţiunii, *martorilor oculari* li se vor cere date referitoare la identitatea ori la semnalmentele exterioare ale acestuia. Ceilalţi martori pot fi întrebaţi dacă cunosc ceva în legătură cu intenţia unei anumite persoane de a săvârşi omorul. Despre persoanele bănuite se mai pot pune întrebări privitoare la faptul dacă

au fost văzute tulburate, murdare de sânge, încercând să evite contactul cu alte persoane sau să ascundă ceva sau având un comportament nefiresc.

Referitor la ascultarea persoanelor, indiferent de calitatea lor procesuală, aceasta trebuie să fie efectuată, în totalitate, de aceiaşi membri ai echipei de cercetare, de la începutul anchetei până la finalizarea cazului, reaudieri efectuate de noi anchetatori generând dificultăţi, neînţelegeri.

5.2. Ascultarea suspectului sau a inculpatului. *Ascultarea suspectului sau a inculpatului* – după identificarea lor din *cercul suspecţilor* – permite cunoaşterea poziţiei sale faţă de fapta săvârşită şi a motivelor care l-au determinat să comită omorul. Pentru aceasta va fi întrebat despre natura relaţiilor cu victima, dacă i-a fost duşman, dacă a urmărit un interes material ori de altă natură, cum a pregătit şi a comis fapta.

Întrucât unele omoruri se produc în *stare de provocare,* ori în condiţiile *depăşirii limitelor legitimei apărări,* se va insista pe clarificarea acestor împrejurări.

În ipoteza în care, cel interogat, neagă învinuirea adusă, i se va cere să explice, de exemplu, ce a căutat la locul infracţiunii, cum şi-a petrecut timpul înaintea şi după comiterea crimei, cum se explică prezenţa urmelor sale la locul faptei, sau a unor obiecte ale victimei la domiciliul său, care a fost natura contactului cu victima cu puţin timp înainte de survenirea decesului, contact observat de unii martori.

Declaraţiile suspectului sau ale inculpatului, indiferent că acesta neagă sau recunoaşte faptele imputate, vor trebui verificate cu atenţie şi coroborate cu celelalte probe administrate în cauză. Subliniem acest aspect pentru că nu trebuie exclusă niciodată sinceritatea declaraţiilor unui suspect sau suspect.

5.3. Efectuarea de confruntări. *Confruntările vor fi efectuate* pentru înlăturarea contradicţiilor existente între declaraţiile celor ascultaţi (martori, suspecţi sau inculpaţi). Pot fi martori care se tem de autorul omorului sau care încearcă să-l acopere, împrejurare ce face necesară confruntarea lor cu martorii de bună-credinţă sau cu însuşi

suspectul, în această ultimă ipoteză impunându-se o pregătire deosebit de atentă a actului procedural preconizat.

Procedeul tactic al confruntării se dovedește deosebit de eficient în cazurile existenței mai multor suspecți sau inculpați în cauză, dintre care unii sunt sinceri. În cazul *tentativelor de omor,* confruntarea se poate face inclusiv cu victima, dacă aceasta nu este în stare de șoc sau traumatizată psihic.

5.4. Efectuarea de percheziții. *Percheziția* este necesară în multe dintre cazurile de omor, obiectivele ei fiind multiple, începând cu însăși căutarea cadavrului, a mijloacelor materiale de probă, la domiciliul persoanei bănuite, a altor dovezi care să ateste natura relațiilor dintre victimă și agresor, a interesului celui din urmă de a suprima viața celuilalt.

Desigur, dacă la locuința victimei se descoperă cadavrul victimei sau un fragment cadaveric, percheziția se transformă într-o cercetare a locului faptei. Pe lângă percheziția domiciliară, va fi efectuată, în primele momente, și o *percheziție corporală* pentru descoperirea la agresor a unor corpuri delicte, a urmelor biologice provenite de la victimă, a unor escoriații, mușcături făcute de victimă.

5.5. Efectuarea de reconstituiri. *Reconstituirea* servește la precizarea afirmațiilor suspectului sau inculpatului, cu privire la posibilitatea săvârșirii unor anumite activități, în anumite condiții concrete de timp și de loc, fără ajutorul altor persoane, cum ar fi, de pildă, spânzurarea victimei la o înălțime la care aceasta nu putea fi ridicată decât cu ajutorul unui complice.

De asemenea, reconstituirea poate avea drept scop verificarea împrejurărilor în care un omor sau anumite episoade ale acestuia, au fost realmente percepute în condițiile indicate de martor.

În ipoteza omorurilor săvârșite în locuri deschise sau în situațiile în care autorul a aruncat victima ori părți ale acesteia pe câmp, în păduri, în lacuri se recurge și la procedeul denumit *conducere în teren,* pe baza declarațiilor inculpatului.

6. Particularităţi ale cercetării omorului în cazul cadavrelor dezmembrate sau al cadavrelor nedescoperite

6.1. Investigaţii specifice în cazul cadavrelor dezmembrate. *Descoperirea unor cadavre dezmembrate* ori a unor fragmente de cadavre determină dificultăţi serioase în cercetare. Una dintre problemele centrale rămâne identificarea victimei, rezultat la care se ajunge relativ greu, depesajul criminal fiind făcut tocmai în acest scop. În ipoteza cercetării omorurilor în care cadavrele au fost găsite dezmembrate sau nu au fost descoperite, existând indicii despre dispariţia lor, organul de urmărire penală se va conduce după aceleaşi reguli generale, raportându-se, însă, la particularităţile acestor cazuri[1].

Un rol particular în clarificarea unor probleme legate de identificarea victimei o aduce expertiza medico-legală. De pildă, la descoperirea unor fragmente de cadavru se cere să se stabilească dacă ele aparţin aceluiaşi corp, care sunt sexul, vârsta şi talia aproximativă a victimei, care este cauza posibilă a morţii şi data la care a survenit.

Dacă se găseşte un craniu, în funcţie de starea lui, se poate proceda fie la identificarea prin efectuarea toaletei acestuia pentru fotografiere, ipoteză rar întâlnită în practică, fie la o reconstituire a fizionomiei după craniu sau la o identificare prin supraproiecţia craniului peste fotografia persoanei dispărute.

Nu trebuie exclusă nici alternativa identificării pe baza desenelor papilare, numai dacă starea de putrefacţie mai îngăduie această operaţie ori dacă infractorul nu a distrus amprentele, pentru a face imposibilă identificarea.

În vederea identificării va trebui examinat cu maximă atenţie fiecare fragment de cadavru, pentru descoperirea unor eventuale semne particulare (cicatrice, negi, tatuaje, malformaţii). Practica judiciară recentă demonstrează valabilitatea unor procedee criminalistice şi medico-legale de identificare a cadavrului după particularităţi ale scheletului ori după intervenţii ortopedice[2].

---

[1] C. Suciu, *op. cit.*, p. 617-618; C. Aioniţoaie, *op. cit.*, p. 21-24; S.P. Mitricev şi P.I. Tarasov Radionov, *op. cit.*, p. 169; I. Mircea, *op. cit.*, p. 179.

[2] Gh. Asanache, *Cazuri particulare de aplicare în procesul stabilirii identităţii unor cadavre necunoscute – a metodei supraproiecţiei, utilizând clişee radiografice, vizualizând diverse sectoare anatomofotografice ale sistemului osteo-auricolar*, în Buletinul de Criminologie şi Criminalistică, *supra cit.*, p. 113-119.

Din punct de vedere criminalistic, vor fi cercetate ambalajele în care au fost găsite fragmentele, interesând eventualele urme sau caracteristici care să le ateste proveniența. Se vor stabili, de asemenea, modul în care au fost aduse, camuflate sau îngropate, distanța şi locurile la care au fost împrăştiate, iar urmele pe care acestea le pot conține nu vor fi neglijate.

Pentru obținerea de informații privitoare la identitatea cadavrului, este foarte importantă ascultarea persoanelor care locuiesc sau muncesc în apropierea locului faptei, acestea putând oferi relații cu privire la prezența unor persoane străine în zonă, a comportării lor nefireşti.

Cadavrele neidentificate vor fi luate în evidență pe baza fişelor speciale, denumite fişele „C", care conțin date amănunțite obținute prin examene medico-legale, antropologice, din investigații.

Pentru exemplificare prezentăm un caz preluat din practica judiciară[1]:

În primăvara anului 1991, în incinta unei unități industriale, situate pe malul unui râu, a fost descoperit un picior uman, secționat de sub genunchi. În urma cercetării zonei, la o distanță de aproximativ 1 km, în aval de podul aflat în apropierea acelei unități, s-a găsit în apa râului trunchiul de cadavru. Până la începutul verii, la diverse intervale de timp, s-au mai găsit şi alte fragmente de cadavru, printre care şi craniul. Deşi s-au întreprins cercetări pe spații largi, în aval şi în amonte de pod, nu s-au găsit toate părțile în care fusese tăiat cadavrul. Din cauza stării avansate de putrefacție a cadavrului, nu a fost posibil să i se stabilească în mod operativ identitatea, cercetările urmărind în primul rând acest scop.

Expertiza medico-legală efectuată pe segmente de cadavru şi schelet a furnizat date privind vârsta, sexul, culoarea părului, prezența urmelor unei apendicectomii şi altele. Examenul antropologic asupra scheletului a concluzionat că victima este de sex masculin, talia de 160-180 cm şi vârsta cuprinsă între 40-50 ani. Craniul prezenta în unele locuri discrete înfundări, consecințe ale unor posibile traumatisme în antecedente.

---

[1] I. Argeşeanu, *Enigmele anchetelor judiciare*, Ed. Civică, Bucureşti, 1992, p. 22-24.

Aflate în posesia acestor date, organele de urmărire penală au alcătuit o listă cuprinzând persoanele dispărute de mai mult timp din localitate şi din localităţile învecinate. La acestea s-au adăugat şi alte persoane despre care s-au primit informaţii în sensul că sunt plecate din localitate pentru a se angaja pe diverse şantiere din ţară. S-a ajuns, astfel, la un bărbat care trăia în relaţii de concubinaj cu o femeie din localitatea unde s-au găsit fragmentele de cadavru. Această femeie susţinea cu tărie că, încă din toamna anului precedent, concubinul său a plecat să lucreze pe un şantier şi nu s-a mai înapoiat la domiciliul său. Situaţia putea fi reală dar, din prudenţă, pentru a nu se omite o sursă de informaţii asupra căreia poate nu s-ar mai fi revenit ulterior, cu consimţământul gazdei, s-a făcut o percheziţie sumară a locuinţei.

Iniţial, nimic nu făcea să se întrezărească un posibil rezultat util pentru soluţionarea cazului. Dar, anchetatorului nu i-a scăpat un amănunt semnificativ: printre hainele aflate în această locuinţă se afla şi o haină bărbătească îmblănită. Cui aparţinea? O simplă întrebare şi gazda este pusă în dificultate. Haina aparţinea concubinului. De ce nu a luat-o cu el, deşi iarna bătea la uşă, atunci când a plecat să se angajeze pe şantier? Mai avea o altă haină groasă, ţinând seama de faptul că ei nu aveau o stare materială prosperă?

Desigur, acestea pot fi întrebări de rutină, dar au mers direct la ţintă. Faţă de răspunsurile evazive ale femeii, cercetarea locuinţei, prevăzută la început a fi sumară, s-a transformat într-o cercetare amănunţită, soldată cu descoperirea unor urme de sânge şi altele, semnificative.

Fotografii ale dispărutului şi relaţii date de persoanele care l-au cunoscut, coroborate cu datele expertizelor medico-legale şi antropologice au ajutat la stabilirea identităţii fragmentelor de cadavru. Dispărutul fusese supus unei operaţii de apendicectomie, iar, la cap, suferise traumatisme care i-au cauzat înfundări osoase. Nu mai era nici o îndoială că aceste fragmente de cadavru uman aparţineau dispărutului.

Investigaţiile au stabilit că, în urma unor certuri, femeia l-a ucis pe concubinul său în timp ce dormea. Pentru a înlătura urmele faptei, a tăiat cadavrul în mai multe bucăţi, le-a împachetat în folii din plastic şi le-a aruncat de pe pod în apa râului, care nu îngheţase încă. După ce a început dezgheţul, unele din colete s-au oprit la malul apei. Un fragment

de cadavru a fost tras din apă de câini şi dus în incinta întreprinderii unde a fost găsit ulterior.

După o anchetă care a durat mai mult de un an, s-a încheiat acest caz, pentru a cărui soluţionare au fost necesare cercetări pe teritoriul mai multor judeţe şi un număr mare de analize de laborator bio-criminalistic, expertize medico-legale, antropologice şi criminalistice.

6.2. Particularităţi ale cercetării în cazurile dispariţiei unor persoane, victime ale omuciderii. *Investigarea omorului al cărei victimă este considerată persoană dispărută,* va începe după ce au fost efectuate investigaţii complete şi ample la domiciliul, locul de muncă, în cercul rudelor şi al prietenilor, la spitale, verificându-se, totodată, dacă persoana respectivă nu a fost reţinută şi condamnată pentru o infracţiune.

În esenţă, ancheta penală, ca atare, debutează după obţinerea de date care fac credibilă versiunea potrivit căreia persoana dispărută este victima unui omor. Investigaţiile trebuie să stabilească toate datele referitoare la personalitatea, preocupările, relaţiile de serviciu, de familie, altfel de relaţii, într-un cuvânt, orice dată de natură să ofere un indiciu cu privire la dispariţia sau moartea persoanei. O dată formată convingerea că persoana a fost victima unui omor, se va proceda la strângerea de probe care să conducă la identificarea autorului, în cadrul urmăririi penale.

În situaţiile în care, în evidenţă există cadavre neidentificate, ce prezintă caracteristici asemănătoare persoanei dispărute, se vor face examinările comparative necesare şi, eventual, prezentarea pentru recunoaştere pe baza fotografiei sau a altor semne particulare indicate de rude.

Ca şi în cazul cadavrelor neidentificate, se procedează la *luarea în evidenţă a persoanelor dispărute*[1].

6.2.1. Sub raport metodologic, faţă de cazurile întâlnite în practică, specialiştii consideră că cercetarea dispariţiilor de persoane, mai ales în ipoteza existenţei unor suspiciuni că ele ar ascunde o

[1] O. Păun, *Particularităţi ale efectuării cercetărilor în cazurile de dispariţie a unor persoane*, în rev. P.C.C. nr. 3-4/1985, p. 24 şi urm.

infracțiune gravă, ar trebui supusă unei metodologii speciale de investigare. Astfel:

a. Ar trebui să se acorde atenție cazurilor de dispariție de persoane cu o *comportare și existență normală,* echilibrate psihic, cu familii organizate, care nu au încercat niciodată să-și părăsească familia sau locul de muncă.

b. Trebuie avute în vedere persoanele cu moralitate, anturaj și comportare dubioasă, cu încercări de părăsire a familiei, cu înclinație spre aventură, care încearcă să scape de anumite răspunderi, etc.

Este necesară o evidență a celor dispăruți cu *afecțiuni psihice grave,* cu tentative de sinucidere ori cu intenții efective de a dispărea.

6.2.2. Raportat la aceste împrejurări, cel puțin în primele două categorii de dispariții, s-ar impune, potrivit opiniilor exprimate în literatura de specialitate, inițierea următoarelor măsuri[1]:

a. Efectuarea verificărilor, a cercetărilor dispariției de persoane în care există suspiciuni de omor de către o *echipă condusă de procurorul criminalist.*

b. *Alcătuirea unei evidențe sintetice,* la nivelul *parchetului* tribunalelor județene, cu disparițiile de persoane și cu decedații neidentificați, corelată permanent cu evidența similară a organelor de poliție.

c. *Efectuarea de verificări periodice,* de către procurori, a unităților sanitare, pentru depistarea persoanelor internate cărora nu li se cunoaște identitatea sau care prezintă stări amnezice confuzionale.

Prin aceasta, este posibilă o corelare mai bună, eficientă și operativă a investigațiilor, încă din primul moment al declanșării activităților de investigații la semnalarea dispariților suspecte de persoane, între magistrați și poliție.

În situații speciale, în care informațiile obținute indică și alternativa unei dispariții în străinătate-împrejurare devenită deja „familiară" mediilor infracționale – concursul Biroului național al INTERPOL-ului devine indispensabil.

---

[1] O. Păun, *supra cit.,* p. 32-33.

Capitolul II
INVESTIGAREA UNOR INFRACŢIUNI CARE ADUC ATINGERE PATRIMONIULUI

Secţiunea I
Particularităţi metodologice privind investigarea furtului şi a tâlhăriei

1. Consideraţii introductive

1.1. Aspecte juridice. Dintre infracţiunile care aduc atingere proprietăţii sau posesiei, furtul, sub diversele sale forme, se numără printre cele mai vechi fapte îndreptate împotriva patrimoniului, pedepsită de legile din toate timpurile, din cauza atât pericolului său social, cât şi frecvenţei cu care a fost şi este săvârşită[1]. La aceasta se mai poate adăuga ponderea crescută pe care o deţine, în comparaţie cu alte infracţiuni săvârşite în dauna relaţiilor patrimoniale, cum ar fi, de pildă, pirateria sau gestiunea frauduloasă.

În legislaţia noastră penală, furtul în forma simplă şi calificată, tâlhăria, precum şi celelalte infracţiuni contra patrimoniului, sunt incriminate în Titlul III din partea specială a Codului penal.

Actuala reglementare priveşte patrimoniul în sensul său larg, fără să se facă distincţie între proprietatea publică sau privată.

a. *Furtul,* în forma sa simplă, potrivit prevederilor art. 228 C. pen., constă în luarea unui bun mobil din posesia sau detenţia altuia, fără consimţământul acestuia, în scopul de a şi-l însuşi pe nedrept. De asemenea, constituie furt şi dacă bunul aparţine în întregime sau în parte făptuitorului, dar în momentul săvârşirii acel bun se găsea în posesia sau detenţia legitimă a altei persoane.

---

[1] V. Dongoroz, în *Explicaţii teoretice ale Codului penal român*, vol. III, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1971, p. 443 şi urm. A se vedea A. Boroi, *op. cit.*, p. 192.

În ceea ce priveşte *furtul calificat,* acesta constă în săvârşirea lui într-una în împrejurările prevăzute de art. 229 C. pen., dintre care amintim, într-un mijloc de transport în comun, în timpul nopţii, de o persoană mascată, deghizată sau travestită, prin efracţie, escaladare, etc.

Alte forme ale furtului calificat, sancţionate cu aceeaşi pedeapsă, sunt cele prevăzute în alin. (2), lit. a)-c). De exemplu, furtul prin violare de domiciliu sau sediu profesional, de o persoană având asupra sa o armă. În alin. (3), lit. a)-h), sunt incriminate alte forme de furt calificat: ţiţei, gazolină, condensat, etan lichid, benzină, motorină, componente ale reţelelor electrice, bunuri prin însuşirea cărora se pune în pericol siguranţa traficului şi a persoanelor pe drumurile publice ş.a.

b. *Tâlhăria,* conform prevederilor art. 233 C. pen., este furtul săvârşit prin întrebuinţarea de violenţe sau ameninţări ori prin punerea victimei în stare de inconştienţă sau neputinţă de a se apăra, precum şi furtul urmat de întrebuinţarea unor astfel de mijloace pentru păstrarea bunului furat sau pentru înlăturarea urmelor infracţiunii ori pentru ca făptuitorul să-şi asigure scăparea. În articolul 234 C. pen., sunt prevăzute şi formele calificate ale tâlhăriei şi anume: tâlhăria săvârşită prin folosirea unei arme ori substanţe explozive, narcotice sau paralizante, prin simularea de calităţi oficiale, de o persoană mascată, deghizată sau travestită, în timpul nopţii, într-un mijloc de transport, prin violare de domiciliu sau sediu profesional.

1.2. Principalele probleme, obiect al probaţiunii, care trebuie clarificate prin cercetarea furtului şi a tâlhăriei.

Cercetarea furtului şi a tâlhăriei, atât în paguba proprietăţii private, cât şi a celei publice, presupune elucidarea unor aspecte de natură să servească la conturarea elementelor constitutive ale acestor infracţiuni. Principalele probleme care se cer a fi rezolvate sunt, în esenţă, următoarele:

1.2.1. Determinarea concretă a bunurilor mobile luate din posesia sau detenţia legitimă a unei persoane ori a unei unităţi din cele prevăzute de art. 176 C. pen. De rezolvarea acestei probleme depind atât încadrarea faptei în prevederile art. 228 sau 233 C. pen., cât şi

stabilirea calităţii, cantităţii şi valorii bunurilor furate, în vederea estimării cuantumului prejudiciului cauzat şi a recuperării sale[1].

Determinarea precisă, concretă, a bunurilor furate, oferă posibilitatea urmăririi lor, în vederea identificării şi recuperării acestora, precum şi a prinderii făptuitorilor.

1.2.2. Stabilirea exactă a locului şi momentului săvârşirii faptei are semnificaţii juridice multiple. De exemplu, în funcţie de *locul* din care s-a sustras, furtul poate fi simplu sau calificat (furt într-un loc public sau într-un mijloc de transport în comun).

Determinarea momentului săvârşirii este importantă, pe de o parte, pentru încadrarea faptei în categoria furtului, atunci când este luat un bun ce aparţine în întregime sau în parte făptuitorului, dar care se găsea în posesia sau deţinerea legitimă a altei persoane (art. 228 C. pen.). Pe de altă parte, comiterea faptei în timpul nopţii ori al unei calamităţi conduce la încadrarea acesteia în categoria furtului calificat.

Stabilirea precisă a locului şi momentului furtului prezintă interes pentru cercetarea criminalistică a faptei, în primul rând pentru urmele ce pot fi descoperite la faţa locului şi care pot conduce la identificarea autorului. Mai sunt posibile, de pildă, delimitarea mai exactă a cercului de bănuiţi, verificarea modului în care şi-au petrecut timpul, în ipoteza în care unii invocă alibiuri, selecţionarea martorilor din rândul persoanelor care ar fi putut percepe actele infracţionale.

1.2.3. Identificarea mijloacelor şi metodelor folosite în săvârşirea infracţiunii serveşte la încadrarea juridică a faptei în categoria furtului simplu ori calificat (de exemplu, furt săvârşit de către o persoană având asupra sa o armă, prin efracţie, escaladare etc.) sau în categoria tâlhăriei (furt săvârşit prin întrebuinţarea de violenţe).

---

[1] Cu privire la aceste probleme, a se vedea R. Lechat, *La technique de l'enquêt criminelle;* G.I. Kocerov, *Criminalistica,* sub redacţia lui S.A. Golunski, *supra cit.*, p. 466-467; C. Suciu, *Criminalistica,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 622-623; C. Aioniţoaie şi A. Ungureanu, *Curs de criminalistică*, vol. III, Metodică criminalistică, editat de Şcoala militară de ofiţeri a Ministerului de Interne, Bucureşti, 1977, p. 94-99; I. Mircea, *Criminalistica*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 276; A. Ciopraga şi I. Iacobuţă, *Criminalistica,* Ed. Chemarea, Iaşi, 1997, p. 378.

Totodată, va fi posibilă conturarea modului de operare, aspect important pentru organele de urmărire penală în alcătuirea *cercului de suspecți,* fiind recunoscută specializarea unor infractori pentru furtul din buzunare, din locuințe, folosindu-se de anumite pretexte, calități, deghizări etc.

1.2.4. Identificarea făptuitorului și a participanților la săvârșirea furtului, pe lângă importanța sa cunoscută, este absolut necesară pentru conturarea formelor calificate ale furtului și pentru stabilirea exactă a răspunderii penale ce revine fiecărui coautor ori complice, în funcție de contribuția avută la săvârșirea infracțiunii, la tăinuirea bunurilor sau la favorizarea infractorului.

1.2.5. Identificarea persoanei vătămate, operație care trebuie privită sub două aspecte:

a. *Identificarea posesorului* unor bunuri furate și descoperite asupra autorului. De exemplu, sunt dese cazurile în care se săvârșesc furturi din apartamente, din autoturisme, de la serviciu, bunurile sustrase fiind ori ascunse ori folosite de făptuitor, în diverse moduri, inclusiv puse în vânzare. În asemenea împrejurări, este nevoie să se procedeze la stabilirea persoanelor cărora le-au aparținut aceste bunuri.

b. *Identificarea persoanei vătămate,* reprezintă o sarcină deosebită în cazul săvârșirii unor *tâlhării,* în care victima se află în stare de inconștiență din cauza violențelor la care a fost supusă sau chiar a murit în urma leziunilor provocate de autor, care o dată cu bunurile i-a sustras și actele de identitate.

1.2.6. Stabilirea condițiilor care au favorizat săvârșirea infracțiunii, reprezintă o sarcină cu un caracter preventiv, în sensul sprijinirii, a îndrumării celor în drept să ia măsuri eficace de asigurare a securității, a pazei bunurilor aparținând patrimoniului public sau privat.

Din cauza neglijenței sau lipsei unui elementar simț de prevedere, deseori infractorii sunt „invitați" să săvârșească furtul. De exemplu, obișnuința unor persoane, în special femei, de a umbla cu poșetele

deschise, mai ales în aglomerări, lăsarea în autoturisme, la vedere a unor obiecte de valoare sau tentante, nesupravegherea bagajelor în staţii etc.

În cazul furtului din locuinţe, frecvent, nu sunt luate măsuri de siguranţă minime, iar deseori, se poate afla cu uşurinţă ce bunuri sunt în aceasta, care este programul celor care locuiesc acolo, ce persoane frecventează locuinţa.

2. Primele măsuri luate în vederea investigării furtului şi tâlhăriei

Indiferent de natura şi împrejurarea în care a fost săvârşit furtul sau tâlhăria – *în urma sesizării,* prin plângere, denunţ ori din oficiu – organul de urmărire penală va efectua cât mai urgent posibil următoarele acte procedurale:

2.1. Constatarea infracţiunii flagrante. În ipoteza descoperirii furtului sau tâlhăriei, în momentul săvârşirii sau imediat după săvârşire, în condiţiile prevăzute de art. 293 C. pr. pen., soluţionarea cazului este relativ simplă. Frecvent, asemenea situaţii se întâlnesc în cazul infracţiunilor săvârşite în pieţe, în magazine, mijloace de transport în comun, când autorul este prins sau urmărit, chiar de persoana vătămată, de martorii oculari, de strigătul public. Pentru aceasta, autorul infracţiunii este reţinut pe loc şi identificat. Persoana vătămată va fi ascultată imediat, ca şi martorii oculari la săvârşirea infracţiunii şi la prinderea autorului, pentru a se preveni influenţarea reciprocă ulterioară. Autorul va fi percheziţionat şi interogat asupra faptei comise. De asemenea, va fi cercetat locul faptei, dacă situaţia o impune, toate constatările fiind consemnate într-un proces-verbal. Spre deosebire de reglementarea anterioară, când obligaţia de întocmire a procesului-verbal de constatare revenea organelor de urmărire penală, în reglementarea actuală, această obligaţie le revine organelor de ordine publică şi siguranţă naţională, care consemnează, totodată şi activităţile desfăşurate.

2.2. Cercetarea la faţa locului. Cercetarea la faţa locului este un act procedural indispensabil în cercetarea infracţiunilor de furt şi tâlhărie, prin rezonanţa sa ulterioară în soluţionarea cauzei penale. Şi în ipoteza cercetării acestor fapte, prin „locul săvârşirii faptei" trebuie să se înţeleagă nu numai locul propriu-zis de unde au fost sustrase bunurile, ci şi căile de acces, itinerarul parcurs de făptuitor la venirea sau la plecarea din câmpul infracţional, locul în care s-au exercitat violenţele sau ameninţările asupra persoanei vătămate, precum şi locul în care au fost ascunse bunurile.

Prin cercetarea la faţa locului pot fi obţinute date importante referitoare la metodele şi mijloacele folosite în săvârşirea furtului, la numărul de persoane şi timpul în care au operat, la drumul pe care l-au parcurs făptuitorii, precum şi la bunurile furate.

Fireşte, vor fi descoperite, fixate şi ridicate urmele lăsate de persoana infractorului, instrumentele de spargere folosite, cum sunt, de exemplu, urmele specifice de apăsare, de frecare, de tăiere, de lovire. De asemenea, pot fi desprinse date despre anumite deprinderi profesionale ale făptuitorului, despre gradul său de „specializare", ca şi despre posibilitatea cunoaşterii topografiei locului sau amplasării obiectelor sustrase.

O atenţie specială va fi acordată obiectelor pierdute sau abandonate de autor, urmelor care se prezintă sub formă de *resturi de obiecte* ori de diverse materii (rumeguş, resturi de metal sub formă de pilitură, şpan, cioburi de sticlă, peliculă de vopsea). Precizăm că multe dintre urmele specifice spargerilor se găsesc sub formă de *microurme,* ele putând fi descoperite şi pe îmbrăcămintea sau corpul infractorului.

Nu trebuie neglijată exploatarea *urmelor olfactive* cu ajutorul câinelui de urmărire, îndeosebi în ipoteza sosirii rapide la faţa locului a organului de urmărire penală. Din sfera cercetării nu se exclud nici *urmele biologice,* mai ales a firelor de păr şi a urmelor de sânge, deseori descoperite chiar în ipoteza unor furturi simple, autorul rănindu-se, de pildă, la spargerea unui geam sau la forţarea unui lacăt, a unei uşi metalice. Aceste urme capătă, desigur, o importanţă şi mai mare în cercetarea tâlhăriei, când între victimă şi agresor are loc o luptă.

Din *interpretarea* urmelor descoperite în câmpul infracţional, organul de urmărire penală va putea să tragă primele concluzii privind

modul de operare, încă din momentul efectuării cercetării locului faptei, să elaboreze primele versiuni referitoare la natura faptei şi la posibilii săi autori.

În cercetarea la faţa locului se va acorda atenţie şi *împrejurărilor negative* care, printre altele, pot fi şi rezultatul unor *încercări de simulare* a furtului sau tâlhăriei în scopul disimulării unei alte infracţiuni.

2.3. Ascultarea persoanei vătămate. Audierea persoanei vătămate vizează două obiective importante:

a. *Obţinerea de date concrete privind bunurile sustrase,* modul în care se prezenta locul faptei înaintea săvârşirii infracţiunii, persoanele care aveau cunoştinţă despre existenţa bunurilor şi, eventual, posibilitatea de acces la bunurile respective[1].

Celui vătămat i se pot pune întrebări privind bănuielile pe care la are în legătură cu persoana autorului, dacă acesta face parte din cei apropiaţi ori dintre persoanele care au vizitat locuinţa în ultimul timp sub diverse motive.

b. *În cazul tâlhăriei,* victima va furniza date despre numărul făptuitorilor şi modul de operare. În asemenea situaţii, este important ca ascultarea să se facă imediat, mai ales dacă există şi pericolul morţii victimei, în urma violenţelor la care a fost supusă. La ascultarea victimei unei tâlhării este imperios necesar să se ţină seama de starea accentuată de *tulburare psihică,* din cauza căreia se ajunge uneori la exagerări privind numărul, înfăţişarea sau constituţia fizică a agresorilor.

De asemenea, nu trebuie exclusă nici împrejurarea ca victima să nu îşi amintească nimic din ce s-a întâmplat, din cauza stării de şoc ori faptului că şi-a pierdut cunoştinţa încă din primul moment al agresiunii. Cu prilejul ascultării persoanei vătămate, trebuie să se stabilească cu exactitate modul în care aceasta şi-a petrecut timpul atât înaintea săvârşirii faptei, cât şi în momentul ori după comiterea infracţiunii.

2.4. Audierea martorilor. Ascultarea martorilor va avea drept scop stabilirea acelor împrejurări, episoade ale furtului ori tâlhăriei, care au fost percepute direct, în momentul săvârşirii lor, ca şi identificarea

[1] C. Suciu, *op. cit.,* p. 649; G.I. Kocearov, *op. cit.,* p. 468.

autorului, din rândul persoanelor incluse în cercul de bănuiți și care au fost văzute la locul infracțiunii, în momentul săvârșirii sale, prin prezentarea lor spre recunoaștere.

În ipoteza existenței unor martori oculari, pentru identificarea autorului, organul judiciar va avea în vedere, cu prilejul ascultării și *prezentarea pentru recunoaștere,* procedeu tactic aplicat și în cazul ascultării victimei unei tâlhării.

Audierea martorilor poate fi diferențiată în funcție de faptul că unii dintre aceștia au perceput direct o serie de acte sau episoade infracționale săvârșite de autor, pe care l-au surprins asupra faptului, în timp ce alții au văzut bunurile sustrase de infractor, la alte persoane ori le-au cumpărat ei înșiși.

În prima ipoteză, martorii pot fi întrebați asupra numărului și semnalmentelor infractorilor, a timpului și a modului de operare, precum și asupra cantității și caracteristicilor bunurilor furate. Totodată, vor fi adresate întrebări referitoare la *atitudinea victimei* în momentul săvârșirii faptei, dacă aceasta s-a opus în mod real ori a simulat, dacă a strigat după ajutor, dacă mai era împreună cu alte persoane etc.

În a doua ipoteză, martorii sunt ascultați cu privire la caracteristicile bunurilor și la semnalmentele persoanelor la care au văzut, ori de la care au cumpărat obiectele sustrase.

Cu ocazia pregătirii audierii martorilor unui furt sau unei tâlhării, nu se va omite stabilirea poziției acestora față de fapta respectivă și a raporturilor pe care le are cu persoana vătămată sau cu făptuitorii, deseori unii dintre martori dovedindu-se a fi complici ai autorului sau tăinuitori.

2.5. Efectuarea de percheziții. Efectuarea perchezițiilor este o activitate procedurală deosebit de utilă și necesară, ea oferind posibilitatea descoperirii bunurilor furate, precum și a altor mijloace materiale de probă capabile să servească la elucidarea cauzei.

În cazul infracțiunilor flagrante, se procedează, de îndată, la efectuarea *percheziției corporale a făptuitorului,* la domiciliul său ori al persoanelor la care a ascuns bunurile, inclusiv a locului în care a fost prins.

Percheziția domiciliară poate avea drept scop și determinarea acelor bunuri aparținând autorului faptei, care să servească la *acoperirea prejudiciului* cauzat prin furt sau tâlhărie, bunuri sau valori ce vor fi indisponibilizate prin instituirea unui sechestru asigurător.

Cu privire la descoperirea, prin percheziție, a unor mijloace materiale de probă, amintim, de pildă, că, pe lângă instrumentele folosite de autor, pot fi descoperite și alte obiecte purtătoare de urme, mai ales îmbrăcămintea pe care se găsesc urme sub forma de resturi materiale (pilitură de fier, rumeguș, cioburi de sticlă), inclusiv urme biologice provenind de la victimă (sânge, fire de păr).

Pentru descoperirea bunurilor furate, pe lângă efectuarea de percheziții, este necesar ca organul de cercetare penală să facă investigații la magazinele de consignație, în piețe, în târguri sau în locuri de genul „talciocurilor" la persoanele care se îndeletnicesc cu cumpărarea și vânzarea hainelor sau a altor obiecte.

2.6. Identificarea și prinderea făptuitorilor. Identificarea și prinderea făptuitorilor constituie o activitate esențială a organelor de urmărire penală, asupra căreia se pune accentul din primul moment al cercetării. În acest scop, sunt folosite toate datele desprinse din cercetarea la fața locului, din ascultarea persoanei vătămate, a martorilor, precum și din constatările, din expertizele criminalistice ori alte expertize judiciare efectuate în cauză.

Printre posibilitățile de identificare, întâlnite destul de frecvent în cazul furturilor, se cuvin menționate și cele efectuate pe baza *modului de operare.* Astfel, utilizarea acestui gen de identificare a impus organizarea unui sistem adecvat de evidență, în care, printre altele, sunt înregistrate și diverse moduri sau procedee specifice de săvârșire a furturilor și tâlhăriilor ce reprezintă adevărate „amprente" ale autorilor lor.

O dată descoperit și prins făptuitorul, pe baza comparării modului său de operare cu procedeele înregistrate în cartoteca „m.o.s.", pot fi stabilite destul de exact și alte fapte, săvârșite de aceeași persoană sau grup de persoane, dintre care unele rămase până în acel moment cu autori necunoscuți.

3. Alte activităţi de urmărire penală efectuate în anchetarea furtului şi tâlhăriei

În cadrul urmăririi penale, dintre actele procedurale mai importante, întâlnite frecvent în cercetarea furturilor şi a tâlhăriilor, menţionăm:

3.1. Ascultarea suspecţilor sau a inculpaţilor. Ascultarea suspectului (inculpatului) va fi axată, în mare, pe obţinerea de date în legătură cu maniera de concepere şi pregătire a infracţiunii. Trebuie interogat, de asemenea, în legătură cu procedeele aplicate în săvârşirea faptei, cu modul în care s-a folosit de bunurile şi valorile furate, precum şi în legătură cu persoanele care l-au ajutat sau care i-au furnizat informaţii despre obiectele sustrase şi posibilităţile de pătrundere în locurile respective.

Cum, deseori, suspecţii sau inculpaţii neagă săvârşirea furtului sau tâlhăriei, folosindu-se şi de alibiuri, organul judiciar trebuie să insiste asupra modului în care pretind că şi-au petrecut timpul, în momentul săvârşirii faptei, asupra provenienţei bunurilor sau valorilor, descoperite cu prilejul percheziţiilor, ca şi asupra modului în care îşi justifică felul de viaţă superior posibilităţilor materiale.

Interogarea atentă, minuţioasă a suspecţilor sau inculpaţilor prezintă avantajul unei posibile descoperiri în persoana celui interogat, a autorului altor fapte penale, de regulă, în asemenea cazuri, fiind vorba tot de infracţiuni împotriva patrimoniului, dar şi de infracţiuni contra persoanei.

3.2. Efectuarea prezentărilor pentru recunoaştere şi a reconstituirilor

a. Prezentarea pentru recunoaştere de persoane şi de obiecte se face atât în vederea identificării făptuitorului de către martorii oculari sau de către persoana vătămată (situaţie întâlnită îndeosebi în cadrul tâlhăriilor), cât şi a identificării bunurilor şi valorilor ce au constituit obiectul furtului.

Procedeul tactic al prezentării pentru recunoaştere poate servi şi la identificarea altor participanţi la săvârşirea faptei, a mijloacelor folosite de făptuitor, a autoturismelor sau a altor mijloace de deplasare.

b. Efectuarea de reconstituiri este, de asemenea, o activitate procedurală de mare utilitate în verificarea declaraţiilor suspecţilor sau inculpaţilor, ca şi ale martorilor ori ale persoanei vătămate.

În ceea ce-i priveşte pe suspecţi sau inculpaţi, reconstituirea are drept scop verificarea posibilităţilor de săvârşire a unei acţiuni în anumite condiţii concrete. De exemplu, se verifică posibilitatea escaladării unui gard înalt, intrarea pe o fereastră situată la o înălţime mare, transportarea unor obiecte grele fără ajutorul altor persoane, spargerea unei case de bani, forţarea unui grilaj metalic etc.

Prin reconstituirile în care sunt antrenaţi şi martorii se verifică, în special, posibilităţile de percepţie, în condiţiile date, ale anumitor episoade sau a întregii fapte, inclusiv cele ale victimei furtului sau tâlhăriei. Prin aceasta este posibil să se determine, pe lângă veridicitatea declaraţiilor şi *o eventuală înscenare* a infracţiunii în scopul ascunderii unei alte fapte penale, aspect ce se are în vedere şi la stabilirea sincerităţii declaraţiilor persoanei vătămate.

3.3. Dispunerea de expertize judiciare. Alături de actele de urmărire penală, menţionate anterior, un rol însemnat în stabilirea adevărului îl au *constatările* şi *expertizele criminalistice,* în special cele traseologice, fiind absolut necesare identificării infractorilor şi instrumentelor folosite în săvârşirea faptei, pe baza urmelor descoperite în câmpul infracţiunii.

În cazul tâlhăriei care a avut ca urmare vătămarea integrităţii corporale ori moartea victimei, *expertiza medico-legală* se impune de la sine, ea servind la încadrarea corectă a faptei şi la individualizarea sancţiunii penale aplicate.

4. Unele particularităţi ale investigării furtului

Pentru soluţionarea cauzelor având ca obiect furtul, clasificarea problemelor principale ce definesc cadrul general al urmăririi penale, aşa cum au fost enunţate anterior, organul judiciar este chemat să se raporteze la particularităţile şi la împrejurările concrete în care a fost săvârşită fiecare faptă în parte.

Desigur că o enumerare şi, mai ales, o distincţie netă între particularităţile furtului sau tâlhăriei săvârşite în paguba avutului personal ori al celui public sunt greu de realizat, chiar şi din punct de vedere teoretic, din cauza interferării elementelor specifice procedeelor sau modului de operare. De exemplu, forţarea unor încuietori, spargerea caselor de bani, pătrunderea în anumite încăperi sunt deseori aceleaşi şi în cazul furtului din proprietatea personală, şi în cazul furtului din avutul public[1].

În esenţă, particularităţile cercetării furtului sunt determinate, cu precădere, de *locul* şi de *modul* în care se operează. Astfel[2]:

4.1. Furtul din locuinţe. Furtul din locuinţe se săvârşeşte în cele mai diverse şi neaşteptate forme, principala preocupare a hoţilor fiind aceea de a nu fi observaţi sau surprinşi în momentul comiterii faptei. În acest scop, autorul procedează la o anumită pregătire a furtului, în sensul cunoaşterii locului în care intenţionează să opereze, a numărului de persoane care locuiesc şi a programului lor de activitate, a obiceiurilor casei, în general.

De exemplu, în cazul furtului din apartamentele situate în blocuri, care în prezent deţine o anumită pondere, autorii îşi îndreaptă atenţia spre apartamentele locuite de un număr mic de persoane, uşor de stabilit pe baza listelor de plată a întreţinerii afişate la intrarea în blocuri, precum şi după posibilităţile materiale ale locatarilor, potrivit meseriei sau profesiei exercitate.

Informaţii despre situaţia materială a posibilelor victime sunt obţinute de infractori de la diverse persoane, aflate în apropierea celor vizaţi (personal de serviciu al blocurilor, gunoieri, diverşi îngrijitori), de la copii, ori prin „vânzarea de poturi" de la obişnuiţii lumii interlope, sau pur şi simplu, profitându-se de o anumită naivitate a celor vizaţi care primesc în locuinţă persoane aparent inofensive, trimise special să „studieze terenul".

---

[1] În acest sens, R. Lechat, *La technique de l'enquêt criminelle,* vol. II, *supra cit.,* p. 601 şi urm; S.P. Mitricev şi P.I. Tarasov-Radionov, *Criminalistica,* vol. II, *supra cit.,* p. 71 şi urm.; G.I. Kocearov, *op. cit.,* p. 466 şi urm.; C. Suciu, *op. cit.,* p. 648-651; C. Aioniţoaie, *op. cit.,* p. 118 şi urm.; I. Mircea, *op. cit.,* p. 192-194.

[2] M. Le Clere, *Manuel de police technique, supra cit.,* p. 83 şi urm.

De multe ori plăcuţele de pe uşi, cu indicarea profesiei (medic, avocat) sau însuşi aspectul intrării, servesc ca prime surse de date despre poziţia şi situaţia persoanelor care ocupă o locuinţă.

După ce studiază terenul, infractorul verifică dacă este cineva în casă, sunând la uşa apartamentului şi, dacă nu-i răspunde nimeni, va pătrunde în locuinţă folosindu-se de chei potrivite sau de instrumente de spargere. În practică, se întâlnesc cazuri în care, pentru a vedea dacă este cineva acasă, infractorii recurg la spargerea unui geam cu piatra, iar dacă nimeni nu reacţionează, pătrund în locuinţa vizată.

Alteori, victima este urmărită de un complice, pentru a da alarma dacă aceasta se reîntoarce în casă. S-a ajuns până acolo încât complicele care urmăreşte victima ţine legătura, cu cei care operează, prin telefoane mobile, iar in acest scop, se folosesc chiar şi taximetre.

Se mai recurge la escaladarea zidurilor şi intrarea pe fereastră, mai ales în locuinţele de la parter sau a celor care nu sunt situate în blocuri, cum ar fi vilele sau casele izolate. Pe lângă forţarea uşilor sau ferestrelor, se mai practică şi intrarea *prin pod sau pivniţă,* chiar prin spargerea zidurilor şi plafoanelor, operaţii folosite în cazul locuinţelor izolate, ori în condiţii ce facilitează un asemenea procedeu (de pildă, existenţa unui zgomot mare de fond, lipsa vecinilor).

În literatura de specialitate, îndeosebi în cea occidentală, furturile săvârşite prin pătrunderea în locuinţe, de regulă, fără violenţă, sunt denumite convenţional „furturi de bună ziua", între care se numără „furtul prin descoperire" în care autorul sună la uşă şi, nerăspunzându-i nimeni, pătrunde în locuinţă, furând ce este la îndemână. Se practică, de asemenea, furtul prin „falsă calitate", de regulă, a celor care, prin natura profesiei, vizitează locuinţele cum ar fi, de exemplu, aceea de telefonist sau poştaş, cititor de contor de gaze sau electricitate, agent comercial. Acest procedeu este întâlnit frecvent şi în cazul *tâlhăriei,* autorul pătrunzând în locuinţă sub o anume calitate, folosindu-se de legitimaţii false, ori profitând de credulitatea unor persoane[1].

Printre problemele importante cărora li se acordă atenţie sporită în aceste împrejurări, de către organele de poliţie, se numără descoperirea şi cercetarea urmelor specifice *instrumentelor de spargere* folosite de

[1] R. Lechat, *op. cit.,* p. 649-698; M. Le Clere, *op. cit.,* p. 83-85.

infractor, efectuate potrivit regulilor menționate în capitolul consacrat examinării urmelor lăsate de obiecte.

Dintre modurile de operare relativ recente în care sunt folosite instrumentele de spargere, amintim furtul cu „pontoarca", instrument cu care se deschid broaștele de tip yalle sau cel cu „buldozerul", un instrument asemănător unui cric cu care sunt forțate canaturile ușilor.

În ipoteza unor tâlhării, o dată intrat în locuință, făptuitorul imobilizează victima, prin diverse mijloace, după care procedează la săvârșirea faptei. În afara imobilizării victimei prin lovire și legare, asistăm astăzi la folosirea și de *spray-uri paralizante,* iar în unele cazuri, victimele sunt pur și simplu torturate pentru a spune unde au bunurile.

4.2. Furtul din buzunare. Furtul din buzunare reprezintă una dintre formele de furt întâlnite curent în practica judiciară, acesta presupunând, în general, o anumită „specializare" a infractorilor. De regulă, se operează în locuri aglomerate, cum sunt, de exemplu, mijloacele de transport în comun, sălile de spectacol, magazinele, stadioanele, piețele, gările.

Modul de operare este, de exemplu, următorul: infractorul își alege victima dintre persoanele ce îi dau impresia a avea bani sau valori asupra lor, dintre acestea fiind preferate persoanele neatente, obosite, preocupate, îndeosebi femei, bătrâni, bolnavi, provinciali. Victimele sunt urmărite până în momentul favorabil operării în buzunarul în care presupune că se află portofelul ori obiectul de valoare[1].

Pentru sustragerea portofelului, infractorii versați procedează fie la introducerea degetului arătător și a celui mijlociu în buzunarul victimei, cu care apucă și ridică foarte ușor obiectul, fie la tăierea părții de jos a buzunarului cu o lamă bine ascuțită, portofelul alunecând în mâna făptuitorului. Mâna cu care se operează este acoperită cu o haină, pardesiu îndoit, uneori chiar cu un ziar pentru a camufla mișcarea degetelor și ulterior, pentru a ascunde obiectul furat. Când se operează, în grup, portofelul este trecut rapid unui complice care va dispărea cu el.

[1] R. Lechat, *op. cit.*, p. 718-723.

Infractorii mai puţin versaţi operează în grupuri, într-un mod ce denotă lipsa de dexteritate, dar cu aceleaşi rezultate, provocând cel mai adesea busculade, înghesuială la urcarea sau coborârea din autobuze, la ieşirea din sălile de spectacol, în magazine sau pieţe.

Raportat la tipul de victime, alături de cele menţionate anterior, mai facem precizarea că sunt persoane, în special femei, care „invită" la furt sau tâlhărie, prin cantitatea mare de bijuterii pe care le poartă ostentativ (inele pe mai toate degetele, lanţuri ori medalioane, cercei de aur masiv, broşe) sau îmbrăcăminte scumpă.

Asimilat furtului din buzunare, este şi furtul din sacoşe sau poşete, modul de operare fiind acelaşi, uneori chiar mai simplu, din cauza lipsei de prevedere a multor femei care umblă cu poşetele deschise, sau care le ţin pe umăr, ori într-o poziţie în care nu mai au controlul genţii. Se ajunge, de exemplu, la situaţii de genul celor în care, la coborârea din autobuz sau pe scara rulantă a magazinului, victima constată că din poşetă a mai rămas numai cureaua.

Furtul din buzunare se înscrie printre cele mai frecvente *infracţiuni flagrante,* cercetarea acestora raportându-se la normele procedurale speciale (art. 293 C. pr. pen.), ca şi la regulile metodologice proprii, impunându-se de urgenţă prinderea şi percheziţionarea autorului, ascultarea persoanei vătămate, a martorilor oculari etc. Aceleaşi reguli se aplică şi în ipoteza tâlhăriilor, constând în smulgerea poşetelor, servietelor, sacoşelor, altor obiecte din mâna victimei ca şi a oricărui alt mod de săvârşire a furtului sau tâlhăriei flagrante.

4.3. Furtul din şi de autoturisme. Această categorie de furt face parte dintre infracţiunile care cunosc o creştere relativ proporţională cu creşterea numărului de autovehicule. Scopul unor astfel de furturi poate fi sustragerea de bunuri aflate în autoturism. Frecvent este vorba de radio-casetofoane, îmbrăcăminte, roţi de rezervă, truse de scule şi orice alt obiect de valoare lăsat, în vederea valorificării sale sub formă de piese de schimb ori a întregii maşini, precum şi a folosirii sale pentru săvârşirea altei infracţiuni ori părăsirii locului faptei[1].

[1] C.E. O'Hara, *Principii de bază ale cercetărilor penale*, *supra cit.*, p. 403-404; R. Lechat, *op. cit.*, p. 690-694.

Astăzi, de mare căutare în rândul hoților de mașini, sunt și la noi, ca în toată lumea, mașinile de lux, furate pentru a fi revândute în alte zone sau pentru piese de schimb sau pentru săvârșirea altor infracțiuni.

Modul de operare este, ca și în celelalte cazuri de furt, destul de diferit, însă principalele „probleme" pe care le are de rezolvat făptuitorul sunt pătrunderea în autoturism și pornirea acestuia. Deși cele mai numeroase furturi se produc în timpul nopții, sunt destul de frecvente cazurile de operare în plină zi, îndeosebi în parcările aglomerate, unde operează mai mulți infractori, unii comițând furtul propriu-zis, iar alții urmărind victima, pentru a preveni surprinderea autorului asupra faptului. La aceasta se adaugă și complicitatea unor paznici.

Dacă infractorii se rezumă numai la furtul de obiecte aflate în autoturism, după ce „studiază terenul" și se conving că victima nu se reîntoarce la mașină, sau că nu pot fi observați de alte persoane, ei vor pătrunde în mașină folosind mai multe procedee: deschiderea ușilor cu chei potrivite, sau prin forțarea încuietorilor, utilizarea de lame, șurubelnițe sau sârme de oțel pe care le introduc printre geam și garnitura de cauciuc, în funcție de tipul de autoturism, prinzând butonul de deblocare a ușii. Infractorii mai puțin versați, dacă condițiile le-o permit, se rezumă pur și simplu la spargerea geamurilor. Există și infractori care profită de husele aflate pe autoturisme, sub care se strecoară, pentru a opera în liniște în interiorul mașinii, fără a fi observați de afară.

Pentru pornirea autoturismului, în lipsa cheilor potrivite, infractorii avizați stabilesc contactul, prin punerea în legătură directă a firelor de contact. De asemenea, se poate proceda la anihilarea sistemelor de alarmare obișnuite, deși infractorii evită, în general, autoturismele ce dispun de astfel de dispozitive.

Asistăm, în prezent, la creșterea spectaculoasă a acestui gen de fapte, hoții de mașini specializându-se, organizându-se în bande, chiar pe plan internațional, sistemele de alarmare sau de pornire nemaiavând eficiență oricât ar fi ele de sofisticate.

Cercetarea furtului din și de autoturisme se poate finaliza cu succes, printr-o examinare atentă și perseverentă a autoturismului, în vederea descoperirii urmelor, a indiciilor care să conducă la făptuitor

sau care, cel puţin, să permită stabilirea modului de operare. Totodată, pot fi obţinute date prin investigaţii efectuate la atelierele de reparaţii, în locurile în care se comercializează piese şi aparatură de ocazie.

Eficienţa combaterii acestui gen de fapte – ca şi traficul cu maşini furate – poate fi semnificativă numai prin colaborarea cu organele de poliţiile străine.

4.4. Alte forme de furt. Pe lângă formele de furt amintite mai sus, şi care deţin o pondere însemnată în categoria faptelor penale de acest gen, în literatura de specialitate, potrivit unei bogate şi variate practici în materie, mai sunt menţionate şi alte forme de furt, cum ar fi, de exemplu:

4.4.1. Furtul de bagaje şi de obiecte de îmbrăcăminte, din gări, trenuri, aeroporturi, ce poate fi comis într-un mod simplu, profitându-se de neatenţia victimei, după cum se poate recurge la procedee mai „specializate", ca de exemplu, *substituirea bunului* cu un obiect asemănător, procedeu utilizat şi în alte forme de furt.

4.4.2. Furtul de la persoanele adormite sau în state de ebrietate, care sunt întâlnite în mijloacele de transport în comun, în parcuri, în restaurante, De pildă, se întâlnesc cazuri de persoane care se culcă cu capul pe servietă, pe aparatul de radio, special ca să nu fie furat şi se trezesc având o cărămidă sub cap.

4.4.3. Furtul săvârşit de la garderobele sălilor de spectacol, vizând deseori paltoane şi haine de blană, precum şi furtul din ştranduri sau de pe plajă, de unde sunt luate radiocasetofoane, bijuterii, bani.

4.4.4. Furturi din hoteluri, mai ales în localităţile sau staţiunile turistice mari, săvârşite în perioadele de aglomeraţie şi câteodată cu complicitatea personalului de deservire.

Multe dintre formele de furt amintite mai sus capătă un caracter violent, ceea ce face fapta să întrunească trăsăturile unei tâlhării, urmând să fie cercetată ca atare.

5. Unele particularităţi privind investigarea furtului şi a tâlhăriei în paguba proprietăţii publice

Cercetarea furtului sau a tâlhăriei în dauna patrimoniului public nu conţine elemente deosebite de specificitate, problemele ce trebuie rezolvate de către organul de urmărire penală fiind, în linii mari, aceleaşi. Totuşi, ceea ce particularizează cercetarea este stabilirea faptului dacă furtul nu reprezintă *o înscenare, o disimulare,* respectiv o încercare de ascundere a unor lipsuri în gestiune, rezultate dintr-o delapidare ori neglijenţă în serviciu[1].

În acelaşi context, este important să se determine dacă cel care deţinea a încercat *să profite de pe urma unui furt ori a unei tâlhării reale* pentru acoperirea lipsurilor, a sustragerii de bunuri, de bani sau a altor valori.

5.1. Probleme specifice de clarificat. Organul judiciar care efectuează cercetarea este obligat să stabilească, pe lângă celelalte împrejurări sus-menţionate, următoarele probleme care pot defini elementele constitutive ale infracţiunii:

5.1.1. Existenţa unor eventuale împrejurări negative constatate cu prilejul cercetării locului faptei, cum ar fi lipsa urmelor care, în condiţiile date, trebuia categoric să existe, sau furtul unei cantităţi exagerat de mari de bunuri într-un interval mic de timp, fără un mijloc de transport adecvat. Astfel de împrejurări pot fi consecinţa încercărilor de disimulare a altor fapte.

În ipoteza înscenării unei tâlhării, „victima" poate fi găsită imobilizată, într-un mod nefiresc, câteodată exagerat, sau prezentând leziuni superficiale etc.

5.1.2. Situaţia reală a patrimoniului, în general, şi a bunurilor despre care se susţine că au fost furate. Astfel, se va verifica dacă ele au existat în mod real, în ce cantitate şi calitate, dacă locul din care se pretinde că s-a comis furtul corespunde cu locul în care trebuia să se

[1] C. Aioniţoaie, *op. cit.*, p. 139-140.

afle în mod normal. De asemenea, va fi verificată şi situaţia întregii gestiuni căreia îi aparţineau bunurile sustrase.

Cu prilejul anchetei, organul judiciar trebuie, de regulă, să obţină date cu privire la activitatea desfăşurată de gestionar şi la modul său de viaţă, dacă a avut abateri etc. Uneori, poate fi semnificativ faptul că un furt sau tâlhărie se săvârşeşte după ce se află de venirea unui control.

În vederea stabilirii acestor aspecte, printre primele măsuri iniţiate operativ de către organul de urmărire penală se vor afla inventarierea bunurilor din gestiune, sigilarea documentelor de evidenţă, în vederea efectuării de revizii contabile, necesare pentru stabilirea cuantumului exact al prejudiciului. Prin luarea acestor măsuri se previne, totodată, o eventuală încercare de profitare de pe urma furtului sau tâlhăriei, în sensul acoperirii altor lipsuri ori sustrageri de bunuri, bani sau valori.

5.2. Consideraţii privind unele moduri specifice de operare. Modurile de operare ale autorilor furturilor sau tâlhăriilor săvârşite în dauna proprietăţii publice sau private mai pot fi particularizate în diverse moduri. Astfel:

5.2.1. Furtul de bagaje sau de genţi care ia, frecvent, forma *tâlhăriei*, are drept victime poştaşii, gestionarii sau casierii unor unităţi comerciale, alte persoane ce transportă diverse bunuri, valori, dar mai ales bani. De pildă, factorii poştali sunt atacaţi în perioadele în care plătesc pensiile, iar casierii sunt urmăriţi atunci când, după închiderea magazinului, se duc să predea banii la bancă.

Situaţii similare se întâlnesc şi în cazul casierelor, angajatelor sau patronilor unor firme private, „identificaţi" de infractori după genţile pe care le poartă, sau, pur şi simplu, „filaţi" din momentul părăsirii localului.

5.2.2. Furturile din trenurile de marfă prezintă multe aspecte distincte, atât prin modul de săvârşire, cât, mai ales, prin prejudiciile provocate avutului obştesc, economiei naţionale, uneori deosebit de mari. Existenţa acestor particularităţi a determinat ca, în unele lucrări

de specialitate, metodologia cercetării furtului săvârşit în transportul feroviar de mărfuri să fie tratată distinct[1].

Modurile de operare întâlnite curent în practică sunt violarea plumbilor, spargerea pereţilor vagoanelor, furtul din containere, din vagoanele descoperite ş.a. Astfel de infracţiuni se săvârşesc, în majoritatea cazurilor, de grupuri de infractori, mulţi având calitatea de feroviari şi fiind în legătură cu aceştia. Una dintre problemele cele mai dificile ale cercetării o reprezintă cercetarea la faţa locului, în accepţiunea sa largă, deoarece, prin specificul transportului feroviar, locul în care s-a descoperit furtul corespunde destul de rar cu locul în care s-a comis, acesta putându-se situa în oricare din staţiile ori pe traseul de sute de kilometri parcurs de tren.

Printre primele elemente ce trebuie stabilite în astfel de furturi se numără: locul unde se afla vagonul, cine şi cum a observat violarea, starea în care se găseşte vagonul. Pentru stabilirea traseului parcurs de vagon, a trenurilor din componenţa cărora a făcut parte şi a personalului care l-a deservit, vor fi verificate documentele de evidenţă, foile de încărcare de la magaziile SNCFR, condicile de aplicare a plumbilor, condicile de expediere a trenurilor, registrele de la birourile de mişcare etc.[2]

Secţiunea a II-a
Particularităţi metodologice ale investigării[3] delapidării

1. Aspecte introductive

După cum este cunoscut, art. 215[1] din Codul penal anterior conţinea prevederile care încrimina *delapidarea*, făcând parte din capitolul dedicat infracţiunilor contra patrimoniului. În noul Cod penal, legiuitorul a înţeles să o includă în grupul infracţiunilor de serviciu, Capitolul II, Titlul V, pentru că, prin comiterea ei, „se vatămă mai întâi

[1] În acest sens, a se vedea C. Aioniţoaie, *Curs de criminalistică*, vol. III, Metodica criminalistică, partea I, *supra cit.*, p. 145 şi urm.

[2] În acest sens, R. Lechat, *op. cit.*, p. 685-687; C. Aioniţoaie, *op. cit.*, p. 150-155.

[3] A se vedea precizările din introducerea la primul capitol din partea a III-a.

relaţia socială de serviciu şi în secundar se afectează patrimoniul unei persoane juridice"[1].

Potrivit prevederilor art. 295 NCP, aceasta constă în însuşirea, folosirea sau traficarea de către un funcţionar public, în interesul său ori pentru altul, de bani, valori sau alte bunuri pe care le gestionează sau le administrează.

Periculozitatea acestei fapte rezultă nu numai din daunele provocate patrimoniului, ci şi din faptul că este săvârşită de persoane cărora li s-au dat în primire şi păstrare anumite bunuri care aparţin patrimoniului[2].

2. Problemele principale care trebuie clarificate prin investigarea delapidării

Problemele principale care se cer clarificate în cadrul investigării delapidării privesc, în esenţă, determinarea obiectului material al infracţiunii, stabilirea laturii obiective, identificarea făptuitorilor, stabilirea vinovăţiei sale, precum şi a scopului sau mobilului infracţiunii[3].

Sub raport metodologic criminalistic, în cadrul anchetei trebuie să se acţioneze în direcţia *asigurării recuperării prejudiciului cauzat,* a bunurilor sau valorilor sustrase, precum şi a luării de măsuri vizând prevenirea săvârşirii unor asemenea fapte.

2.1. Determinarea obiectului material al infracţiunii.

Pentru stabilirea obiectului material al acestei infracţiuni trebuie identificate atât natura bunurilor, calitatea, cantitatea exactă, valoarea prejudiciului, cât şi faptul că obiectul material al delapidării s-a aflat în gestionarea sau administrarea unui funcţionar sau alt salariat.

---

[1] Expunerea de motive la Legea nr. 286/2009, privind Codul penal.

[2] I. Oancea, în *Explicaţii teoretice ale Codului penal român,* vol. III, partea specială, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1971, p. 595 şi urm. A se vedea şi M. Udroiu, *op. cit.*, p. 395; A. Boroi, *op. cit.*, p. 458.

[3] În acest sens, C. Suciu, *Criminalistica,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 622-623; C. Aioniţoaie şi A. Ungureanu, *Curs de criminalistica,* vol. III, Metodică criminalistică, Editat de Şcoala militară de ofiţeri a Ministerului de Interne, Bucureşti, 1977, p. 94-99; I. Mircea, *Criminalistica, op. cit.*, p. 182.

Având în vedere că gestionarea presupune primirea, păstrarea şi predarea de diverse valori sau bunuri, este necesar să se stabilească că acestea au fost primite în mod efectiv, nu scriptic şi că nu au ieşit din gestiune, de asemenea în mod efectiv. În privinţa administrării, este necesar ca dispoziţiile referitoare la mişcarea bunurilor delapidate din patrimoniul unităţii, regiei autonome, societăţii comerciale sau altui tip de agent economic, potrivit atribuţiilor de serviciu ale făptuitorului[1].

2.2. Stabilirea elementelor componente ale laturii obiective. În legătură cu această componentă complexă ce intră în structura infracţiunii de delapidare interesează, în primul rând, modalităţile în care s-a săvârşit infracţiunea. Astfel:

2.2.1. Însuşirea de bani, valori sau bunuri realizată prin diverse procedee, cum ar fi, de exemplu:

a. *Sustragerile,* acoperite cu acte falsificate ori fictive (contracte de livrare, bonuri de transferare), ori realizate prin neoperarea reducerilor de preţuri, prin falsificarea listelor de inventariere sau distrugerea evidenţelor, profitându-se de săvârşirea altor infracţiuni, îndeosebi furtul ori simularea acestora, practicarea unor preţuri mărite dincolo de limitele legale.

b. *Crearea de plusuri în gestiune,* prin înşelarea la măsurătoare, cântărire sau numărătoare, prin înregistrarea unor produse la pierderi, neînregistrarea întregii cantităţi de mărfuri primite ori înregistrarea la o calitate inferioară, substituirea sau falsificarea mărfurilor ş.a., introducerea de mărfuri expirate sau de proveniență dubioasă ş.a.

2.2.2. Folosirea unor bunuri în scop personal, prin scoaterea lor pentru un timp din patrimoniul unităţii, după care sunt readuse, bineînţeles cu valoarea scăzută din cauza uzurii, în caz contrar, fapta întrunind elementele infracţiunii de abuz în serviciu.

2.2.3. Traficarea de bani, valori sau bunuri, în vederea obţinerii de profituri ilicite, prin împrumuturi, darea de mărfuri pe credit în

[1] O. Aug. Stoica, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Pedagogică, Bucureşti, 1976, p. 190-192; I. Oancea, *op. cit.*, p. 596-597.

condiţii interzise de lege, schimbarea unor bunuri de valoare mai mică pe altele cu valoare mai mare şi invers etc.[1]

Pentru conturarea laturii obiective este important, de asemenea, să se stabilească *legătura de cauzalitate* dintre prejudiciul efectiv şi acţiunea de delapidare, întrucât sunt frecvente lipsurile în gestiune provocate de alte cauze obiective sau subiective, neimputabile celui care gestionează sau administrează.

2.3. Identificarea autorului şi a eventualilor participanţi la săvârşirea infracţiunii. Cu privire la făptuitor, fiind vorba de un subiect calificat, se va stabili dacă acesta avea calitatea de funcţionar sau alt salariat şi gestiona ori administra banii sau valorile delapidate.

În legătură cu ceilalţi participanţi, pentru că cel mai adesea responsabile de săvârşirea delapidării se fac mai multe persoane, trebuie văzut dacă acestea pot fi considerate ca alcătuind un grup, în care fiecare îndeplineşte un anumit rol: magaziner, vânzător, contabil, revizor.

De asemenea, este necesar să se stabilească funcţiile, atribuţiile de serviciu, sistemul de lucru, pentru a se delimita contribuţia fiecăruia la prejudiciul provocat, fiind cunoscut că cei care acţionează în grupuri organizate îşi repartizează „rolurile" potrivit atribuţiilor de serviciu pe care le au – gestionare, administrare, control, consum – roluri împărţite pe aceeaşi treaptă de serviciu sau pe scară ierarhică[2].

2.4. Stabilirea cauzelor şi condiţiilor care au favorizat săvârşirea infracţiunii. Pe lângă aspectele sus-menţionate, mai trebuie clarificate prin cercetarea delapidării, *cauzele* care au determinat-o şi *condiţiile* care au favorizat săvârşirea infracţiunii, aspecte evocate anterior. De exemplu, cele întâlnite în cazurile de încălcare a dispoziţiilor legale referitoare la primirea, circulaţia şi depozitarea bunurilor, la efectuarea necorespunzătoare a controalelor şi reviziilor etc.

---

[1] I. Oancea, *Explicaţii teoretice ale Codului penal*, vol. III, *supra cit.*, p. 600-601.
[2] C. Aioniţoaie şi A. Ungureanu, *op. cit.*, p. 97-98.

3. Primele măsuri luate în cercetarea delapidării

Pentru stabilirea completă a elementelor constitutive ale delapidării este necesar ca organele judiciare sesizate de săvârşirea infracţiunii să iniţieze în mod operativ o serie de măsuri cu caracter preliminar. Sub raport metodologic, organul de urmărire penală va trebui să se raporteze inclusiv la modul în care *a fost sesizat.* Aceasta poate fi efectuată pe diverse căi, cum ar fi, de exemplu, sesizarea de către conducerea unităţilor în urma reviziilor contabile ori a controalelor efectuate de Garda Financiară, de organele de poliţie. Frecvent, sesizarea are la bază semnalări ale cetăţenilor privind înşelarea la cântar, punerea în vânzare a unor mărfuri expirate sau de provenienţă dubioasă, practicarea unor preţuri peste cele legale, semnalări care pot fi făcute prin intermediul presei.

Pentru declanşarea urmăririi penale, se impune mai întâi *verificarea atentă a sesizării,* astfel încât să se stabilească dacă fapta este reală şi dacă ea întruneşte condiţiile infracţiunii de delapidare, de aceasta făcându-se vinovate anumite persoane. Ca urmare, primele măsuri iniţiate de către organele de urmărire penală, vor consta în[1]:

3.1. Cunoaşterea situaţiei exacte, reale a gestiunii. În vederea determinării situaţiei gestiunii, se va proceda la *inventarieri,* la *revizii contabile,* ori la verificarea suplimentară a actelor încheiate de organele de constatare.

Totodată, se impune stabilirea unor eventuale falsuri materiale sau intelectuale cu privire la banii, bunurile sau valorile din gestiune, ceea ce necesită deseori efectuarea de expertize grafice, contabile, merceologice, pentru stabilirea cuantumului pagubei. Se vor cere explicaţii persoanelor care gestionează sau administrează bunurile respective, precum şi celor care au efectuat controlul, revizia sau inventarierea.

3.2. Stabilirea cauzelor lipsurilor sau plusurilor din gestiune. Stabilirea cauzelor reale ale delapidării este absolut necesară întrucât de ea depinde încadrarea corectă a faptei. De pildă,

[1] C. Suciu, *op. cit.,* p. 623; I. Mircea, *op. cit.,* p. 180-181.

sustragerea poate fi săvârşită de o persoană din cele prevăzute de art. 295 NCP ori de o altă persoană, după cum lipsa se poate datora neglijenţei ori unor cauze obiective.

Pentru determinarea cauzelor sustragerilor, aşa cum am menţionat anterior, organul de urmărire penală care efectuează cercetarea în cauză va trebui să-şi formeze o imagine de ansamblu asupra activităţii din unitatea în gestiunea căreia s-au constatat lipsurile sau plusurile, documentându-se, de exemplu, asupra următoarelor aspecte mai importante:

- *Organizarea, caracterul* şi *specificul activităţii* desfăşurate de către regia sau societatea comercială în care s-a produs paguba.
- *Circulaţia bunurilor*, banilor sau valorilor, interesând modul în care se face primirea sau recepţionarea, păstrarea, livrarea sau distribuirea, precum şi felul în care este asigurată paza lor.
- *Sistemul de ţinere a evidenţelor* şi dacă acestea corespund legii, ca şi regulilor sau normelor cu caracter intern ori departamental.
- *Modul de verificare scriptică şi faptică* a gestiunii, persoanele care efectuează controlul şi intervalele de timp la care este efectuată.
- *Salariaţii care se ocupă de gestionarea şi administrarea* banilor sau bunurilor, inclusiv cei care le manipulează sau le asigură paza.

Totodată, este foarte important să se obţină date cât mai amănunţite despre persoanele ce s-ar putea face răspunzătoare de existenţa lipsurilor sau plusurilor, interesând, de pildă, modul în care îşi îndeplinesc sarcinile de serviciu, eventualele legături infracţionale, pasiuni sau vicii, cum ar fi practicarea jocurilor de noroc etc.

3.3. Efectuarea de percheziţii şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri. Aceste acte de urmărire penală se impun de la sine, ele servind la obţinerea de probe directe privind fapta şi împrejurările în care s-a comis.

3.3.1. Percheziţiile, ca şi ridicarea de obiecte sau înscrisuri trebuie efectuate cu maximă urgenţă pentru descoperirea bunurilor, valorilor sau banilor sustraşi, ca şi a unor mijloace materiale de probă, îndeosebi a înscrisurilor falsificate.

În acest scop, organul de urmărire penală trebuie să stabilească, încă din faza inițială a investigațiilor, relațiile celui bănuit, mai ales în împrejurarea în care se constată că la săvârșirea infracțiunii au participat mai multe persoane. Percheziţiile vor fi efectuate şi la locul de muncă al gestionarilor sau angajaților.

3.3.2. Ridicarea de înscrisuri sau de obiecte se impune, practic, în marea majoritate a cazurilor de delapidare, nu numai pentru studiul modului în care au fost ținute evidențele, s-a înregistrat mișcarea banilor, au fost efectuate reviziile ş.a., ci şi pentru prevenirea *distrugerii înscrisurilor* care au servit la comiterea infracțiunilor.

Astfel, trebuie ridicate actele fictive sau falsificate utilizate în acoperirea lipsurilor sau în crearea de plusuri în gestiune, cum sunt procesele-verbale şi listele de inventariere, situațiile de consum, bonurile de transfer, avizele de expediție, fişele de pontaj, procesele-verbale privind perisabilitățile acordate şi riscurile comerciale etc.

Prin studierea acestor documente, este posibil să se stabilească procedeele, metodele folosite de infractor, inclusiv cuantumul prejudiciului. Totodată, se va avea în vedere şi posibilitatea descoperirii unor eventuale *erori de înregistrare sau de calcul.*

Aşa cum se subliniază în literatura de specialitate, ar fi de preferat ca organul de urmărire penală să se limiteze numai la ridicarea acelor înscrisuri sau obiecte ce sunt într-adevăr utile stabilirii şi clarificării împrejurărilor în care s-a săvârşit infracțiunea, fiind contraindicată ridicarea unui volum mare de documente a căror examinare necesită mult timp, întârziind soluționarea cauzei[1].

4. Efectuarea altor acte de urmărire penală

Din momentul constatării lipsurilor în gestiune şi al conturării cauzelor care le-au determinat, activitatea de urmărire penală va fi orientată în direcția completării probatoriului privind existența infracțiunii, identificării făptuitorului şi stabilirii răspunderii fiecăruia dintre ei.

[1] C. Aioniţoaie şi A. Ungureanu, *op. cit.*, p. 12.

Ancheta penală destinată rezolvării problemelor ce constituie obiect al probaţiunii se va face pe baza *planului de urmărire penală* întocmit în cazul cercetat, astfel încât, fiecare versiune privitoare la existenţa lipsurilor sau plusurilor să fie temeinic verificată, până la stabilirea cauzei reale. Versiunile se vor referi atât la natura faptei (delapidare sau, eventual, neglijenţă în serviciu, furt), cât şi la persoana făptuitorilor, la numărul şi calitatea lor, la perioada în care au delapidat, inclusiv la mijloacele întrebuinţate.

În vederea stabilirii valorii prejudiciului, a modalităţilor de investigare, a perioadei de timp în care a fost săvârşită infracţiunea, a destinaţiei date banilor sau bunurilor însuşite, inclusiv a condiţiilor care au favorizat săvârşirea faptei, pe lângă actele procedurale efectuate în faza iniţială a cercetărilor menţionate mai sus, se procedează, în mod firesc, la:

- *Audierea* martorilor, a suspecţilor sau a inculpaţilor.
- *Dispunerea de expertize* judiciare, frecvent fiind întâlnite expertizele contabile, merceologice, sau cu caracter economico-financiar[1].
- Efectuarea de *confruntări,* de prezentări pentru recunoaşteri (de persoane sau obiecte) şi de reconstituiri.
- *Cercetarea la faţa locului,* mai ales în ipoteza în care s-a încercat de către făptuitori simularea unei spargeri ori acoperirea lipsurilor pe diverse căi, inclusiv profitându-se de furturi reale ori de cauze fortuite.

4.1. Selecţionarea martorilor. *Selecţionarea martorilor* se va face şi dintre următoarele persoane:

- Persoanele care au controlat, gestionat sau administrat bunurile înainte de constatarea delapidării, precum şi cele care au luat în primire gestiunea după săvârşirea faptei.
- Persoanele care au participat la manipularea, sub diverse forme (transportare, înmagazinare, primire, predare, recepţie etc.), a banilor, bunurilor sau valorilor din care s-a sustras.
- Persoanele din diverse compartimente ale societăţii sau regiei care au avut contact cu suspectul, în cadrul atribuţiilor de serviciu.

[1] Em. Mihuleac, *Expertiza judiciară,* Ed.Ştiinţifică, Bucureşti, 1971, p. 76-77.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

❑ Persoanele din anturajul suspectului sau inculpatului (vecini, prieteni) care îi cunosc felul de viață, legăturile pe care le întreține în afara familiei ori serviciului.

Pentru efectuarea acestor activități, atragem atenția asupra obligației organului de urmărire penală să procedeze cu maximum de discreție, tact și numai în limitele prevăzute de lege.

La audierea martorilor se va ține seama de poziția lor față de fapta cercetată, de funcția avută, de raporturile cu suspectul pentru a se putea evalua cât mai exact sinceritatea, buna-credință și obiectivitatea declarațiilor.

4.2. Ascultarea suspecților sau a inculpaților. Interogarea[1] suspecților sau a inculpaților se efectuează, așa cum s-a arătat, după ce organul de urmărire penală dispune de suficiente date privind activitatea infracțională. Se recomandă ca primii să fie ascultați cei care se dovedesc mai sinceri sau aceia cărora le revine o răspundere mai mică.

Sub raport tactic criminalistic, este indicat să se folosească pe parcursul ascultării și unele documente care ar fi putut servi la săvârșirea faptei, mai ales dacă acestea au fost falsificate, în legătură cu care să fie cerute explicații, astfel încât să se stabilească procedeele, modalitățile de care autorii s-au servit în însușirea, folosirea sau traficarea bunurilor și valorilor gestionate.

O atenție specială va fi acordată *determinării legăturilor infracționale,* a cercului de persoane implicate în comiterea sustragerilor din avutul public, a naturii relațiilor din ele. Cu atât mai mult se impune în prezent acest lucru, cu cât asistăm la apariția efectivă a crimei organizate, după modelul celei vest-europene.

4.3. Dispunerea constatărilor tehnico-științifice, a expertizelor judiciare. Dispunerea expertizelor judiciare, inclusiv a reviziilor contabile, va fi făcută cât mai urgent, pentru a nu se da timp făptuitorului să acopere prejudiciul, prin introducerea în gestiune, în timpul cercetărilor, a unor bunuri cumpărate ori împrumutate din alte gestiuni, sau prin depunerea sumelor de bani corespunzătoare prejudiciului.

---

[1] *Interogarea* în sensul explicat în partea a II-a a tratatului.

Fireşte că, dintre *expertizele criminalistice,* expertizele destinate examinării falsurilor în înscrisuri de natură materială sau intelectuală, ocupă un loc central, problemele ce se cer clarificate fiind foarte diverse. De pildă, expertului i se pot pune întrebări referitoare la autenticitatea scrierii sau subscrierii, la stabilirea vechimii înscrisului ori a menţiunilor dintr-un anumit formular. Pot fi stabilite procedeele de falsificare a documentelor, astăzi mai variate, unele de provenienţă incertă, dubioasă, reprezentând contrafaceri. Frecvent, se solicită refacerea textului înlăturat sau acoperit, refacerea în întregime a unui înscris, pe care suspectul a încercat să-l distrugă, examinarea falsului de ştampile sau de sigilii etc.

4.4. Luarea măsurilor asigurătorii. Luarea măsurilor asigurătorii, imediat ce se constată existenţa lipsei dintr-o gestiune, imputabilă unei anumite persoane, se numără printre *actele procedurale obligatorii,* potrivit prevederilor art. 249 NCPP: indisponibilizarea prin instituirea sechestrului asupra bunurilor mobile are drept scop repararea pagubei produse prin infracţiune, ca şi garantarea executării pedepsei confiscării averii.

Aplicarea sechestrului are, totodată, rolul de a împiedica înstrăinarea bunurilor produs al infracţiunii, de aceea ea va trebui efectuată încă de la începutul cercetărilor, concomitent cu percheziţia domiciliară.

Capitolul III
ELEMENTE METODOLOGICE PRIVIND INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACŢIUNILOR DIN DOMENIUL AFACERILOR

Secţiunea I
Consideraţii introductive

1.1. Precizări de ordin terminologic. Pentru prezentarea cadrului metodologic al investigării faptelor penale care fac obiectul acestui capitol, înţelegem să utilizăm sintagma *„infracţiuni din domeniul afacerilor"*, opţiunea fiind determinată de aşa-zisa dispută terminologică dintre „Dreptul comercial" şi „Dreptul afacerilor". O perioadă apreciabilă, denumirea utilizată pentru acest cadru normativ a fost de „Drept comercial", ramură de drept care s-a delimitat de „Dreptul civil" pentru a răspunde unor cerinţe de ordin practic, cum ar fi: rapiditatea acţiunilor comercianţilor, jurisdicţie accesibilă şi specializată, necesitatea unei publicităţi extinse, internaţionalizarea comerţului ce obligă la reguli comune pentru cât mai multe state etc.[1]

Dreptul afacerilor are un domeniu mai întins decât dreptul civil, incluzând şi aspecte de drept public (intervenţia statului în economie), de drept fiscal, de drept al muncii şi chiar de dreptul concurenteiprotecţia consumatorilor, deoarece problemele pe care le ridică astăzi gestiunea unei unităţi economice fie că este denumită societate, firmă sau companie – sunt tot mai complexe.

Din perspectiva investigaţiei criminalistice a acestui domeniu sunt de referinţă opiniile profesorului *Marcel Le Clere* şi ale comisarului *Rene Lechat,* reputaţi criminalişti, care au abordat această problematică sub denumirea, de *„banditism al afacerilor"* care constă în

---

[1] Fr. Deak, St. Cărpenaru, *Contracte civile şi comerciale,* Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1993.

„escrocherii, fraude fiscale adesea însoțite de trafic de influență sau de corupția funcționarilor, delicte bursiere și bancare"[1].

Inclusiv în cadrul Consiliului Europei, Comitetul European pentru Probleme Criminale a prezentat câteva documente incluse sub denumirea de „criminalitatea în afaceri", documente pe baza cărora s-au adoptat rezoluții și recomandări. Indiferent de terminologia utilizată, este evident că domeniul la care ne referim are un impact particular asupra tuturor persoanelor fizice și juridice: oamenii de afaceri care se manifestă pe acest teren ca profesioniști – mai mult sau mai puțin – ca și toți ceilalți oameni care nu pot evita condiția de *consumator,* fiind supuși în fiecare zi consecințelor aplicării, dar și încălcării normelor juridice care îl reglementează, în tot soiul de modalități, unele banale, altele de factură mafiotă.

Firește, necesitatea abordării acestei tematici este dictată de amplificarea criminalității în afaceri, care este tot mai mult resimțită astăzi prin prejudiciile deosebite pe care le provoacă și prin diversitatea categoriilor de victime până la nivel de națiune.

1.2. Aspecte privind cadrul normativ care reglementează activitățile din domeniul afacerilor. Deși procesul legiferării în materie de afaceri este în desfășurare, multe acte normative se află la începuturile aplicării, în prezent existând totuși un cadru normativ suficient de cuprinzător pentru domeniul afacerilor.

Norme fundamentale ce se aplică economiei de piață și în care sunt făcute referiri la activitățile din domeniul afacerilor, sunt cuprinse în Constituția României, dar sediul materiei îl constituie Codul civil. Începând cu 1 octombrie 2011 a intrat în vigoare Codul civil, prin Legea nr. 287/2009 privind Codul civil[2] prin care se consacră unificarea dreptului civil și a dreptului comercial în cadrul aceluiași cod.

Printre principalele acte normative, se regăsesc:

- Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codului civil[3].

---

[1] M. Le Clere, *Manuel de Police technique,* Ed. Police Revue, Paris, 1973, p. 101; R. Lechat, *Curs de poliție tehnică și tactică de poliție criminală*, Paris, 1965, p. 733-734.

[2] M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011.

[3] M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011.

- **Legea nr. 58/1934** asupra cambiei şi biletului la ordin, cu modificările şi completările ulterioare[1].
- **Legea nr. 59/1934** asupra cecului, cu modificările şi completările ulterioare[2].
- **Legea nr. 15/1990** privind reorganizarea unităţilor economice de stat ca regii autonome şi societăţi comerciale, cu modificările ulterioare[3].
- **Legea nr. 31/1990** privind societăţile comerciale, cu modificările şi completările ulterioare[4].

1.3. Aspecte de drept penal material. Prezentăm mai jos, în sinteză, principalele reglementări prin care sunt prevăzute şi sancţionate infracţiunile în domeniul afacerilor. Trecerea lor în revistă este necesară atât pentru cunoaşterea ansamblului de norme în materie, cât, mai ales, pentru formarea unei imagini asupra elementelor constitutive ale infracţiunilor în discuţie, toate aceste elemente trebuind să facă obiectul probaţiunii[5].

1.3.1. Infracţiuni prevăzute de Legea nr. 31/1990. Acestea se regăsesc în Titlul VIII al legii, art. 271-280. Astfel:

- Prin **art. 271** se sancţionează fondatorul, administratorul, directorul general, directorul, membrul consiliului de supraveghere sau al directoratului ori reprezentantul legal al societăţii care:

1. prezintă, cu rea-credinţă, în prospectele, rapoartele şi comunicările adresate publicului, date neadevărate asupra constituirii societăţii ori asupra condiţiilor economice sau juridice ale acesteia ori ascunde, cu rea-credinţă, în tot sau în parte, asemenea date;

---

[1] M. Of. nr. 100 din 1 mai 1934.
[2] M. Of. nr. 100 din 1 mai 1934.
[3] M. Of. nr. 98 din 8 august 1990.
[4] M. Of. nr. 1066 din 17 noiembrie 2004.
[5] În legătură cu aspectele penale, a se vedea A. Ungureanu şi A. Ciopraga, *Dispoziţii penale în legi penale, comentate şi adnotate cu jurisprudenţă şi doctrină* (vol. II, III şi VIII), Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1996, 1997, 1998; Th. Mrejeru, *Infracţiunile de corupţie* (aspecte teoretice şi practice), Ed. All Beck, Bucureşti, 2000; Gh. Diaconescu, *Infracţiuni în legi speciale şi legi extrapenale,* Ed. All, Bucureşti, 1996.

2. prezintă, cu rea-credință, acționarilor/asociaților o situație financiară inexactă sau cu date inexacte asupra condițiilor economice sau juridice ale societății, în vederea ascunderii situației ei reale;

3. refuză să pună la dispoziția experților, în cazurile și în condițiile prevăzute la art. 26 și 38, documentele necesare sau îi împiedică, cu rea-credință, să îndeplinească însărcinările primite.

- Prin **art. 272** se pedepsește fondatorul, administratorul, directorul general, directorul, membrul consiliului de supraveghere sau al directoratului ori reprezentantul legal al societății care:

1. dobândește, în contul societății, acțiuni ale altor societăți, la un preț pe care îl știe vădit superior valorii lor efective, sau vinde, pe seama societății, acțiuni pe care aceasta le deține, la prețuri despre care are cunoștință că sunt vădit inferioare valorii lor efective, în scopul obținerii, pentru el sau pentru alte persoane, a unui folos în paguba societății;

2. folosește, cu rea-credință, bunuri sau creditul de care se bucură societatea, într-un scop contrar intereselor acesteia sau în folosul lui propriu ori pentru a favoriza o altă societate în care are interese direct sau indirect;

3. se împrumută, sub orice formă, direct sau printr-o persoană interpusă, de la societatea pe care o administrează, de la o societate controlată de aceasta ori de la o societate care controlează societatea pe care el o administrează, suma împrumutată fiind superioară limitei prevăzute la art. 144^4 alin. (3) lit. a), sau face ca una dintre aceste societăți să îi acorde vreo garanție pentru datorii proprii;

4. încalcă dispozițiile art. 183, referitoare la fondul de rezervă.

- Prin **art. 272^1** se pedepsește fondatorul, administratorul, directorul general, directorul, membrul consiliului de supraveghere sau al directoratului ori reprezentantul legal al societății care:

1. răspândește știri false sau întrebuințează alte mijloace frauduloase care au ca efect mărirea ori scăderea valorii acțiunilor sau a obligațiunilor societății ori a altor titluri ce îi aparțin, în scopul obținerii, pentru el sau pentru alte persoane, a unui folos în paguba societății;

2. încasează sau plătește dividende, sub orice formă, din profituri fictive ori care nu puteau fi distribuite, în lipsa situației financiare anuale sau contrar celor rezultate din aceasta.

- Prin **art. 273** se sancționează administratorul, directorul general, directorul, membrul consiliului de supraveghere sau al directoratului ori reprezentantul legal al societății care:

1. emite acțiuni de o valoare mai mică decât valoarea lor legală ori la un preț inferior valorii nominale sau emite noi acțiuni în schimbul aporturilor în numerar, înainte ca acțiunile precedente să fi fost achitate în întregime;

2. se folosește, în adunările generale, de acțiunile nesubscrise sau nedistribuite acționarilor;

3. acordă împrumuturi sau avansuri asupra acțiunilor societății ori constituie garanții în alte condiții decât cele prevăzute de lege;

4. predă titularului acțiunile înainte de termen sau predă acțiuni liberate în total sau în parte, în afară de cazurile stabilite de lege, ori emite acțiuni la purtător fără a fi achitate integral;

5. nu respectă dispozițiile legale referitoare la anularea acțiunilor neachitate;

6. emite obligațiuni fără respectarea dispozițiilor legale sau acțiuni fără să cuprindă mențiunile cerute de lege.

- Prin **art. 274 se pedepsește** administratorul, directorul general, directorul, membrul consiliului de supraveghere sau al directoratului ori reprezentantul legal al societății care:

1. îndeplinește hotărârile adunării generale referitoare la schimbarea formei societății, la fuziunea ori la divizarea acesteia sau la reducerea capitalului social, înainte de expirarea termenelor prevăzute de lege;

2. îndeplinește hotărârile adunării generale referitoare la reducerea capitalului social, fără ca membrii să fi fost executați pentru efectuarea vărsământului datorat ori fără ca aceștia să fi fost scutiți, prin hotărârea adunării generale, de plata vărsămintelor ulterioare;

3. îndeplinește hotărârile adunării generale referitoare la schimbarea formei societății, fuziune, divizare, dizolvare, reorganizare sau reducere a capitalului social, fără informarea organului judiciar ori cu încălcarea interdicției stabilite de acesta, în cazul în care față de societatea s-a început urmărirea penală.

- **Art. 275** pedepseşte administratorul, directorul general, directorul, membrul consiliului de supraveghere sau al directoratului care:

1. încalcă, chiar prin persoane interpuse sau prin acte simulate, dispoziţiile art. 144^3;

2. nu convoacă adunarea generală în cazurile prevăzute de lege sau încalcă dispoziţiile art. 193 alin. (2);

3. începe operaţiuni în numele unei societăţi cu răspundere limitată înainte de a se fi efectuat vărsământul integral al capitalului social;

4. emite titluri negociabile reprezentând părţi sociale ale unei societăţi cu răspundere limitată;

5. dobândeşte acţiuni ale societăţii în contul acesteia în cazurile interzise de lege.

- **Art. 276** pedepseşte cenzorul care nu convoacă adunarea generală în cazurile în care este obligat prin lege.

- **Art. 277** pedepseşte persoana care a acceptat sau a păstrat însărcinarea de cenzor, contrar dispoziţiilor art. 161 alin. (2), ori persoana care a acceptat însărcinarea de expert, cu încălcarea dispoziţiilor art. 39.

- **Art. 278** pedepseşte lichidatorul care face plăţi asociaţilor cu încălcarea dispoziţiilor art. 256.

- **Art. 279** pedepseşte acţionarul sau deţinătorul de obligaţiuni care:

1. trece acţiunile sau obligaţiunile sale pe numele altor persoane, în scopul formării unei majorităţi în adunarea generală, în detrimentul altor acţionari ori deţinători de obligaţiuni;

2. votează în adunări generale, în situaţia prevăzută la lit. a), ca proprietar de acţiuni sau de obligaţiuni care în realitate nu îi aparţin;

3. în schimbul unui folos material necuvenit, se obligă să voteze într-un anumit sens în adunarea generală sau să nu ia parte la vot.

- **Art. 280^1** pedepseşte transmiterea fictivă a părţilor sociale ori a acţiunilor deţinute într-o societate, în scopul săvârşirii unei infracţiuni sau al sustragerii de la urmărirea penală ori în scopul îngreunării acesteia.

- **Art. 280[3]** pedepseşte folosirea, cu ştiinţă, a actelor unei societăţi radiate, în scopul producerii de consecinţe juridice.

1.3.2. Infracţiunea de bancrută frauduloasă. În prezent, infracţiunea de bancrută frauduloasă este reglementată de Codul penal. Astfel, în art. 241, este încriminată fapta persoanei care, în frauda creditorilor:

a) falsifică, sustrage sau distruge evidenţele debitorului ori ascunde o parte din activul averii acestuia;

b) înfăţişează datorii inexistente sau prezintă în registrele debitorului, în alt act sau în situaţia financiară sume nedatorate;

c) înstrăinează, în caz de insolvenţă a debitorului.

Obiectul juridic al infracţiunilor de bancrută frauduloasă îl constituie relaţiile sociale de a căror bună desfăşurare depinde posibilitatea creditorilor de a-şi satisface creanţele din întreg activul debitorului.

1.3.3. Infracţiunea de concurenţă neloială prevăzută de art. 5 din Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenţei neloiale

În sensul art. 5 din Legea nr. 11/1991, cu modificările şi completările ulterioare *constituie infracţiune de concurenţă neloială următoarele fapte:*

a) folosirea unei firme, embleme sau a unui ambalaj de natură să producă confuzie cu cele folosite legitim de alt comerciant;

b) folosirea în scop comercial a rezultatelor unor experimentări sau a altor informaţii confidenţiale în legătură cu acestea, transmise autorităţilor competente în scopul obţinerii autorizaţiilor de comercializare a produselor farmaceutice ori a produselor chimice destinate agriculturii, care conţin compuşi chimici noi;

c) divulgarea, achiziţionarea sau utilizarea secretului comercial de către terţi, ca rezultat al unei acţiuni de spionaj comercial ori industrial, dacă prin aceasta sunt afectate interesele sau activitatea unei persoane juridice;

d) divulgarea sau folosirea secretelor comerciale de către persoane împuternicite de deţinătorii legitimi ai acestor secrete pentru a-i

reprezenta în fața autorităților publice ori a instituțiilor publice, dacă prin aceasta sunt afectate interesele sau activitatea unei persoane juridice;

e) folosirea de către o persoană dintre cele prevăzute la art. 175 alin. (1) NCP a secretelor comerciale de care a luat cunoștință în exercitarea atribuțiilor de serviciu, dacă prin aceasta sunt afectate interesele sau activitatea unei persoane juridice;

f) producerea în orice mod, importul, exportul, depozitarea, oferirea spre vânzare ori vânzarea unor mărfuri sau servicii purtând mențiuni false privind brevetele de invenții, brevetele pentru soiuri de plante, mărcile, indicațiile geografice, desenele ori modelele industriale, topografiile de produse semiconductoare, alte tipuri de proprietate intelectuală, cum ar fi aspectul exterior al firmei, designul vitrinelor sau cel vestimentar al personalului, mijloacele publicitare și altele asemenea, originea și caracteristicile mărfurilor, precum și cu privire la numele producătorului sau al comerciantului, în scopul de a-i induce în eroare pe ceilalți comercianți și pe beneficiari.

Totodată, prin articolele 1 și 2 din lege este cuprinsă dispoziția normei penale potrivit cu care: – Comercianții sunt obligați să-și exercite activitatea lor de comerț cu bună-credință și potrivit uzanțelor comerciale cinstite în interesul celor implicați, inclusiv respectarea intereselor consumatorilor (art. 1); – În sensul acestei legi, constituie concurență neloială practicile comerciale ale întreprinderii care contravin uzanțelor cinstite și principiului general al bunei-credințe și care produc sau pot produce pagube oricăror participanți la piață (art. 2).

1.3.4. Infracțiuni de contrabandă reglementate de Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal[1]

- **art. 270.** – (1) Introducerea în sau scoaterea din țară, prin orice mijloace, a bunurilor sau mărfurilor, prin alte locuri decât cele stabilite pentru control vamal, constituie infracțiunea de contrabandă și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi [alin. (2)-(3) din O.U.G. nr. 54/2010].

[1] M. Of. nr. 350 din 19 aprilie 2006.

(2) Constituie, de asemenea, infracțiune de contrabandă și se pedepsește potrivit alin. (1):

a) introducerea în sau scoaterea din țară prin locurile stabilite pentru controlul vamal, prin sustragere de la controlul vamal, a bunurilor sau a mărfurilor care trebuie plasate sub un regim vamal, dacă valoarea în vamă a bunurilor sau a mărfurilor sustrase este mai mare de 20.000 lei în cazul produselor supuse accizelor și mai mare de 40.000 lei în cazul celorlalte bunuri sau mărfuri;

b) introducerea în sau scoaterea din țară, de două ori în decursul unui an, prin locurile stabilite pentru controlul vamal, prin sustragere de la controlul vamal, a bunurilor sau a mărfurilor care trebuie plasate sub un regim vamal, dacă valoarea în vamă a bunurilor sau a mărfurilor sustrase este mai mică de 20.000 lei în cazul produselor supuse accizelor și mai mică de 40.000 lei în cazul celorlalte bunuri sau mărfuri;

c) înstrăinarea sub orice formă a mărfurilor aflate în tranzit vamal.

(3) Sunt asimilate infracțiunii de contrabandă și se pedepsesc potrivit alin. (1) colectarea, deținerea, producerea, transportul, preluarea, depozitarea, predarea, desfacerea și vânzarea bunurilor sau a mărfurilor care trebuie plasate sub un regim vamal cunoscând că acestea provin din contrabandă sau sunt destinate săvârșirii acesteia.

- **art. 271.** - Introducerea sau scoaterea din țară, fără drept, de arme, muniții, materiale explozibile, droguri, precursori, materiale nucleare sau alte substanțe radioactive, substanțe toxice, deșeuri, reziduuri ori materiale chimice periculoase constituie infracțiunea de contrabandă calificată și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 12 ani și interzicerea unor drepturi, dacă legea penală nu prevede o pedeapsă mai mare.

- **art. 272.** - Folosirea, la autoritatea vamală, a documentelor vamale de transport sau comerciale care se referă la alte mărfuri sau bunuri, ori la alte cantități de mărfuri sau bunuri decât cele prezentate în vamă, constituie infracțiunea de folosire de acte nereale și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi.

- **art. 273.** - Folosirea, la autoritatea vamală, a documentelor vamale de transport sau comerciale falsificate constituie infracțiunea de folosire de acte falsificate și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea unor drepturi.

Obiectul juridic al infracțiunii este complex. Pe de o parte, acesta este constituit din relațiile sociale de natură economică ce apar în procesul formării și realizării în formă bănească a resurselor necesare statului pentru îndeplinirea funcțiilor sale. Pe de altă parte, obiectul juridic e constituit de relațiile sociale referitoare la sănătatea publică primejduite sau afectate prin deținerea, circulația, traficarea produselor și substanțelor stupefiante și toxice.

1.4. Aspecte de drept comparat

1.4.1. O retrospectivă largă asupra legislației și practicii privind criminalitatea în afaceri, în statele membre ale Consiliului Europei, relevă că acestea au întreprins măsuri specifice, menite să asigure o viață economică normală sau să pună capăt conflictelor din lumea afacerilor, măsuri de natură extrapenală, cum sunt utilizarea mijloacelor de drept privat sau administrativ, stabilirea unor reguli deontologice pentru afaceri, dar și măsuri de natură penală. Astfel:

1.4.2. Reguli deontologice în afaceri, ca atare, există la nivel național sau local. Spre exemplu, în Elveția, Banca Națională și alte bănci europene au căzut de acord asupra unei deontologii în sectorul lor de activitate. În Italia, există un cod deontologic în materie de publicitate. Acest cod, compus din 42 de articole, acoperă ansamblul sectorului comercial al publicității și prevede instituirea unei comisii și a unui juriu de control, care să se pronunțe conform regulilor codului.

În Belgia există coduri deontologice pentru anumite profesii, cum ar fi: pentru agenții imobiliari, pentru contabili etc. Aceste reguli par să joace un rol important în Marea Britanie unde, în afara codurilor de autodisciplină, există coduri vizând sancțiuni profesionale, ca și coduri semi-statutare care, în situația în care nu sunt luate în considerare, conduc la pierderea anumitor privilegii sau la slăbirea poziției celor în cauză în cadrul negocierilor.

1.4.3. Probleme de drept penal specifice domeniului afacerilor în țările membre ale Consiliului Europei[1]. Comitetul European pentru Probleme Criminale a redactat o listă de activități criminale care pun statelor membre ale Consiliului Europei probleme economice, sociale și juridice dintre cele mai dificile. De exemplu: formarea cartelurilor; practicile frauduloase și abuzive ale întreprinderilor multinaționale; obținerea frauduloasă sau deturnarea de fonduri alocate de stat sau de către organizații internaționale; infracțiuni în domeniul informaticii, furt de date, violare de secrete, manipularea de date informative; crearea de societăți fictive; falsificarea de documente contabile, a bilanțului, precum și încălcarea obligației de a ține contabilitatea; infracțiuni în dauna consumatorilor; concurența neloială; infracțiuni fiscale; infracțiuni la regimul vamal; infracțiuni în materie de schimb valutar; infracțiuni bursiere și bancare; manipularea abuzivă de piețe bursiere și abuzul prin profitul de inexperiența publicului.

Deși această listă este cu caracter orientativ, coroborând-o cu celelalte date prezentate anterior, putem constata că, în general, problemele vizate sunt cuprinse și în legislația țării noastre.

1.5. Aspecte de drept procesual penal. Gradul de pericol social al infracțiunilor din domeniul afacerilor nu rezidă doar în frecvența lor, ci și în multiplele posibilități de acoperire cu acte fictive sau alte mijloace, ceea ce determina anumite dificultăți în cercetarea penală, a procedurilor judiciare.

Față de împrejurările în care sunt comise infracțiunile din domeniul afacerilor, precum și de posibilitățile de depistare a acestora și a făptuitorilor, organele de urmărire penală sunt sesizate prin mai multe modalități. În acest sens, trebuie reținută posibilitatea, specifică domeniului afacerilor, ca prin plângere să se mascheze propriile fapte delictuoase.

Actele de urmărire penală efectuate în aceste cazuri au ca finalitate aflarea adevărului judiciar, reflectată în concordanța dintre concluziile investigației și realitatea cu privire la fapta ilicită și autorul ei[2].

---

[1] Raportul Comitetului European pentru probleme criminale, Strassbourg, 1991 (*op. cit.*), p. 25-31 - traducere.

[2] N. Volonciu, *Tratat de drept procesual penal,* vol. I, Ed. Paideia, București, 1997, p. 58.

Investigaţia penală oferă suficiente posibilităţi de punere în lumină a probelor privind o faptă ilicită, iar organele judiciare au datoria de a cântări cu responsabilitate dovezile existente în cauză, astfel încât să-şi formeze convingerea intimă că soluţia pronunţată reflectă adevărul judiciar[1]. În vederea lărgirii sferei de aplicare a prezumţiei de nevinovăţie, în literatura de specialitate se insistă pentru acordarea unei importanţe deosebite actelor efectuate in cadrul urmăririi penale. Prin aceasta, organele judiciare ar fi obligate să adopte „o atitudine de maximă prudenţă în momentul în care decid ca unei persoane să i se atribuie calitatea de suspect, prin începerea urmăririi penale împotriva ei"[2].

O regulă dominantă, impusă de evidente necesităţi practice, a activităţii de investigare a infracţiunilor, mai ales în domeniul afacerilor, o constituie *urgenţa cercetării,* principiu, caracteristic întregii activităţi consacrate rezolvării cauzelor penale, el servind scopului procesului penal.

Administrarea probelor în cercetarea criminalistică a infracţiunilor din domeniul afacerilor se confruntă, deseori, cu dificultăţi considerabile determinate de:

a. *Complexitatea infracţiunilor* în cauză şi volumul de documente examinate.

b. *Recurgerea la oameni de acoperire,* la persoane cu influenţă din zona politicului, administrativului, economicului.

c. *Raporturile „speciale" dintre societatea economică în cauză* şi alte persoane juridice care nu colaborează *voluntar la administrarea probelor,* de teama de a nu fi descoperite neregularităţi ale propriilor tranzacţii.

Orice investigaţie penală în acest domeniu presupune, printre altele, o adoptare a unor principii cunoscute din materia investigării faptelor care afectează patrimoniul, de genul delapidării sau gestiunii frauduloase.

Ridicarea de obiecte şi *înscrisuri,* care, potrivit literaturii de specialitate şi dispoziţiilor legale, duc *la aflarea adevărului,* este

[1] Em. Stancu, *Criminalistica,* vol. I, Ed.Tempus, 1992, p. 35.
[2] I. Neagu, *Drept procesual penal român,* Ed. Pro, Bucureşti, 1997, p. 49.

realmente necesară şi obligatorie. Asemenea obiecte şi înscrisuri ar putea fi clasificate astfel:

- Obiecte şi înscrisuri care au folosit sau au fost destinate să servească la săvârşirea infracţiunii (registre contabile, chitanţe, dispoziţii de plată, cecuri, cambii etc.).
- Obiectele care reprezintă produsul infracţiunii (valută, conturi în bănci etc.).
- Obiecte şi înscrisuri care poartă o urmă a faptei comise (înscrisuri contrafăcute prin fals).
- Orice alte obiecte sau înscrisuri care servesc la aflarea adevărului în rezolvarea cauzei (bancnote ori alte bunuri de valoare cu urme digitale, în cazul infracţiunii de luare de mită).

Un aspect procedural specific domeniului afacerilor constă în aceea că, potrivit art. 19 şi 20 C. pr. pen., societatea comercială *poate* să *exercite acţiunea civilă în cadrul procesului penal* dacă a suferit un prejudiciu material.

Secţiunea a II-a
Scurtă privire asupra modalităţilor curente de săvârşire a infracţiunilor în domeniul afacerilor

O cunoaştere practică a principalelor modalităţi şi procedee de săvârşire a infracţiunilor în domeniul afacerilor se dovedeşte absolut necesară pentru toţi cei ce luptă împotriva acestui gen de criminalitate.

1. Modalităţi specifice modurilor de operare în infracţiuni din domeniul afacerilor

În sens larg, *escrocheria* constă în încredinţarea de fonduri, de obiecte sau chitanţe, succesiv, fie luând un nume fals sau o falsă calitate, fie folosind o manevră frauduloasă. Referitor la această faptă se impun câteva consideraţii privitoare la psihologia subiectului activ şi pasiv al infracţiunii, dar şi privitor la imaginaţia autorului.

În primul rând, *escrocul* manifestă o moralitate foarte scăzută pentru că abuzează de prietenie, dar cum subliniază R. Lechat: „dacă

proprietatea se apără împotriva furtului cu arme sau cu case de bani, ea se oferă ca un burete îmbibat de escrocherie"[1].

În al doilea rând, *victima* se caracterizează prin trăsături cum sunt: naivitatea, cupiditatea, dar şi prin o anumită doză de necinste.

Escrocheria nu apare oricând, ci este un delict de civilizaţie. Ea are de-a face cu dezmoştenirea, dezechilibrul sau inadaptabilitatea socială, cu manifestarea unei pături, denumită sugestiv „gulere albe", care se foloseşte de puterea sa economică şi socială pentru comiterea unor abuzuri în detrimentul persoanelor al căror statut inferior nu le permite să se apere[2].

Dintre principalele modalităţi de săvârşire a escrocheriilor, cele mai frecvente sunt:

1.1. Folosirea unui nume fals. Aceasta constituie cea mai banală escrocherie. De pildă, escrocul îşi deschide un cont cu ajutorul unor acte de identitate false, comiţând ulterior, sub acest nume fals şi cu cecurile obţinute, importante escrocherii, apoi va profita liniştit de rezultate, sub identitatea lui reală.

1.2. Însuşirea unei calităţi false. De regulă, calitatea, funcţia sau starea civilă, una din însuşirile persoanei fizice, stau la baza multor escrocherii. Astfel, escrocii se pot prezenta ca fiind delegaţi ai unei firme însărcinate cu strângerea de fonduri publice de la comercianţi; în acest fel, falşii reprezentanţi fac încasările în interes propriu.

O altă modalitate de acţiune prin care se primesc fonduri este utilizarea unei ex-calităţi şi abuzul de o calitate adevărată. Pot fi citaţi în acest sens ex-funcţionarii care se deplasează „la domiciliu" pentru încasarea impozitelor, agenţii de asigurări revocaţi sau demisionaţi care continuă să încaseze primele, dar în interes personal.

1.3. Prezentarea unui înscris victimei. Prezentarea unui înscris (act, document) victimei, constituie una din cele mai frecvente escrocherii, cum ar fi, de exemplu:

---

[1] R. Lechat, *Curs de poliţie tehnică*, Ed. Police Revue, Paris, 1968, p. 317.
[2] *Ibidem*, p. 319.

❑ *Transportatorul* care falsifică o factură în beneficiul său, ori *reprezentantul* care stabileşte bonurile de comandă false pentru care poate să primească, pe nedrept, comisioane. Prin intermediul *informaticii* pot fi manipulate fraudulos calculatoarele, înscriindu-se astfel credite artificiale.

❑ La *vânzarea unui fond de comerţ,* cumpărătorului i se prezintă bilanţuri false sau o contabilitate „remaniată".

❑ Oferirea unei *cambii de complezenţă,* prin care dă un credit imaginar pentru care banca a admis scontul, mai mult chiar, a aprobat cheltuielile, presupune adesea avaluri false sau pseudoacceptări.

❑ *„Bulgărele de zăpadă"* este o escrocherie care constă în trimiterea unei sume de bani în favoarea a 3, 6 sau 9 parteneri care, la rândul lor, recrutează un anumit număr de victime care asigură astfel primului din serie primirea obiectului oferit de „joc": televizor, bicicletă etc. În realitate, ca o consecinţă a progresiei aritmetice (în general cu raţia 4), numărul de participanţi, încă de la seria a X-a, este superior cifrei de 1 milion, ceea ce îi pune pe ultimii deţinători în imposibilitatea de a-şi plasa înscrisurile – fişele de participare – şi a le valorifica; la o emisiune de 95.000 de fişe, 68.000 de cumpărători au depus în pierdere cota-parte stabilită.

O variantă a acestei escrocherii este cea a „jocurilor de întrajutorare" gen „roată" care au la bază acelaşi principiu de multiplicare a sumelor pretinse şi introduse în joc, dar sub acoperirea unor acte sau manevre care dau iluzia de legalitate. În realitate este vorba de o escrocherie mascată sub aparenţa legalităţii, profitându-se cu abilitate de unele lacune sau insuficienţe legislative dintr-o anumită perioadă.

❑ *Escrocheria prin opere de caritate,* asociaţii pseudofilantropice, firme cu scop pretins umanitar, făcând caz de firma lor şi folosind acreditări înşelătoare sau false, atrag participarea publicului sub forma adeziunilor, abonamentelor sau vânzării de produse prezentate ca fiind realizate de handicapaţi, sumele considerabile astfel obţinute revenind însă numai organizatorilor.

❑ *Folosirea de cecuri* în modalităţi de genul: *predarea unui cec fără acoperire* sau, a unui *cec post-datat,* dă aparenţa de credit beneficiarului; există utilizarea de *cecuri trase din conturi lichidate* sau *fals garantate, cecuri furate* sau *pierdute.* De asemenea, mai pot fi folosite

alte documente justificative la plată, (dispoziții de plată, cărți de credit furate sau false) oferirea unui număr de cont al altei persoane pentru cumpărarea unor produse prin tehnicile de „tele-shopping" sau „minitel" (întâlnite mai ales în țările în care acest tip de vânzări este răspândit).

❑ Escrocherii „în stil spaniol" („à l'espagnole") sau, cum mai este cunoscută, *„comoara ascunsă"*, care l-a amuzat pe vestitul Vidocq în timpul expediției în Spania (1823)[1]. Acest stil se dovedește încă eficient la victimele naive pe care un „biet prizonier" le determină să creadă că planul ascunzătorii unde și-a închis prada se găsește depus la grefă și că ar putea corupe grefierul cu 1 milion; ulterior, rolul grefierului este jucat de un camarad al escrocului, care va încasa fondurile predate de credula victimă.

1.4. Escrocherii prin înscenare. În acest gen de delicte escrocul, dând dovadă de evidentă șiretenie, acționează fie sub forma banală a intervenției (reale sau imaginare) a unui terț, complice sau nu, fie sub forma unei adevărate uneltiri (modalități frauduloase) amestecând persoane, intervenții și fabulație pentru a ajunge la fondurile râvnite.

a. *Intervenția unui terț* este o escrocherie *tipică pentru asigurări.* Procedeul este următorul: un individ se asigură pentru accidente, pe viață, plătește un număr apreciabil de rate, după care înscenează cu ajutorul unui complice că și-a pierdut viața într-un accident. Societatea de asigurări își va onora contractul predând suma așa-zisei văduve. Între timp, „victima" se stabilește în străinătate unde, ulterior, se va întâlni cu soția sa.

b. Diverse modalități frauduloase, cum ar fi:

❑ Escrocheria numită *„la vedere"* constă într-o manevră foarte dibace, presupunând o substituire de bancnote, astfel încât individul să poată da restul de la o bancnotă cu valoare mai mică decât cea pe care a primit-o (se întâmplă frecvent la casierii)[2].

---

[1] M. Le Clere, *Manuel de Police Technique*, Ed. Police Revue, Paris, 1973, p. 104.
[2] M. Le Clere, *supra cit.*, p. 107-110.

Varianta cea mai cunoscută a acestei escrocherii este cea denumită în jargonul delincvenților „șmen": se practică mai ales pe lângă casele de schimb valutar de către „binevoitori" versați care se oferă sa schimbe valută la un raport de schimb chipurile mai avantajos pentru victima credulă. Escrocul, cu ajutorul unor complici, înscenează o descindere a poliției și creează o stare de tensiune de care profită, schimbând teancul de bani de o anumită valoare cu altul, aflat în mânecă sau într-unul din buzunare. Există și infractori deosebit de abili, adevărați prestidigitatori care nu au nevoie de complici pentru înscenări: pretextând doar că vor să renumere banii, iau din mâna victimei teancul bun pe care îl renumără în fața acesteia iar de dedesubtul mâinii cu care numără scot cu mișcare foarte rapidă „șmenul" pe care-l oferă împăturit victimei care rămâne convinsă că totul este în regulă chiar și după ce acesta dispare liniștit.

❑ *„Tentația chilipirului"* exemplifică cel mai elocvent dorința de profit a victimei și, este, poate, prin urmare, unul dintre cele mai „valoroase" atuuri ale escrocului. În fața unui gură-cască, escrocul se preface că a găsit pe jos o bijuterie de valoare, pe care un complice aflat în apropiere o evaluează; naivul, ademenit, se grăbește să o cumpere la jumătate din „valoarea apreciată" de complicele escrocului. Ulterior, prezentându-se la un bijutier, victima constată că a cumpărat un fals.

❑ *Revânzarea unor mărfuri înainte de a le achita* („carambouillage") este o escrocherie comisă de indivizi care cumpără pe credit mărfuri, pe care le revând apoi pe bani gheață fără să le plătească la scadență. Pentru ca acest gen de escrocherie să reușească, indivizii au cunoștințe și aptitudini comerciale, luând alura unor mari afaceriști. În acest scop, înființează firme „de fațadă", deschid conturi, întocmesc dosare (firește false) toate pentru a crea iluzia de seriozitate și încredere viitoarelor victime. În faza inițială, escrocii cumpără o anumită cantitate de mărfuri cu lichidități, iar restul pe bază de contracte cu scadența la 60 sau 90 de zile. În acest interval însă mărfurile sunt revândute, firma dispare, iar escrocii fug cu banii fără a plăti mărfurile la scadență.

❑ *Escrocheriile hoteliere* se practică, în special, în marile hoteluri care sunt dispuse la sacrificii grele pentru a nu li se știrbi reputația.

Acest lucru este exploatat de escroci care înscenează diverse accidente sau furturi, afirmând că s-au produs în hotel. Proprietarul hotelului respectiv se va grăbi să aplaneze „conflictul" şi să-l despăgubească pe „clientul nemulţumit" pentru ca scandalul să nu ia amploare şi astfel să fie cunoscut de alţi clienţi.

2. Modalităţi de operare în fapte înrudite cu escrocheria

Paralel cu apariţia diverselor forme ale societăţilor comerciale, cu dezvoltarea relaţiilor economice în general, a crescut numărul şi diversitatea escrocheriilor financiare. Dintre principalele forme de săvârşire a acestor fapte, pot fi menţionate:

2.1. Manipularea de date şi informaţii inexacte

a. *Apelul la public* în vederea *acoperirii emisiunii* de acţiuni, obligaţiuni, înscrisuri sau orice titluri de valoare ale unei societăţi care se va dovedi ulterior a fi de faţadă.

b. *Oferirea de informaţii inexacte* (cuprinse în *prospectele financiare)* sau anunţarea de *sume fictive de subscripţii,* de *liste false* cu persoane care *au participat la subscripţie* (printre ele înscriind şi personalităţi), în vederea obţinerii de vărsăminte sau subscripţii suplimentare.

c. Forme diverse de manipulare de genul: *publicarea unui bilanţ inexact, abuzul de bunurile societăţii, supraevaluarea aportului în natură, repartizarea de dividende fictive.*

d. *Excrocare prin folosirea dobânzilor,* victimele fiind determinate să-şi încredinţeze economiile pentru că li se promite o dobândă de 10-15% pe lună: primele dobânzi se dau foarte punctual, din subscripţiile noilor victime şi, după ce a ademenit un număr considerabil de persoane cu teoria *dobânzilor compuse* (sau a calculului piramidal în cazurile deja amintite, ale jocurile de „întrajutorare" tip „roată" – în care se vehiculează reţete-minune care, chipurile, infailibile fiind, vor garanta şi „ieşirea din joc" cu profit de 5 sau 6 ori suma

investită – ce s-au dovedit – iar practica o arată – că escrocheria poate atinge dimensiuni colosale, naționale chiar), după care escrocul dispare – ca și societatea pe care o crease – cu sumele depuse.

2.2. Alte forme de escrocherii. Alte categorii de escrocherii, care vizează fie obținerea unui credit privat sau public – *fraude private,* fie evitarea de impozite sau beneficierea de avantaje din partea statului denumite *fraudele fiscale,* cunosc o rată semnificativă de creștere.

a. *Fraudele private* se comit prin *folosirea unei facturi pro forma,* care nu corespund unei operațiuni efectuate, precum și prin *folosirea de facturi false* în raporturile cu o societate;

b. *Fraudele fiscale* includ, printre altele, procedeul numit *„Taxi"*[1], constând în prezentarea de facturi false către stat, pentru a obține rambursarea TVA, efectuate de persoane nerezidente pe teritoriul unui stat la părăsirea acestuia cu bunuri purtătoare de TVA. Dacă cineva cumpără de la alt negustor o marfă, prin preț el plătește și cota de TVA aferentă predecesorului. În jargonul oamenilor de afaceri lipsiți de onestitate, „taxi" desemnează pe acela dintre ei care, prin facturi false, este furnizorul taxelor recuperabile.

c. *Alte escrocherii financiare* constau în: prezentarea de creanțe false într-un faliment, declarații false în materie de warant, declarații mincinoase cu ocazia semnării unui contract de asigurare – agentul declară, spre exemplu, că polița acoperă riscul îmbolnăvirii, în realitate aceasta privind numai riscul de accidente.

d. *Extorcarea de bani prin folosirea mijloacelor violente sau a amenințării* este cunoscută sub denumirea de *racket.* Sunt foarte cunoscute în zona noastră est-europeană acțiunile racketilor estici, această extorcare putând să aibă și următoarea formă: obligarea unei societăți la plata, către o bandă de infractori, a unei sume periodice, în schimbul „acordării protecției" bandei.

[1] M. Le Clere, *op. cit.,* p. 112.

Secţiunea a III-a
Cadrul metodologic general al investigaţiei penale în domeniul afacerilor

1. Sublinieri privind specificul investigaţiei penale

Pentru descoperirea şi probarea infracţiunilor din domeniul afacerilor, investigaţia penală trebuie să realizeze o *demontare minuţioasă a manevrelor folosite de făptuitor,* care se situează adesea la frontiera îngustă dintre licit şi ilicit.

În literatura de specialitate s-a afirmat că este dificil de stabilit un cadru tip de cercetare în această materie. Totuşi, două ipoteze specifice de acţiune sunt conturate de următoarele împrejurări:

a. În săvârşirea a ceea ce numim, în general, *escrocherie,* făptuitorul se protejează prin *anonimat* (nume fals, calitate falsă etc.).

b. În cazul *manevrelor frauduloase* el este forţat să se „descopere" şi, adesea, chiar să fie o persoană importantă, respectabilă (sau să fie considerată aşa). De aici rezultă necesitatea identificării inclusiv prin semnalmente, după *modus operandi* sau acţiuni tipice ale poliţiei.

Investigaţia în domeniul afacerilor este caracterizată de complexitate, ea trebuind să fie efectuată cu hotărâre, cu multă răbdare, tenacitate, perspicacitate şi curaj. Nici unul dintre aceste atribute nu trebuie să lipsească, dacă se doreşte restabilirea echilibrului între dispoziţiile penale încă insuficiente şi abilitarea delincvenţilor din lumea afacerilor, unii deţinând poziţii sociale, politice, economice sau având relaţii deosebite.

2. Direcţii metodologice generale ale investigaţiei

Prin similitudine cu toate faptele penale săvârşite cu intenţie, fiecare escrocherie sau manevră frauduloasă reprezintă un caz special. Imaginaţia făptuitorilor în această materie nu cunoaşte limite, manifestându-se în domenii şi pe direcţii nebănuite şi accentuându-se astfel caracterul de periculozitate al faptelor în discuţie, prin afectarea multor oameni de afaceri oneşti şi a contribuabililor prin prejudiciile pe care le aduc statului.

În esență, orice investigație în acest domeniu presupune *adaptarea unor principii și inițierea unor acte de investigație cunoscute din materia investigării infracțiunilor împotriva patrimoniului*[1]:

a. *Cunoașterea stării de fapt* (scriptice sau faptice) și evaluarea prejudiciului în momentul semnalării sau descoperii faptei, prin inventarieri, expertize financiar-contabile și merceologice.

b. *Ridicarea de obiecte* și *înscrisuri,* efectuarea de percheziții în scopul descoperirii de documente, registre contabile, chitanțe, dispoziții de încasări și plăți, cecuri, cambii, inclusiv instrumente de falsificare.

c. *Audierea martorilor* pentru a stabili datele ce privesc atât identitatea făptuitorului, cât și modalitățile de operare.

d. *Dispunerea expertizelor judiciare,* destinate stabilirii circulației actelor, a bunurilor, a mijloacelor de plată, precum și pentru determinarea autenticității înscrisurilor etc.

e. *În ascultarea suspectului sau inculpatului,* se va urmări, în special, stabilirea circumstanțelor operaționale, descifrarea și natura manevrelor frauduloase. Pentru stabilirea sau descifrarea mecanismului infracțional este, însă, necesară, atât o documentare specializată, cât și *o familiarizare cu lumea delincvenților din afaceri, inclusiv cu mediul victimelor lor.* Pentru aceasta, cel care investighează trebuie *să posede noțiuni juridice precise* și suficiente *cunoștințe* din domeniul afacerilor.

2.1. Cunoașterea cadrului normativ în domeniu. Cunoașterea tuturor prevederilor legale este indispensabilă, cu atât mai mult cu cât delincventul din lumea afacerilor urmărește constant să acționeze cât mai aproape de marginea legii, să acopere toate faptele sale, cât mai mult timp este posibil, printr-o pseudo-legalitate pentru a inspira încredere și a se sustrage cercetărilor organelor judiciare sau de control financiar.

2.2. Cunoașterea specificului activității economico-financiare. Datele privind domeniul menționat sunt deosebit de utile investigației întrucât atât escrocheriile, cât și fraudele în materie sunt

[1] Vezi și Em. Stancu, *Criminalistica,* vol. II, Ed.Proarcadia, *supra cit.,* p. 221.

greu de limitat. În linii mari, printre cunoştinţele pe care le considerăm a fi esenţiale într-o astfel de investigaţie se numără cele care vizează:

a. Structura şi organizarea administrativă a societăţilor, agenţilor economici cu capital de stat, privat sau mixt, particularităţi ale societăţilor cu capital mixt, român şi străin, regimul investiţiilor străine în România.

b. Modul în care este ţinută evidenţa contabilă, mişcarea şi operaţiunile de casă, registre contabile, bilanţuri, inventate cu privire la bănci, industrie şi comerţ.

c. Organizarea direcţiilor sau serviciilor într-o bancă, un oficiu de schimb valutar, mecanismele diverselor unităţi sau societăţi economice.

d. Modalităţile de efectuare a schimburilor monetare internaţionale, clearing-ul, swift-ul, traficul de mărfuri, INCOTERMS, cadrul normativ vamal, asigurările, transportul de mărfuri şi persoane.

2.3. Stabilirea exactă a faptelor şi împrejurărilor cauzei. Pentru soluţionarea cauzei, sunt importante *identificarea mijloacelor folosite de delincvent,* studierea şi reconstituirea manevrelor frauduloase în întregul lor, ca şi în detaliu, urmărind segment cu segment toate faptele şi împrejurările, contribuţia personală a participanţilor, şi nu în ultimul rând, a victimei.

Ca şi în cazul investigaţiei altor cauze penale, este necesar să se facă apel la *fişierele documentare* (preconstituite) ale escrocheriilor şi ale escrocilor, la toate informaţiile privind mediul de selecţie a victimelor şi, eventual, regiunile vizate, inclusiv prin *cooperarea cu organisme internaţionale specializate cum este Interpolul.*

De asemenea, este indicat ca, în situaţia când a avut loc arestarea unui delincvent în materie, membru al unei bande specializate, sau care folosea un procedeu pe cale de extindere, prin intermediul *mass-mediei* să se dea un comunicat de presă şi să se prezinte fotografia făptuitorului, atât pentru depistarea altor victime, cât şi pentru descurajarea altor posibili infractori.

Secţiunea a IV-a
Particularităţi în investigarea criminalistică a unor infracţiuni financiar-bancare[1]

1. Principalele aspecte ce se urmăresc cu ocazia investigaţiei penale

Prin statutele de organizare şi funcţionare proprii, fiecare societate bancară îşi fixează modalităţi proprii de activitate în domeniul bancar, însă trebuie să respecte şi anumite norme imperative, general valabile şi obligatorii pentru toate societăţile cu acest profil.

Din această perspectivă, se va verifica modul de respectare a principalelor norme juridice în vigoare ce reglementează instituţiile de credit şi adecvarea capitalului (O.U.G. nr. 99/2006[2]). În esenţă, aceste reglementări sunt:

a. Societăţile bancare funcţionează *doar cu autorizarea Băncii Naţionale şi nu pot fi constituite* sub formă de societăţi cu răspundere limitată (art. 32);

b. *Capitalul social* al unei instituţii de credit, persoană juridică română, trebuie vărsat integral şi în numerar la momentul subscrierii, inclusiv în cazul majorării acestuia, aporturile în natură nefiind permise. Banca Naţională a României nu poate acorda autorizaţie unei instituţii de credit, dacă aceasta nu dispune de fonduri proprii distincte sau de un nivel al capitalului iniţial cel puţin egal cu nivelul minim stabilit prin reglementări, care nu poate fi mai mic decât echivalentul în lei a 5 milioane euro (art. 11 şi 12).

c. Este interzis instituţiilor de credit să se angajeze în operaţiuni cum ar fi: gajarea propriilor acţiuni pe contul datoriilor băncii; acordarea de credite garantate cu acţiuni, alte titluri de capital sau cu obligaţiuni emise de instituţia de credit însăşi sau de o altă entitate aparţinând grupului din care face parte instituţia de credit; atragerea de depozite sau de alte fonduri rambursabile, titluri sau alte valori, de la public, când instituţia de credit se află în stare de insolvenţă (art. 22);

---

[1] A se vedea şi D.D. Şaguna, *Tratat de drept financiar şi fiscal*, Ed. All Beck, Bucureşti, 2001.

[2] M. Of. nr. 1027 din 27 decembrie 2006.

d. Băncile sunt obligate să deschidă *conturi curente la Banca Națională* și să mențină rezerve minime obligatorii la plafoane stabilite de aceasta;

Legiuitorul a prevăzut infracțiuni distincte ce se pot comite în acest domeniu, cum ar fi: desfășurarea de activități interzise potrivit art. 5 de către o persoană, pe cont propriu sau pe contul unei entități care nu este instituție de credit; utilizarea neautorizată de către o persoană a unei denumiri specifice unei instituții de credit; fapta unui administrator, director sau angajat al unei instituții de credit care, cu rea credință, încalcă dispozițiile art. 171 sau obstrucționează în orice alt mod exercitarea supravegherii de către Banca Națională a României; fapta oricărei persoane care asigură conducerea operativă a unei societăți financiare holding sau a unei societăți holding cu activitate mixtă de a obstrucționa, în orice mod, exercitarea de către Banca Națională a României a competențelor sale de supraveghere a instituțiilor de credit potrivit art. 166 și art. 176–203. De asemenea, deschiderea de conturi sub nume fictive constituie infracțiune și se pedepsește potrivit legii.

În practică, infracțiuni pot apărea din cauza sumelor mari cu care se operează – scriptic sau în numerar – îndeosebi sub forma *infracțiunilor de fals și uz de fals,* precum și *a înșelăciunii.* Din cauza particularității de a fi în contact permanent și nemijlocit cu clienții băncii – posibilitatea coruperii funcționarilor bancari este mare, fiind cunoscut interesul agenților economici de a rula sume cât mai mari de bani (uneori fără acoperire), mărfuri și alte garanții – pentru maximizarea profiturilor. Este vizată îndeosebi obținerea de credite, pe termene cât mai lungi, cu dobânzi cât mai mici, nestipulându-se în contract sau neverificându-se de către funcționarul bancar garanția de rambursare, în schimbul unor avantaje personale obținute de acesta.

Un fenomen de amploare cu care se confruntă societățile bancare este cel al *emiterii de către unii agenți economici de cecuri cu limită de sumă fără acoperire.* Direcția contabilității generale și a decontărilor din cadrul Băncii Naționale a emis în ianuarie 1992 un *Regulament privind decontările interbancare,* completat în iunie 1992 și la sfârșitul anului 1993. Actuala reglementare a decontărilor interbancare este prevăzută de Normele nr. 1 din 24 ianuarie 2000, privind

procedura de decretare a operațiunilor interbancare ale băncilor aflate în regim special de decontare. Acest Regulament prevede termene și modalități concrete în care unitățile bancare pot efectua decontări, de reglementare a relațiilor financiare dintre agenții economici[1].

Din cauza nefolosirii sau folosirii în insuficientă măsură a acestor posibilități pe care le au unitățile bancare pentru a preveni operațiunile ilicite, pe fondul inaplicabilității unor prevederi legale drastice în acest domeniu, emiterea de cecuri pentru sume foarte mari fără acoperire a proliferat, ducând la blocaje în lanț la decontări, mascând, în unele cazuri, starea de insolvabilitate sau *bancrută frauduloasă*[2].

2. Tipuri de sisteme bancare „subterane" întâlnite în criminalitatea financiar-bancară[3]

2.1. Scurtă caracterizare. În urmă cu 12 ani, la cea de-a 58-a sesiune a Adunării Generale a Interpolului, decembrie 1989, au fost luate în discuție *sistemele tranzacțiilor financiare internaționale ilegale.* Acest gen de sisteme bancare „subterane" datează de foarte mult timp, probabil înainte de apariția sistemelor bancare în accepțiunea actuală și se pare că își au originea în Orient.

Sistemul bancar subteran presupune, în esență, transferarea, fără urme, a mari sume de bani în diverse zone prin ocolirea procedurilor bancare legale, mai ales în acele țări care *nu dispun de reglementări privind controlul valutar.*

Motivele folosirii acestui sistem sunt diverse, de la trimiterea de mici sume de bani unor rude în țările sărace, la evaziunea fiscală și finanțarea marii criminalități: terorism politic sau religios, traficul de arme și de droguri etc.

Denumirea sub care este cunoscut acest sistem variază de la zonă la zonă: „chop shop" la chinezi, „chiti", „hundi" sau „hawalla" pe sub-continentul indian și „stash house" în America Latină. „Chop" și

---

[1] Regulamentul Băncii Naționale privind decontările interbancare, elaborat de către Direcția Contabilității Generale și a Decontărilor.

[2] A se vedea și D.D. Șaguna, *supra cit.*, Ed. All Beck, București, 2001.

[3] International Criminal Police Review, nr. 431/1991.

„chiti" sunt denumirile date unui document important care ține loc atât de chitanță, cât și de poliță la vedere. „Hawalla" este un cuvânt în dialect „urdu" care înseamnă „referință, recomandare", iar "hundi" înseamnă „încredere" în limba hindusă.

Încrederea între parteneri este piatra de temelie a tranzacțiilor subterane, fără de care întreaga structură se prăbușește. Această încredere este obținută prin orice modalitate, în primul rând prin violență, care îl „obligă" pe partener să respecte regula jocului.

2.2. Sistemul „hawalla". În prezent, acest sistem este cel mai răspândit și „eficient". Bancherii „hawalla" sunt, de regulă, membrii unor vechi familii sau clanuri de traficanți. Ei pot avea meserii onorabile, precum: proprietari de magazine, comercianți, agenți de turism, furnizori de metale prețioase, ceea ce le permite intrarea în contact cu un număr mare de persoane și, firește, cu sume mari de bani în numerar, fără ca aceasta să bată la ochi. Ei se bucură de o mare încredere și respect din partea comunității și după o anumită perioadă de timp ajung să-i domine și pe clienții cu care intră în contact în mod repetat.

Sistemul de comunicații închis și neoficial existent permite noilor clienți să afle într-o manieră relativ ușoară cine este bancherul „hawalla" local și nu sunt probleme în atragerea clienților cu toate că bancherul nu-și face o publicitate deschisă. Bancherul „hawalla" joacă, adesea, un *rol-cheie în viața comunității.* Astfel, el poate aranja zilnic trimiterea unor sume de bani în țara de origine a unui emigrant pentru a-i susține familia săracă. El poate aranja trimiterea în alte țări a unor mari sume de bani din profiturile obținute în comunitatea sa, evitând astfel taxa pe venituri. Însă el poate fi de acord, corupt sau forțat să trimită mari sume de bani în alte țări pentru finanțarea criminalității majore, cum ar fi traficul de droguri.

Sistemul "hawalla" lucrează după *mai multe metode,* însă cea mai simplă ar fi următoarea:

Un individ „A" locuiește în țara „B" (o țară în curs de dezvoltare sau cu o economie instabilă) și nu are posibilități să câștige valută forte. „A" este destul de prosper, după standardele locale și dorește să

transfere echivalentul a 10.000 lire sterline în țara „C". Nu dorește însă să folosească sistemul bancar oficial din motive diverse. Cunoscând un individ local recunoscut ca bancher „hawalla", îi va da o sumă în moneda locală, pentru ca acesta să devină disponibilă pentru el (pentru „A") în țara „C". Dacă dorește ca în țara „C" să dispună de 10.000 lire sterline, el va depune bancherului „hawalla" suma corespunzătoare în valută locală, la care se adaugă un comision important pentru bancher, fără nici un fel de legătură însă cu rata oficială de schimb.

Pentru depozitul său, „A" va primi un *document, numit anterior „chop" sau „chiti"*, care nu va putea fi recunoscut ca document bancar, însă care are valoare simbolică, provizorie, prin care se recunoaște încheierea tranzacției și care este întocmit într-o formă *cunoscută numai de „A" ; de bancherul „hawalla" și, ulterior, de corespondentul* acestuia *în țara* „C". Acest "document" poate fi o jumătate dintr-o bancnotă ruptă de bancher în fața clientului și așa mai departe.

Prin telefon, telex, poștă sau mijloace electronice, bancherul „hawalla" comunică apoi corespondentului său din țara „C" cele trei elemente esențiale ale tranzacției: suma care trebuie plătită, valuta dorită și simbolul de identificare. Tot ceea ce-i rămâne de făcut Iui „A" este să se prezinte la adresa corespondentului din țara „C" cu documentul „chiti" și să-și ridice suma în valută.

Pentru facilitarea acestei tranzacții este nevoie de un *înalt grad de încredere la două niveluri.* Încrederea lui „A" în bancher este importantă, însă nu așa de mare cum poate să pară la prima vedere. Bancherul trebuie să trăiască într-o comunitate în care grupurile de presiune sunt puternice și unde pierderea reputației înseamnă, în cel mai bun caz, și pierderea afacerii. O mult mai mare încredere se cere să existe între cei doi bancheri, deoarece bancherul lui „A" trebuie să fie sigur că omologul său din țara „C" va executa dispoziția de plată. Bancherul corespondent care face plata trebuie, de asemenea, să fie sigur că debitul va fi achitat.

Acest veritabil sistem bancar internațional nu poate face, desigur, obiectul nici unui control sau supravegheri exterioare. În multe cazuri, nici unul dintre membrii „familiei" *nu cunoaște toate legăturile din rețea și, astfel, secretul este asigurat.* Folosirea în scopuri criminale a

sistemului „hawalla" este, din păcate, larg răspândită şi poate avea efecte serioase asupra creşterii criminalităţii, asupra stabilităţii guvernelor şi economiilor naţionale. Ţările interesate în mod deosebit în obţinerea şi menţinerea rezervelor de valută forte au tendinţa de a impune reglementări rigide privind comerţul şi controlul valutei. Când se găsesc metode de eludare a acestor controale, vitalitatea economică a ţării respective este atât de afectată, încât nu mai poate permite importul necesar pentru funcţionarea normală a structurilor socio-economice, conducând la bancrută. Deşi este puţin probabil ca exportarea micilor economii ale unei părţi a populaţiei, aşa cum s-a menţionat anterior, să producă un efect catastrofal asupra economiei unei ţări, totuşi, bancherii „hawalla" se pot angaja în afaceri într-o asemenea măsură încât ei pot afecta considerabil economia unei ţări mici, sărace sau cu economia dezorganizată.

Incidenţa criminală a sistemului bancar „hawalla" poate fi chiar mai periculoasă intrucat multe crime majore se comit exclusiv în scopul obţinerii de profit. Cel puţin din acest punct de vedere, criminalii se comportă ca oameni de afaceri.

Crima, ca afacere, trebuie să fie finanţată şi acest lucru este valabil pentru orice tip criminal: *drogurile* înainte de a fi transformate în profituri fabuloase, trebuie plătite; *armamentul şi muniţia pentru terorism* trebuie finanţate. Fondurile de finanţare necesare pot să parvină nu numai de la bancherii „hawalla", ci şi de la filiale respectabile ale sistemului bancar naţional, utilizat cu bună-credinţă de cei mai mulţi dintre cetăţeni.

Un bancher „hawalla" deţine în mod cert şi conturi în filialele sistemul bancar convenţional şi, prin aceasta, poate pune la dispoziţia clienţilor săi toate serviciile oferite de acest sistem bancar.

3. Impactul asupra evoluţiei criminalităţii din acest domeniu

Sistemele bancare „subterane" cum este şi cel descris mai sus, sunt susceptibile, din punct de vedere comercial, de influenţe externe în acelaşi fel ca toate afacerile. Aceste sisteme *tind să-şi desfăşoare o mare parte din activităţi în ţări cu pronunţate politici fiscale şi de*

control valutar. Cu cât sunt mai eficiente aceste controale, cu atât afacerile vor fi deviate spre sistemele bancare „hawalla".

Legislația bancară dintr-o anumită țară poate să nu prevadă modalitățile de control direct al sistemelor bancare „subterane". În Anglia, de exemplu, este în vigoare Legea Băncilor din 1987. Potrivit acesteia, este interzisă acceptarea de depozite, altele decât cele prevăzute de reglementările Ministerului de Finanțe și de către alte persoane, în afara instituțiilor autorizate de către Banca Angliei. Conform legii britanice, un depozit este „o sumă de bani care va fi eliberată numai în condițiile convenite la depunere, cu sau fără dobândă ori primă de asigurare, fie la cerere, fie în condițiile de timp și loc stabilite împreună de deponent și de beneficiar". Conform legii, nu are importanță în ce valută se face depunerea. Instituția bancară autorizată de Banca Angliei pentru luarea în depozit este obligată să respecte toate reglementările bancare în vigoare.

Ceea ce este interesant pentru modul de operare al bancherului „hawalla" este faptul că, după lege, el nu constituie depozite și, deci, nu intră sub incidența legii; el nu e obligat să-și dezvăluie identitatea, deoarece, în esență, el face doar un serviciu de transmitere a banilor. Cu sau fără voie, bancherul „hawalla" este implicat în circuitele de evaziune fiscală și, deci, trebuie să se afle în atenția autorităților financiare. Profiturile bancherului „hawalla" provin din comisioanele pe care le obține din transferul banilor și perfecționarea metodelor sale în vederea obținerii celor mai mari avantaje comerciale. De aceea, sumele mari de bani trimise de el dintr-o țară în alta nu constituie profiturile sale; în aceste condiții, autoritățile fiscale din Marea Britanie au reușit să obțină unele succese atunci când, aflând despre transferul masiv de bani, au *cerut cu insistență indivizilor în cauză să declare ce anume reprezintă acești bani.* Dacă bancherul „hawalla" declara adevărul, urma a plăti taxa numai pe comisionul său, deci pe profit. Dacă refuza să-și decline identitatea ori statutul lui real, atunci el risca să fie taxat pentru întreaga sumă de bani transferată, care în acest caz poate fi interpretată ca fiind profitul nedeclarat al unor afaceri dubioase.

Un factor extern care poate influența anvergura operațiunilor bancare subterane este *cooperarea multor țări în direcția elaborării unei legislații bancare corespunzătoare, care să permită identificarea, restricționarea și chiar neutralizarea procedeelor de spălare a banilor murdari* proveniți din *traficul de droguri.* Principiile unei astfel de legislații pot fi extinse pentru acoperirea tuturor metodelor de spălare a banilor murdari, fie că aceștia provin din fraude, tâlhării, extorcări sau orice activități teroriste.

În unele țări precum Anglia și SUA, există legislație în vigoare care obligă băncile oficiale să informeze autoritățile despre orice tranzacție suspectă considerată de acestea ca având legătură cu traficul de droguri. În astfel de cazuri, autoritățile au posibilitatea să investigheze și să stabilească pe bază de probe ce anume se află în spatele acestor tranzacții. O dată cercetările aflate în curs, pot fi identificate și alte acte ilegale în afara traficului de droguri. Această legislație i-a făcut pe criminali să devină foarte circumspecți în utilizarea sistemului bancar oficial în reciclarea banilor și să caute alte metode. Cum contrabanda cu valută sau metale prețioase este foarte riscantă, singura alternativă viabilă rămâne sistemul bancar subteran.

O altă metodă la îndemână pentru infractori este *folosirea multor „birouri de schimb"* care există în multe țări. Prin acestea, mijloacele de finanțare a crimei și profiturile rezultate pot fi schimbate în alte valute, atât pentru obținerea valutei unei asemenea țări (necesară finanțării în acea țară a unui act criminal), cât și pentru a reconverti profitul astfel obținut în valuta originală, cu care a fost inițiată operațiunea de finanțare. De asemenea, metoda cumpărării biletelor de avion și decontarea lor ulterioară este folosită atât de bancherul „hawalla", cât și de organizațiile criminale.

Existența unor astfel de metode, ca și necesitatea deosebită de a-i determina pe traficanții de droguri să cadă în plasa controlului bancar oficial, a făcut ca unele țări să-și îndrepte atenția spre întărirea cooperării în direcția supravegherii mișcării banilor. La întâlnirile la nivel înalt ale *„Grupului celor 7" din* 1989, *1992 și 1994, s-a căzut de acord și s-a trecut apoi la înființarea unei „Forțe de intervenție financiară"* care să combată problema internațională a spălării banilor proveniți din traficul de droguri sau alte mărfuri cu regim special – arme, muniție, materii prime radioactive sau rare etc.

Una dintre multele probleme pe care această forță de intervenție le are în studiu este cea a fezabilității și utilității unui sistem în care nu numai băncile, dar și alte instituții financiare ar trebui să informeze asupra tranzacțiilor valutare interne și internaționale care depășesc o anumită sumă.

Acest sistem poate fi conceput suficient de cuprinzător pentru a include în supravegherea sa atât operațiunile „birourilor de schimb", cât și pe cele ale bancherilor „hawalla". Prin aceasta, sistemele bancare subterane pot fi afectate într-o mare măsură. În condițiile sus-menționate, descoperirea și cel puțin ținerea sub control a criminalității din domeniul afacerilor, este o problemă care ar trebui să preocupe toate organele judiciare sau de control în materie: Parchet, Poliție, Gardă financiară și nu numai.

4. Stadiul actual al combaterii criminalității financiar-bancare

Prevenirea și sancționarea activităților de spălare a banilor în România a intrat sub incidența Legii nr. 21/1999, abrogată prin Legea nr. 656/2002[1]. Odată cu această lege a fost înființat Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor (O.N.P.C.S.B.).

Potrivit Legii nr. 656/2002, prin *spălarea banilor* se înțelege faptele prevăzute la art. 29:

a) schimbarea sau transferul de bunuri, cunoscând că provin din săvârșirea de infracțiuni, în scopul ascunderii sau al disimulării originii ilicite a acestor bunuri ori în scopul de a ajuta persoana care a săvârșit infracțiunea din care provin bunurile să se sustragă de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei;

b) ascunderea ori disimularea adevăratei naturi a provenienței, a situării, a dispoziției, a circulației sau a proprietății bunurilor ori a drepturilor asupra acestora, cunoscând că bunurile provin din săvârșirea de infracțiuni;

c) dobândirea, deținerea sau folosirea de bunuri, cunoscând că acestea provin din săvârșirea de infracțiuni.

În cazul în care s-a săvârșit o infracțiune de spălare a banilor sau de finanțare a actelor de terorism, luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie (art. 32).

[1] M. Of. nr. 702 din 12 octombrie 2012.

Capitolul IV
METODOLOGIA INVESTIGĂRII ACCIDENTELOR DE MUNCĂ; CERCETAREA ACCIDENTELOR DE TRAFIC RUTIER

Secţiunea I
Cadrul metodologic general al investigării accidentelor de muncă

1. Aspecte introductive

Accidentele de muncă produse în ultimii ani demonstrează că aplicarea de măsuri destinate prevenirii şi combaterii unor fapte sau evenimente de natură să prejudicieze, într-o formă sau alta, protecţia muncii este absolut necesară într-un stat de drept. Printre măsurile destinate unui asemenea scop, cele cu caracter juridic ori circumscrise domeniului juridic ocupă un loc distinct[1].

Pe plan legislativ, în ţara noastră sunt aplicabile o serie de acte normative destinate, pe de o parte, asigurării securităţii şi sănătăţii în muncă, iar pe de altă parte asigurării exploatării şi întreţinerii corespunzătoare a instalaţiilor, utilajelor şi maşinilor, la care ar trebui să se adauge unele reglementări destinate consolidării ordinii în muncă în

---

[1] Cu privire la problematica juridică a protecţiei muncii – practic mereu actuală –, a se vedea: S. Ghimpu, I.T. Ştefănescu, Ş. Beligrădeanu, Gh. Mohanu, *Dreptul muncii,* tratat, vol. II, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p. 186-187; C. Buga, *Protecţia muncii,* Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980; S. Ghimpu, *Dreptul muncii,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1985, p. 257-276. A se vedea şi A. Boroi, *op. cit.*, p. 614; Cl.-A. Costea, *Dreptul securităţii sociale,* Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013, p. 114; A. Ţiclea, *Tratat de dreptul muncii. Legislaţie. Doctrină. Jurisprudenţă,* ediţia a IX-a, actualizată, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2015, p. 661; A. Ţiclea, *Dreptul securităţii sociale,* ediţia a VI-a, actualizată, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2015, p. 80; I.T. Ştefănescu, *Tratat teoretic şi practic de dreptul al muncii,* ediţia a III-a, revăzută şi adăugită, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2014, p. 669.

orice activitate economică productivă, mai ales dacă au instalații cu un grad ridicat de pericol în exploatare[1].

Art. 41, alin. (2) din Constituție[2] dispune că: „salariații au dreptul la măsuri de protecție socială. Acestea privesc securitatea și sănătatea salariaților, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim brut pe țară, repausul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții deosebite sau speciale, formarea profesională, precum și alte situații specifice, stabilite prin lege."

Codul muncii al României, intrat în vigoare la 01 aprilie 2003, republicat în 2011[3], conține un întreg titlu (V) – Sănătate și securitate în muncă, alcătuit din trei capitole, cuprinzând art. 175-191. În aceste trei capitole se stabilesc o serie de reguli generale cum ar fi: obligațiile angajatorului și salariaților în domeniul securității și sănătății în muncă, inclusiv pentru activitățile de prevenire a riscurilor profesionale, de informare și pregătire, precum și pentru punerea în aplicare a organizării protecției muncii și mijloacelor necesare acesteia, constituirea Comitetului de securitate și sănătate în muncă, protecția salariaților prin servicii medicale.

Necesitatea dezvoltării prevederilor acestui Cod, în concordanță cu normele europene, a impus adoptarea Legii nr. 319/2006[4] a securității și sănătății în muncă, care a abrogat Legea protecției muncii nr. 90/1996.

Desigur că în sfera reglementării juridice, o poziție aparte o dețin prevederile Codului penal al României, care incriminează o serie de fapte de natură să aducă atingere siguranței statului, persoanei, precum și patrimoniului public sau privat, fapte având la bază intenția sau culpa autorului, unele având ca modalitate de comitere inclusiv exploziile sau incendiile. Din sfera normativă, amintim reglementările de ordin intern ale ministerelor economice, îndeosebi în domeniile mineritului, chimiei, petrochimiei, siderurgiei.

---

[1] I.T. Ștefănescu, *Dreptul muncii,* Ed. Lumina Lex, București, 2000, p. 370 și urm.

[2] Modificată si completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în M. Of. nr. 758 din 29 octombrie 2003, republicată de Consiliul Legislativ, în temeiul art. 152 din Constituție, cu reactualizarea denumirilor și dându-se textelor o nouă numerotare.

[3] M. Of. nr. 345 din 18 mai 2011.

[4] M. Of. nr. 646 din 26 iulie 2006.

O contribuție semnificativă la prevenirea și combaterea accidentelor de muncă, a altor evenimente cauzate de explozii sau incendii, în domeniile menționate, o are însă și cercetarea acestora sub raport judiciar.

2. Aspecte juridice

În sensul art. 5 lit. g) din Legea securității și sănătății în muncă nr. 319/2006, prin *accident de muncă* se înțelege vătămarea violentă a organismului, precum și intoxicația acută profesională, care au loc în timpul procesului de muncă sau în îndeplinirea îndatoririlor de serviciu și care provoacă incapacitate temporară de muncă de cel puțin 3 zile calendaristice, invaliditate ori deces.

Este, de asemenea, accident de muncă, potrivit art. 30 din Legea nr. 319/2006:

a) accidentul suferit de persoane aflate în vizită în întreprindere și/sau unitate, cu permisiunea angajatorului;

b) accidentul suferit de persoanele care îndeplinesc sarcini de stat sau de interes public, inclusiv în cadrul unor activități culturale, sportive, în țară sau în afara granițelor țării, în timpul și din cauza îndeplinirii acestor sarcini;

c) accidentul survenit în cadrul activităților cultural-sportive organizate, în timpul și din cauza îndeplinirii acestor activități;

d) accidentul suferit de orice persoană, ca urmare a unei acțiuni întreprinse din proprie inițiativă pentru salvarea de vieți omenești;

e) accidentul suferit de orice persoană, ca urmare a unei acțiuni întreprinse din proprie inițiativă pentru prevenirea ori înlăturarea unui pericol care amenință avutul public și privat;

f) accidentul cauzat de activități care nu au legătură cu procesul muncii, dacă se produce la sediul persoanei juridice sau la adresa persoanei fizice, în calitate de angajator, ori în alt loc de muncă organizat de aceștia, în timpul programului de muncă, și nu se datorează culpei exclusive a accidentatului;

g) accidentul de traseu, dacă deplasarea s-a făcut în timpul și pe traseul normal de la domiciliul lucrătorului la locul de muncă organizat de angajator și invers;

h) accidentul suferit în timpul deplasării de la sediul persoanei juridice sau de la adresa persoanei fizice la locul de muncă sau de la un loc de muncă la altul, pentru îndeplinirea unei sarcini de muncă;

i) accidentul suferit în timpul deplasării de la sediul persoanei juridice sau de la adresa persoanei fizice la care este încadrată victima, ori de la orice alt loc de muncă organizat de acestea, la o altă persoană juridică sau fizică, pentru îndeplinirea sarcinilor de muncă, pe durata normală de deplasare;

j) accidentul suferit înainte sau după încetarea lucrului, dacă victima prelua sau preda uneltele de lucru, locul de muncă, utilajul ori materialele, dacă schimba îmbrăcămintea personală, echipamentul individual de protecție sau orice alt echipament pus la dispoziție de angajator, dacă se afla în baie ori în spălător sau dacă se deplasa de la locul de muncă la ieşirea din întreprindere sau unitate şi invers;

k) accidentul suferit în timpul pauzelor regulamentare, dacă acesta a avut loc în locuri organizate de angajator, precum şi în timpul şi pe traseul normal spre şi de la aceste locuri;

l) accidentul suferit de lucrători ai angajatorilor români sau de persoane fizice române, delegați pentru îndeplinirea îndatoririlor de serviciu în afara granițelor țării, pe durata şi traseul prevăzute în documentul de deplasare;

m) accidentul suferit de personalul român care efectuează lucrări şi servicii pe teritoriul altor țări, în baza unor contracte, convenții sau în alte condiții prevăzute de lege, încheiate de persoane juridice române cu parteneri străini, în timpul şi din cauza îndeplinirii îndatoririlor de serviciu;

n) accidentul suferit de cei care urmează cursuri de calificare, recalificare sau perfecționare a pregătirii profesionale, în timpul şi din cauza efectuării activităților aferente stagiului de practică;

o) accidentul determinat de fenomene sau calamități naturale, cum ar fi furtună, viscol, cutremur, inundație, alunecări de teren, trăsnet (electrocutare), dacă victima se afla în timpul procesului de muncă sau în îndeplinirea îndatoririlor de serviciu;

p) dispariția unei persoane, în condițiile unui accident de muncă şi în împrejurări care îndreptățesc presupunerea decesului acesteia;

q) accidentul suferit de o persoană aflată în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu, ca urmare a unei agresiuni.

Accidentul de muncă de traseu reprezintă (art. 2 pct. 10 din Normele metodologice – H.G. nr. 1425/2006[1]):

a) accident survenit în timpul şi pe traseul normal al deplasării de la locul de muncă la domiciliu şi invers şi care a antrenat vătămarea sau decesul;

b) accident survenit pe perioada pauzei reglementare de masă în locuri organizate de angajator, pe traseul normal al deplasării de la locul de muncă la locul unde ia masa şi invers, şi care a antrenat vătămarea sau decesul;

c) accident care a antrenat vătămarea sau decesul, petrecut pe traseul normal al deplasării de la locul de muncă la locul unde îşi încasează salariul şi invers, dacă acesta este organizat de angajator în afara unităţii.

În cazurile *accidentelor de traseu*, deplasarea trebuie să se facă fără abateri nejustificate de la traseul normal şi, de asemenea, transportul să se facă în condiţiile prevăzute de reglementările de securitate şi sănătate în muncă sau de circulaţie în vigoare. Cu toate acestea, legea nu precizează timpul necesar deplasării şi traseul normal de deplasare, care generează numeroase dificultăţi de stabilire a caracterului evenimentului produs.

În esenţă, accidentul de muncă este un eveniment neaşteptat, determinat de o vătămare violentă a unei persoane participante la procesul de producţie, de natură să întrerupă desfăşurarea normală a muncii şi să aducă prejudicii fizice, morale şi materiale victimei, ca şi unităţii în care a avut loc[2].

După cum se subliniază în literatura de specialitate, producerea violentă, neaşteptată a unui astfel de eveniment „nu trebuie confundată cu ceea ce este imprevizibil", fortuit, accidentele de muncă fiind în majoritatea cazurilor posibil de prevăzut şi, deci, de preîntâmpinat, aspect esenţial pentru stabilirea răspunderii juridice[3].

Clasificarea accidentelor de muncă este importantă atât pentru determinarea condiţiilor în care acestea trebuie comunicate, cercetate,

---

[1] M. Of. nr. 882 din 30 octombrie 2006.

[2] P. Pufan, *Psihologia muncii*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978, p. 216.

[3] S. Ghimpu, Al. Ţiclea, *Dreptul muncii*, Ed. All Beck, Bucureşti, 1997, p. 430 şi urm.

înregistrate şi raportate, cât şi pentru stabilirea răspunderii juridice a celor vinovaţi de producerea lor şi totodată a drepturilor persoanelor accidentate[1]. Acest lucru se poate realiza după mai multe criterii, două dintre acestea fiind enunţate de normele legale.

Astfel, potrivit art. 31 din lege, accidentele de muncă se clasifică, în raport cu urmările produse şi cu numărul persoanelor accidentate, în:

a) accident care produce incapacitate temporară de muncă – evenimentul care produce incapacitate temporară de muncă de cel puţin 3 zile calendaristice consecutive, confirmată prin certificat medical sau, după caz, prin alte documente medicale, potrivit prevederilor legale;

b) accident care produce invaliditate – evenimentul care produce invaliditate confirmată prin decizie de încadrare într-un grad de invaliditate, emisă de organele medicale în drept;

c) accident mortal – evenimentul în urma căruia se produce decesul accidentatului, confirmat imediat sau după un interval de timp, în baza unui act medico-legal;

d) accident colectiv – evenimentul în care au fost accidentate cel puţin 3 persoane, în acelaşi timp şi din aceleaşi cauze, în cadrul aceluiaşi eveniment.

3. Reglementări privind metodologia investigării accidentelor de muncă

Investigarea accidentelor de muncă, în accepţiunea sa cea mai largă, este o activitate care se distinge de cercetarea altor fapte sau evenimente prin aceea că ei îi sunt aplicabile nu numai regulile metodologice criminalistice propriu-zise ci şi reguli prevăzute expres în legislaţia muncii sau în alte acte normative speciale.

Cadrul metodologic general al cercetării accidentelor de muncă este stabilit de Legea nr. 319/2006 privind securitatea şi sănătatea în muncă, Normele metodologice de aplicare a prevederilor Legii securităţii şi sănătăţii în muncă nr. 319/2006, metodele tactice crimi-

[1] Pentru alte aspecte privind relaţiile de muncă, a se vedea Al. Athanasiu şi C.A. Moarcăş, *Muncitorul şi legea - Dreptul muncii*, Ed. Oscar Print, Bucureşti, 1999.

nalistice generale, precum şi dispoziţiile de drept penal aplicabile: Codul de procedură penală şi Codul penal.

Legea nr. 319/2006 stabileşte principii generale referitoare la protecţia sănătăţii şi securitatea lucrătorilor, care transpune integral Directiva 89/391/CEE. Cadrul general metodologic de cercetare a accidentelor de muncă este stabilit în art. 26-32 din Lege.

Codul penal cuprinde dispoziţii care incriminează fapte prin care se încalcă normele de securitate şi sănătate în muncă sau pentru neluarea acestor măsuri legale. De asemenea, sunt aplicabile şi dispoziţiile art. 38 alin. (2) C. pen. cu privire la concursul formal de infracţiuni. Astfel, se reţine concurs formal de infracţiuni între nerespectarea măsurilor legale de securitate şi sănătate în muncă şi uciderea din culpă, atunci când persoana vinovată de producerea accidentului de muncă mortal încalcă, printr-o singură acţiune sau inacţiune, normele cuprinse în art. 192 (uciderea din culpă) şi art. 350 C. pen. Codul de procedură penală cuprinde dispoziţii generale, aplicabile în cercetarea oricărei fapte penale.

Din perspectiva Legii nr. 319/2006, art. 29 alin. (1), *Cercetarea evenimentelor de muncă* se face astfel:

a) de către angajator, în cazul evenimentelor care au produs incapacitate temporară de muncă;

b) de către inspectoratele teritoriale de muncă, în cazul evenimentelor care au produs invaliditate evidentă sau confirmată, deces, accidente colective, incidente periculoase, în cazul evenimentelor care au produs incapacitate temporară de muncă lucrătorilor la angajatorii persoane fizice, precum şi în situaţiile cu persoane date dispărute;

c) de către Inspecţia Muncii, în cazul accidentelor colective, generate de unele evenimente deosebite, precum avariile sau exploziile;

d) de către autorităţile de sănătate publică teritoriale, respectiv a municipiului Bucureşti, în cazul suspiciunilor de boală profesională şi a bolilor legate de profesiune.

În situaţia în care s-a produs o incapacitate temporară de muncă, cercetarea se efectuează de către angajatorul la care s-a produs evenimentul. Dacă, însă, printre victime se află cetăţeni străini, aceasta se realizează de către inspectoratul teritorial de muncă pe raza căruia s-a produs evenimentul (art. 116 din Normele metodologice).

În cazul accidentelor mortale, al incidentelor periculoase, precum şi al celor care au provocat invaliditate victimei, cercetarea administrativă de specialitate se desfăşoară în paralel sau este urmată de cercetarea efectuată de organele de urmărire penală sub aspectul săvârşirii de infracţiuni, în conformitate cu dispoziţiile Codului de procedură penală[1].

Rezultatul cercetării evenimentului se va consemna într-un proces-verbal.

În caz de deces al persoanei accidentate în muncă, unitatea medico-legală competentă este obligată să înainteze inspectoratului de stat teritorial pentru protecţia muncii, în termen de 7 zile de la data decesului, o copie de pe raportul de constatare medico-legală.

Potrivit noilor prevederi procesual penale, nu mai este prevăzut în mod expres obligativitatea efectuării urmăririi penale de către procuror în cazul infracţiunilor contra securităţii şi sănătăţii în muncă (art. 56 C. pr. pen.). Având în vedere că, uneori pot exista explozii sau alte avarii majore cu o multitudine de posibilităţi din punct de vedere dinamic şi spaţio-temporal, ori accidente colective soldate cu multe persoane decedate, complexitatea cercetării şi anchetei în aceste cazuri necesită în mod vădit *participarea procurorului* care să conducă echipa de cercetare la locul faptei.

Amintim, în acest context, că, potrivit prevederilor legale, conducerile persoanelor juridice, agenţilor economici în care au avut loc accidente de muncă colective, mortale ori care au produs invaliditate sunt obligate să anunţe de îndată Inspectoratul de stat teritorial pentru protecţia muncii şi organele de urmărire penală, respectiv Parchetul şi Inspectoratul de poliţie.

Un alt element de specificitate al investigării este determinat nu numai de faptul că ea se efectuează în funcţie de particularităţile fiecărui caz în parte, ci şi de componenţa echipei care o realizează, aceasta având o compunere complexă. Astfel, alături de procurorul competent să efectueze urmărirea penală în cauză, de organele de poliţie şi, după caz, cele ale S.R.I., participă şi specialişti din domeniul

[1] I.M. Aron, *Accidentul de muncă,* Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2014, p. 131.

în care a avut loc evenimentul, inclusiv medicul legist, dacă accidentul a provocat rănirea sau moartea unor persoane.

Precizăm că echipa care efectuează cercetarea infracţiunilor contra securităţii şi sănătăţii în muncă nu se confundă cu „comisia de cercetare a accidentelor de muncă", desemnată de conducerea persoanei juridice, în ipoteza unor evenimente care au drept consecinţă invaliditatea temporară de cel puţin o zi a unui angajat. De asemenea, ea nu trebuie confundată nici cu „echipa de cercetare" a unor evenimente de genul avariilor determinate de incendii sau de explozii.

De regulă, în aceste cazuri comisia de cercetare este formată din preşedintele comisiei tehnice de prevenire şi stingere a incendiilor, şeful compartimentului în care a avut loc evenimentul, specialişti în domeniu, inclusiv cadrele tehnice chemate să supravegheze şi să conducă activitatea de pază şi de stingere a incendiilor, împreună cu conducătorul formaţiei civile de pompieri. Sunt situaţii în care aceste comisii sunt numite de conducerea forurilor superioare, a ministerelor, iar în împrejurări deosebite, cercetarea este efectuată de către o *comisie guvernamentală,* ancheta judiciară propriu-zisă realizând-o însă organele stabilite de lege.

4. Principalele aspecte, obiect al probaţiunii, care trebuie clarificate prin investigarea accidentelor de muncă

Principalele probleme care trebuie clarificate prin investigarea unui accident de muncă, probleme care sunt comune şi evenimentelor sau avariilor din industria minieră şi petrochimică, provocate de explozii sau incendii, sunt, în esenţă, următoarele[1]:

4.1. Stabilirea cauzelor accidentului. *Cauzele accidentului* care, deşi sunt de o mare diversitate, se clasifică, de regulă, în două mari categorii: *cauze de natură tehnică* şi *cauze de natură organizatorică.*

[1] C. Suciu, *Criminalistica,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 637-638; C. Aioniţoaie, *Curs de criminalistică,* vol. III, *Metodica criminalistică,* partea a II-a, editat de Şcoala militară de ofiţeri a Min. de Interne, Bucureşti, 1977, p. 63 şi urm.; A. Ciopraga şi I. Iacobuţă, *Criminalistica,* Ed.Chemarea, Iaşi, 1997, p. 323; I. Mircea, *Criminalistica,* Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 185.

În ipoteza unor avarii, cum sunt cele provocate de explozii sau incendii, cauzele pot fi şi consecinţa unor *acţiuni intenţionate, premeditate*[1].

- *Cauzele de natură tehnică,* mai frecvente fiind cele determinate de funcţionarea defectuoasă a instalaţiilor şi utilajelor, uzura prematură a aparatelor, maşinilor sau instalaţiilor, calitatea necorespunzătoare a materialelor, defecţiuni în aprovizionarea tehnică.
- *Cauzele de natură organizatorică,* frecvente fiind lipsa luării unor măsuri corespunzătoare de securitate şi sănătate în muncă, neglijenţe în procesul de producţie, în exploatarea maşinilor, utilajelor, instalaţiilor, superficialitate în respectarea normelor tehnice de securitate a muncii sau indisciplina.

4.2. Determinarea împrejurărilor în care a avut loc accidentul. Determinarea împrejurărilor în care a avut loc accidentul sau evenimentul prezintă interes pentru stabilirea elementelor pe baza cărora să se facă o încadrare juridică corectă a faptei.

Frecvent, pentru încadrarea evenimentului în categoria accidentelor de muncă, trebuie stabilit dacă acesta s-a produs în timpul procesului de muncă şi dacă cel accidentat era în curs de îndeplinire a atribuţiilor sale de serviciu.

4.3. Determinarea consecinţelor accidentului. În investigarea acestor cauze, organul judiciar are obligaţia să stabilească cu exactitate consecinţele accidentului de muncă, inclusiv pericolele apărute prin neluarea sau nerespectarea normelor de securitate şi sănătate în muncă sau a altor norme cu caracter tehnic şi *existenţa raportului de cauzalitate* între acţiunea ori inacţiunea persoanelor responsabile şi rezultatul produs.

Aceste aspecte sunt şi ele deosebit de importante pentru încadrarea juridică a faptei. De pildă, dacă accidentul s-a soldat cu moartea unei persoane, ne vom afla în faţa unui concurs ideal de infracţiuni: infracţiune contra protecţiei muncii şi ucidere din culpă[2].

---

[1] S. Ghimpu, I.T. Ştefănescu, Ş. Beligrădeanu, *supra cit.*, p. 224-227; C. Buga, *supra cit.*, p. 64-67.

[2] V. Papadopol, M. Popovici, *Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1976-1980*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1982, pct. 6.

4.4. Stabilirea prevederilor legale care au fost încălcate. Normele legale de securitate şi sănătate în muncă care au fost încălcate ori alte norme prin care se stabilesc măsuri tehnice sau organizatorice privind procesul de producţie, exploatarea, întreţinerea utilajelor, instalaţiilor şi maşinilor, condiţiile de aprovizionare cu materiale şi combustibili, trebuie să fie cunoscute pentru o corectă stabilire a răspunderii penale, civile sau administrative.

4.5. Identificarea persoanelor care răspund de organizarea şi conducerea procesului de producţie. În această categorie intră atât persoanele care au obligaţia să ia măsurile de securitate şi sănătate în muncă, cât şi cei care trebuie să le respecte, în scopul stabilirii cu exactitate a formei de vinovăţie (intenţie sau culpă) în funcţie de care se va aplica sancţiunea penală şi, firește, va fi încadrată juridic fapta comisă.

4.6. Iniţierea măsurilor de prevenire a altor accidente. Măsurile tehnice şi organizatorice de prevenire a altor accidente sau avarii în sectorul respectiv reprezintă o problemă deosebit de importantă, de a cărei rezolvare răspund, în egală măsură, conducătorul procesului de producţie din compartimentul în care s-a produs evenimentul şi specialiştii chemaţi în acest scop.

5. Cercetarea la faţa locului a accidentelor de muncă

Cercetarea la faţa locului a accidentelor de muncă este o activitate cu o importanţă particulară, care nu poate fi pusă la îndoială, de calitatea acesteia depinzând efectiv întreaga rezolvare a cauzei. Pentru aceasta se impune efectuarea cercetării cu *maximă urgenţă* de către echipă, în componenţa căreia vor intra organele competente să efectueze cercetarea.

5.1. Luarea primelor măsuri. Este firesc ca primele măsuri să vizeze, în exclusivitate, acordarea primului ajutor victimelor accidentului de muncă sau avariei, limitarea sau înlăturarea pericolelor iminente, repunerea în funcţiune cât mai urgent a instalaţiilor şi utilajelor.

Cercetarea propriu-zisă a locului faptei urmează să se desfăşoare, în linii mari, potrivit regulilor tactice criminalistice proprii acestei activităţi procedurale, parcurgând aceleaşi faze, statică şi dinamică, desigur, după luarea primelor măsuri şi după pregătirea prealabilă a cercetării.

După cum rezultă din practica de specialitate, una dintre primele probleme căreia trebuie să i se acorde o atenţie deosebită o constituie stabilirea *modificărilor produse la locul accidentului sau avariei.* Privitor la acest aspect, amintim că însuşi legiuitorul a interzis orice schimbare a poziţiei obiectelor, de orice fel, care au fost antrenate în accident. Astfel, potrivit art. 111 din Normele metodologice, angajatorul este obligat să nu modifice starea de fapt rezultată din producerea evenimentului, până la primirea acordului din partea organelor care efectuează cercetarea. Dacă, însă menţinerea acestei stări *ar genera producerea altor evenimente, ar agrava starea accidentaţilor sau ar pune în pericol viaţa lucrătorilor şi a celorlalţi participanţi la procesul muncii,* angajatorul poate modifica starea iniţială a locului accidentului. În această situaţie, se vor face schiţe sau fotografii ale locului, se vor identifica şi se vor ridica orice obiect purtător de urme, iar acestea vor fi predate organelor care efectuează cercetarea, constituind probe în cercetarea evenimentului. Pentru orice modificare a stării de fapt rezultată din producerea evenimentului, angajatorul sau reprezentantul său legal va consemna pe propria răspundere, într-un proces-verbal, toate modificările efectuate după producerea accidentului.

Această problemă este deosebit de importantă, deseori organele judiciare fiind confruntate cu încercări de *modificare intenţionată* a locului evenimentului efectuate de cei care pot fi găsiţi vinovaţi de producerea accidentului şi, uneori, chiar de responsabilii sectorului de activitate care doresc să evite diverse neplăceri.

5.2. Obiectivele cercetării propriu-zise la faţa locului.

Direcţiile principale asupra cărora trebuie să-şi concentreze atenţia membrii echipei de cercetare pot fi structurate astfel:

a. *Stabilirea poziţiei, stării iniţiale a instalaţiilor, maşinilor şi utilajelor,* interesând, printre altele, dacă erau sau nu în funcţiune înainte de accident, dacă erau manevrate de personalul muncitor autorizat, dacă nu au fost observate anomalii în funcţionare ş.a.

b. *Cercetarea minuțioasă a urmelor,* în acest scop acordându-se atenție descoperirii, fixării și ridicării tuturor categoriilor de urme, de mijloace materiale de probă care pot servi la clarificarea împrejurărilor producerii evenimentului.

c. *Examinarea minuțioasă a victimei,* dar numai în ipoteza în care nu a fost transportată de la locul accidentului, în vederea stabilirii cauzei morții, a raportului de poziție față de mașinile, instalațiile sau utilajele antrenate în accident.

d. *Verificarea și ridicarea documentelor (registre, jurnale), a înregistrărilor, diagramelor* etc., care pot conține date privitoare la desfășurarea procesului tehnologic, la starea instalațiilor, la luarea măsurilor corespunzătoare de protecție a muncii, la respectarea acestora, la efectuarea de revizii etc.

e. *Clarificarea eventualelor împrejurări negative* în starea de fapt a locului accidentului, împrejurare de natură să ofere indicii privind încercarea de disimulare a naturii evenimentului produs.

f. *Cunoașterea specificului și particularităților locului evenimentului,* interesând atât procesul de producție propriu-zis, cât și modul de supraveghere, legăturile cu alte compartimente de activitate pe linia fluxului tehnologic al aprovizionării, întreținerii și reparațiilor.

g. *Inițierea primelor măsuri tehnice și organizatorice de prevenire* a altor evenimente, ori de extindere a celor în curs de cercetare, la compartimente învecinate, măsuri care trebuie aplicate de îndată, organele judiciare având obligația să supravegheze modul de punere a lor în aplicare.

h. *Ascultarea martorilor oculari, a victimelor* (numai dacă acest lucru este efectiv posibil), a responsabililor procesului de producție, a oricărei persoane care poate oferi date privitoare la evenimentul produs, este o activitate care se va desfășura în paralel cu cercetarea locului evenimentului. Și în acest caz, este necesar să se procedeze cu maximă urgență la ascultare, cu efectuarea ascultării fiind însărcinați o parte dintre membrii echipei. Considerăm indicat să se procedeze la o ascultare concomitentă a factorilor implicați direct în procesul de producție (director, șef de secție, de atelier, de abataj, maistru, șef de echipă sau brigadă etc.), inclusiv a celor cu responsabilități pe linia procesului de producție.

5.3. Fixarea rezultatelor cercetării locului faptei. Fixarea rezultatelor cercetării locului unui accident de muncă se face prin mijloacele cunoscute, *procesul-verbal* fiind principala modalitate de consemnare a acestora. Procesul-verbal încheiat de către organele de urmărire penală cu prilejul cercetării locului faptei, în conformitate cu prevederile art. 195 şi 199 C. pr. pen. nu trebuie confundat cu procesul-verbal încheiat de inspectoratul de protecţia muncii, uneori, în practică, ultimul înlocuindu-l pe primul.

Procesul-verbal va fi însoţit de fotografii, de schiţe, de revelări, de înregistrări audio-video ori de filmare.

Ultimele două tipuri de înregistrări, mai ales cele audio-video, au devenit în prezent deosebit de utile în fixarea rezultatelor cercetării, îndeosebi în împrejurări de genul avariilor provocate de incendii, de explozii soldate cu consecinţe deosebit de grave. Aceste înregistrări pot fi făcute încă din momentul sosirii la faţa locului a echipei de cercetare, fiind surprinse imagini din momentul activităţii de stingere a incendiilor, de salvare a victimelor, de limitare sau înlăturare a pericolelor.

Insistăm asupra importanţei *înregistrărilor audio-video*, mai ales în ipoteza accidentelor sau avariilor cu consecinţe grave cum sunt, de exemplu, cele din domeniul chimic şi petrochimic, minier, unde activitatea echipelor de intervenţie, a unităţilor de pompieri, fără a mai lua în considerare consecinţele efective ale exploziei sau incendiului, determină modificări importante în aspectul locului faptei.

6. Efectuarea altor acte de urmărire penală

Efectuarea altor acte de urmărire penală, în mod evident necesară pentru clarificarea, sub toate aspectele, a accidentului, pentru stabilirea vinovăţiei, a responsabilităţii juridice sau administrative care revine fiecărei persoane implicate în accident. Dintre actele de urmărire penală efectuate în aceste cazuri, mai frecvente sunt următoarele:

6.1. Audierea martorilor. Audierea martorilor, atât a celor oculari, cât şi a celor care au cunoştinţă despre particularităţile locului accidentului, are drept scop obţinerea de date despre starea şi comportarea victimelor înaintea producerii evenimentului, despre funcţionarea instalaţiilor, precum şi despre orice alte situaţii speciale sesizate.

Vor fi adresate întrebări şi în legătură cu modul de asigurare ori respectare a măsurilor de protecţie a muncii, precum şi despre măsurile tehnice vizând asigurarea securităţii funcţionării maşinilor, utilajelor.

6.2. Ascultarea suspectului sau inculpatului. Ascultarea suspecţilor, a celor responsabili de buna desfăşurare a procesului de producţie, de luarea măsurilor de securitate şi sănătate în muncă, vizează clarificarea modului în care au fost iniţiate, respectate aceste măsuri, dacă ele au fost bine cunoscute, dacă s-a controlat în mod eficient şi permanent respectarea lor.

De asemenea, trebuie stabilit în ce măsură personalul muncitor de deservire a cunoscut parametrii de funcţionare a instalaţiilor şi dacă a fost bine instruit în acest scop, inclusiv dacă a fost autorizat să lucreze în locul sau cu instalaţia respectivă.

6.3. Dispunerea de expertize judiciare. Prin dispunerea de expertize judiciare se urmăreşte îndeosebi clarificarea aspectelor de natură tehnică, a circumstanţelor de loc, de timp şi de mod în care s-a produs accidentul ori avaria.

Astfel, *expertizele tehnice* vor avea ca obiect, de exemplu, stabilirea cauzelor funcţionării defectuoase a instalaţiilor ori utilajelor ca şi a posibilităţilor de apariţie a unor anomalii de natură mecanică, fizică sau chimică în funcţionarea utilajelor.

La rândul lor, *expertizele criminalistice,* îndeosebi cele traseologice, au rolul de a oferi date referitoare la dinamica producerii accidentului, prin examinarea şi interpretarea urmelor descoperite la faţa locului[1].

Expertizele medico-legale sunt destinate examinării persoanelor rănite, a victimelor, a leziunilor provocate prin accident, în scopul stabilirii cauzelor şi naturii lor reale şi al determinării corecte a incapacităţii de muncă[2].

---

[1] T.C. Medeanu, *Dispunerea şi valorificarea constatărilor tehnico-ştiinţifice şi expertizelor tehnice în accidentele de muncă,* în R.C.C., nr. 1/1999, p. 175 şi urm.

[2] Gh. Scripcaru, M. Terbancea, *Patologie medico-legală,* ed. a II-a, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983, p. 32; autorii precizează că examenul medico-legal al unui accident de muncă serveşte la stabilirea cauzelor medicale care l-au provocat sau

Pe lângă activităţile de mai sus, frecvent sunt necesare *ridicări de obiecte şi de înscrisuri, percheziţii, uneori confruntări.* Dacă este posibil, se pot efectua şi reconstituiri, mai ales dacă este necesară verificarea declaraţiilor unor martori sau inculpaţi. Din punct de vedere tehnic se pot face şi experimente de natură mecanică, fizico-chimică ori chimică, care, însă, nu se confundă cu reconstituirea în accepţiunea sa procesual-penală. În consecinţă, organele judiciare vor apela la întreaga gamă de mijloace legale de probaţiune pentru stabilirea adevărului.

Considerăm ca sunt necesare câteva precizări asupra particularităţilor cercetării accidentului de muncă sau avariilor din domeniul minier, petrochimic şi al construcţiilor care, deşi se desfăşoară în limitele cadrului metodologic enunţate mai sus, prezintă, totuşi, anumite elemente de specificitate.

Secţiunea a II-a

Particularităţi metodologice privind investigarea accidentelor de muncă sau avariilor din domeniul minier, petrochimic şi al construcţiilor

1. Particularităţi metodologice privind investigarea accidentelor de muncă din domeniul minier

Cercetarea accidentelor de muncă, produse în activitatea minieră – mai ales aceea de subteran – din cauza specificului deosebit al acestui domeniu, se caracterizează printr-un grad deosebit de complexitate şi dificultate, ce implică o conlucrare activă între organele de urmărire penală şi specialiştii din diverse compartimente (construcţii miniere subterane, materiale explozive, circulaţie şi transport minier, aeraj, instalaţii şi utilaje electromecanice, incendii şi focuri de mină).

favorizat. Vl. Beliş, *Medicină legală – curs pentru facultăţile de drept,* Ed.Juridică, Bucureşti, 2000, p. 160 şi urm.; problematica accidentelor de muncă se poate regăsi în abordarea accidentelor de trafic.

Raportat la necesitatea prevenirii şi combaterii acestor evenimente (devenite mai numeroase) şi ca urmare a unor necesităţi practice evidente, în literatura de specialitate se susţine, pe bună dreptate, că pentru a fi în măsură să stabilească cu exactitate cauzele şi împrejurările accidentului, însuşi procurorul „trebuie să posede cunoştinţe tehnice generale cu privire la activitatea minieră"[1]. Astfel, ar fi evitate şi dificultăţile de soluţionare a acestor cauze, întâmpinate de procurori şi judecători în înţelegerea unor procese tehnologice sau a specificului unor activităţi miniere[2].

1.1. Principalele cauze ale accidentelor de muncă din domeniul minier. Specificul investigării penale a accidentelor de muncă din domeniul minier este determinat nu numai de specificul activităţii din exploatările miniere, ci şi de cauzele acestor accidente, care se clasifică în[3]:

1.1.1. Accidente de muncă în legătură cu deschiderea, săparea şi susţinerea lucrărilor miniere, produse prin prăbuşiri, surpări sau căderi de rocă. Printre cauzele acestor accidente se află: nerespectarea monografiilor de armare a galeriilor şi a prevederilor proiectului de execuţie a puţurilor; neînlocuirea la timp a susţinerilor căzute, rupte, deteriorate, deplasate sau care nu prezintă siguranţă; încălcarea normelor tehnice de armare; neinstruirea şi nedotarea personalului muncitor cu material adecvat de protecţie.

1.1.2. Accidente de muncă în legătură cu circulaţia şi transportul în subteran, determinate de călcarea sau de strivirea victimelor între vagonete şi pereţii galeriilor; căderi de la înălţime,

---

[1] V. Greblea, Şt. Szoke, T. Medeanu, *Aspecte specifice privind cercetarea la faţa locului în accidentele de muncă produse în sectorul minier*, în PCC nr. 2/1981, p. 18-19.

[2] A. Comşa, N. Cozma, C. Ciuceanu, *Aspecte din practica de urmărire penală şi de judecată din judeţul Hunedoara cu privire la tragerea la răspundere penală în infracţiunile contra protecţiei muncii din sectorul minier*, în rev. PCC nr. 2/1981, *supra cit.*, p. 28-32.

[3] Pentru amănunte, a se vedea *Anchetarea infracţiunilor la protecţia muncii în sectorul exploatărilor minier*, *supra cit.*, ca şi materialele publicate sau indicate în rev. PCC nr. 1/1981.

tamponări, electrocutări. Cauzele întâlnite mai frecvent în practică sunt următoarele:

- neasigurarea sau neamenajarea spațiilor de securitate pentru mijloacele de transport și pentru circulația persoanelor, ca și amenajarea unor nișe de adăpost necorespunzătoare;
- montarea și întreținerea necorespunzătoare a liniilor ferate, a macazurilor și a armăturilor din galeriile de transport;
- neanunțarea mecanicului și a însoțitorului trenului despre felul și locul lucrărilor executate pe cale;
- cuplarea sau decuplarea din mers a vagonetelor;
- nerespectarea normelor de circulație în subteran.

1.1.3. Accidente de muncă în legătură cu lucrările cu materiale explozive, incendiile din subteran și focurile de mină. Această categorie de accidente, în special cele sub forma exploziilor și incendiilor, creează dificultăți serioase în cercetare prin modificări majore provocate locului faptei. În general, cauzele acestor accidente sunt următoarele:

- *exploziile* provocate de manipularea neglijentă a lăzilor cu material exploziv, de nerespectarea vitezei admise în transportul explozivilor, de folosirea unor surse de flacără deschisă, precum și de nerespectarea regulilor de efectuare a pușcărilor;
- *incendiile* din subteran provocate de acțiunea unei surse cu flacără deschisă (chiar și de o scânteie) și *focurile de mină* (incendii endogene) care au drept cauză tendința de autoaprindere a cărbunelui ori a rocilor autoinflamabile;
- *intoxicațiile cu gaze nocive* (gaze rezultate din pușcări sau explozii) sunt determinate de nerespectarea schemei de aeraj, defectarea sau folosirea necorespunzătoare a instalațiilor și conductelor de aeraj, neevacuarea la timp a gazelor aflate în concentrație periculoasă.

Din cauza diversității cauzelor și modurilor foarte diferite de producere a accidentelor din categoria celor menționate mai sus, este dificil de făcut o prezentare, mai ales sintetică, a metodologiei de investigare a fiecăruia dintre tipurile de evenimente prezentate.

Important este ca, în cadrul anchetei, al efectuării *actelor procedurale* (cercetarea la faţa locului, ascultarea martorilor, a persoanelor vătămate, a suspecţilor sau inculpaţilor, consultarea documentelor, a registrelor etc.), organul de urmărire penală să insiste în direcţia stabilirii cauzelor şi împrejurărilor reale în care s-a produs accidentul de muncă, precum şi a normelor de protecţie a muncii care au fost încălcate.

Pentru aflarea adevărului judiciar, organele de urmărire penală trebuie să colaboreze strâns cu specialiştii din domeniul minier, de mare ajutor fiind expertizele tehnice care, prin concluziilor lor, permit stabilirea naturii juridice a evenimentului, multe dintre accidentele de muncă, dintre avariile miniere fiind consecinţa existenţei unor factori naturali de pericol (degajări de gaze inflamabile, formarea de pulberi explozive, viituri de apă, lucrări vechi cu acumulări de gaze toxice sau explozive)[1].

1.2. Cercetarea la faţa locului. Cercetarea la faţa locului este esenţială pentru clarificarea cauzelor şi împrejurărilor accidentului, în condiţiile grele din subteran, ea necesitând multă atenţie, calm, concentrare şi perseverenţă.

Un aspect important ce diferenţiază cercetarea la faţa locului a accidentelor de muncă din exploatările miniere şi de care organul de urmărire penală trebuie să ţină seama este faptul că, la locul accidentului vor pătrunde mai întâi echipele de intervenţie pentru salvarea victimelor şi înlăturarea pericolelor de producere a altor accidente, activitatea lor determinând, prin forţa lucrurilor, anumite modificări ale situaţiei de fapt. În linii mari însă, cercetarea se va ghida după regulile generale metodologice, circumscrise particularităţilor locului de cercetat. Astfel[2]:

---

[1] E. Hindoreanu, *Posibilităţi şi limite de expertizare în caz de avarii în lucrările miniere subterane*, în rev. PCC nr. 2/1981, *supra cit.*, p. 77-84.

[2] În acest sens, rămâne de actualitate lucrarea *Anchetarea infracţiunilor la protecţia muncii în sectorul minier,* elaborată de Procuratura României, Bucureşti, 1967, lucrarea aflată în Fondul documentar al Serviciului de criminalistică şi al Parchetului general de pe lângă ÎCCJ.

1.2.1. În faza de pregătire a cercetării se impune *delimitarea exactă* a locului producerii accidentului, prin natura exploatărilor miniere, acesta putând avea o întindere destul de mare. În acelaşi timp, organul de urmărire penală trebuie să obţină operativ *primele informaţii* despre eveniment, procedând la ascultarea imediată a martorilor oculari, a conducătorilor procesului de producţie şi, în măsura posibilităţilor, a victimelor.

Precizam faptul ca este necesară o documentare asupra specificului activităţii din sectorul în care s-a produs avaria.

1.2.2. În faza statică a cercetării se vor examina, stabili şi fixa aspectul de ansamblu al locului accidentului, starea şi poziţia instalaţiilor, a utilajelor şi victimelor. Pentru aceasta vor fi *măsurate:* distanţa dintre corpul victimei şi diverse obiecte ca şi distanţa dintre utilajele şi instalaţiile antrenate în accident (armături de susţinere, mijloace de transport, instalaţii de aeraj, dispozitive electromecanice).

Totodată, vor fi efectuate *fotografii,* înregistrări videomagnetice, în condiţiile de iluminare permise în locul respectiv, precum şi schiţe ale locului faptei. În această fază se va stabili şi punctul din care începe cercetarea dinamică.

1.2.3. În faza dinamică a cercetării, care este preferabil să înceapă din punctul în *care* se află victima, socotit centrul locului accidentului – deşi în accidentele de mină este dificil să se impună o astfel de regulă – vor fi examinate amănunţit corpul victimei, starea instalaţiilor, a utilajelor, în vederea descoperirii urmelor, a indiciilor cu privire la cauzele şi condiţiile în care s-a produs accidentul. Totodată, se efectuează fotografii de detaliu, ridicări de urme, de mijloace materiale de probă.

2. Particularităţi metodologice ale investigaţiilor accidentelor de muncă sau avariilor din domeniul petrochimic

2.1. Aspecte generale. Tratarea principalelor particularităţi metodologice ale investigării accidentelor de muncă, ale altor evenimente, îndeosebi de tipul avariilor din domeniul petrochimic se impune, pe de o parte, din cauza specificului acestei activităţi, iar pe de

altă parte, prin faptul că o anumită pondere o deţin *incendiile şi exploziile.* Fireşte, în practică se întâlnesc şi alte categorii de accidente, multe dintre ele comune majorităţii ramurilor industriale; de aceea am considerat necesar să ne referim numai la acele aspecte care dau contur cadrului metodologic al cercetării din domeniul menţionat.

Din analiza a numeroase cazuri întâlnite în practică şi aşa cum se învederează şi în literatura de specialitate, factorii majori care fac domeniul industriei petrochimice ca, de altfel, şi cel al industriei chimice, mai vulnerabil la incendii şi explozii sunt următorii[1]:

a) Materialele, substanţele, inclusiv materiile prime ori derivate ale acestora, sunt, în majoritatea lor, inflamabile sau explozive;

b) Procesele fizico-chimice, procedeele tehnologice de prelucrare se desfăşoară la temperaturi şi presiuni ridicate, cu o anumită viteză, parametri ce trebuie ţinuţi sub un strict control;

c) În combinatele sau unităţile petrochimice se află, în permanenţă, depozitată, în curs de prelucrare sau de mişcare, o cantitate de produse cu un grad ridicat de inflamabilitate;

d) Unii salariaţi sau tehnicieni, antrenaţi direct în procesele de producţie, tratează cu superficialitate obligaţiile de respectare a regulilor de exploatare a instalaţiilor, fiind de multe ori, mai „familiarizaţi" cu pericolul, având un impact negativ asupra activităţii lor.

În proiectarea instalaţiilor şi utilajelor, în construirea lor şi amplasarea acestora, sunt luaţi în calcul toţi factorii de pericol previzibili, aplicându-se soluţii tehnice de prevenire a incendiilor sau exploziilor, de intervenţie rapidă pentru înlăturarea pericolelor sau stingerea incendiilor. În ciuda acestor măsuri, în practică continuă să se producă astfel de evenimente, de avarii soldate câteodată nu numai cu pagube materiale importante, dar şi cu victime omeneşti.

Întrucât organelor judiciare le revine, în asemenea cazuri, sarcina pe de o parte, de a stabili, cu sprijinul specialiştilor numiţi în comisiile de cercetare, cauzele accidentelor sau avariilor şi răspunderea penală iar pe de altă parte, de a supraveghea modul de aplicare a măsurilor tehnice şi organizatorice de prevenire, ele trebuie să fie avizate în legătură cu aceste aspecte.

---

[1] În acest sens, a se vedea A. Badea, *Măsuri de prevenire şi evitare a unor accidente în industria petrochimică*, în rev. PCC nr. 3/1981, p. 111-120.

2.2. Factori obiectivi de pericol

2.2.1. Unul dintre factorii majori care determină *pericolul de incendiu* în industria petrochimică, îl reprezintă *procesele chimice* sau *fizico-chimice* specifice prelucrării produselor petroliere sau a derivaților acestora, de exemplu[1]:

- *procesele de descompunere termică,* aplicate, printre altele la piroliza hidrocarburilor și care servesc la obținerea de produse lichide, foarte ușor inflamabile, procese ce necesită temperaturi de lucru cuprinse între 400°C și peste 1000°C;
- procesele *de hidrogenare,* utilizate la obținerea unor carburanți pentru motoare, din păcură sau reziduuri petroliere rămase după hidrocracarea țițeiului;
- *procesele de oxidare,* în care materia primă este etilena (folosită, de exemplu, la fabricarea alcoolului etilic sintetic) și parafina necesară acizilor grași, au un pronunțat grad de pericol de incendiu;
- *procesele de clorurare,* tipice pentru fabricarea clorurii de vinil, precum și la aceea a glicerinei sintetice, substanțele folosite fiind volatile și inflamabile în condițiile de presiune ridicată la care se lucrează;
- *procesele de polimerizare,* cum ar fi, de pildă, polimerizarea etilenei în vederea obținerii polietilenei (procese desfășurate la presiuni cuprinse între 1500-2000 atm.) sau polimerizarea clorurii de vinil.

Toate aceste procese se desfășoară în condiții de temperaturi extreme (-150°C până la 1100°C în cazul pirolizei hidrocarburilor) și la presiuni foarte mari, care solicită intens instalațiile.

De exemplu, la piroliza hidrocarburilor, separarea gazelor de piroliză se face la temperaturi de până la -160°C și la o presiune de 25atm. Scurgerea în atmosferă a acestor gaze, aflate inițial în stare lichefiată, determină formarea unor nori de vapori inflamabili care se pot aprinde la primul contact cu o sursă de foc, chiar și la distanță foarte mare.

Un factor semnificativ de pericol îl reprezintă *corodarea* provocată de elementele chimice cu urmări concretizate în neetanșeități și în

[1] În acest sens, a se vedea P. Bădulescu, V. Macriș, *Prevenirea incendiilor,* Ed. Științifică, București, 1975, p. 213 și urm.

apariția unor cantități mari de vapori inflamabili care, o dată scăpați în atmosferă, pot provoca explozii. Iată numai câteva elemente semnificative pentru sublinierea pericolului potențial în industria petrochimică.

2.2.2. Un al doilea factor obiectiv de pericol în acest domeniu îl reprezintă chiar *proprietățile fizico-chimice* ale produselor petroliere. De pildă[1]:

- *temperatura de inflamabilitate* sau *de autoaprindere* este, în multe cazuri, foarte scăzută. La fracțiunile de benzină, punctul de inflamabilitate coboară mult sub 0°C. De asemenea, fracțiunile grele, de genul motorinei sau păcurei, se autoaprind ușor în contact cu aerul dacă este încălzit peste aproximativ 60°C. În această categorie intră și polimerii, printre care cauciucul sintetic;
- *volatilitatea foarte ridicată* a unor produse petroliere și a derivaților acestora conduce la formarea unor amestecuri ușor inflamabile sau explozivi de vapori cu aer (etilenă, fracții de benzină, izopren etc.);
- *corosivitatea ridicată,* îndeosebi a produselor provenite din țițeiuri bogate în sulf, provoacă neetanșeități și, de aici, scurgeri de lichide sau gaze inflamabile;
- *încărcarea cu electricitate* statică a produselor petroliere, prin frecare, la trecerea lor prin conducte, poate provoca descărcări sub formă de scântei electrice, suficiente pentru aprinderea amestecurilor explozive.

La aceste proprietăți fizico-chimice se mai pot adăuga puterea calorică mare ce determină temperaturi ridicate în caz de incendiu, viteză de ardere, de asemenea ridicată și greutatea specifică mică a produselor petroliere, insolubile în apă, din această cauză ele neputând fi stinse decât cu mijloace speciale, de genul spumei chimice sau pulberilor stingătoare.

2.3. Cauzele accidentelor de muncă sau avariilor în industria petrochimică. Luând în calcul și factorii de pericol amintiți mai sus, cauzele pot fi împărțite în două mari categorii: cauze

[1] P. Bălulescu, V. Macriș, *supra cit.*, p. 215 și urm.

tehnice şi cauze organizatorice, sau datorate exploatării necorespunzătoare, în sensul ei cel mai larg, a instalaţiilor, deci cauze de natură subiectivă. Precizăm însă, că nu se poate face o delimitare netă între cele două categorii de cauze, între ele existând o strânsă interdependenţă.

2.3.1. Cauzele principale de natură tehnică se pot clasifica, la rândul lor, în câteva categorii, potrivit următoarelor criterii:

a) *Cauze specifice* proceselor de rafinare a ţiţeiului şi de prelucrare a produselor petroliere, mai frecvente fiind:

- *uzurile premature* la instalaţiile prelucrătoare, îndeosebi la distilarea primară a ţiţeiului datorate temperaturilor şi presiunilor mari din cuptoare, coloane, reactoare etc., acţiunii corozive asupra ţevilor, precum şi vibraţiei conductelor;
- *defecţiunile instalaţiilor electrice* care pot provoca scurt-circuite şi aprinderi ale produselor petroliere sau ale amestecurilor explozive vapori-aer;
- *neetanşeitatea echipamentelor şi conductelor* care permit scăpări de produse ori de solvenţi foarte volatili, întâlnite mai des la instalaţiile de cracare termică şi catalitică, la rafinarea uleiurilor, fabricarea cauciucurilor sintetice pe bază de butadienă şi izopren ş.a.

b) Cauze în legătură *cu depozitarea produselor petroliere,* cum ar fi:

- *formarea de amestecuri explozive* (vapori-aer) în rezervoarele de depozitare a lichidelor inflamabile;
- existenţa unor surse *de aprindere accidentală* a amestecului de vapori-aer din rezervoare, de genul sarcinilor electrostatice, descărcărilor electrice atmosferice, alte surse de foc deschise;
- defectarea *sistemului de izolare termică* a rezervoarelor de gaze lichefiate.

c) *Cauze specifice încărcării sau descărcării produselor petroliere,* dintre care sunt mai des întâlnite în practică:

- *sursele de aprindere* prin scântei produse de lovirea unor obiecte metalice de pereţii cisternelor;

- *electricitatea* statică apărută prin frecarea lichidului de conducție; descărcările electrice asupra cisternelor;
- *scânteile* produse de motoarele autocisternelor, ale locomotivelor sau ale altor motoare funcționând în vecinătatea cisternelor sau rezervoarelor.

2.3.2. Cauzele de natură organizatorică sau tehnico-organizatorice, în legătură cu nerespectarea cu strictețe a disciplinei tehnologice, a tuturor dispozițiilor privind *disciplina și ordinea în muncă*[1]. Subliniem că printre aceste cauze pot fi întâlnite și cele referitoare la nerespectarea normelor de protecție a muncii ori a reglementărilor privind protecția împotriva incendiilor și exploziilor.

Aceste cauze sunt consecința unei organizări necorespunzătoare a activității la locurile de muncă, fiind încălcate cerințele de securitate împotriva avariilor, exploziilor, incendiilor, a altor evenimente printre care și accidentele de muncă.

În funcție de criteriile de mai sus, cauzele pot fi clasificate astfel:

a) Cauze privind *predarea și preluarea în mod necorespunzător schimbului,* cum ar fi: predarea instalațiilor, utilajelor, aparaturii AMC, în condiții proaste de funcționare; nesesizarea schimbului următor a unor defecțiuni, incidente, anomalii în procesul tehnologic; nesemnalarea lucrărilor de reparație sau întreținere efectuate ori în curs de efectuare.

b) Cauze în legătură cu prezentarea sau primirea la lucru a personalului cu o *capacitate de muncă redusă,* îndeosebi din cauza stărilor de oboseală, a îmbolnăvirilor, influenței băuturilor alcoolice.

Chiar și în situații normale, unele practici sau obiceiuri de lucru, ca și un anumit impact al rutinei asupra comportamentului muncitorului, influențează negativ concentrarea, atenția lor, reducându-le capacitatea de a reacționa cu promptitudine în situații limită.

---

[1] I. Crăciun, *Organizarea activității de prevenire și stingere a incendiilor în industria petrochimică,* vol. I, Obligațiile și răspunderile personalului încadrat în muncă, editat de Min. Ind. Chimice, București, 1984, p. 55 și urm.

Se adaugă la acestea, uneori, pregătirea profesională insuficientă, *lipsa unor aptitudini psihice şi fizice* necesare unui anumit loc de muncă, care impun intervenţii sau decizii prompte calificate.

c) Cauze în legătură cu *organizarea necorespunzătoare a procesului de producţie,* constând în: *nerespectarea parametrilor de funcţionare* a instalaţiilor, utilajelor şi maşinilor; efectuarea unor lucrări de revizii, întreţinere sau reparaţii de calitate slabă; neluarea unor măsuri operative de *remediere a defecţiunilor,* dereglărilor sau a altor deranjamente; *defectarea aparatelor de măsură şi control,* a mijloacelor de protecţie şi siguranţă; neasigurarea ritmică cu materii prime şi materiale etc.

d) Cauze privind *lipsa de supraveghere şi control a locurilor de muncă,* precum şi a întregului proces tehnologic dintr-un anumit compartiment de activitate. De pildă, nu se supraveghează atent *funcţionarea corectă a aparaturii* şi dispozitivelor de siguranţă, starea ventilelor flanşelor etc.; nu se verifică *funcţionarea* corectă *a aparaturii* AMC; starea *instalaţiilor electrice,* a celor de ventilaţie, exhaustare ş.a.

Frecvent nu sunt supravegheate unele *lucrări de întreţinere ori reparaţii;* nu se acordă suficientă importanţă funcţionării ireproşabile a aparaturii şi mijloacelor de prevenire şi de stingere a incendiilor.

Cele de mai sus sunt numai o parte din cauzele generatoare de accidente sau avarii. Lor li se pot adăuga şi alte cauze subiective, cum ar fi neglijenţa personalului în efectuarea unor lucrări ori executarea acestora fără acordul sau controlul responsabililor procesului de producţie.

Nu de puţine ori *se subestimează pericolele* apărute în condiţiile unor factori favorizanţi, cum ar fi, de exemplu, lipsa ventilaţiei, depăşirea limitei de pericol a amestecului vapori-aer, scoaterea din funcţiune a aparaturii de alarmă pe motiv că este defectă.

2.4. Cercetarea la faţa locului. Particularităţile acestui segment al investigaţiei penale sunt impuse de tipul şi natura evenimentului, de modificările intervenite în aspectul locului faptei, deseori proporţionale cu intensitatea exploziei sau incendiului, precum şi de posibila extindere a evenimentului asupra zonelor învecinate.

Cercetarea locului evenimentului se va desfăşura *pe baza regulilor tactice generale cunoscute,* sub conducerea procurorului şi cu participarea organelor de justiţie şi poliţie şi a specialiştilor din domeniul în care s-a produs evenimentul. În ipoteza unei avarii cu consecinţe deosebite, echipa de cercetare poate avea o componenţă mai largă, conducerea ei fiind asigurată de persoane numite special în acest scop de către organele centrale ale puterii sau administraţiei de stat.

Potrivit cadrului metodologic general al investigării evenimentelor de natura celor în discuţie, o cerinţă deosebită impusă cercetării este aceea a *acţionării cu maximă operativitate,* pentru înlăturarea imediată a pericolelor, salvarea vieţii victimelor, prevenirea extinderii incendiilor la compartimentele învecinate ori la cele aflate pe acelaşi flux tehnologic, situaţie tipică pentru platformele industriale. În cazul accidentelor din industria petrochimică, cercetarea poate începe aproape imediat după producerea evenimentului.

2.4.1. În faza statică a cercetării, în multe cazuri este posibilă, dacă nu examinarea, cel puţin *fixarea prin fotografiere* şi *înregistrare videomagnetică* a aspectului de ansamblu şi chiar a unor detalii (prin folosirea teleobiectivelor *sau transfocatoare) aproape concomitent cu acţiunile de stingere a incendiului, de limitare şi prevenire a altor pericole.*

Pentru aceasta, membrii echipei de anchetă trebuie să-şi distribuie sarcinile, potrivit competenţei şi atribuţiilor ce le revin în cadrul echipei. Specialiştii criminalişti vor efectua activităţile tipice cercetării în faza statică, prioritare fiind fotografiile judiciare, înregistrările video, eventual conservarea unor urme sau mijloace materiale de probă.

Paralel cu activităţile tehnice criminalistice de investigare, organele de urmărire penală vor acorda atenţie obţinerii primelor date cu privire la eveniment, identificând şi audiind martorii oculari, personalul de exploatare aflat la locul accidentului, eventualele victime. Totodată, trebuie obţinute date privitoare la specificul procesului de producţie, la modul de exploatare a instalaţiilor, la dispoziţiile date de conducătorii procesului de producţie sau ai unităţii.

2.4.2. În faza dinamică a cercetării locului faptei, se procedează la examinarea minuţioasă a locului faptei, pentru descoperirea

tuturor urmelor, a mijloacelor materiale de probă, fără a se porni cu idei preconcepute referitoare la valoarea lor probatorie sau la semnificaţia lor în ansamblul datelor obţinute.

Subliniem acest aspect, întrucât, în practică, se întâlnesc cazuri de accidente sau avarii deosebite, cauzate de acţiuni neglijente, colaterale locului sinistrului, aparent nesemnificative faţă de consecinţele provocate[1]. De exemplu, efectuarea unei lucrări aparent minore, cu un aparat de sudură la o conductă de rezervă, într-un punct îndepărtat de instalaţia care a explodat, explozia datorându-se tocmai focului propagat de conducte ce conţineau un amestec vapori-aer foarte inflamabil. Aşa se explică şi necesitatea *delimitării cu multă atenţie a locului faptei,* care, ca şi în cazul altor infracţiuni, nu coincide întotdeauna cu locul producerii avariei.

Organele judiciare se vor ocupa şi de studierea sau ridicarea *documentelor privitoare la funcţionarea instalaţiilor* (registrele de schimb de tură, registrele de întreţinere şi reparare a maşinilor, utilajelor, raportul instalaţiei) a altor înregistrări de tipul diagramelor ş.a., din care pot fi desprinse informaţii asupra modului de funcţionare a instalaţiei:

2.4.3. Fixarea rezultatelor cercetării se face prin proces-verbal, însoţit de planşe fotografice, de regulă color, de desene schiţă, de relevări.

Este recomandabil, în privinţa fotografiilor judiciare operative, să se efectueze, alături de fotografiile panoramice şi schiţa unitară şi fotografii aeriene, inclusiv fotografii spectroscopice pentru ilustrarea raportului de poziţie dintre principalele instalaţii, utilaje, secţii, compartimente afectate de eveniment.

---

[1] Referitor la cercetarea urmelor de explozii şi de incendii, a se vedea şi J. Gayet, *ABC de police scientifique,* Ed. Payot, Paris, 1973, p. 149; H.G. Wells, *Ştiinţa judiciară,* Londra, 1969, p. 231 şi urm.; C.E. O'Hara, *Principii de bază ale cercetărilor penale,* Ed. C.C.Thomas, Illinois, SUA, 1976, p. 273 şi urm.; *Metodologia cercetării incendiilor,* lucrare editată de Min. de Interne, Bucureşti, 1971; K. Geza, *Cercetarea incendiilor,* în rev. Belugyi Szemle, nr. 6/1965, Budapesta, p. 15; C. Suciu, *supra cit.,* p. 323 şi urm.; Em. Stancu, *Investigarea ştiinţifică a infracţiunilor,* vol. I, TUB, 1986, p. 242-248.

2.5. Efectuarea altor acte de urmărire penală. Efectuarea altor acte de urmărire penală este absolut necesară pentru elucidarea sub toate aspectele a cauzelor accidentului, a împrejurărilor în care a avut loc şi a stabilirii persoanelor responsabile de producerea lui. Totodată, vor trebui luate măsuri de repunere urgentă în funcţiune a instalaţiilor avariate, de prevenire, în condiţii de deplină securitate, inclusiv de reparare a prejudiciului cauzat.

Pentru efectuarea acestor acte în deplină cunoştinţă de cauză, organele de urmărire penală vor trebui să se informeze asupra *particularităţilor procesului de producţie* şi să ia cunoştinţă de *toate actele normative sau reglementările interne,* de instrucţiunile tehnice de exploatare, de instrucţiunile privind protecţia muncii, precum şi de cele de protecţie împotriva incendiilor.

De asemenea, trebuie stabilit dacă au fost luate şi respectate toate măsurile privind funcţionarea instalaţiilor şi utilajelor în condiţii de deplină securitate şi dacă s-a verificat eficient de către personalul de specialitate respectarea normelor tehnologice, a ordinii şi disciplinei în muncă.

Toate aceste aspecte pot fi elucidate prin următoarele activităţi de anchetă:

2.5.1. Ascultarea martorilor selecţionaţi din rândul personalului operativ, al celor care se ocupă de întreţinerea şi repararea instalaţiilor, al celor care se ocupă de conducerea sau supravegherea procesului de producţie (maiştri, tehnicieni, şefi de echipă, şefi de tură sau de instalaţie etc.), precum şi a celor însărcinaţi cu asigurarea protecţiei împotriva incendiilor.

2.5.2. Ascultarea suspecţilor sau a inculpaţilor va fi axată pe stabilirea modului în care şi-au îndeplinit obligaţiile de serviciu, în sensul respectării regulilor, a măsurilor destinate desfăşurării procesului de producţie în condiţii normale sau de aducere a lor la îndeplinire potrivit normelor tehnice specifice locului de muncă în care s-a produs accidentul. Întrebările se vor referi şi la alte activităţi desfăşurate în momentele respective, la legăturile sau contactele cu alte persoane.

2.5.3. Dispunerea expertizelor judiciare este necesară pentru clarificarea aspectelor tehnice, de natură criminalistică precum şi medico-legală. *Expertizele tehnice,* aşa cum s-a menţionat, vor avea ca obiect stabilirea cauzelor funcţionării defectuoase a instalaţiei, fie ca urmare a uzurilor, defectelor de fabricaţie sau manipulării necorespunzătoare, precum şi explicarea posibilităţii apariţiei altor anomalii în procesul tehnologic de natură fizico-chimică.

Expertizele criminalistice vor fi destinate examinării urmelor descoperite cu prilejul cercetării la faţa locului, pentru stabilirea factorilor care au condus la producerea avariei, mai ales în ipoteza în care aceasta este consecinţa unor acţiuni ale personalului de deservire a instalaţiei ori a unor indivizi care au săvârşit în mod premeditat o asemenea faptă.

Desigur că vor fi efectuate *verificări în documentele unităţii,* eventual *percheziţii, confruntări,* într-un cuvânt toate activităţile necesare stabilirii complete a tuturor împrejurărilor cauzei în vederea aflării adevărului judiciar.

3. Particularităţi metodologice privind investigarea accidentelor de muncă din domeniul construcţiilor

Metodologia cercetării accidentelor de muncă din domeniul construcţiilor cunoaşte, de asemenea, o serie de particularităţi impuse de diversitatea naturii ori de tipul de lucrare, cum ar fi, de pildă, blocurile de locuinţe, construcţiile industriale, drumurile şi podurile etc.

Diversitatea este atât de mare, încât, uneori deşi accidentul se produce în domeniul construcţiilor, cercetarea trebuie făcută potrivit unei metodologii specifice altui sector de activitate. De exemplu, în cazul construirii de tuneluri sau metrouri, se va aplica metodologia cercetării accidentelor de muncă din domeniul minier.

Faţă de varietatea activităţilor şi, implicit, a lucrărilor efectuate, plecându-se de la frecvenţa cu care se produc, în literatura de specialitate, accidentele de muncă din domeniul construcţiilor au fost împărţite în următoarele categorii:

- accidente în legătură cu efectuarea lucrărilor de zidărie;

- accidente în legătură cu nerespectarea regulilor de protecţie a muncii privind exploatarea macaralelor, a altor mecanisme şi utilaje folosite în domeniul construcţiilor;
- accidente în efectuarea lucrărilor de montaje şi terasamente.

3.1. Cauzele accidentelor din domeniul construcţiilor. Cauzele acestor accidente sunt de natură organizatorică, tehnică sau legate de nerespectarea de către personalul muncitor a regulilor de protecţie a muncii.

3.1.1. Cauzele organizatorice privesc pregătirea, coordonarea şi controlul necorespunzător al procesului de muncă de către cei însărcinaţi cu conducerea sa (şef de şantier, şef de lot, maiştri, şef de echipă). La aceasta se adaugă lipsa sau superficialitatea instructajului de protecţie a muncii. De pildă, nu se dispune, ori nu se verifică modul de efectuare a amenajărilor de protecţie (balustrade, podeţi, copertine) al semnalizărilor locurilor periculoase, ca şi respectarea de către muncitori a regulilor stabilite pentru sectorul respectiv.

3.1.2. Cauzele tehnice se referă la folosirea unor materiale şi utilaje cu caracteristici tehnice necorespunzătoare, depreciate sau uzate, precum şi la efectuarea de lucrări, destinate inclusiv protecţiei muncii, fără respectarea normelor sau tehnologiei de construcţie.

3.1.3. Accidentele de muncă provocate din cauza nerespectării de către angajaţi a regulilor de protecţie a muncii, în activitatea proprie, cum ar fi, de exemplu: folosirea sau manipularea necorespunzătoare a materialelor, uneltelor, maşinilor, neîntrebuinţarea echipamentului individual de protecţie (căşti, centuri de siguranţă).

În această categorie se înscrie *nerespectarea disciplinei muncii* – cauză specifică şi altor domenii de activitate – printre cele mai frecvente abateri numărându-se nerespectarea programului de lucru, consumul de băuturi alcoolice, părăsirea locului de muncă.

3.2. Cercetarea propriu-zisă a accidentelor din construcţii. Cercetarea accidentelor de muncă din domeniul construcţiilor se va raporta, firește, la specificul lucrării, sau construcţiei în care s-a produs evenimentul.

Prin *cercetarea la fața locului* se va încerca stabilirea situației de fapt, a împrejurărilor accidentului, descoperindu-se, fixându-se și ridicându-se urmele, alte mijloace materiale de probă. În acest scop, este necesar ca organul de urmărire penală să studieze *documentația construcției* (proiectele de construcție și organizare a șantierului; certificatele privind calitatea lucrărilor și materialelor), actele de control și revizie a instalațiilor, fișele de instructaj.

O atenție deosebită trebuie acordată *consemnării în procesul-verbal a rezultatelor cercetării și fixării lor fotografice,* unele detalii care pot scăpa în timpul cercetării la fața locului fiind sesizate la analiza ulterioară a cazului.

Totodată, vor trebui cunoscute regulile de protecție a muncii aplicabile în sectorul accidentului, pentru a se putea stabili cărei persoane îi revine sarcina luării măsurilor de protecție și ce prevederi trebuia respectate de către fiecare angajat în parte.

Clarificarea acestor aspecte va fi avută în vedere și cu ocazia efectuării celorlalte acte de urmărire penală, respectiv o dată cu ascultarea suspecților sau a inculpaților, ascultarea martorilor, dispunerea de expertize judiciare, îndeosebi tehnice și criminalistice ș.a.

Secțiunea a III-a
Particularități metodologice privind investigarea accidentelor de trafic rutier

1. Noțiuni generale

1.1. Aspecte juridice. Dezvoltarea transporturilor auto, creșterea rapidă a parcului de automobile, au determinat, în mod obiectiv, intensificarea preocupărilor, a eforturilor desfășurate pe multiple planuri, în vederea asigurării siguranței circulației rutiere. Aceste preocupări sunt cu atât mai necesare cu cât creșterea numărului de accidente este relativ direct proporțională cu mărirea indicelui de motorizare, cu îmbunătățirea performanțelor autovehiculelor, în primul rând a vitezei de deplasare, element ce deține prioritate în cauzele evenimentelor rutiere.

Gradul deosebit de periculozitate al accidentelor de circulație este ilustrat de faptul că, în întreaga lume, din totalul deceselor și al rănirilor cu caracter violent, involuntar, peste 30% aparțin accidentelor din domeniul transporturilor auto, la care se adaugă pagubele materiale considerabile provocate de acest gen de evenimente.

Circulația pe drumurile publice a vehiculelor, pietonilor și a celorlalte categorii de participanți la trafic, drepturile, obligațiile și răspunderile care revin persoanelor fizice și juridice, precum și atribuțiile unor autorități ale administrației publice, instituții și organizații sunt supuse dispozițiilor prevăzute în O.U.G. nr. 195/2002. Participanții la trafic sunt obligați să respecte regulile de circulație și semnificația mijloacelor de semnalizare rutieră stabilite prin H.G. nr. 1391/2006[1].

Față de reglementarea anterioară, în Codul penal sunt prevăzute infracțiuni contra siguranței circulației pe drumurile publice, și anume: încălcarea dispozițiilor referitoare la punerea în circulație sau conducerea pe drumurile publice a unui autovehicul neînmatriculat (art. 334), conducerea fără permis (art.335), conducerea sub influența alcoolului sau altor substanțe (art. 336), refuzul sau sustragerea de la prelevarea de mostre biologice (art. 337), părăsirea locului accidentului ori modificarea sau ștergerea urmelor acestuia (art. 338), împiedicarea sau îngreunarea circulației pe drumurile publice (art. 339), nerespectarea atribuțiilor privind verificarea tehnică ori efectuarea reparațiilor (art. 340), efectuarea de lucrări neautorizate în zona drumului public (art. 341).

Referitor la conducerea unui autovehicul într-o anumită stare de îmbibație alcoolică, pe lângă prevederile legislației rutiere, legiuitorul a renunțat la varianta agravată a infracțiunii de ucidere din culpă, în ideea că aceasta poate fi suplinită prin aplicarea regulilor de sancționare a concursului de infracțiuni. Astfel, în cazul comiterii unei uciderii din culpă de către un conducător de vehicul având în sânge o îmbibație alcoolică ce depășește limita legală, se vor reține, în concurs, uciderea din culpă și infracțiunea la regimul circulației pe drumurile publice, incriminata in art. 336 C. pen.

[1] M. Of. nr. 876 din 26 octombrie 2006.

În ceea ce priveşte noţiunea de *accident de circulaţie,* acesta poate fi definit drept un eveniment produs pe drumurile publice, constând în coliziunea a două sau mai multor vehicule, ori a unui vehicul cu un alt obstacol, lovirea sau călcarea pietonilor ş.a. având ca rezultat vătămarea integrităţii corporale ori moartea unei persoane, pagube materiale, precum şi stânjenirea circulaţiei[1]. Potrivit art. 75 din O.U.G. nr. 195/2002, accidentul de circulaţie este evenimentul care întruneşte cumulativ următoarele condiţii:

a) s-a produs pe un drum deschis circulaţiei publice ori şi-a avut originea într-un asemenea loc;

b) a avut ca urmare decesul, rănirea uneia sau a mai multor persoane ori avarierea a cel puţin unui vehicul sau alte pagube materiale;

c) în eveniment a fost implicat cel puţin un vehicul în mişcare.

Controlul, supravegherea, răspunderea pentru luarea măsurilor de asigurare a securităţii circulaţiei revin organelor de poliţie. În consecinţă, şi cercetarea accidentelor de circulaţie va fi efectuată de aceleaşi organe care au sarcina de a strânge probele cu privire la existenţa infracţiunii, dacă accidentul întruneşte elementele constitutive ale acesteia, la identificarea făptuitorului şi la stabilirea răspunderii sale pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată.

Cum, însă, activitatea de urmărire penală se desfăşoară *sub supravegherea procurorului,* care, după terminarea cercetării, va primi dosarul, procedând la verificarea lucrărilor urmăririi penale, pentru a se putea pronunţa asupra acestora, este firesc ca el să stăpânească principalele particularităţi ale activităţii de soluţionare a accidentelor de circulaţie. Aceeaşi cerinţă se impune şi *instanţei de judecată,* cu atât mai mult cu cât numărul cauzelor penale şi civile născute ca urmare a accidentelor de circulaţie este destul de mare.

Precizăm că avem în vedere, îndeosebi, acele evenimente cu consecinţe grave, cum ar fi, de pildă, moartea sau vătămarea corporală, ca şi producerea de pagube materiale mari.

---

[1] C. Suciu, *Criminalistica, supra cit.,* p. 640; G. Antoniu, C. Bulai, Gh. Chivulescu, *Dicţionar juridic penal,* Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p. 20.

1.2. Cauzele accidentelor de circulaţie. Referitor la cauzele accidentelor de circulaţie există o bogată literatură de specialitate, în întreaga lume remarcându-se o serioasă preocupare în direcţia prevenirii şi combaterii acestor evenimente.

Cunoaşterea şi analiza cauzelor accidentelor de circulaţie – ce provoacă, în medie, pe an, peste 150.000 de decese, potrivit statisticilor O.M.S. – a oferit specialiştilor în domeniu suficiente argumente pentru a afirma că *aceste accidente nu sunt pe deplin accidentale*[1].

În esenţă, potrivit structurii factorilor implicaţi în circulaţia rutieră, se apreciază că accidentele sunt provocate de acţiunea a trei categorii importante de factori, aflaţi frecvent într-o anumită interdependenţă: factorul uman, tehnic şi rutier. Referitor la aceşti factori determinanţi se impun câteva scurte precizări.

1.2.1. Accidentele datorate factorului uman deţin o pondere covârşitoare, reprezentând circa 90% din totalul evenimentelor de trafic, ceea ce a făcut să se afirme că *„nu există accidente de automobile, ci de automobilişti".*

Pe primele locuri în cauzele accidentelor provocate de factorii umani se situează, în ordine, excesul de viteză, neatenţia pietonilor, depăşirea neregulamentară şi conducerea sub influenţa băuturilor alcoolice.

1.2.2. Accidente datorate factorilor tehnici, aparţinând autovehiculului, cum sunt, de exemplu, cele cauzate de defectarea sau proasta funcţionarea a sistemelor de frânare, de direcţie, de rulare şi de semnalizare. Situarea printre cauzele evenimentelor rutiere a defecţiunilor tehnice trebuie uneori corelată cu influenţa factorului uman, în sensul lipsei de preocupare pentru construirea, întreţinerea şi revizia corespunzătoare a autovehiculelor.

1.2.3. Accidentele datorate factorilor rutieri specifici caracteristicilor constructive şi de amenajare a căilor de comunicaţie (drumuri,

[1] Gh. Scripcaru, M. Terbancea, *Patologie medico-legală,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978, p. 218-219, Vl. Beliş, *Medicină legală - curs pentru facultăţile de drept,* Ed. Juridică, Bucureşti, 2001, p. 150 şi urm.

şoşele, autostrăzi). De exemplu, starea proastă a suprastructurii asfaltice, fără vizibilitate, podurile înguste, intersecţiile dintre arterele circulate intens, existenţa unor obstacole în imediata apropiere a părţii carosabile ş.a. sunt surse importante de pericol pentru deplasarea vehiculelor şi a pietonilor.

1.3. Împrejurări prin care trebuie stabilită cercetarea accidentelor de trafic. Cercetarea accidentelor de circulaţie presupune stabilirea unor elemente sau clarificarea unor aspecte care să servească la conturarea naturii juridice a evenimentului, la determinarea răspunderii penale şi civile ce revine persoanei vinovate de producerea accidentului.

Împrejurările care trebuie stabilite în legătură cu producerea unui eveniment rutier sunt, în majoritatea cazurilor, următoarele:

1.3.1. Cauzele şi împrejurările în care s-a produs accidentul. Referitor la *cauze,* cercetarea penală trebuie să stabilească factorii (umani, tehnici, rutieri) care au determinat sau favorizat evenimentul. De pildă, rularea cu viteză mare pe un drum acoperit cu mâzgă sau polei.

Privitor la *împrejurările accidentului,* se vor stabili locul şi timpul producerii evenimentului, viteza şi direcţia de deplasare, starea drumului şi condiţiile meteorologice, starea tehnică a vehiculelor şi avariile pe care le-au suferit, leziunile provocate victimelor[1].

1.3.2. Regulile de circulaţie care au fost încălcate, cum ar fi, de exemplu, nerespectarea vitezei legale de circulaţie sau rularea cu o viteză necorespunzătoare condiţiilor concrete de trafic, nerespectarea normelor legale referitoare la prioritatea de trecere şi de depăşire, nerespectarea semnificaţiei semnalului de culoare roşie a semaforului electric.

De asemenea, se stabileşte dacă s-a condus sub influenţa băuturilor alcoolice ori în stare de ebrietate şi dacă autovehiculul nu

[1] M. Le Clere, *Manuel de police technique, supra cit.,* p. 73-75; C. Suciu, *supra cit.,* p. 642; A. Ciopraga şi I. Iacobuţă, *Criminalistica,* Ed. Chemarea, Iaşi, 1997.

prezintă defecțiuni tehnice, mai ales la sistemul de direcție și de frânare, defecțiuni care trebuiau și puteau fi sesizate.

1.3.3. Persoanele răspunzătoare de producerea accidentului, printre care se numără, frecvent, conducătorii autovehiculelor, pietonii, călătorii din mijloacele de transport în comun care nu respectă regulile de urcare și de coborâre. De asemenea, pot fi răspunzători șefii de garaje sau coloane care au permis plecarea în cursă a autovehiculelor cu defecțiuni tehnice.

Un aspect particular al acestei probleme îl reprezintă *identificarea conducătorului autovehiculului* care a părăsit locul accidentului.

1.3.4. Consecințele produse de accident, interesând, în primul rând, victimele care au fost vătămate ori omorâte, aspect important pentru încadrarea juridică a faptei. În al doilea rând, interesează pagubele materiale produse atât vehiculului care a provocat accidentul, cât și celorlalte vehicule sau obiecte cu care a intrat în coliziune.

În privința *persoanei accidentate* este necesar să se stabilească, în funcție de calitatea pe care o avea în traficul rutier (pieton, pasager, conducător de vehicule cu tracțiune animală), modul în care s-a comportat înaintea producerii evenimentului și starea în care se afla-de exemplu, mergea pe partea carosabilă, a traversat prin locuri nepermise fără să se asigure, era în stare de ebrietate.

1.3.5. Pe lângă evenimentele de mai sus, în funcție de circumstanțele în care s-a produs accidentul, uneori este necesar să se clarifice *dacă evenimentul putea fi sau nu evitat,* aspect cu rezonanță în exercitarea acțiunii penale și în stabilirea răspunderii civile.

De asemenea, există și împrejurări în care cercetarea unui accident de circulație va trebui corelată cu *cercetarea altor fapte penale:* furt de mașină, folosirea autoturismului pentru săvârșirea unui omor, tâlhării, furt, viol, ipoteza în care ne aflăm în situația concursului de infracțiuni.

2. Particularităţi privind cercetarea la faţa locului a accidentelor de trafic rutier

Cercetarea la faţa locului în cazul accidentelor de circulaţie reprezintă unul dintre cele mai importante acte de urmărire penală, cu caracter imediat şi necesar, de modul în care este efectuată depinzând direct soluţionarea cauzei[1].

Din cauza specificului ei, deşi se supune regulilor generale tactice criminalistice şi procesual penale, cercetării accidentelor de circulaţie îi sunt proprii şi câteva particularităţi care se regăsesc, într-o formă sau alta, în întreaga metodologie a cercetării evenimentelor rutiere. Menţionăm, în acest context, că problematica şi particularităţile cercetării la faţa locului au stat în centrul atenţiei multor autori de specialitate[2].

Cercetarea la faţa locului a accidentelor de circulaţie este orientată în două direcţii importante:

a) Stabilirea împrejurărilor de loc, timp şi mod în care s-a produs accidentul, împrejurări pe care le-am amintit mai sus.

b) Descoperirea, fixarea şi ridicarea urmelor formate cu ocazia producerii accidentului.

Pe baza datelor obţinute prin cercetarea la locul faptei, în care se include şi ascultarea persoanelor implicate în accident şi a martorilor oculari, organul de cercetare penală are posibilitatea să *formuleze primele versiuni* referitoare la natura evenimentului.

Elaborarea versiunilor reprezintă o componentă tactică importantă a cercetării unor evenimente rutiere în care autorul faptei a părăsit

---

[1] Vl. Stoica, *Cercetarea accidentelor de circulaţie,* în rev. PCC nr. 3/1981, p. 41-61, din fondul documentar al Compartimentului de criminalistică şi de criminologie al Procuraturii Generale.

[2] Alături de autorii supracitaţi, a se vedea A.O. Fink, *Verkhers Unfälle und ihre Untersuclcung* (Cercetarea accidentelor de circulaţie), Hamburg, 1956, traducere în limba română aflată în fondul documentar al compartimentului de criminalistică al Parchetului General; R. Lechat, *La technique de d'enquette criminelle,* vol. II, *supra cit.,* p. 543-564; L. Coman, Gh. Diniţă, *Cercetarea la faţa locului a accidentelor de circulaţie,* Ed. Min. de Interne, Bucureşti, 1970; I. Mircea, *Cercetarea la faţa locului a accidentelor de circulaţie, element necesar în urmărirea autovehiculelor dispărute de la locul faptei,* în Rev. Studia, Universitatis Babeş Bolyai, Cluj, 1964, p. 156-157.

locul accidentului. Sub raport tactico-metodologic, cercetarea accidentelor de circulație se poate împărți în două mari categorii:

- *Cercetarea accidentelor de circulație în care autorul a rămas la locul faptei,* într-o situație asemănătoare aflându-se și cel care s-a reîntors la fața locului, după ce, de exemplu, a dus *victima la spital.*
- *Cercetarea accidentelor în care autorul a părăsit locul accidentului,* ceea ce impune să se procedeze la *identificarea autovehiculului și a conducătorului acestuia.*

Primele măsuri la locul accidentului sunt luate de organul de poliție care se deplasează operativ la fața locului. Sarcinile lucrătorului de poliție sosit primul la locul evenimentului sunt următoarele:

- *Acordarea primului ajutor victimelor*, identificarea și trimiterea lor de urgență la spital.
- *Asigurarea pazei locului* și luarea măsurilor necesare de conservare a urmelor accidentului.
- *Identificarea celorlalte persoane implicate în accident* și a martorilor oculari.
- *Raportarea evenimentului* pentru ca, în funcție de gravitatea accidentului, să se decidă dacă se impune ca cercetarea să fie efectuată de către o echipă specializată.
- *Luarea măsurilor de descongestionare*, în măsura posibilităților, a circulației, de înlăturare a unor pericole create de producerea accidentului.

2.1. Pregătirea cercetării locului accidentului. Cercetarea locului accidentului se face de către o echipă, în componența căreia vor intra, pe lângă lucrătorii serviciului circulației, specialiști criminaliști și eventual medicul legist, dacă accidentul a avut ca urmare moartea unor persoane rămase la fața locului. În situații deosebite nu se exclude *participarea directă a procurorului* la efectuarea cercetării.

Pregătirea cercetării va consta în:

- *Verificarea și completarea măsurilor luate inițial* de lucrătorul de poliție sosit primul la locul faptei, îndeosebi de protejarea și conservarea urmelor.
- *Delimitarea exactă a locului faptei*, care nu se reduce numai la locul în care se află victima sau autovehiculul, acesta cuprinzând întreaga porțiune de drum și terenul înconjurător al accidentului.

❑ *Obținerea unor prime informații* cu privire la împrejurările de producere a evenimentului.

❑ *Stabilirea sarcinilor și a metodelor* tehnico-științifice care vor fi aplicate pe parcursul cercetării, precum și a locului de unde începe cercetarea.

2.2. Efectuarea cercetării propriu-zise

2.2.1. În faza statică a cercetării se procedează la examinarea și fixarea aspectului de ansamblu a locului accidentului, la stabilirea poziției și a raportului de distanță dintre vehicule, dintre victimă și vehicul, dintre acesta și urmele descoperite. Vor fi efectuate fotografii judiciare operative de orientare, schiță, măsurători fotografice, alte genuri de măsurători necesare ridicării schiței locului accidentului, o atenție deosebită trebuind să fie acordată *măsurării urmei de frânare.*

Un alt aspect asupra căruia trebuie să se concentreze organul de urmărire penală este cel al surprinderii unor eventuale împrejurări negative ale accidentului.

2.2.2. În faza dinamică, cea mai laborioasă etapă a cercetării, se trece la examinarea amănunțită a locului accidentului în vederea descoperirii, fixării, ridicării, și interpretării urmelor accidentului, examinare ce se efectuează în funcție de specificul fiecărei categorii de urme și pe baza unor metode tehnico-științifice proprii, la care ne-am referit în prima parte. Astfel, într-un accident de circulație se întâlnesc urme de mai multe categorii:

❑ *urme ale sistemului de rulare* ce se formează în raport de natura suprafeței pe care se rulează, de modul de mișcare (rulare normală, frânare, derapare) și tipul de bandaj sau șină;

❑ *urme ale unor părți din caroserie* sau diverse subansambluri (bară de protecție, mască, far etc.) formate prin tamponarea sau lovirea victimei, a altor vehicule sau obstacole;

❑ *urme sub formă de resturi de obiecte și materiale* ca, de exemplu, cioburi de far și de parbriz, resturi de vopsea, resturi metalice desprinse din caroserie, urme de benzină, ulei etc.;

❑ *urme biologice de natură umană* îndeosebi urme de sânge, fire de păr, resturi de țesut, precum și urme digitale sau ale altor părți ale corpului;

❑ *urme sub forma unor resturi de îmbrăcăminte* sau a altor obiecte purtate de victimă asupra sa (ochelari, mapă, sacoșe, umbrelă).

Precizăm că urmele mijloacelor de transport sunt frecvent descoperite pe corpul și îmbrăcămintea victimei, în astfel de condiții, încât permit identificarea obiectului creator din cauza fidelității cu care sunt redate o serie de caracteristici de individualizare.

2.2.3. Prin examinarea și interpretarea urmelor descoperite la locul accidentului este posibil să se rezolve mai multe probleme importante, încă din prima fază a cercetărilor, cum ar fi, de exemplu:

❑ *stabilirea tipului de vehicul,* posibilă prin studierea caracteristicilor constructive reflectate în urme (ampatament, ecartament, desen antiderapant)[1];

❑ *determinarea direcției de deplasare,* pe baza urmelor desenului antiderapant ori a formei luate de picăturile de ulei, a altor lichide căzute în timpul mersului;

❑ *stabilirea vitezei de circulație,* posibilă prin măsurarea lungimii urmei de frânare, care este direct proporțională cu viteza vehiculului, dar și în raport cu alți factori.

Pentru determinarea vitezei de rulare se recurge la mai multe formule matematice, în care sunt incluse diverse elemente, cum sunt, de exemplu, distanța de frânare, coeficienții de eficacitate a frânei și de aderență a roților, durata întârzierilor fiziologice etc.[2]

---

[1] În acest sens, a se vedea *Investigarea științifică a infracțiunilor,* partea I, p. 240 și urm.

[2] V. Stoica, *supra cit.,* p. 46-49, autorul menționează mai multe formule, cum ar fi, de pildă:

$$Va = \frac{1,8}{Ke} + g\max. \cdot t3 \cdot \left[\frac{26g \cdot F(red) \cdot S(pat)}{Ke}\right]_{1/2},$$

Va = viteza inițială de aflat; 1,8 = valoarea constantă
Ke = coeficientul eficacității frânelor;
t3 = timpul scurs de la începerea procesului de frânare;
g = gravitatea (9,8m/sec2);
f (max) = valoarea mixtă a coeficientului de aderență;

2.2.4. Fixarea rezultatelor cercetării se face prin proces-verbal, fotografiere, schiță. În situațiile deosebite este preferabil să se recurgă la înregistrarea pe bandă videomagnetică și, eventual, la filmare.

Examinarea îmbrăcămintei și corpului victimei, a leziunilor pe care le prezintă aceasta, apreciem că trebuie făcută de către medicul legist potrivit regulilor aplicate în cazul oricărei morți violente.

3. Efectuarea altor acte de urmărire penală

În vederea soluționării complete a accidentului de circulație, pe lângă cercetarea la fața locului, organul de urmărire penală va iniția și alte acte procesuale menite să servească la elucidarea cauzei. Astfel:

3.1. Ascultarea martorilor. Ascultarea martorilor, în primul rând a celor oculari, este de natură să servească la completarea sau clarificarea unor aspecte cu privire la împrejurările în care s-a produs accidentul, interesând viteza de circulație, comportamentul victimei, mai ales dacă acesta era un pieton, modul în care conducătorii autovehiculelor intrate în coliziune au respectat anumite reguli de circulație.

Pentru aceasta, organul de urmărire penală trebuie să țină seama de condițiile obiective și subiective care ar fi putut influența procesul de percepție cum sunt distanța, caracterul iluminării, condițiile meteorologice, rapiditatea cu care se petrec aceste evenimente, concentrarea atenției. De asemenea, trebuie avută în vedere posibilitatea de apreciere a vitezei, diferită de la o persoană la alta, precum și gradul în care aceste persoane cunosc regulile de circulație rutiere.

Sub raport tactic este necesar să fie respectate regulile generale ale ascultării, care trebuie efectuată cât mai urgent posibil.

Ascultarea martorilor devine deosebit de utilă în ipoteza părăsirii locului accidentului de către conducătorul auto, prin faptul că pot fi obținute date de identificare a autovehiculului (număr de circulație, marcă, culoare).

F (red) = valoarea redusă a coeficientului de aderență;
S (pat) = spațiul de frânare cu roțile blocate (patinare).

3.2. Ascultarea persoanelor implicate în accident. Ascultarea persoanelor implicate în accident (conducătorii autovehiculelor, victimele), va fi efectuată, de asemenea, cu maximă operativitate, declarațiile acestora aducând date utile clarificării cauzei.

În luarea declarațiilor de la persoanele vătămate nu trebuie să se neglijeze starea de şoc în care se găsesc, stare ce este prezentă şi la cel vinovat de producerea accidentului. În ceea ce priveşte pe suspecți sau inculpați, frecvent ei neagă că au încălcat regulile de circulație, căutând să dea vina pe ceilalți ori să-i influențeze în diverse moduri.

3.3. Dispunerea, efectuarea şi valorificarea constatărilor şi a expertizelor judiciare. Dispunerea, efectuarea şi valorificarea constatărilor tehnico-ştiințifice şi a expertizelor judiciare se face în conformitate cu regulile generale care guvernează această activitate. Subliniem acest aspect întrucât, în practică, se constată unele deficiențe, determinate fie de calitatea materialului pus la dispoziția expertului, fie de formularea unor întrebări neclare sau referitoare la probleme care sunt de competența exclusivă a organului judiciar, singurul în măsură să le interpreteze şi să le clarifice din punctul de vedere al legii.

Astfel, *expertiza tehnică,* se va limita la examinarea stării mecanice a autovehiculului, a sistemului de frânare, de direcție, de semnalizare, stabilind, de pildă, dacă acesta a prezentat defecțiuni anterior producerii accidentului şi dacă ele puteau fi cauza evenimentului. Totodată, poate oferi date referitoare la caracteristicile tehnice ale autovehiculului sau drumului.

Expertiza criminalistică are un aport deosebit în clarificarea unor împrejurări privind producerea accidentului şi în identificarea autovehiculului, a persoanei vinovate, îndeosebi în ipoteza părăsirii locului accidentului. De pildă, pe baza caracteristicilor urmelor sistemului de frânare (inclusiv sisteme cu A.B.S. sau E.S.P.), a peliculelor de vopsea, a unor resturi desprinse din caroserie, a urmelor lăsate pe corpul victimei, poate fi identificat vehiculul antrenat în accident[1].

---

[1] A se vedea, de exemplu, B. Bobaş, *Cercetări privind unele elemente de stabilire a vitezelor în coleziunile autovehiculelor,* în R.C.C.P. nr. 3/2003, p. 163-174; D. Sibian, *Programul electronic de stabilitate ESP pentru autovehicule grele,* în

Expertiza medico-legală va viza stabilirea cauzei morții, mecanismul de formare a leziunilor, eventualele afecțiuni preexistente care au concurat la decesul persoanei ș.a.

O problemă importantă rezolvată prin expertiza medico-legală este aceea a determinării alcoolemiei ori a stării sănătății conducătorului auto sau victimei, unele boli psihice, cardiovasculare, de nutriție (diabetul), stând și ele la originea accidentelor de circulație.

3.4. Efectuarea altor acte de urmărire penală. Alte aspecte de urmărire penală, cum sunt, de exemplu, *reconstituirea, percheziția, confruntarea* sunt efectuate în funcție de particularitățile fiecărui caz, toate servind la stabilirea adevărului.

De exemplu, *reconstituirile* sunt destinate determinării sau clarificării împrejurărilor care au favorizat accidentul (lipsa de vizibilitate, apariția unor obstacole neașteptate etc.) ori a condițiilor în care a fost perceput de către martori. Bineînțeles că nu pot fi reconstituite acele episoade ale accidentului care prezintă un anumit grad de pericol.

Actele de investigație, ca și cele de urmărire penală, se efectuează, obligatoriu, în cazurile de părăsire a locului accidentului de către cel responsabil de producerea sa, pentru descoperirea autovehiculului, ca și a unor mijloace materiale de probă. De pildă, în cazul accidentării de persoane, unii conducători auto părăsesc locul accidentului, parcând autovehiculul în alte locuri și încercând să-l repare în ascuns și să înlăture urmele tipice de pe caroserie care rămân inevitabil în asemenea situații, mai ales urme de îmbrăcăminte și urme biologice. Percheziții se impun, practic, și în majoritatea cazurilor de furturi de mașini.

Confruntările servesc la înlăturarea contradicțiilor din declarațiile conducătorilor autovehiculelor antrenate în accident, între aceștia și victime sau martori. Sub raport tactic criminalistic, organizarea confruntărilor trebuie să se facă în funcție și de cunoștințele și pregătirea în circulația rutieră a celar confruntați. Avem în vedere, de pildă, posibilitățile reale de apreciere a vitezei, distanței, stării drumului, comportamentului pietonilor.

R.C.C.P. nr. 3/2003, p. 198-201; G. Bețiu, *Coeficientul de aderență pneu-cale de rulare; factori care îl influențează; valori uzuale*, în R.C.C.P. nr. 3/2003, p. 149-156.

Capitolul V

PARTICULARITĂŢI METODOLOGICE PRIVIND INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACŢIUNILOR DIN DOMENIUL TRAFICULUI DE STUPEFIANTE

Secţiunea I

Consideraţii introductive

1. Sublinieri generale şi privire istorică

1.1. Sublinieri generale. Proprietăţile unor plante au fost folosite din cele mai vechi timpuri în ceremonii religioase, cu ocazia unor ritualuri magice, în scop terapeutic, sau pur şi simplu, pentru a induce o stare de plăcere, datorită virtuţilor excitante pe care le au. Principiile active ale acestor plante se obţin astăzi nu numai prin prelucrarea tradiţională a plantelor, ci şi prin sinteză chimică, efectele lor fiind mult mai puternice decât ale plantelor din care au fost extrase, sau pe baza cărora s-a realizat o anumită combinaţie chimică[1].

Evoluţiile sociale şi economice ale epocilor au determinat reducerea timpului în care pot fi parcurse distanţele dintre Asia-Africa-Europa şi cele două Americi, astfel încât ceea ce denumim astăzi droguri, care aveau altă utilizare decât cea locală, au început să fie bine cunoscute şi „apreciate" în toate zonele planetei, mai ales în cele zise civilizate[2].

---

[1] Privitor la problematica drogurilor a se vedea S. Ţurlea, *Bomba drogurilor,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 1991; J. Drăgan, M. Alexandru şi colab. *Manualul poliţistului antidrog,* Ed. MI, 1993; I. Hurdubaie, V. Troneci *România în Interpol,* Ed. MI, 1994; J. Drăgan *Drogurile în viaţa românilor* Ed. Magicart Design, Bucureşti, 1996; Vasile Bercheşan, Constantin Pletea *Drogurile şi traficanţii de droguri* Ed. Paralela 45, Piteşti, 1997.

[2] Rensselaer Lee, W., *Global Reach: The Threat of International Drug Trafficking Current History*, May,1995, p. 207-211.

Astăzi, nu mai poate fi ignorată trista realitate reprezentată de faptul că, în toată lumea, se constată o perfecționare deosebită și o „profesionalizare" a mediilor criminale implicate în traficul de droguri, pe fondul unei pronunțate consolidări a structurilor de tip mafiot. Prin amploarea și dimensiunile lui, acest gen de trafic se manifestă ca un fenomen la scară planetară și, la ora actuală, îmbracă fără dubiu haina crimei organizate transnaționale[1].

Prin periculozitatea socială și implicarea mafiei în traficul de stupefiante comunitatea internațională a fost obligată să găsească soluții și strategii de luptă în vederea combaterii, sau cel puțin a restrângerii traficului. Firește că fiecare stat, în special autoritățile publice competente, este tot mai preocupat de perfecționarea cadrului juridic de sancționare a acestor fapte, dar, mai ales, de inițierea unor măsuri eficiente de descoperire, combatere și prevenire a traficului de substanțe toxice și stupefiante, a narcomaniei.

În ultimele decenii, organismele internaționale au elaborat o serie de convenții menite să restrângă acest flagel. Rezultatele obținute la nivel mondial nu sunt pe măsura așteptărilor. Dimpotrivă, fenomenul traficului ilicit de stupefiante a proliferat, reprimarea lui ridicând serioase probleme poliției și altor organisme specializate chiar din țările care, înainte de 1990, nu se confruntau cu el din punct de vedere al consumului, ci doar al tranzitului[2].

Amplasarea geografică a României la intersecția principalelor căi de comunicație care leagă Orientul de țările Europei occidentale, combinată cu problemele din zona balcanică, au transformat-o într-o verigă importantă a traficului ilicit de droguri pe ruta balcanică Turcia-Bulgaria-România-Vestul Europei.

La aceasta se adaugă evoluțiile din statele aparținând fostei URSS care au generat, la rândul lor, avalanșa turiștilor care, din nevoia de a avea bani, sunt dispuși să facă orice. Țările asiatice desprinse din conglomeratul sovietic (Azerbaidjan, Uzbekistan, Tadjikistan,

---

[1] N. South, *Drugs: Control, Crime and Criminological Studies,* în The Oxford Handbook of Criminology, Clatendon Press, Oxford, 1994, p. 393-440; Em. Stancu și G. Matei, *Producția, traficul și consumul de droguri; implicații asupra stabilității economice și politice a țărilor din Estul Europei,* în R.R.C. nr. 6/2001.

[2] I. Hurdubaie și V. Troneci, *supra cit.* p. 8.

Turkmenistan) sunt mari cultivatoare de canabis, valorificat în Europa de Vest. Rutei balcanice i se asociază şi ruta baltică a drogurilor chimice, care are ca destinaţie finală tot ţările occidentale, prin tranzitarea României Marile transporturi de amfetamine produse în laboratoarele clandestine din Letonia, Estonia şi Lituania sunt traficate sub formă de acoperire prin România şi Polonia, în Germania[1].

Intensitatea schimburilor comerciale, turistice, culturale etc., numărul mare de cetăţeni[2] străini aflaţi la studii, în scop de afaceri, care tranzitează ţara şi cei care se află în mod ilegal şi nejustificat pe teritoriul românesc, constituie condiţii favorizatoare ale traficului şi consumului de stupefiante în România. Astfel, putem afirma, fără ezitare, că România este o ţară de tranzit şi depozitare, placă turnantă şi potenţială consumatoare de droguri.

Realitatea ne obligă să constatăm faptul că, de la o perioadă la alta, poliţia în ansamblul ei şi organele judiciare, fac faţă cu dificultate acestei veritabile explozii a fenomenului infracţional, atât din cauza precarei dotări tehnice, cât şi a lipsei de efective umane specializate, precum şi din cauza deficitului informaţional din partea organelor analoage din alte spaţii, până acum ţări de destinaţie.

În ceea ce priveşte confiscările de droguri, începând cu anii 1990/'91, acestea au fost din ce în ce mai mari, astfel încât s-a ajuns la ordinul tonelor, la începutul secolului XXI. Aceeaşi afirmaţie este valabilă şi pentru creşterea numărului de persoane condamnate pentru consumul şi traficul de droguri.

1.2. Privire istorică. În ordinea menţionării lor, cele mai vechi atestări referitoare la stupefiante sunt menţionate în tăbliţele sumerienilor din Mesopotamia, în urmă cu circa 7000 de ani. Ele au vizat macul din care se produce opiul şi derivatele sale.

Proprietăţile terapeutice ale macului sunt cunoscute apoi în Persia şi Egipt, prin intermediul babilonienilor. Grecii şi arabii utilizau şi ei opiul în scopuri terapeutice. Homer face referire la această substanţă.

---

[1] Rensselaer Lee, W., *Drugs in Communist and Former Communist States Transnational Organized Crime*, 1995, vol. I, nr. 2, p. 193-205; *Idem*, *Russia's Social Problems*, Emasian Reports, 1995, vol. 4, nr. l, p. 33-50.

[2] I. Hurdubaie şi V. Troneci, *supra cit.* p. 8.

Theofrastus (372-287 î.H.) menționează o otravă preparată din cucută și suc de mac, care ucide ușor și fără dureri.

Opiul, ca preparat medicinal, a fost menționat de Scriponius Largus în anul 46 î.H.[1]. Pătrunderea opiului în farmacopeea chineză, după unele izvoare, s-a semnalat în timpul dinastiei Tang (618-906), deși unii autori susțin că opiul era folosit în China cu sute de ani înainte.

La începutul secolului al XVIII-lea, Compania Britanică a Indiilor de Est desfășura activități comerciale legate de comerțul cu opiu, iar în anul 1838 se declanșa „războiul opiului" dintre China și Anglia, guvernul regal englez situându-se de partea comercianților de opiu, iar China pierzând lupta împotriva drogului.

În Europa, opiul are o carieră interesantă. De exemplu, în Evul Mediu, el a servit în mod cert la suprimarea unor adversari politici, întrucât ucidea ușor și fără urme. Papa Clement al II-lea, Victor al III-lea și alți înalți prelați se numără printre ilustrele victime ale opiului. Apogeul acestei substanțe ca toxic se găsește în timpul papei Alexandru al IV-lea care, cu ajutorul copiilor săi, Cezar Borgia și Lucreția Borgia, își suprima rivalii fără scrupule. În sens pozitiv a fost (și este) un drog deosebit de util medicinii; un binefăcător dar și un dușman al omenirii.

Haşişul este un alt tip de drog folosit din vechime, produs al plantei Cannabis Sativa L., cunoscută mai ales sub denumirea de „cânepă indiană". A fost utilizat de milioane de oameni tot de mii de ani. Deși în principal se fumează, este folosit în diferite băuturi sau preparate de cofetărie, consumul său fiind tolerat în unele țări asiatice.

Drumul Haşişului este pomenit în legendele orientale, fiind descris drept o substanță halucinantă și euforică. Herodot, părintele istoriei, descria obiceiul triburilor scite de la Marea Caspică ce obișnuiau să pună semințe umezite de cânepă pe pietrele fierbinți și să aspire apoi vaporii amețitori rezultați.

Haşişul reprezenta pentru vechii indieni un aducător de fericire și un medicament, servind totodată la susținerea unor ceremonii reli-

[1] Despre istoria drogurilor a se vedea, alături de lucrările supracitate și J.-M. Pelt, *Drogues et plantes magiques,* Ed. Fayard, Paris, 1983; J. Drăgan, *Aproape totul despre droguri,* Ed. Militară, București, 1994; E. Grigorescu, *Din ierburi s-au născut medicamentele,* Ed. Albatros, București, 1987 ș.a.

gioase când consumarea lui era însoţită de cântece şi rugăciuni. De altfel, haşişul era servit la nunţi, se oferea rudelor şi prietenilor care plecau în călătorie, iar pentru triburile mahomedane din nordul Indiei, „cânepa" era considerată o plantă sfântă.

Cânepa indiană s-a răspândit cu repeziciune pe coastele răsăritene ale Africii şi, de aici, în America Latină, unde băştinaşii au socotit-o ca pe un dar, consumând-o intens. În Brazilia, cânepa a sosit adusă de sclavii negrii de pe coasta de vest a Africii. Pe continentul nostru, haşişul a pătruns mai greu.

Prima referinţă cu privire la folosirea marijuanei datează din anul 2737 î.H. şi aparţine împăratului chinez Shen Nung, care recomanda folosirea drogului pentru tratarea reumatismului, malariei sau constipaţiei. După anul 1000 î.H., marijuana a devenit parte integrantă a culturii Hindu în India, iar după anul 500 d.H., aceasta este pomenită în literatura persană şi arabă. În Europa, marijuana a fost probabil adusă din Egipt, de către soldaţii lui Napoleon, la începutul secolului al XIX-lea, fiind folosită pentru a înlătura durerile şi ca sedativ uşor. În SUA, drogul a fost introdus în jurul anului 1920, iar în 1937, folosirea ori posesia de marijuana a fost prohibită în 46 de state ale SUA[1].

Giovanni Bocaccio descrie în „Decameronul" efectele haşişului; acelaşi lucru îl face Alexandre Dumas în „Contele de Monte Cristo", iar Baudelaire, mare consumator de marijuana scrie „Paradisul artificial" în care laudă virtuţile acestui drog.

Cocaina se numără printre drogurile cele mai cunoscute, produs de un arbust cu frunze perene (Erytroxylon coca) ce creşte în vestul Americii de Sud, frunzele sale fiind masticate, de multe secole, în anumite regiuni ale Americii latine, în special de locuitorii munţilor şi ai platourilor înalte. Cuceritorul spaniol Pizzaro nota în anul 1533 că a întâlnit în Peru plantaţii de arbuşti de coca. Alexander von Humboldt vorbeşte în lucrările sale, în 1804, despre masticarea frunzelor de coca de către localnici, obicei care se menţine şi în zilele noastre.

Cocaina, alcaloid existent în frunzele de coca, era utilizată acum un secol pentru anestezia locală, dar în prezent, după apariţia altor

[1] G.L. Henderson, *Designer Drugs: Past History and Future Prospects,* Journal of Forensic Science, nr. 33, 1988, p. 563.

anestezice mai eficiente, a scăzut interesul pentru acțiunea sa anestezică. Traficul ilicit al cocainei cunoaşte o răspândire deosebită şi, dintr-un drog în general caracteristic celor două Americi, a devenit un drog care se consumă din ce în ce mai mult şi pe continentul european.

Vechii azteci consumau *mescalina,* principiul activ provenind din cactusul numit ştiinţific *Lophophora Wiliamsii* ori în limba aztecă Peyotl. Era socotit ca un medicament universal, cu multe secole înaintea sosirii europenilor în America. Indienii Huicholes îl luau ca medicament pentru a provoca predicţii profetice; absorbit de colectivitate, el servea la obţinerea unei stări de transă, necesară activităţilor rituale.

Călugărul Nicolas de Leon (sec. XVII), ocupat cu creştinarea indienilor, blestema această plantă a diavolului, pentru că nu-i putea împiedica pe azteci să o consume, ei crezând că prin halucinaţiile pe care le aveau intrau în legătură directă cu zeii lor. Astăzi mescalina se obţine prin sinteză, ea fiind consumată în cluburile de noapte nord-americane.

În esenţă, folosirea drogurilor, indiferent de tipul lor, a avut ca scop activităţi religioase sau rituale. Mai târziu, factorul „plăcere" a căpătat un rol hotărâtor în această privinţă, în timp ce practicarea cultului a dispărut cu totul.

Aparent, regiunea Extremului orient a fost cea mai afectată de abuzul de opiu, deoarece la mijlocul secolului al XIX-lea, aici avusese loc „războiul opiului" care viza deschiderea pieţelor chinezeşti comerţului cu opiu, provenit din India britanică. În timpul războiului american de secesiune (1861-1865) consumul de morfină, derivat din opiu, crescuse în mod îngrijorător, iar în 1900 şi-a făcut apariţia şi *heroina.*

Acestea sunt împrejurările în care are loc prima tentativă de constituire a unui control internaţional al stupefiantelor. Prima conferinţă internaţională privind stupefiantele are loc în anul 1900 la Shanghai, din iniţiativa Guvernului Statelor Unite. La aceasta au participat 13 state, prilej cu care au fost adoptate 9 rezoluţii privind diverse aspecte din problema opiului.

În anul 1912, la Haga, a fost semnată prima Convenţie internaţională privind stupefiantele, făcând astfel din cooperarea internaţio-

nală pentru controlul acestora, o problemă de drept internaţional. Convenţia stipula că atât producerea cât şi distribuirea opiului brut trebuie controlate legal; menţiona suprimarea progresivă a fumatului opiului şi folosirea stupefiantelor doar în scopuri medicale sau pentru alte necesităţi „legitime"; producătorii şi comercianţii de droguri urmau a fi supuşi înregistrării.

Ţara noastră s-a preocupat în mod constant de îndeplinirea obligaţiilor asumate prin semnarea Convenţiilor internaţionale privind drogurile, lucru ce se poate constata prin succesiunea actelor normative în materie. Astfel, Decretul nr. 1578, din 21 iunie 1928, redă prevederile Convenţiei internaţionale de la Geneva din 19 februarie 1925 şi ale Protocolului anexă.

La 9 aprilie 1933, prin Legea nr. 84 se aderă la Convenţia de la Geneva pentru limitarea fabricării şi reglementarea distribuirii stupefiantelor, semnată la 13 iulie 1931. Prin HCM nr. 1626 din 7 noiembrie 1960, statul nostru acceptă Protocoalele din 11 decembrie 1946 şi 19 noiembrie 1948 care aduc amendamente convenţiilor internaţionale privind punerea sub control a unor noi droguri şi limitează fabricarea şi distribuirea stupefiantelor, iar în art. 1 şi 29 din Decretul nr. 12 din 27 ianuarie 1965 sunt enunţate măsurile ce pot fi luate împotriva persoanelor care comercializează stupefiante.

La redactarea textului art. 312 C. pen. – abrogat prin apariţia Legii nr. 143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri - s-a ţinut seama şi de prevederile Convenţiei internaţionale privind opiul din 19 februarie 1925 şi ale Convenţiei de la Geneva din 13 iulie 1931, privitoare la limitarea fabricării şi reglementarea distribuirii stupefiantelor.

Arătând în expunerea de motive că stupefiantele sunt utile terapeuticii, fiind uneori de neînlocuit, dar că ele creează totodată dependenţa care, din cauza efectelor sale grave manifestate asupra individului, constituie o plagă socială, România adoptă Legea nr. 73/1969, abrogată prin Legea nr. 339/2005 privind regimul produselor şi al substanţelor stupefiante, fiind emise şi Instrucţiunile nr. 103/1970 pentru executarea prevederilor acestei legi.

2. Principalele categorii de substanţe stupefiante şi clasificarea acestora

2.1. Aspecte generale. Potrivit Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, drogul este substanţa care, fiind absorbită de un organism viu, îi modifică acestuia una sau mai multe funcţii. În sens farmacologic, drogul este o substanţă utilizată în medicină, a cărei folosire abuzivă *poate crea însă dependenţă fizică ori psihică* sau tulburări grave ale activităţii mentale, ale percepţiei şi ale comportamentului. În acest sens, denumirea de *drog* se aplică numai substanţelor care pot fi desemnate şi prin termenul general de *stupefiante.*

Legea nr. 143/2000[1], privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri, defineşte *drogurile* ca fiind plantele şi substanţele stupefiante ori psihotrope sau amestecurile care conţin asemenea plante şi substanţe, clasificând drogurile în două mari categorii:

- *Droguri de mare risc* (heroina, mescalina, morfina, amfetamina, cocaina, codeina, opium, phencyclidina ş.a.).
- *Droguri de risc* (canabis, rezină de canabis, ulei de canabis, diazepam, meprobamate ş.a.).

În sensul dat de convenţiile internaţionale, prin drog se înţelege o substanţă din cele supuse controlului prin Convenţia Unică asupra stupefiantelor din 1961, precum şi una din substanţele psihotrope al căror control este prevăzut de Convenţia din 1971.

Potrivit clasificării făcute de Convenţia ONU (1971), substanţele psihotrope se împart în trei grupe de droguri[2]:

- *Stimulente* (amfetaminele şi derivaţii lor).
- *Depresive* (barbiturice, alcool, tranchilizante).
- *Halucinogene* (LSD, MDMA-Ecstasy, mescalina, psilocybina, phencyclidina, marijuana).

Alţi autori adaugă acestei clasificări o nouă categorie, anume aceea a narcoticelor, din care fac parte: morfina, heroina, codeina, metadona[3].

---

[1] M. Of. nr. 163 din 6 martie 2014.

[2] Aceeaşi clasificare şi în *Les Substances Psychotropes,* în Rapport Mondial, Interpol, Lyon, Franţa, 1999.

[3] Termenul *narcotic* provine din grecescul narkotikos, fiind asociat şi în mod incorect folosit pentru a defini, în legislaţia SUA, marijuana şi cocaina, dar şi alte stupe-

Substanţe psihotrope sunt substanţe de origine sintetică ori naturală (aproape în exclusivitate vegetală) capabile să influenţeze activ psihicul şi comportamentul uman. În sens restrâns, substanţele psihotrope sunt acele substanţe a căror acţiune farmaco-dinamică implică efecte pronunţate asupra proceselor mentale şi emoţionale.

În funcţie de natura lor, drogurile, în general, pot fi clasificate astfel:

a. *Analgezicele,* destinate atenuării durerilor, mai mari sau mai mici, fără ca utilizatorul să-şi piardă cunoştinţa, sunt deprimante neselective ale sistemului neuro-cerebral (SNC).

b. *Sedativele,* sunt deprimante neselective care la doze terapeutice normale produc diminuarea hiperexcitabilităţii psihomotorii şi ţin să reducă la normal tonusul funcţional al SNC. La doze mari, sedativele deprimă intens SNC.

c. *Hipnoticele (somniferele)* sunt substanţe deprimante ale SNC şi provoacă somnul. Barbituricele, metaqualona şi cloral hidratul sunt hipnotice. Numeroase droguri pot fi, concomitent, sedative şi hipnotice.

d. *Stimulentele* activează SNC şi măresc activitatea neuro-cerebrală. Anumite stimulente au o întrebuinţare terapeutică legală cum sunt anorexigenele, indicate la scăderea greutăţii, tratarea depresiunilor psihice, fiind psihostimulente. Amfetaminele şi cocaina sunt principalele droguri de acest gen.

e. *Halucinogenele* acţionează asupra SNC, provocând denaturarea percepţiilor şi a senzorialităţii. Cunoscute sub numele de *psihodelice,* în rândul lor se înscriu, mai ales, dietilamida acidului lisergic (LSD), fenciclidina şi psilocybina.

După modul în care acţionează asupra organismului uman, stupefiantele se împart în:

- *Psiholeptice* (depresive) – barbituricele şi tranchilizantele.
- *Psihoanaleptice* (stimulente) – amfetamina, opiaceele, cocaina.
- *Psihodisleptice* (halucinogene), care la rândul lor se împart în halucinogene propriu-zise şi halucinogene depersonalizante.

---

fiante, drept substanţe narcotice. Narcoticele sunt substanţe analgezice. A se vedea R. Saferstein, *Criminalistics: an introduction to forensic science,* Englewood Cliffs (publish.), N.Y., Prentice Hall, 1995, p. 248 şi urm.

2.2. Clasificarea generală a drogurilor. *Raportat la tipul general de drog,* acestea se pot clasifica în două mari categorii[1]:

A. *Substanţe psihotrope,* care se pot subclasifica în funcţie de substanţele din care derivă, de originea lor naturală, semisintetică sau sintetică şi în funcţie de riscurile pe care le pot prezenta efectele psiho-fizice ş.a.

B. *Substanţele psihoactive,* întâlnite cel mai frecvent la toxicomani (naturale, semisintetice şi sintetice) pot fi clasificate la rândul lor în 9 categorii esenţiale:

- Alcoolul.
- Opiacee: latex, morfină, heroină ş.a.
- Cocaina şi derivatele ei.
- Canabisul, marijuana.
- Halucinogene.
- Tranchilizante, sedative, hipnotice (barbiturice şi benzadiazepine).
- Solvenţi organici.
- Stimulente psihice (amfetaminele).
- Droguri folosite ca medicamente.

2.3. Stupefiante naturale, semisintetice şi sintetice. Termenul de *stupefiant* are un înţeles juridic şi unul farmacologic. În sens juridic, un stupefiant este considerat drog atunci când potenţele sale în materie de abuz şi toxicomanie sunt relevate. El este utilizat în legislaţia naţională şi internaţională privind controlul drogurilor.

a. *Stupefiante naturale:* opiul extras direct din *Papaver somniferum,* morfina, codeina şi tebaina, extrase din opiu.

b. *Stupefiante semisintetice*: heroina (diamorfina), hidromorful (dihidromorfina), Dilaudid, oxicodona (Eucodal).

c. *Stupefiante sintetice* cu efecte puternice: metadona (Sintalgon); meperidina, petidina, demerolul (Mialgin).

d. *Stupefiante sintetice cu efecte slabe*: dextropropoxifena (Darvon), pentazocina (Fortral).

---

[1] A se vedea *Terminologie sur les drogues*, OIPC INTERPOL, Paris, 1978; *Multilingual Dictionary of Narcotic Drugs and Psychotropic Substances under International Control* – United Nations, New York, 1983.

Prezentăm mai jos categoriile principale de stupefiante, întâlnite frecvent în traficul de droguri[1].

2.3.1. Opiul este latexul scurs şi coagulat ca urmare a incizării capsulei *macului de opiu – Papaver Somniferum* – stupefiant prin el însuşi, fiind totodată sursa celor mai multe narcotice analgezice (morfina, heroina, codeina). În contact cu aerul, opiul capătă culoarea maroniu spre brun. După recoltare, opiul este adunat în bulgări sau sub formă de calupuri, iar după uscare devine sfărâmicios, cu interiorul moale. Are un gust amar şi un miros asemănător amoniacului[2].

Cel mai adesea opiul brut este ambalat în celofan, folii de plastic sau alte materiale care menţin umiditatea. Resturile de opiu fumat seamănă cu bucăţile mici de cărbune de lemn sau seminţele de struguri calcinate. Opiul poate fi întâlnit şi sub alte forme, cum ar fi: opiul preparat, opiul medicinal şi drossul (drojdia de opiu). Restul de opiu fumat este cunoscut şi sub denumirea de opiu calcinat.

2.3.2. Morfina, principalul alcaloid al opiului, poate fi extrasă direct, deci fără trecere prin faza intermediară a producţiei de opiu. Se prezintă sub forma unei pulberi pufoase, având culoarea variind între alb murdar sau galben şi maroniu[3].

Este o substanţă cu gust amar, solubilă la umiditate. Poate fi întâlnită şi sub formă de tablete ori cuburi de diferite mărimi. Pentru folosirea în scop terapeutic, morfina este transformată în săruri – sub forma unei pulberi albe, cristaline inodore, solubile în apă şi se administrează, fie sub formă de tablete, fie injectabil.

2.3.3. Heroina este cel mai puternic alcaloid al opiului. Se obţine, fie prin sinteză din morfină, fie direct din capsulele de *papaver*

---

[1] M.J. Palmiotto, *Criminal investigation,* published by Nelson-Hall Inc., Chicago, 1994, p. 427-432.

[2] Afganistan este incontestabil principala regiune de producere a opiului din lume. A se vedea *Les substances Psychotropes,* în Rapport Mondial, Interpol, Lyon, Franţa, 1999.

[3] Morfina, prima dintre drogurile albe a fost obţinută pe cale chimică din opiul brut, în anul 1805. Denumirea de morfină – de la Morfeu, zeul somnului şi al nopţii – i-a fost dată de către Serturner, în anul 1817.

somniferum. Se prezintă sub forma unei pulberi extrem de fine, cristaline, de culoare albă, cu un gust amar, solubilă în apă şi alcool. În momentul de faţă heroina nu se mai produce licit în nici o ţară din lume, din cauza interdicţiei impuse de OMS de a fi folosită în scop terapeutic, însă continuă să fie fabricată în laboratoarele clandestine situate în Asia de Sud-Est (Triunghiul de Aut), Europa occidentală (Franţa, Italia) şi Mexic, dominând piaţa ilicită a drogurilor.

Pentru producerea heroinei se foloseşte anhidrida acetică. Este un lichid incolor, cu miros înţepător întrebuinţat în industria coloranţilor, a medicamentelor şi a acetatului de celuloză, ce determina gustul amar şi mirosul slab de oţet ale heroinei.

Pe piaţa ilicită a stupefiantelor sunt în vânzare patru sortimente de heroină - denumite sau codificate cu nr. 1, 2, 3, 4.

2.3.4. Heroina nr. 3 – sub denumirile în care circulă – ca şi heroina nr. 4 prezintă aceleaşi proprietăţi fizice ca şi heroina bază, cu precizarea că ultimul sortiment seamănă foarte mult cu talcul. În ultimul timp, heroina a apărut în traficul ilicit în diferite culori: brună, gălbuie, roz şi chiar roşie[1]. Dată fiind toxicitatea ei deosebită, ca şi interesul de inducere în eroare a organelor judiciare, toxicomanii şi traficanţii o amestecă cu lactoză, zahăr pudră, lapte praf sau alte ingrediente, la prima vedere, total inofensive.

2.3.5. Canabisul este planta din care se obţine cel mai popular drog halucinogen, *marijuana.* Preparatul de marijuana este o mixtură rezultată ca urmare a macerării în proporţii variate a frunzelor, somităţilor florale şi fructifere ale plantelor femeie şi mascule de canabis, care au fost uscate în prealabil. Secreţia plantei femele de canabis fecundate, o răşină lipicioasă, este cunoscută, sub denumirea de *haşiş,* iar din vârful nefertilizat al florii se obţine *sinsemilla.* Substanţa chimică conţinută de canabis, care determină efectul halucinogen, poartă denumirea de *tetrahidrocannabinol* (THC) şi variază în dife-

[1] Heroina nr. 3 – având un conţinut de heroină pură între 35-90, cel mai frecvent de 60 – este drogul cel mai solicitat şi este cunoscut în lumea traficanţilor sub diverse denumiri Hong-Kong Roks (Pietre de Hong-Kong), Brown Sugar (Zahăr maro) sau Vogelfutter (Hrană pentru păsărele). Heroina nr.4 are o puritate de peste 95.

ritele părți ale plantei[1]. În traficul ilicit marijuana se întâlnește sub formă de pulbere sau turte, iar haşişul sub formă lichidă sau uleioasă cu aspect vâscos, de culoare verde închis.

2.3.6. Cocaina este un puternic drog stimulent al sistemului nervos central, extras din frunze de *Erythroxylon coca,* prezentându-se sub forma unei substanțe de culoare albă, cristalină, solubilă în alcool, eter şi cloroform[2].

Atunci când se prezintă sub formă de pulbere, poate fi consumată prin prizare nazală dar, de cele mai multe ori, se administrează prin injecții intravenoase. Poate fi recunoscută întrucât, aplicată pe limbă sau pe țesuturile mucoasei nazale, produce senzația de rece, iar din cauza anesteziei locale, țesuturile respective se înnegresc.

O popularitate deosebită în rândul consumatorilor o are cocaina sub formă de *„crack"* (preparat sub formă de granule), care este suficient de volatilă pentru a fi fumată, de obicei în pipe de sticlă. Inhalați, vaporii de cocaină sunt absorbiți spre creier în mai puțin de 15 secunde.

2.3.7. Mescalina se obține prin extracție din cactusul – cultivat mai ales în Mexic – denumit „Peyotl", mai exact din cele două discuri care cresc în vârful plantei (mescal buttons – nasturi de mescalină), care după recoltare sunt tocate şi uscate. Acest halucinogen se poate prezenta ca o pulbere albă, cristalină sau sub formă lichidă.

2.3.8. LSD - dietilamida acidului lisergic – este un drog din categoria halucinogenelor, extrem de puternic, mai puțin de 25 micrograme fiind suficiente pentru a determina halucinații vizuale ce pot

---

[1] Orice studiu al efectului marijuanei asupra organismului uman, trebuie să ia în considerare dozajul de THC în preparatul de marijuana. A se vedea *Report of the National Commision of Marihuana and Drug Abuse, Marihuana – a Signal of Misunderstanding,* Washington, D.C., U.S.Government Printing Office, 1972, p. 56.

[2] Între 1884 şi 1887, Sigmund Freud a creat senzație în lumea medicală europeană prin descrierea experimentelor sale asupra unui nou drog – cocaina, descriind-o ca pe o sursă de euforie fără limite.

dura aproximativ 12 ore[1]. LSD-ul în stare pură, se prezintă sub forma unui lichid incolor, inodor şi insipid, dar prin traficul ilicit apare ca o pulbere de culoare alb murdar, tablete sau capsule aperculate, de diferite mărimi şi culori. LSD-ul se administrează pe cale bucală sau poate fi injectat. Cel mai adesea se foloseşte prin îmbinarea bucăţilor de zahăr în această soluţie.

3. Reglementarea juridică

3.1. Aspecte generale. Codul penal român din 1968, prin art. 312, sancţiona traficul de stupefiante. Noul Cod penal incriminează fapta sub o denumire marginală asemănătoare – traficul de produse sau substanţe toxice în art. 359. Faţă de reglementarea anterioară, nu mai este reţinută varianta agravantă a săvârşirii faptei în mod organizat [art. 312 alin. (2) C. pen. din 1968], astfel că, în acest caz va exista un concurs de infracţiuni între traficul de produse sau substanţe toxice şi constituirea unui grup infracţional organizat, dacă sunt îndeplinite şi elementele infracţiunii prevăzute de art. 367 din C.p.

Amploarea pe care au luat-o în ultimul timp în ţara noastră traficul şi consumul de droguri, precum şi necesitatea alinierii la legislaţia internaţională în domeniu, impuneau adoptarea în regim de urgenţă a unei legi specifice, complete şi complexe, care să acopere varietatea activităţilor ilicite efectuate în legătură cu drogurile.

Legea nr. 143/2000 sancţionează, în art. 2 alin. (1), cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, oferirea, punerea în vânzare, vânzarea, distribuirea, livrarea cu orice titlu, trimiterea, transportul, procurarea, cumpărarea, deţinerea ori alte operaţiuni privind circulaţia drogurilor de risc, fără drept. Sancţiunea este închisoarea de la 2 la 7 ani şi interzicerea unor drepturi.

În art. 3 sunt sancţionate atât introducerea sau scoaterea din ţară, cât şi importul sau exportul de droguri de risc, fără drept, cu închisoare

[1] Efectele halucinogene ale drogului au fost descrise pentru prima dată de chimistul Albert Hofman, în 1943, după ce în mod accidental a ingerat această substanţă în laboratorul său.

de la 3 la 10 de ani şi interzicerea unor drepturi. Atât art. 2 cât şi art. 3 conţin o formă agravantă, respectiv situaţia în care infracţiunile au ca obiect droguri de mare risc.

Acţiunile de cultivare, producere, fabricare, experimentare, extragere, preparare, transformare, cumpărare sau deţinere de droguri pentru consumul propriu, fără drept, se pedepsesc cu închisoare de la 3 luni la 2 ani (art. 4).

Nu sunt omise nici punerea la dispoziţie a unui spaţiu sau tolerarea în cadrul acestui loc a consumului de droguri (art. 5), sau furnizarea, în vederea consumului, de inhalanţi chimici toxici unui minor (art. 8).

Prescrierea drogurilor de mare risc de către medic, fără a fi necesar din punct de vedere medical ori eliberarea sau obţinerea de droguri de mare risc pe baza unei reţete medicale prescrise sau pe baza unei reţete falsificate (art. 6), ca şi administrarea acestui tip de droguri în afara condiţiilor legale (art. 7) precum şi dacă aceste fapte au avut ca urmare moartea victimei (art. 11), sunt sancţionate de lege.

Mai mult, se sancţionează finanţarea săvârşirii faptelor prevăzute de art. 2-5 (art. 9), ca şi îndemnul la consumul ilicit de droguri de mare risc, prin orice mijloace (art. 10).

Din noua lege nu lipsesc circumstanţele agravante, constituite pe lângă cele prevăzute de Codul penal, precum şi circumstanţele atenuante sau cauzele de impunitate.

După cum se ştie, România, în calitate de membră a comunităţii internaţionale s-a alăturat luptei contra traficului de droguri, aderând la convenţiile privitoare la stupefiante. Dintre aceste convenţii menţionăm următoarele: Convenţia de la Geneva (19 febr. 1995) referitoare la combaterea opiului; Convenţia de la Geneva din 1931, privitoare la limitarea fabricării şi distribuirii stupefiantelor; Convenţia unică asupra stupefiantelor (semnată la New York la 30 martie 1961).

Ţara noastră a aderat, de asemenea, prin Legea nr. 118/1992 la Convenţia asupra substanţelor psihotrope (semnată la Viena la 28 febr. 1971) şi la Convenţia împotriva traficului şi consumului ilicit de stupefiante şi substanţe psihotrope (semnată la Viena, la 20 decembrie 1988).

Totodată, România a încheiat o serie de Acorduri interguvernamentale privind combaterea traficului ilicit de droguri[1].

Privitor la aceste condiții, este de remarcat faptul că, Constituția României, prin art. 11, statuează obligația Statului român de a îndeplini întocmai și cu bună-credință obligațiile pe care și le-a asumat prin tratatele internaționale, prin urmare și pe cele care vizează traficul de stupefiante. Așadar, există un cadru legislativ dincolo de reglementările legilor speciale care asigură instrumentele juridice necesare combaterii și sancționării acestui gen de fapte penale. Remarcăm, de asemenea, înăsprirea sancțiunilor penale aplicate pentru faptele respective, sub aspectul cuantumului pedepselor aplicate dar mai ales în cazurile de *trafic organizat.*

3.2. Elemente generale care trebuie stabilite prin investigarea infracţiunilor de trafic de stupefiante. Investigarea criminalistică, respectiv ancheta penală în faptele menționate trebuie, ca și în cazul celorlalte infracțiuni, să stabilească elementele constitutive ale infracțiunii interesând, în afara stabilirii obiectului și subiectului infracțiunii, determinarea modalităților de comitere a faptei și circumscrierea lor în modalitățile prevăzute de Legea nr. 143/2000:

- *Traficul propriu-zis:* producerea, fabricarea, extragerea, prepararea, transformarea, procurarea, cumpărarea, deținerea, oferirea, punerea în vânzare, vânzarea, distribuirea, livrarea cu orice titlu, trimiterea, transportul drogurilor sau a precursorilor.
- *Înlesnirea traficului:* cultivarea de plante ce conțin astfel de substanțe, experimentarea acestora.
- *Favorizarea traficului și consumului:* introducerea sau scoaterea din țară, importul ori exportul de droguri sau precursori, prescrierea de rețete medicale fără acoperire, organizarea, conducerea sau finanțarea traficului, îndemnul la consum, punerea la dispoziție a

[1] La 3 iulie 2001 a fost semnată la București *Scrisoarea de Înțelegere între Guvernul României și Guvernul SUA, privind controlul drogurilor* și *aplicarea legii.* România a încheiat Acorduri, Protocoale și Memorandumuri de Înțelegere privind combaterea traficului ilicit de droguri cu: Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord în anul 1995, Regatul Maroc în anul 1997, Bulgaria și Grecia în anul 1998, Peru în anul 1999, Austria în anul 1999, Slovenia în anul 2000 etc.

unui spaţiu sau tolerarea consumului ilicit în acest loc, administrarea de droguri în afara condiţiilor legale, furnizarea, în vederea consumului, de inhalanţi chimici unui minor.

Este evident că pentru conturarea tuturor elementelor care alcătuiesc latura obiectivă a infracţiunii este necesar să fie avute în vedere şi interpretate toate împrejurările în care sunt comise aceste fapte.

Secţiunea a II-a
Moduri şi sisteme de operare folosite de traficanţii de droguri

1. Modalităţi de ascundere

1.1. Metode de ambalare sau disimulare în vederea traficării. În scopul traficării drogurilor se apelează la metode diversificate de ascundere şi transportare a drogurilor, urmărindu-se firește, sustragerea de la depistarea de către autorităţile vamale sau judiciare. Potrivit datelor oferite de OIPC-INTERPOL, dintre modalităţile de mascare sau ascundere şi metodele propriu-zise de traficare ilicită a stupefiantelor, cele mai frecvente sunt următoarele[1]:

a. *Fabricarea pe cale industrială a mijloacelor de ascundere a drogurilor,* prin folosirea maşinilor, cutiilor şi etichetelor unor linii tehnologice de la fabricile de conserve, folosind în acest scop complicitatea unor persoane din astfel de întreprinderi. Operaţiunea constă în înlocuirea produselor alimentare cu stupefiante.

b. *Producerea pe cale artizanală a mijloacelor de ascundere,* prin achiziţionarea de maşini şi materiale de bază cum sunt: capace, cutii goale, etichete (noi sau dezlipite de pe cutii pline) cu dimensiuni corespunzătoare. În aceste mijloace confecţionate în mod artizanal se ascund drogurile ce urmează a fi transportate. Mijloacele de ascundere fabricate artizanal trebuie să respecte caracteristicile celor fabricate industrial.

---

[1] Buletinul informativ al INTERPOL nr. 1 din iunie 1974 şi avertizările ulterioare ale OIPC; C. Tuhaşu, *Moduri de operare inedite utilizate de traficanţii de droguri,* în Buletinul informativ al Poliţiei antidrog nr. 1/1991, Compania Tipoart, Bucureşti, 1991; S. Ţurlea, *supra cit.,* p. 167.

c. *Înlocuirea produsului finit din cutiile de conserve,* efectuată în mai multe modalități:

❑ *Deschiderea normală a cutiei,* eticheta fiind dezlipită, cutia desfăcută, apoi golită de conținut, curățată și tăiată transversal pe dedesubtul sulului care marchează sertisajul fabricii. După introducerea drogului este relipită eticheta. La sfârșitul acelor operațiuni înălțimea cutiei va fi mai mică cu câțiva milimetri.

❑ *Deschiderea cutiei prin efectuarea unor orificii* în pereții laterali ai acesteia, după îndepărtarea etichetei. După golire se introduce drogul, decupajele sunt cositorite și bine ajustate, iar în final se lipește eticheta.

❑ *Tăierea transversală a cutiei* și *confecționarea unui capac veritabil.* După dezlipirea etichetei, cutia este tăiată transversal la aproximativ 13 mm de marginea superioară, iar în interior se sudează o bandă metalică, astfel încât aceasta să depășească partea superioară cu aproximativ 1 mm. Drogul este introdus în partea inferioară a cutiei, iar capacul este ambalat deasupra, la nivelul tăieturii circulare și lipit cu ajutorul unei benzi adezive, după care se lipește eticheta. Se poate astfel transporta orice fel de drog, în stare solidă sau lichidă, fără să degajeze miros.

d. *Îmbibarea țesăturilor cu stupefiante* pentru transportul cocainei. Metoda constă în dizolvarea *acesteia* în alcool pur. Se îmbibă apoi țesătura de bumbac – de regulă lenjerie, batiste – cu acest amestec care a fost în prealabil filtrat. După uscarea țesăturii, aceasta poate fi transportată fără a atrage atenția (de exemplu, în circa 140 de batiste poate fi ascuns un kilogram de cocaină).

e. *Folosirea sistemului poștal,* în special prin ascunderea în scrisori sau obiectele din colete. De exemplu:

❑ *Ascunderea stupefiantelor în scrisori.* Astfel, în anul 1984, în Franța, vameșii împreună cu Biroul Central de luptă împotriva stupefiantelor și cu Brigada de stupefiante din Paris, au dezmembrat o filieră originală: serviciul poștal. Căutând heroină, vameșii au descoperit la domiciliul mai multor „dealers" plicuri venite din Sri Lanka. Un vameș a avut ideea de a controla, la intrarea un Franța, scrisorile din această țară. În câteva luni au fost interceptate 387 scrisori – conținând fiecare heroină –, dintre care mai mult de 100 erau destinate

aceluiași „dealer". În șase luni vameșii au detectat 14 kg de cocaină sosită cu poșta, în valoare de aproape 15.000.000 franci.

❑ *Ascunderea stupefiantelor în colete.* Aceasta constă în ascunderea lor în diverse obiecte trimise prin coletele poștale. Anchetatorii Brigăzii pentru stupefiante din Paris au descoperit un inspector de fisc care a recunoscut că a primit aproximativ 30 de colete din America Latină. Rețeaua de traficanți îl folosea drept paravan.

f. *Folosirea curierilor.* Aceștia practică uneori sistemul înghițirii drogurilor, ei absorbând mici cașete de plastic, cât o măslină, ermetice și impermeabile, conținând fiecare câteva grame de cocaină. Recordul a fost atins de un columbian, care a reușit să înghită 171 de „măsline". De asemenea, pentru ascunderea drogurilor în cadrul micului trafic de stupefiante, sunt folosite toate cavitățile anatomice ale bărbaților și femeilor[1].

Drogurile sunt ascunse și în corsete, proteze, slipuri, sutiene, încălțăminte, sprayuri pentru bărbierit, aparate de uscat părul, casete false, baterii de tranzistor trucate, cutii de conserve. De pildă, una dintre arestările cele mai spectaculoase a avut loc în iunie 1983, la Roissy: 3 false călugărițe sosite de la Rio transportau, ascunse sub fustă, 29 kg de cocaină[2].

„Curierii" sau „cărăușii" sunt persoane dintre cele mai diverse, de diferite funcții și profesii, de la țărani până la diplomați, iar modurile de ascundere folosite sunt dintre cele mai ingenioase. De pildă, într-un caz menționat și în literatura de specialitate, în aprilie 1979, poliția thailandeză a arestat un grup de contrabandiști în sudul țării, care, pozând în oameni îndoliați, greu loviți de soartă, încercau să scoată din Thailanda, cadavrul unui copil ce încă nu se răcise, în stomacul căruia fusese ascunsă o mare cantitate de heroină.

Metodele și tehnicile de identificare a drogurilor i-au determinat pe producătorii acestora să le modifice culoarea, și compoziția

---

[1] I. Suceavă, *Flagelul stupefiantelor, supra cit.*, p. 88.

[2] S. Țurlea, *op. cit.*, p. 168; Cunoscutele tablete MDMA, denumite *Ecstasy,* sunt transportate în produse dintre cele mai diverse, ca: ouă de ciocolată ambalate în foi de aluminiu, cavități ascunse ale valizelor, sticluțe cu vitamina C, păpuși etc. A se vedea *Ecstasy Alert,* în Interpol, 1999.

chimică, provocând, până la identificarea noilor substanțe, dificultăți în depistarea drogurilor astfel disimulate[1].

1.2. Metode de mascare a mirosurilor specifice unor droguri. Pentru a preveni depistarea drogurilor datorită mirosului specific al unora dintre acestea, de către câinii de urmărire specializați în asemenea operații, traficanții recurg și din acest punct de vedere la metode diverse.

- Împachetarea în cartoane speciale sau în canistre de tablă, în special a marijuanei, în care s-au introdus pești uscați cu miros înțepător și bile contra moliilor.
- Introducerea în colete, alături de droguri a unor esențe de usturoi sau ceapă al căror miros derutează câinii de serviciu.
- Ambalarea în containere închise ermetic, care nu permit nici o degajare de miros exceptând faptul în care aceste cutii au fost manipulate de persoane murdare pe mâini de drogul ambalat.

1.3. Metode de evitare sau anihilare a diferitelor dispozitive folosite pentru depistarea drogurilor. Pentru evitarea dispozitivelor de depistare a drogurilor, se folosesc metode ingenioase, în funcție de complexitatea și modernitatea măsurilor de supraveghere de la punctele de trecere a frontierei. Astfel:

La punctele de trecere a frontierei, mai ales la cele aglomerate, se folosesc pentru depistarea stupefiantelor și dispozitive cu raze X, pentru controlul bagajelor călătorilor. Totuși, traficanții cu experiență sau cunoștințe în domeniu, învelesc drogul în staniol sau hârtie indigo, care opresc razele X.

Pentru transportul drogurilor sunt folosite și avioane, elicoptere și nave maritime. Pentru interceptarea acestora, autoritățile folosesc tehnici ultrasofisticate: aparatură de control, avioane AWACS (cu avertizare timpurie).

---

[1] Apariția acestor noi metode de disimulare a determinat începerea operațiunii speciale a Interpol-ului, denumită *Operation «Black Powder»*. Această operațiune are ca misiune identificarea cocainei negre. A se vedea *Rapport sur la Situation de la Cocaine dans le Monde*, în Interpol, Lyon, France, iulie 1999.

2. Modalităţi de ascundere în trafic a stupefiantelor

Pentru trecerea frontierelor, drogurile sunt, firește, bine ascunse, astfel încât să nu fie descoperite de vameşi sau de către organele de poliţie. Ascunderea stupefiantelor şi locul de ascundere a lor reprezintă o problemă esenţială, atât pentru contrabandişti cât şi pentru autorităţi. Locurile şi modalităţile de disimulare sunt diferite, ele depinzând de ingeniozitatea traficanţilor, aceştia dovedindu-se foarte inventivi.

Alegerea unui loc pentru ascunderea stupefiantelor depinde de o serie de factori cum ar fi: cantitatea de stupefiante ce urmează a fi traficată, mijlocul de transport folosit, exigenţa controalelor la care trebuie să se supună traficantul pe traseul parcurs[1].

2.1. Locuri de ascundere în mijloace de transport. În funcţie de tipul de mijloc de transport, stupefiantele pot fi ascunse în: autoturisme, autobuze şi autocamioane; trenuri de călători şi de marfă; avioane pentru transportul călătorilor sau a mărfurilor aparţinând unor companii sau persoane particulare; vapoare, şalupe şi alte mici ambarcaţiuni. De exemplu:

a. *Mijloacele de transport auto,* în special autoturisme, constituie mijloacele cel mai frecvent folosite în contrabanda cu stupefiante, deoarece în ele se pot ascunde şi transporta până la 100 kg „marfă", fără a atrage atenţia autorităţilor. În locurile unde sunt materiale de acoperire (tapiserie, capacele roţilor etc.) sau care sunt uşor manevrabile, pot fi folosite pentru amenajarea ascunzătorilor necesare contrabandei.

În raport de construcţia şi tipul autovehiculelor, s-au descoperit ascunzători realizate inclusiv în plafon, tapiseria scaunelor, faruri, tabloul de bord, torpedou, roata de rezervă, bateria de lumină, amortizoare sau în alte locuri special amenajate. Locurile de ascundere enumerate sunt folosite şi în cazul autobuzelor şi autocamioanelor cu singura deosebire că, în cazul acestora, pot exista numeroase alte locuri, ţinând cont de gabaritul pe care îl au.

---

[1] V. Berchesan, C. Pletea, *supra cit.*, p. 90 şi urm.

b. *Vagoanele de cale ferată* reprezintă, în contrabanda cu stupefiante, mijloace de transport des folosite de traficanți, din cauza multiplelor posibilități de ascundere și controlului prin sondaj ce se face de către organele vamale la trecerea frontierei, din cauza timpului limitat avut la dispoziție. De pildă, ascunderea se poate face în locurile cu destinație tehnică de la capetele vagoanelor, în toalete, în compartimente, pe culoare și chiar în instalațiile din exteriorul vagonului.

c. În *avioane* drogurile se pot transporta în bagajele pasagerilor și în numeroase alte locuri care oferă posibilități în acest sens, uneori cu complicitatea personalului din aeroporturi.

d. Pe *vapoare,* locurile cele mai propice pentru ascunderea stupefiantelor sunt: trompa de vânt, țevile, cisternele goale de carburanți, dulapurile și rafturile cu registrele de navigație, centurile de salvare, magaziile, frigoriferele, lăzile, părțile concave ale catargelor, elicea, colacii de frânghii.

2.2. Locurile de ascundere în obiecte de îmbrăcăminte sau pe corp. Traficanții transportă personal drogurile disimulându-le în diferite obiecte pe care le au asupra lor, sau în îmbrăcăminte, ca și în toate cavitățile anatomice ale femeilor și bărbaților.

Ele pot fi ascunse în gură, reverul hainei, epoleți (vata de la umăr), interiorul cravatei, buzunare, căptușeala, catarame de la curea, șlițul și manșetele pantalonilor, vârfurile pantofilor, pălărie, șapcă și tocuri false.

Drogurile pot fi transportate în ascunzători realizate în corsete, sutiene, coafură (coafura sub formă de coc a permis chiar și transportarea unor arme), slipuri, proteze, suporturi special confecționate pentru ascunderea stupefiantelor pe corp, încălțăminte special confecționată. Plăcuțele de canabis sunt modelate sub formă de talpă interioară și acoperite cu brantul din piele al fabricii. Femeile pot simula graviditatea, ascunzând stupefiante în săculețe fixate pe abdomen.

În obiecte de uz casnic și personal. Potrivit bogatei practici existente în materie, cel mai adesea se constată: confecționarea unor valize cu fund dublu; folosirea ramelor de tablouri, bastoane de sprijin, umbrele; ascunderea drogurilor în stilouri, pixuri, tocuri de ochelari, genți, printre haine, în cărți, pudriere, rujuri, sticle de parfum, jucării,

statui, tablouri, păpuşi, bibelouri de lemn, în mici carpete, lumânări de ceară sau parafină, covoare rulate, spray-uri, la rădăcina unei flori, în cutia unei benzi de casetofon, în saci pentru corturi.

În *alimente, băuturi, ţigări,* stupefiantele pot fi ascunse în cutii de conserve de carne, peşte, legume etc., în fructe, caşcaval, salam, cârnaţi, cutii de lapte, ouă, cuburi de zahăr îmbibate cu LSD, ciocolată amestecată cu stupefiante, pâine[1].

3. Moduri de operare frecvente ale traficanţilor de droguri

Pentru efectuarea traficului de droguri, în sensul său larg, se apelează la cele mai diverse moduri de fabricare, de transport şi de consumare propriu-zisă a stupefiantelor[2].

3.1. Fabricarea drogurilor. O mare varietate de narcotice (codeina, methadona), stimulente (amfetaminele) şi depresive (diazepam), sunt fabricate legal în scopuri medicale. Aceste droguri însă pot fi subiect al abuzului şi al traficului ilicit.

O altă categorie o reprezintă stupefiantele a căror materie primă este dată de culturile clandestine de mac opiaceu, canabis, planta de coca, ciuperci halucinogene ş.a.

Culturile clandestine sporesc adesea în detrimentul culturilor alimentare. Acest gen de activitate ilegală îl face pe fermier complet dependent de banii proveniţi de la traficanţii de droguri, la bunul plac al acestora şi în opoziţie cu guvernul.

Ca şi culturile, fabricarea stupefiantelor se face în mod clandestin, în laboratoare special amenajate în subsoluri, bucătării nefolosite sau depozite de unelte dar şi în clădiri special construite în locuri izolate. Echipamentul tehnic este improvizat, foarte ieftin, fiind cumpărat din magazine fără a trezi suspiciuni. Practica a dovedit că traficanţii nu folosesc prea des aceeaşi încăpere pentru producerea de stupefiante, ci schimbă frecvent laboratorul, pentru a nu fi identificaţi de poliţie.

---

[1] S. Ţurlea, *op. cit.*, p. 171.

[2] În acest sens a se vedea, I. Suceavă, *supra cit.*, p. 157.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

Existența unui laborator clandestin este trădată de mirosul de acetonă, amoniac sau alte substanțe chimice, care sunt indispensabile în procesul de fabricare a morfinei sau heroinei.

În afara marijuanei, celelalte droguri, atât cele produse prin sinteză cât și cele sintetice în totalitate, necesită pentru a fi fabricate tehnologii și substanțe chimice, precursori. Traficarea acestor chimicale face parte din activitatea traficantului de droguri, fiind pedepsită ca atare de lege[1].

3.2. Transportul drogurilor. Transportul drogurilor se face pe rute aeriene, rutiere și maritime. Mijloacele de transport, așa cum s-a văzut, sunt diferite, începând cu omul și terminând cu avionul și elicopterul.

Traficanții folosesc tot mai mult autovehicule cu numere false de înmatriculare sau numere de tranzit de tip Z sau W pentru transportarea mărfurilor de contrabandă și implicit a drogurilor. Uneori contrabandiștii ascund drogurile în autovehicule aflate în traficul internațional, fără ca personalul de deservire al acestora să aibă cunoștință despre acest fapt.

Transporturile de droguri se efectuează, în general, cu autovehicule de tip TIR, cu trenuri, aeronave sau nave. În cazul transporturilor de droguri efectuate cu autovehicule TIR, traficanții profită de faptul că acestea, fiind încărcate de cele mai multe ori cu produse alimentare perisabile (carne, fructe, legume), nu pot fi oprite și controlate timp îndelungat.

În zona est-europeană, deci inclusiv în România, drogurile sunt transportate în autoturisme particulare, aparent „inocente", care nu apar pe listele organelor de poliție, astfel încât dacă acestea au unele informații, urmăresc camionul, iar transportul de droguri este dus la destinație de autoturism. În alte împrejurări mașina este abandonată de traficanți într-un oraș timp de câteva zile, după care marfa este preluată de alți infractori și predată la destinație (până acum, Vestul Europei).

---

[1] A se vedea, *The Diversion of Drugs and Chimicals,* A Descriptive Report of the Programs and Activities of the DEA's Office of Diversion Control, U.S. Department of Justice, mai 1996.

Organele de poliție au totuși sub control traficul ilegal de stupefiante, iar pentru unele lovituri mai mari, drogul este lăsat intenționat să treacă, pentru a permite „livrarea controlată". Se apreciază însă că, din întreaga cantitate ce se transportă ilicit, doar 10% este interceptată de organele de control.

3.3. Distribuirea drogurilor. Piața neagră sau piața secretă unde sunt desfăcute stupefiantele este diferită. În unele locuri această piață nu este însă chiar atât de secretă. De exemplu, în Asia de Sud-Est opiul se vinde în mod deschis. În America de Sud, sacii cu frunze de coca sunt scoși în plină stradă. Unele persoane vând haşişul prin bodegi, iar altele îşi expun marfa – marijuana sau haşiş – chiar pe caldarâmul străzii.

Ambalarea şi prezentarea spre desfacere a stupefiantelor este o chestiune importantă pentru traficanți. Producătorii de opiu îl ambalează în săculețe de pânză şi îi dau forma unei turte. Pe marfa ambalată (opiu sau morfină) se aplică şi o marcă de recunoaştere.

Această marcă poate consta într-un desen reprezentând un păun, fluturi, cărți de joc etc. Pe unele pachete se poate citi: „de cea mai bună calitate" sau „opiul are un gust excelent", „refuzați alte produse", „opiul este cel mai bun".

În ceea ce îi priveşte pe *narcomani,* pentru procurarea drogurilor, aceştia folosesc metode şi mijloace diferite, de la cele paşnice, la cele extrem de violente. La început, cei care se dedau consumului de stupefiante au certitudinea că vor putea oricând renunța la ele şi deci ar putea încerca să facă uz de acestea pentru a le simți efectele „binefăcătoare". Se înşală, deoarece stupefiantele pun stăpânire pe întregul sistem nervos central, pe care-l afectează, astfel că voința individului de a se abține de la consumul de stupefiante este anulată.

Nevoia sistemului nervos, a celulelor nervoase în speță, este de o intensitate deosebită; „este o sete mai mare decât aceea a unui om care ar merge câteva zile, fără a avea apă, prin pustiurile Saharei". Atâta timp cât toxicomanii au la îndemână sau îşi pot procura cu regularitate stupefiantul, sunt, de regulă, liniştiți şi paşnici, gânditori la fericirea pe care şi-au creat-o într-un mod artificial. Când nu mai au drogul dorit, sau ajung la un grad de intoxicație deosebit, pot deveni periculoşi, manifestându-se ca nişte elemente antisociale înrăite, în cele din urmă intrând în marea criminalitate.

Secţiunea a III-a

Elemente metodologice aplicate în investigarea traficului de stupefiante

1. Modalităţi de depistare a traficanţilor

Pentru depistarea traficanţilor şi a drogurilor, organele de poliţie specializate apelează la mijloace diverse care depind de complexitatea fenomenului, de modul de organizare şi de specificul organelor cu atribuţii în acest domeniu, de capacitatea şi competenţa profesională a acestora şi de experienţa pe care o au în acest gen de activitate.

Depistarea traficanţilor presupune o activitate complexă, organizată minuţios şi uneori de lungă durată, în care investigaţiile şi verificările au o mare importanţă[1].

1.1. Metode tactice. În vederea descoperirii activităţilor infracţionale, a identificării persoanelor implicate şi a obţinerii mijloacelor de probă, Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului şi a consumului ilicit de droguri, permite autorizarea de către procuror a folosirii *investigatorilor acoperiţi*, procurarea de droguri, substanţe chimice, esenţiale şi precursori, în vederea desfăşurării unor asemenea acţiuni, precum şi folosirea şi supravegherea sistemelor de telecomunicaţii sau informatice.

Pentru depistarea traficului de stupefiante se efectuează supravegheri şi verificări, verificări de registre, corespondenţe şi evidenţe financiar contabile, inclusiv cele pe suport informatic, care ar putea avea legătură directă sau indirectă cu bunurile importate, exportate sau tranzitate pe teritoriul naţional. De asemenea, se efectuează supravegherea şi verificarea operativă a clădirilor, depozitelor, terenurilor, unde ar putea să se găsească stupefiante sau precursori (substanţe utilizate frecvent în fabricarea drogurilor), precum şi prelevarea de

[1] C. Pletea, V. Berchesan, *Tratat de metodică criminalistică*, Ed. Carpaţi, Craiova, 1994, p. 284 şi urm. şi *Drogurile şi traficanţii de droguri*, Ed. Paralela 45, Piteşti, 1997, p. 90 şi urm.

probe în vederea identificării şi expertizării bunurilor ce au făcut obiectul operaţiunilor vamale[1].

Chiar simplele discuţii cu cei care trec frontiera, purtate cu abilitate, pot oferi indicii asupra unui posibil trafic.

Pentru depistarea traficanţilor se apelează şi la ceea ce este denumit *„urmărirea zborurilor sensibile"*, adică a acelora despre care se deţin informaţii că sunt folosite pentru transportul unor produse şi substanţe stupefiante, ascunse în diferite locuri de pe aeronave.

În această situaţie, controlul se va efectua atât asupra călătorilor, personalului navigant şi a bagajelor acestora cât şi asupra aeronavei, verificându-se cu atenţie toate locurile posibile de ascundere a stupefiantelor, folosindu-se specialişti (mecanici) care cunosc caracteristicile tehnice de construcţie ale aeronavei.

O metodă specifică folosită de poliţie pentru depistarea traficanţilor o constituie *„livrarea controlată"*, când drogurile sunt lăsate intenţionat să treacă prin filtrele organelor de control, pentru ca, prin urmărirea persoanelor care le transportă, să se ajungă în final la marii traficanţi sau la alte persoane implicate, la reţelele şi filierele organizate de aceştia, la mijloacele şi metodele folosite.

1.2. Metode tehnico-ştiinţifice de depistare. Drogurile şi implicit traficanţii pot fi descoperiţi cu ajutorul *câinelui detector de droguri* (special dresat pentru depistarea stupefiantelor). De exemplu, la aeroportul Orly din Paris, primul câine ciobănesc german dresat pentru a detecta cocaină putea cerceta pasagerii şi încărcătura unui avion în zece minute. Aşezat în faţa valizelor, el le zgârie cu labele pe cele care conţin droguri[2].

Pentru depistarea stupefiantelor sunt folosite *dispozitive cu raze X*, mai ales pentru controlul bagajelor şi a locurilor greu accesibile, ca şi aparatură de *examinare neutronică*.

Pentru interceptarea transporturilor clandestine, autorităţile folosesc tehnică ultrasofisticată, cum ar fi nave rapide, aparatură de control

---

[1] A se vedea *Regulamentul* din 20 dec. 2000, de aplicare a dispoziţiilor Legii nr. 143/2000.

[2] S. Ţurlea, *op. cit.*, p. 169.

(radare), avioane AWACS (radar cu rază foarte mare de scanare) şi sateliţi. Aceştia mai sunt folosiţi şi pentru depistarea culturilor clandestine.

1.3. Identificarea toxicomanilor. Pentru identificarea toxicomanilor în mod operativ, până la efectuarea unei investigaţii medico-legale, trebuie ştiute următoarele:

a) când se apropie momentul injectării sau ingerării, deci nevoia de drog, la toxicomani apar simptome ca lăcrimări, curgeri nazale, dureri, mâncărimi, căscături, stări de teamă, transpiraţii, frisoane, dilatarea pupilelor, irascibilitate, agitaţie, nervozitate;

b) toxicomanii aflaţi sub influenţa stupefiantelor sunt somnolenţi, apatici, puţin comunicativi, privesc în gol şi se izolează pentru a „gusta plăcerea" stupefiantului.

c) diversele obiecte aflate în preajma drogatului, asupra sa (pipe cu care s-a fumat, resturi de ţigări, fiole groase etc.) sau mirosurile specifice îi pot trăda pe cei care au consumat stupefiante;

d) urmele lăsate de instrumentele de administrare (înţepături, cruste, cicatrice etc.) pe membrele superioare sau inferioare sunt indicii că este vorba de toxicomani, ceea ce presupune examinarea medicală.

De asemenea, identificarea toxicomanilor este posibilă şi *pe baza registrelor aflate la proprietarii de farmacii* şi angajaţii acestora, a reţetelor cu timbru sec onorate de policlinici, spitale şi farmacii în care, pentru aceeaşi persoană, sunt trecute, la intervale de timp scurte, diagnostice diferite, a carnetelor de evidenţă a reţetelor cu timbru sec distribuite medicilor, care pot duce la descoperirea unor fictivităţi şi falsuri sau prescrieri de stupefiante fără a fi necesare. Aceste nereguli pot fi depistate prin verificarea pe teren a datelor înscrise în carnetele respective.

Condicile de la *camerele de gardă* oferă indicii despre persoanele de serviciu în ale căror schimburi consumul a fost mai mare, depistându-se „bolnavii" ce frecventează mai des aceste locuri pentru a li se administra stupefiante, iar evidenţele de la unităţile de intervenţie şi salvare ajută la identificarea persoanelor care solicită mai des intervenţia salvării, acuzând dureri acute, urmărind să li se administreze stupefiante.

2. Metodologia investigării propriu-zise a traficului de stupefiante

2.1. Modalităţi de documentare pentru începerea urmăririi penale. Activitatea de documentare presupune obţinerea unor informaţii, date referitoare la fapta săvârşită şi autorul ei pentru ca, pe baza acestora, organele competente să decidă dacă este sau nu cazul să dispună începerea urmăririi penale[1].

În funcţie de locul şi modul de operare, se poate recurge la următoarele mijloace de probă:

2.1.1. În cazul traficanţilor depistaţi la punctele de frontieră, la intrarea sau ieşirea din ţară cu stupefiante asupra lor:

a) *Procese-verbale* încheiate de vameşi sau cadre ale poliţiei de frontieră, în care trebuie să se precizeze cu exactitate persoanele asupra cărora s-au găsit substanţele stupefiante, locurile unde au fost ascunse acestea, sortimentele şi cantităţile, forma de ambalare şi prezentare, metodele de ascundere precum şi orice alte amănunte referitoare la acestea;

b) *Rapoartele de constatare* tehnico-criminalistică sau buletinele de analiză din care să rezulte că substanţele sau produsele în cauză sunt ori conţin stupefiante;

c) *Informaţiile* desprinse din declaraţiile date de alte persoane audiate sau de complici ai acestora;

d) *Fotografii judiciare* operative efectuate cu ocazia controlului sau al percheziţiei corporale;

e) *Obiecte sau înscrisuri* găsite asupra persoanelor implicate în traficul de stupefiante ori în mijloacele de transport, care au legătură cu stupefiantul găsit, ce se ridică conform art. 96-99 din Codul de procedură penală.

Aşa cum dovedeşte practica, de multe ori, unele înscrisuri, cum ar fi notele de plată a cazării la hoteluri, chitanţele de achitare a convorbirilor telefonice, diferite adrese, fotografii, vizele de pe paşapoarte etc., pot contribui la dovedirea vinovăţiei suspecţilor.

---

[1] Vezi V. Berchesan, C. Pletea, *supra cit.*, p. 90 şi urm.

2.1.2. În cazul traficanţilor depistaţi în interiorul ţării noastre:

a) Procesele-verbale de prindere în flagrant cu substanţe stupefiante asupra lor ori în momentul vânzării-cumpărării, care trebuie să îndeplinească toate condiţiile prevăzute de art. 199 NCPP;

b) Fotografii operative efectuate cu ocazia prinderii în flagrant, în care vor fi prezentate stupefiantele găsite, locurile de ascundere, mijloacele folosite, persoanele implicate, locurile în care s-au săvârşit faptele etc.;

c) Datele furnizate de *martori oculari,* la care se adaugă *obiecte* şi *înscrisuri* pe care traficanţii le au asupra lor.

2.1.3. În cazul persoanelor depistate că sustrag stupefiante din spitale: procesele-verbale de prindere în flagrant.

În asemenea cazuri, prinderea în flagrant trebuie realizată în momentul în care stupefiantele sunt sustrase sau predate unor solicitanţi, pentru a se putea dovedi că substanţele în cauză au fost sustrase cu intenţia de a fi folosite de către toxicomani şi nu în scopuri umanitare.

Investigaţia în aceste cazuri face necesară ridicarea actelor şi întocmirea de procese-verbale de constatare din care să rezulte: cine a ridicat şi pe ce bază stupefiante în ziua respectivă sau în zilele anterioare, pentru a se descoperi şi alte persoane implicate în comiterea infracţiunii; faptul că din farmacia spitalului s-au eliberat fiole cu aceeaşi serie ca a celor consemnate în procesul-verbal încheiat cu ocazia realizării flagrantului; faptul că în condicile de prescriere a unor asemenea substanţe există adăugiri sau modificări etc.

2.1.4. În cazul prescrierii de droguri prin reţete cu timbru sec, fără ca aceasta să fie necesar:

a) *Reţetele cu timbru sec* în baza cărora s-au eliberat stupefiante precum şi caietele cu evidenţa reţetelor cu timbru sec aflate asupra medicilor, dacă în ele au fost trecute numele unor persoane iar în reţele ale altora.

b) *Procesele-verbale de constatare* ce atestă că persoanele pentru care s-au prescris stupefiante nu există în realitate sau copiile după

actele de deces, atunci când la data prescrierii reţetelor persoanele pe numele cărora s-au eliberat erau moarte.

c) *Actele de expertiză medicală* întocmite pentru persoanele cărora li s-au prescris stupefiante, deşi în realitate nu sufereau de afecţiunile trecute pe reţete şi nici nu necesitau un astfel de tratament.

d) *Declaraţii ale unor persoane* pentru care s-au prescris stupefiante, fără ca ele să cunoască acest fapt, din care să rezulte că nu au primit reţetele sau substanţele în cauză şi că nici nu li s-au făcut asemenea injecţii.

2.1.5. În cazul stupefiantelor abandonate sau ascunse. Practica a demonstrat că sunt situaţii când produsele şi substanţele stupefiante pot fi găsite abandonate. De exemplu, în raza unor puncte de frontieră, camere de hotel, sau ascunse în locurile de depozitare a bagajelor, toalete, săli de mese şi alte locuri de acces public din mijloacele de transport (autocare, autobuze, avioane, trenuri, vapoare etc.).

Astfel de situaţii pot apărea atunci când persoanele implicate în traficul de stupefiante au sesizat intensificarea controlului vamal ori şi-au dat seama că sunt urmărite.

În împrejurarea arătată se impune o deosebită atenţie, fiind necesare o cercetare amănunţită a locului în care substanţele au fost descoperite, efectuarea de fotografii (schiţă de detaliu) şi audierea persoanelor prezente. Produsele şi substanţele trebuie să fie ridicate cu grijă, ambalate în mod corespunzător şi predate specialiştilor în vederea descoperirii amprentelor sau oricăror alte urme ce pot contribui în final la identificarea şi prinderea deţinătorilor.

2.2. Particularităţi ale cercetării la faţa locului. Pentru descoperirea şi ridicarea mijloacelor materiale de probă, un rol important îl are cercetarea la locul săvârşirii infracţiunii.

2.2.1. Prin specificul său, traficul de droguri este susceptibil să se comită în locuri diverse: punctele de trecere a frontierei şi terenurile înconjurătoare, unde pot fi abandonate sau ascunse substanţele stupefiante; terenurile cultivate cu plante ce conţin substanţe stupefiante; fabricile şi unităţile care produc medicamente pe bază de stupefiante;

unitățile medico-farmaceutice cum sunt spitalele, policlinicile, dispensarele şi farmaciile care deţin şi prescriu medicamente pe bază de stupefiante; porturi, aeroporturi şi gări; mijloacele de transport, locurile de cazare.

În cercetarea la faţa locului se vor folosi, pe lângă trusa criminalistică, şi următoarele mijloace tehnico-criminalistice sau truse specializate:

- truse cu reactivi pentru testarea stupefiantelor;
- sonda de control (periscop) pentru verificarea locurilor greu accesibile din autovehicule;
- aparatura necesară radiografierii unor obiecte în care sunt ascunse stupefiante.

Trusele pentru testarea stupefiantelor conţin tuburi cu reactivi ce permit identificarea unor substanţe stupefiante, printre care haşişul, marijuana, LSD, substanţe din grupa opiaceelor, amfetaminelor.

2.2.2. În faza statică a cercetării la faţa locului se va insista asupra următoarelor aspecte: luarea măsurilor de prevenire a intoxicaţiilor cu stupefiante şi de salvare a eventualelor victime; fotografierea sau filmarea stupefiantelor, a locurilor unde au fost ascunse; descoperirea obiectelor corp delict şi a urmelor vizibile; efectuarea percheziţiei corporale asupra persoanelor implicate sau găsite la faţa locului; darea spre prelucrare a urmei de miros câinelui de urmărire.

2.2.3. În faza dinamică a cercetării la faţa locului, se vor întreprinde următoarele: examinarea amănunţită de către medic a persoanelor suspecte că sunt sub influenţa stupefiantelor, în vederea recoltării probelor de sânge şi urină şi a luării măsurilor medicale ce se impun; precum şi examinarea îmbrăcămintei, a bagajelor şi coletelor (pereţii, capacele sau fundurile duble); examinarea conţinutului real al unor cutii de conserve, alimente, sticle cu băuturi (alcoolice sau răcoritoare).

Vor fi efectuate fotografii sau filmări de *detaliu,* îndeosebi asupra urmelor de injecţii, a resturilor pulberilor de stupefiante, a pachetelor de ţigări, a mucurilor de ţigară, a reţetelor şi altor documente ce interesează cauza; controlarea autovehiculelor pentru a se identifica locurile

special amenajate în vederea ascunderii stupefiantelor, prin modificări aduse caroseriei, verificarea barelor de protecţie, a pneurilor, roţilor de rezervă, rezervoarelor de benzină, a sistemelor de ventilaţie şi încălzire, a bateriei.

În cazul *navelor şi aeronavelor* vor trebui avute în vedere cabinele personalului navigant, obiectele pe care acesta le are asupra sa (de îmbrăcăminte, alimente, ţigări etc.) părţile comune ale navei (toalete, tubulatura de aerisire din băi – în cazul navelor), calele de depozitare a mărfurilor, sălile de mese, locurile destinate depozitării alimentelor, bunurilor echipajului şi bagajelor pasagerilor.

La *vagoanele de cale ferată* se va verifica cu deosebită atenţie exteriorul şi interiorul acestora, locurile accesibile călătorilor cum sunt: cuşetele de dormit sau cele de bagaje, toaletele, tablourile electrice, coşurile pentru resturile menajere, scrumierele, sistemele de încălzire, canapelele din compartimente.

O atenţie deosebită se va acorda modului de ambalare şi ridicare a corpurilor delicte. Având în vedere nenumăratele forme şi varietăţi de droguri, pentru împachetarea acestora nu se recomandă un anumit tip de ambalaj. Cerinţa generală este aceea de a preveni pierderea sau contaminarea probei, fiind de preferat, de cele mai multe ori, să se păstreze ambalajul original. Probele suspecte a conţine solvenţi volatili vor fi împachetate în containere etanşeizate, pentru a preveni evaporarea solventului. Pachetele astfel sigilate vor fi apoi etichetate.

Fixarea rezultatelor cercetării la faţa locului se va face prin proces-verbal la care se pot anexa fotografii, schiţe, desene ori alte asemenea lucrări, cum ar fi, de exemplu: rolele de film sau benzile videomagnetice.

2.3. Realizarea flagrantului în cazul infracţiunilor la regimul produselor şi substanţelor stupefiante. Constatarea infracţiunii flagrante prezintă importanţă sub dublu aspect: pe de o parte, duce la împiedicarea consumării activităţii ilicite, iar pe de altă parte, prin descoperirea infracţiunilor comise, se realizează tragerea la răspundere penală a făptuitorilor la un moment cât mai apropiat de cel al comiterii faptei[1].

[1] Em. Stancu, C. Aioniţoaie şi alţii, *Tactică criminalistică*, Serviciul editorial şi cinematografic al Ministerului de Interne, 1992, p. 257-258.

2.3.1. Pregătirea constatării infracţiunii flagrante. Printre activităţile preliminare constatării infracţiunii flagrante se înscriu:

a) *Stabilirea oportunităţii şi necesităţii constatării infracţiunii flagrante.* În luarea hotărârii privind necesitatea constatării infracţiunii, organul de urmărire penală trebuie să procedeze la analiza temeinică a fiecărui caz în parte. Astfel, în unele situaţii, organele de urmărire pot proceda la o „supraveghere" a traficului de droguri, (aşa-zisa „livrare controlată") care are ca scop depistarea şi destrămarea reţelelor de traficanţi, descoperirea mijloacelor şi metodelor folosite, a modurilor de operare etc. În aceste situaţii se apreciază, de exemplu, că mai mare valoare are descoperirea unor reţele de traficanţi decât prinderea unui singur traficant.

b) *Obţinerea de date referitoare la făptuitor şi activitatea sa infracţională.* Cunoscând unele date despre persoanele implicate în traficul de stupefiante şi despre activităţile pe care acestea le desfăşoară, organele de urmărire au posibilitatea să stabilească modalităţile concrete în care trebuie să se acţioneze pentru constatarea infracţiunii flagrante.

Interesează naţionalitatea, cetăţenia, domiciliul sau reşedinţa, persoanele din anturaj, antecedente penale, metode, mijloace şi moduri de operare folosite, locurile din care procură stupefiante etc.

c) *Pregătirea mijloacelor tehnice criminalistice.* În cazul infracţiunilor în discuţie, echipa trebuie să fie dotată cu trusa pentru testarea stupefiantelor, cu dispozitive pentru prelevări de aer din diverse locuri, cu aparate de fotografiat şi video.

d) *Stabilirea momentului şi a modului de acţiune,* în cazul infracţiunii de trafic de stupefiante, momentul acţiunii trebuie fixat în perioada producerii, deţinerii sau altor operaţiuni privind circulaţia produselor ori substanţelor stupefiante sau toxice, în timpul cultivării în scop de prelucrare a plantelor care conţin astfel de substanţe sau în timpul experimentării produselor sau substanţelor toxice. Stabilirii modului de acţiune şi a momentului intervenţiei trebuie să i se acorde o atenţie deosebită.

e) *Stabilirea martorilor asistenţi.* Aceştia trebuie aleşi înainte de a se trece la surprinderea făptuitorului cu substanţe stupefiante asupra sa,

pentru a li se asigura posibilitatea să observe atât activităţile desfăşurate de către el, cât şi modul de acţiune şi constatările organului de cercetare penală.

La alegerea martorilor asistenţi, trebuie să se ţină seama de condiţiile legale pe care trebuie să le îndeplinească aceştia.

2.3.2. Realizarea efectivă a prinderii în flagrant presupune:

a) *Identificarea martorilor oculari.* Prin identificarea şi ascultarea martorilor oculari se asigură posibilitatea obţinerii şi altor probe decât cele ce se constată nemijlocit, cu referire la activităţile desfăşurate de către persoanele implicate în traficul de droguri, înaintea sosirii organelor de constatare, persoanele care le-au ajutat, locurile unde au fost ascunse ori aruncate produsele şi substanţele toxice sau stupefiante, mijloacele folosite.

De foarte multe ori, în scopul realizării operative a activităţilor propuse, organele de urmărire penală trebuie să apeleze la concursul unor *persoane de bună-credinţă* aflate la locul faptei.

b) *Stabilirea activităţii ilicite desfăşurate în momentul constatării.* La infracţiunile pe care le analizăm, activităţile ilicite pot consta în producerea, deţinerea sau orice operaţie privind circulaţia produselor ori substanţelor stupefiante sau toxice, cultivarea în scop de prelucrare a plantelor ce conţin astfel de substanţe ori experimentarea produselor sau substanţelor toxice, dacă toate acestea se desfăşoară fără drept.

c) *Declinarea calităţii organului judiciar şi luarea măsurilor pentru întreruperea activităţii ilicite.* În momentul intervenţiei, organul de urmărire penală trebuie să-şi prezinte calitatea şi să indice unitatea din care face parte, arătând actul doveditor în acest sens, în mod deosebit în cazurile când cei ce acţionează sunt îmbrăcaţi în ţinuta civilă.

După prezentarea calităţii oficiale, organul de urmărire penală trebuie să ia toate măsurile necesare pentru încetarea activităţii ilicite, în acest scop apelând şi la sprijinul persoanelor de bună-credinţă care se află la locul faptei.

d) *Acordarea primului ajutor persoanelor intoxicate.* Această activitate poate avea loc în cazul unor persoane aflate în stare gravă din cauza supradozelor consumate, situaţie în care se impune internarea imediată. Atunci când există date şi informaţii despre persoane

care consumă stupefiante, cu ocazia realizării flagrantului, este necesar ca din echipă să facă parte şi un medic specialist.

Înainte de a fi transportată la spital, în raport cu starea ei, persoana în cauză trebuie să fie identificată, făcându-se menţiune despre aceasta şi despre măsurile luate în procesul-verbal.

e) *Identificarea făptuitorului.* Autorul faptei trebuie să fie identificat pe baza actelor de identitate pe care le are asupra sa, reţinându-se numele, prenumele, numele şi prenumele părinţilor, data şi locul naşterii, seria, numărul şi unitatea de poliţie care a emis actul de identitate, domiciliul şi reşedinţa acestuia.

Atunci când făptuitorul nu are asupra lui acte din care să rezulte identitatea, vor fi menţionate datele declarate de acesta, urmând a fi verificate ulterior de urgenţă, în evidenţele unităţilor de poliţie.

f) *Efectuarea percheziţiei corporale.* Percheziţia corporală prezintă o mare importanţă, se efectuează cu prioritate şi este obligatorie în toate cazurile. În aceste cazuri trebuie evitate, pe cât posibil, locurile aglomerate. Percheziţia se extinde şi asupra bagajelor şi autoturismului în care se găseşte persoana respectivă.

În aceste împrejurări, asupra făptuitorului pot fi găsite substanţe sau produse stupefiante ori toxice, ţigări care conţin ierburi stupefiante, băuturi în care s-au introdus astfel de substanţe, alimente folosite ca ascunzători, dar şi diferite înscrisuri ca: note de plată a cazării la hotel sau a diferitelor servicii prestate de acesta (telefon, televizor, spălat, călcat etc.), hărţi pe care sunt însemnate traseele de parcurs, agende cu nume de persoane, adrese, numere de telefon şi altele.

În cazul în care există indicii temeinice că o persoană transportă droguri ascunse în corpul său, organul de urmărire penală dispune efectuarea unor examene medicale – în cazul în care există consimţământul scris al persoanei, în caz contrar, solicitând autorizarea procurorului, care va menţiona şi unitatea medicală ce va efectua investigaţiile medicale.

g) *Luarea măsurilor cu privire la făptuitor şi la obiectele, valorile şi înscrisurile descoperite.* După efectuarea percheziţiei corporale, făptuitorului i se va asigura paza, aceasta având dublu rol: pe de o parte, pentru a nu-i da posibilitatea să dispară de la locul faptei, iar pe de altă parte pentru a nu distruge eventualele mijloace materiale de probă.

Obiectele purtătoare de urme (seringi, fiole, țigări prelucrate etc.) rămân asupra organelor de urmărire penală pentru a se dispune constatările, expertizele și analizele de laborator necesare identificării substanțelor stupefiante.

2.4. Efectuarea urmăririi penale propriu-zise

2.4.1. În anchetarea traficului de stupefiante, printre primele acte de urmărire penală efectuate se află *percheziția,* alta decât cea realizată în cazul flagrantului.

În asemenea situații, percheziția trebuie efectuată cu operativitate, realizându-se elementul surpriză, fără însă a se neglija problemele de detaliu. Se recomandă ca înainte de declanșarea perchezițiilor să se analizeze temeinic scopul acestora și să se aprecieze dacă el nu poate fi realizat prin alte mijloace mai eficiente.

Momentul efectuării percheziților trebuie ales cu multă grijă, acestea efectuându-se, de regulă, atunci când cercetările ajung în stadiul în care există convingerea că se vor putea obține maximum de probe[1].

La efectuarea percheziției, în mijloacele de transport (nave, aeronave, vagoane de cale ferată, autobuze, tir-uri, autoturisme etc.) se impune folosirea unor specialiști (mecanici, tinichigii auto), în vederea descoperirii ascunzătorilor amenajate meșteșugit, evitându-se riscul degradării lor, din cauza necunoașterii modului de demontare a unor ansamble. În aceste situații poate fi folosit cu succes *câinele dresat pentru depistarea stupefiantelor,* ușurând descoperirea acestora.

În cazul percheziților efectuate la domiciliile unor toxicomani aflați sub influența consumului de stupefiante trebuie apelat la concursul medicilor pentru a acorda asistența de specialitate și, la nevoie, a dispune internarea.

De un ajutor prețios în descoperirea obiectelor ascunse sunt mijloacele tehnice aflate în trusa criminalistică. De exemplu, cu ajutorul radiațiilor ultraviolete se determină diferența de nuanță a culorilor, în timp ce cu ajutorul radiațiilor röentgen se cercetează interiorul unor obiecte.

---

[1] C. Suciu, *Criminalistică,* Ed. Didactică și Pedagogică, București, p. 560.

Substanțele sau produsele ridicate, ambalate în mod corespunzător și cu etichetă pe ambalaj, trebuie trimise cu operativitate la laboratoarele de specialitate pentru analizare în vederea stabilirii dacă sunt sau conțin stupefiante. Analiza acestora este impusă de faptul că unele substanțe pot fi confundate cu medicamentele de uz general ce au aceeași formă, mărime sau culoare iar unele dintre produsele farmaceutice, deși conțin același stupefiant, apar în comerț sub denumiri cu totul diferite, în funcție de firma și țara producătoare.

De asemenea, această activitate este necesară ținând cont de transformarea sau deteriorarea unor substanțe în contact cu aerul.

O dată cu substanțele stupefiante pot fi ridicate și alte corpuri delicte, cum sunt seringile și fiolele folosite, vasele suspecte că au conținut stupefiante, resturile de țigări precum și înscrisurile care au legătură cu cauza cercetată.

Precizăm că ridicarea de obiecte și înscrisuri poate fi făcută ca activitate procedurală de sine-stătătoare, în afara percheziției.

Alături de procesul-verbal, ca mijloace tehnice auxiliare de fixare a rezultatelor percheziției se mai folosesc fotografierea și înregistrarea pe bandă videomagnetică.

Din cauza faptului că toxicomanii folosesc stupefiante sub diferite forme, recoltarea, ambalarea și expedierea se va face în funcție de starea acestora, de către medic sau un specialist al poliției.

2.4.2. Examinarea înscrisurilor. Cu ocazia efectuării percheziției, pot fi ridicate și anumite înscrisuri care au legătură cu fapta cercetată. O problemă care trebuie clarificată în acest caz este determinarea exactă a criteriilor după care se stabilește „legătura cu fapta", astfel încât să nu fie întârziate cercetările, mai ales că în această categorie mai pot fi incluse (în anumite limite) și alte obiecte cum ar fi cele care pot oferi indicii cu privire la circumstanțele în care a fost pregătită și săvârșită infracțiunea și la persoanele care au participat sau cunosc ceva despre faptă. De exemplu, note de plată a cazării la hotel sau de achitare a convorbirilor telefonice, agende de telefon, schițe, hărți cu diferite însemne, corespondență.

Înscrisurile găsite cu ocazia percheziților corporale și domiciliare, cele ridicate la cercetarea la fața locului, din mijloacele de transport,

colete etc., vor fi supuse unor examinări criminalistice minuțioase, deoarece ele pot constitui mijloace materiale de probă în dovedirea vinovăției uneia sau a mai multor persoane.

Examinarea înscrisurilor poate conduce la stabilirea legăturilor infracționale dintre diferite persoane sau poate contribui la identificarea locurilor de producere, depozitare și desfacere a stupefiantelor. Pot fi obținute date care să conducă la descoperirea unor filiere (rețele de traficanți), organizare, compunere, trasee, mijloace și metode folosite, iar în final la dezmembrarea acestora.

O atenție deosebită trebuie să se acorde înscrisurilor găsite la traficanții de stupefiante proveniți din rândul *cetățenilor străini,* scrise în alte limbi, cum ar fi arabă, turcă, japoneză etc., sau cu texte cifrate, care necesită a fi traduse de traducători autorizați, descifrate și exploatate în activitatea de urmărire penală. Pe asemenea înscrisuri se pot găsi și urme de substanțe sau urme digitale ale persoanelor care au participat la săvârșirea infracțiunii de trafic de stupefiante.

2.4.3. Dispunerea de constatări tehnico-științifice și expertize. Constatările tehnico-științifice sau expertizele sunt absolut necesare în cauzele penale referitoare la traficul de stupefiante, ele constituind principalele modalități științifice de dovedire a existenței stupefiantului.

Identificarea urmelor de substanțe stupefiante se bazează pe punerea în evidență a caracteristicilor calitative proprii fiecărui stupefiant (stare de agregare, formă de cristalizare, punct de topire, structură moleculară, comportare față de reactivii specifici, proprietăți biochimice) care se păstrează neschimbate, indiferent de conjunctura existentă în momentul folosirii lor ca mijloc al comiterii infracțiunii[1].

Unele substanțe stupefiante, după pătrunderea în organism, suferă o serie de transformări (prin metabolizare) din care pot rezulta compuși netoxici. Evidențierea acestora în produsele biologice poate constitui o dovadă a existenței inițiale în organism a stupefiantului de la care provin.

---

[1] Vl. Beliș, *Tratat de medicină legală*, Ed. Medicală, București, 1995, vol. II, p. 288 și urm.

Evidenţierea proprietăţilor stupefiantelor se face prin folosirea de metode fizico-chimice obiective, rezultatele obţinute fiind comparate cu caracteristicile substanţelor menţionate în cataloage sau lucrările de specialitate.

Sarcina identificării stupefiantelor este de competenţa specialiştilor şi a laboratoarelor de profil, unde se vor trimite pentru analiză substanţele bănuite a face parte din această categorie.

În cazuri urgente, lucrătorii vamali sau organele de poliţie care intră în posesia unor substanţe suspecte a fi stupefiante sau a conţine asemenea substanţe, pot proceda la o primă identificare, utilizând în acest scop trusa de reactivi, ce dă rezultate bune, dacă este folosită corect.

Întrebările la care trebuie să răspundă specialistul sau expertul trebuie formulate clar şi precis. Primele întrebări la care trebuie să se răspundă exact sunt următoarele: substanţa este sau conţine stupefiante? În caz afirmativ, despre ce anume este vorba? Se recomandă să se menţioneze denumirea stupefiantului bănuit pentru a limita sfera de căutare de către specialişti.

Totodată, se vor adresa experţilor întrebări referitoare la puritatea, concentraţia, umiditatea, greutatea stupefiantelor şi dacă acestea au fost sau nu falsificate.

Analizele de laborator trebuie să ajute şi la descoperirea originii stupefiantelor, precizând dacă sunt sustrase dintr-o fabrică, provin din surse ilicite, au aceeaşi compoziţie chimică, descoperire ce se realizează prin examinarea comparativă a eşantionului de probă cu substanţele incriminate.

Având în vedere că prin expertizele toxicologice se identifică stupefiantele, este necesar să fie trimise pentru asemenea analize şi unele obiecte suspecte ca: seringi, fiole, pahare, pipe, resturi de ţigări etc., pentru descoperirea eventualelor urme ale acestor substanţe.

În urma examinării substanţelor sau produselor de către specialişti se pot formula următoarele concluzii[1]:

- *cert pozitivă*; de exemplu: „Substanţa supusă examinării este haşiş";

[1] I. Georgescu şi alţii, *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, Lucrare editată de Ministerul de Interne, Bucureşti, 1980, p. 528.

- *cert negativă*; de exemplu: „Substanţa supusă examinării nu este stupefiant";
- *de probabilitate*; de exemplu: „Substanţa supusă examinării este, probabil, opiu";
- *de imposibilitate*; de exemplu: „Nu se poate stabili dacă substanţa supusă examinării este stupefiant".

Pentru identificarea stupefiantelor şi a altor toxice sunt folosite gazcromatografe portabile, capabile să depisteze aceste substanţe chiar în atmosfera unei camere în care există asemenea substanţe, pentru identificare fiind suficientă o cantitate de produs extrem de redusă.

2.4.4. Metode de identificare a drogurilor. De obicei drogurile au în compoziţie ingrediente de drog activ, de origine şi identitate necunoscute, precum şi aditivi – cum ar fi zahărul sau chinina – ceea ce diluează concentraţia şi restrânge valoarea lor pe piaţa ilicită. Este necesar să avem în vedere faptul că dealer-ii iliciţi nu sunt controlaţi de regulamente legale ale calităţii şi ca atare nu răspund de calitatea şi consistenţa produsului.

Dificultatea în identificarea drogurilor intervine în selectarea procedurilor analitice care pot pune în evidenţă o identificare specifică a unui drog[1]. Prezenţa unor substanţe de origine şi compoziţie necunoscute determină specialiştii să adopte un plan de acţiune care în final să ducă la identificarea drogului. De cele mai multe ori se efectuează o serie de teste de culoare care produc o coloratură caracteristică pentru multe droguri ilicite comune.

Următoarea fază constă în identificarea dogului. În multe situaţii specialiştii folosesc teste specifice, precum spectrofotometria în infraroşu şi spectrometria de masă, pentru a identifica un drog prin excluderea tuturor celorlalte. În unele cazuri se folosesc o serie de teste

[1] J.A. Siegel, *Forensic Identification of Controlled Substances,* în Forensic Science Handbook, vol. II, Ed. Englewood Cliffs, N.Y., Prentince Hall, 1988; ***, *Handbook of Workplace drug testing,* edited by Ray H. Liu, Bruce A. Goldberger, Washington D.C., AACC Press, 1995; ***, *Recommended methods for testing cannabis: manual for use by national narcotics laboratories,* Division of Narcotic Drugs, NY, United Nation, 1987; J. Wesley, *Drug Base: drug identification database,* Edited by Forensic laboratory, Rochester, N.Y., Wesmost Press, 1995.

nespecifice ori prezumtive. Fiecare test, prin el însuşi, este insuficient pentru a dovedi identitatea drogului, însă o combinaţie corectă de teste poate determina un rezultat caracteristic unei singure substanţe chimice – drogul investigat. Este necesar ca pentru viitor să existe probe experimentale pentru a confirma că probabilitatea ca orice altă substanţă să răspundă într-o manieră identică la aceeaşi combinaţie de teste, este mică, chiar dincolo de orice certitudine ştiinţifică rezonabilă.

Testele de rutină folosite de specialişti în identificarea drogurilor sunt: testele de culoare, testele microcristaline, cromatografia, spectrofotometria şi spectrometria de masă.

Testele de culoare. Multe droguri au un colorit caracteristic atunci când intră în reacţie cu un agent chimic specific. Aceste teste sunt indicatori utili ai prezenţei drogurilor, fiind de asemenea utilizate de investigatori în examinarea materialelor suspecte a conţine droguri. Aceste teste nu sunt concludente în identificarea unor droguri necunoscute. În mod curent sunt utilizate 5 teste de culoare:

- *Marquis* este reactivul în prezenţa căruia heroina şi morfina, precum şi majoritatea derivaţilor opiumului, se colorează în purpuriu, iar în prezenţa amfetaminei şi a metilamfetaminei se colorează în orange-brun.
- *Dillie-Koppanyi* este un reactiv valoros în testarea barbituricelor, în prezenţa căruia acestea se colorează în albastru-violet.
- *Duquenois-Levine* se foloseşte în testarea marijuanei, prezenţa drogului fiind evidenţiată de o culoare purpurie.
- *Van Urk* este acel reactiv ce capătă culoarea albastru-purpuriu în prezenţa LSD-ului.
- *Scott* este testul de culoare utilizat pentru a pune în evidenţă cocaina.

Testele microcristaline reprezintă o tehnică specifică numai testelor color, o picătură de reactiv adăugată unei cantităţi mici de drog determinând o precipitare cristalină. Forma şi măsura cristalelor examinate la microscop prezintă caracteristicile specifice fiecărui tip de drog.

Cromatografia pe strat subţire şi cromatografia de gaze sunt două tehnici de separare ce pot fi folosite cu succes în analiza drogurilor.

Spectrofotometria. Absorbţia selectivă a luminii de către droguri în zonele UV şi IR ale spectrului electromagnetic defineşte spectrofotometria ca fiind o tehnică valoroasă în caracterizarea drogurilor. Spectrul ultraviolet nu este concludent pentru o identificare pozitivă a unui drog, deoarece şi alte materiale pot produce un spectru asemănător. În acelaşi timp, spectrofotometria este adesea utilizată ca tehnică de probabilitate în aprecierea identităţii unui drog. Spectrofotometria în infraroşu este una dintre acele câteva tehnici ce pot fi folosite de specialişti pentru identificarea drogurilor. Spectrul infraroşu este unic pentru fiecare componentă a unei substanţe, reprezentând o amprentă a acestora.

Spectrometria de masă este considerată o tehnică valoroasă în analiza drogurilor, având în vedere uşurinţa cu care se poate separa drogul propriu-zis de restul substanţelor ce pot fi prezente în compoziţia drogului amalgamat.

2.4.5. Ascultarea persoanelor implicate în traficul de droguri. Din perspectiva tacticii criminalistice ascultarea se va face în funcţie de situaţia concretă a fiecărei persoane implicate.

În sensul legii penale, toxicomanii nu sunt consideraţi infractori, dar trebuie ascultaţi pentru a se obţine date cu privire la filierele de traficanţi, sursele de aprovizionare cu stupefiante, existenţa altor consumatori cunoscuţi de ei, locurile de comercializare sau de consumare, preţul de vânzare al dozelor precum şi orice alte date ce pot fi exploatate în activitatea de urmărire penală.

În interogarea traficanţilor sau consumatorilor de stupefiante trebuie să se stabilească legăturile dintre sursele de aprovizionare şi destinaţia stupefiantelor, urmărindu-se evaluarea volumului traficului ilicit de pe raza unei regiuni sau zone geografice. Mişcarea stupefiantelor presupune deplasarea lor de la locul de origine sau de producere, spre consumator. Deoarece consumatorii sunt răspândiţi în toată lumea, rezultă că aria de mişcare a stupefiantelor este foarte mare.

De îndată ce într-un anumit loc organele de poliţie sau lucrătorii vamali au descoperit un nou gen de ascunzătoare, o nouă metodă de evitare a controlului, imediat traficanţii îşi schimbă metodele şi tehnicile folosite până atunci, iar în cele din urmă chiar şi ruta. Aceste

mutații intervenite în traficul de stupefiante trebuie cunoscute de organele de urmărire, aspect care se realizează și prin ascultarea persoanelor implicate.

Orice persoană implicată în traficul de stupefiante trebuie ascultată pornindu-se de la împrejurarea concretă în care a fost prinsă, pentru a se stabili: din ce loc (țară, regiune, zonă etc.) și de la cine și-a procurat stupefiantele; metodele și mijloacele folosite pentru procurarea stupefiantelor; unde, când, cum și cui urma să le predea; prețul plătit și suma ce urma să o încaseze pentru stupefiante sau serviciile făcute.

Ascultarea cetățenilor străini implicați în traficul de stupefiante, aflați în tranzit prin țara noastră sau având ca punct final al călătoriei România, pe lângă elementele arătate mai sus, trebuie să ducă și la elucidarea următoarelor aspecte: stabilirea tuturor legăturilor, a modului în care este organizat și funcționează traficul ilicit, procedeele folosite și sarcinile fiecărei legături; sursele de aprovizionare cu stupefiante (localități, persoane etc.) precum și modul de predare a acestora; persoanele cărora le trebuie predate stupefiantele și orice date despre acestea.

De asemenea, trebuie identificate:

- Locurile de fabricare și depozitare a stupefiantelor și stabilirea tuturor legăturilor acestora, atât pe teritoriul țării noastre cât și pe cel al altor state.
- Metodele, mijloacele și locurile de ascundere a stupefiantelor în vederea tranzitării lor.
- Modul în care au reușit să treacă neobservate prin mai multe puncte vamale, dacă au sau nu legături în rândul vameșilor și mijloacele folosite pentru coruperea acestora.
- Eventualele transporturi anterioare rămase nedescoperite, persoanele implicate, metodele și mijloacele folosite.
- Eventualele transporturi viitoare, date despre alți traficanți, metodele folosite pentru ascunderea stupefiantelor, mijloacele de transport care vor fi utilizate și traseele pe care le vor parcurge.

Capitolul VI

ELEMENTE METODOLOGICE PRIVIND INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACŢIUNILOR DIN DOMENIUL CRIMINALITĂŢII ORGANIZATE

Secţiunea I
Consideraţii introductive

Abordarea elementelor metodologice de investigare a faptelor circumscrise criminalităţii organizate, fie şi pe scurt, este necesară din cauza dezvoltării semnificative, şi în ţara noastră, a acestui fenomen devenit foarte grav. În plus, atât studenţii jurişti cât şi practicienii dreptului, mai puţin apropiaţi de acest domeniu, trebuie să aibă o imagine asupra complexităţii acţiunii de contracarare a faptelor penale circumscrise criminalităţii organizate.

1. Precizări de ordin terminologic

Pentru o definire corectă a conceptului de „criminalitate/crimă organizată", este necesară delimitarea conceptului de „criminalitate" şi a celui de „mafie". Sfera de cuprindere a acestor concepte, în structura de ansamblu a fenomenului infracţional deosebit, este necesar a fi cunoscută în scopul elaborării celor mai eficiente strategii de contracarare[1].

Ambiguitatea sau folosirea inexactă a conceptelor sus-menţionate a condus, de multe ori, chiar şi în cazul ţării noastre, la necunoaşterea unei situaţii de fapt: anume existenţa, în cadrul societăţii, a acestui

---

[1] V. Cioclei, *Despre ambiguitatea conceptuală în materia criminalităţii organizate*, în culegerea de studii Lupta împotriva corupţiei şi criminalităţii organizate, Ed. de Centrul de pregătire continuă a procurorilor, Parchetul general de pe lângă C.S.J.

fenomen infracțional, cu repercusiuni inclusiv asupra strategiilor de prevenire și combatere a segmentului de criminalitate organizată.

În delimitarea celor trei concepte: criminalitate – crimă – mafie menționate mai sus, s-a pornit de la definiția dată mafiei de către Giuseppe Rizzoleto și Gaetano Mosca, în lucrarea *„Mafioții din Vicaria"*. Potrivit acestor autori „Mafia reprezintă o expresie curentă, folosită pentru a desemna un grup de indivizi, aroganți și violenți, uniți între ei prin raporturi secrete și de temut, aflați la originea unor acțiuni criminale". Acest concept a rămas neschimbat până s-a ivit necesitatea delimitării sferei de cuprindere a acestuia de cea a criminalității sau a crimei organizate[1].

Cea de a V-a Conferință a O.N.U. din anul 1992, privind „Prevenirea criminalității și tratamentul infractorilor", a evidențiat, printr-o rezoluție specială, patru criterii definitorii pentru criminalitatea organizată:

1. Scopul – obținerea unor câștiguri substanțiale.

2. Legături – bine structurate și delimitate ierarhic în cadrul grupului.

3. Specific – folosirea atribuțiilor și relațiilor de serviciu ale participanților.

4. Nivel – ocuparea de către participanți a unor funcții superioare în economie și societate.

Conceptele de criminalitate, crimă organizată și mafie – primele două folosite frecvent în aceeași accepție – se diferențiază prin:

- *Gradul de pericol social* al activităților infracționale.
- *Nivelul de organizare și structurare.*
- *Metode și mijloace folosite* pentru atingerea scopului propus.
- *Scopul urmărit.*

Însă, faptele penale întâlnite în acest segment de infracționalitate pot fi foarte greu incriminate ca atare prin lege, deoarece acestea implică o diversitate de activități infracționale, sancționate în mod individual de legiuitor, acestea având o arie de cuprindere greu de delimitat cu exactitate.

---

[1] T. Gherasim, *Aspecte ale crimei organizate în România*, în R.C.C.P., nr. 8/2000, p. 39-44.

În raport cu forma de criminalitate, magistratul, potrivit legii, poate acorda sporuri de pedeapsă membrilor organizațiilor criminale, în funcție de tipul organizației de care aparțin.

1.1. Criminalitatea de tip mafiot. Mafia reprezintă acel segment infracțional la care se raportează activități ilegale deosebit de periculoase, desfășurate prin *metode agresive* de către asociații de indivizi cu o structură organizatorică ierarhizată și un lider autoritar, având la bază un cod de conduită obligatorie, ritualuri de admitere a membrilor și o lege a tăcerii, în scopul instituirii controlului asupra unor sectoare ale economiei sau chiar asupra unor niveluri de decizie ale societății și obținerii de câștiguri ilicite fabuloase[1].

Activitățile de tip mafiot au următoarele caracteristici:

- Prezintă un grad de periculozitate deosebită prin faptul că urmăresc preluarea controlului asupra anumitor sectoare economice și vizează nivelurile superioare de decizie.
- Se desfășoară prin metode predominant agresive.
- Se dezvoltă în concordanță cu structurile statale, economice, sociale și politice.
- Scopul final al acestor activități îl constituie obținerea unor câștiguri ilicite uriașe.

Organizațiile de tip mafiot au o structură și un mod de acțiune specifice, diferit de a altor organizații criminale. Astfel[2]:

- Organizațiile mafiote au o structură care, în majoritatea cazurilor, urmează o linie tradițională, ce depășește un secol vechime.
- Liderul organizației are o autoritate absolută în rândul membrilor acestuia, în majoritatea cazurilor având drept de viață și de moarte asupra lor.
- Admiterea noilor membrii în cadrul organizației se face printr-un ritual specific și numai după o perioadă de inițiere și de testare a aptitudinilor infracționale ale candidaților, a devotamentului și loialităților față de organizație.

---

[1] Gh. Nistoreanu și O. Păun, *Criminologia*, Ed. Europa Nova, București, 1996, p. 237 și urm.

[2] I. Pitulescu, *Al treilea război mondial și crima organizată*, Ed. Național, București, 1996; Autorul prezintă detaliat elemente de structură și modul de acțiune al organizațiilor criminale de tipul *Mafiei, Yakuza, Triadele chinezești.*

- Toți membrii asociației consimt să respecte un cod al tăcerii, care presupune interdicția absolută de a divulga date despre organizație ca atare sau despre activitățile acesteia. Încălcarea interdicției atrage după sine pedeapsa capitală.
- Structura asociației este bine definită, fiecare membru având un loc bine stabilit în cadrul ierarhiei, corespunzător rolului pe care îl are în activitatea infracțională pe care este desemnat să o desfășoare.

Operațiunile organizațiilor criminale de tip mafiot se exercită pe trei niveluri:

- *Stabilirea în mediu.* Membrii asociației comit infracțiuni diverse (recuperări de datorii, sechestrări de persoane, șantaje, amenințări, contrabandă, tâlhării, trafic de droguri etc.), pentru a se impune într-un anumit mediu sau zonă.
- *Consolidarea în mediu.* Asociația continuă să desfășoare activitățile infracționale menționate în primul nivel, începând să-și planifice acțiunile de viitor. Acțiunile infracționale desfășurate sunt de o mai mare anvergură, atingând niveluri social-economice superioare (trafic semnificativ cu stupefiate și arme, asasinate asupra magistraților, politicienilor, polițiștilor, funcționarilor din administrația publică, răfuieli cu alte bande criminale pentru supremația teritorială).
- *Integrarea în societate.* În acest nivel, banii proveniți din activități ilicite sunt reciclați fiind investiți în afaceri legale, urmărindu-se penetrarea în structurile societății, într-o manieră cât mai profitabilă și, preluarea controlului asupra unor sectoare economice, sociale și politice.

1.2. Criminalitatea organizată. Spre deosebire de „Mafie", realitatea criminalității organizate constă într-o gamă, practic infinită, de aspecte ale universului social, cele mai multe clandestine, diverse și complexe. Studiind conceptul acestui gen de criminalitate trebuie să luăm în considerație și unii factori sociali și politici care pot avea un rol semnificativ în formarea actualelor percepții asupra crimei organizate[1].

[1] Klaus von Lampe, *The Concept of Organized Crime in Historical Perspective*, lucrare prezentată la Conferința Internațională Crime organisé international: Mythe, pouvoir, profit..., Elveția, 6 oct. 1999.

Cele mai multe analize despre criminalitate sau crimă organizată (indiferent de exprimare) sunt totuşi prea vagi pentru a releva elemente naţionale, proprii crimei organizate. Unele analize se bazează pe o singură calitate a crimei organizate. Altele combină un număr de caracteristici într-un concept *multidimensional* al formelor organizate de infracţionalitate.

Criminalitatea organizată abordează *tipuri certe de activităţi criminale*. De exemplu, procurarea de bani, bunuri şi servicii ilegale, fără a ţine cont de tipul organizaţiei, de cei implicaţi în aceste activităţi şi fără a avea în vedere poziţia lor socio-politică. De aici traficul de stupefiante, carne vie, opere de artă, arme.

Criminalitatea organizată este percepută, în esenţă, ca o realitate socială în care *structurile legale şi criminale sunt părţi integrante ale aceluiaşi sistem corupt,* social, politic, şi economic, fără a ţine seama de tipul de acţiuni promovate sau de tipurile de organizaţii ale celor ce susţin acest sistem.

Criteriile variate ale concepţiei multidimensionale pot fi distinse folosindu-se o clasificare pe patru niveluri de complexitate[1]:

- *Făptuitorii* definiţi de caracteristicile individuale, care participă la săvârşirea faptelor specifice criminalităţii organizate.
- *Elementele structurilor* (grupurilor) care pun în legătură aceşti indivizi.
- *Structurile de putere* se subordonează acestei entităţi structurale.
- *Relaţia dintre aceste structuri* ilegale şi structurile legale ale societăţii.

Concepţia contemporană despre criminalitatea organizată (în realitate, formă a criminalităţii) este eterogenă şi contradictorie. Dacă ne concentrăm asupra percepţiei generale a acestui concept, putem afirma: crima organizată este egală cu o structură formală, omogenă, multifuncţională, organizaţie criminală ce urmăreşte să submineze şi să domine instituţii legale ale societăţii.

Criminalitatea organizată, în esenţă, poate fi definită ca fiind *acel segment infracţional la care se raportează activităţile ilegale, de*

[1] I. Pitulescu, *supra cit.*, p. 416-417.

natură să afecteze grav anumite sectoare ale vieții economice, sociale și politice, desfășurate prin diverse metode și mijloace, în mod constant, planificat și conspirat, de către asociații de indivizi, cu ierarhie internă bine determinată, cu structuri specializate și mecanisme de autoapărare, în scopul obținerii de profituri ilicite la cote deosebit de ridicate[1].

Din definiție rezultă două caracteristici principale ale conceptului de criminalitate organizată:

a. *Gradul de pericol social al activităților ilegale* desfășurate de acest segment infracțional poate afecta grav anumite sectoare ale vieții economice, sociale și economice.

b. *Desfășurarea constantă, organizată, planificată* și *bine conspirată* a acestor activități infracționale.

Într-o accepție întâlnită în doctrina nord-americană, criminalitatea organizată este o activitate infracțională desfășurată de două sau mai multe persoane, în vederea obținerii de profit, prin violență, amenințări și (sau) coruperea unor persoane publice[2].

Organizații criminale compatibile conceptului de criminalitate organizată se caracterizează prin:

- Stabilirea unității infracționale.
- Existența liderului și a unei ierarhii interne bine determinate.
- Specializarea membrilor organizației pe activități infracționale specifice.
- Utilizarea unor mecanisme specifice de neutralizare a controlului social.

În România, Codul penal, în art. 367 alin. (6) preia din art. 2 al Legii nr. 39/2003 privind prevenirea și combaterea crimei organizate[3] definiția grupului infracțional organizat, modificând-o. Astfel, prin grup infracțional organizat se înțelege; „grupul structurat, format din

---

[1] Referitor la definirea criminalității organizate, literatura noastră de specialitate, a se vedea, G. Antoniu, *Reflecții asupra crimei organizate*, R.D.P. nr. 3/1997; Gh. Nistoreanu și C. Păun, *Criminologia, supra cit.*; C. Păun *Crimă organizată sau organizarea crimei*, Analele Academiei de Poliție Al.I. Cuza, București, 1993.

[2] M.J. Palmiotto, *Criminal investigation,* Nelson – Hall Publisher, Chicago, USA, 1994, p. 506-507.

[3] M. Of. nr. 50 din 29 ianuarie 2003.

trei sau mai multe persoane, constituit pentru o anumită perioadă de timp şi pentru a acţiona în mod coordonat în scopul comiterii uneia sau mai multor infracţiuni". Modificarea constă într-o simplificare a definiţiei, eliminându-se unele elemente care caracterizau scopul. Astfel, scopul grupului nu mai este circumstanţiat săvârşirii de infracţiuni grave. Prin urmare, scopul poate viza oricare infracţiuni, iar, în măsura în care în scopul grupului intră infracţiuni grave, va exista forma agravată, prevăzută de art. 367 alin. (2) din C.p. De asemenea, scopul nu mai este circumscris nici obţinerii directe sau indirecte a unui beneficiu financiar sau altui beneficiu material. Prin această reconfigurare a scopului se realizează extinderea noţiunii de grup infracţional[1].

Pentru indicarea aceluiaşi fenomen, diferiţi autori, sau documente internaţionale, folosesc expresii diferite cum ar fi: „criminalitate organizată", „crimă organizată", „organizaţie criminală", „criminalitate transnaţională", sau „criminalitate organizată transnaţională"[2].

Datorită tendinţelor din ultimul timp de suprapunere a activităţilor organizaţiilor criminale cu cele ale organizaţiilor de tip mafiot, unii autori au emis *teoria încorporării conceptului de mafie în cel de crimă organizată, prin prezentarea celor două segmente infracţionale ca două niveluri ale unuia şi aceluiaşi concept.*

O altă teorie, emisă de analişti în domeniu, este aceea a *integrării şi a organizaţiilor teroriste în categoria celor compatibile cu criminalitatea organizată,* având în vedere asemănarea metodelor şi mijloacelor folosite de cele două categorii de organizaţii criminale, precum şi a gradului de periculozitate socială al activităţilor desfăşurate.

Este necesar să menţionăm, însă, cel puţin două diferenţieri între cele două categorii de organizaţii criminale, şi anume:

1. *Organizaţii teroriste* recurg cu predilecţie la metode violente de acţiune pentru realizarea scopurilor urmărite, pe când organizaţiile compatibile cu crima organizată apelează la astfel de modalităţi numai în anumite situaţii.

---

[1] B. Bodoroncea, V. Cioclei, I. Kuglay, L.V. Lefterache, T. Manea, I. Nedelcu, F.-M. Vasile, *Codul penal. Comentariu pe articole.*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2014, p. 790.

[2] V. Cioclei, *op. cit.* p. 138 şi urm.

2. *Organizațiile compatibile cu crima organizată* urmăresc obținerea unor profituri mari pe căi ilicite sau licite, în timp ce organizațiile teroriste acționează pe fondul unor interese de ordin politic, religios sau rasial.

Cunoașterea diferențelor dintre cele două categorii este importantă în adoptarea strategiilor de combatere specifice fiecărei categorii în parte.

2. Aspecte privind actualul cadru normativ care reglementează activitățile din domeniul combaterii criminalității organizate

Reglementarea anterioară o constituia art. 167 şi art. 323 C. pen. din 1968, respectiv art. 7-9 din Legea nr. 39/2003. Diversitatea de reglementări în materia criminalității organizate, paralelismul existent între acestea au fost înlăturate prin crearea unei încriminări cadru reprezentate prin art. 367 C. pen. Cu toate acestea, au fost păstrată însă încriminarea prevăzută de art. 35 (asocierea în scopul săvârşirii de acte de terorism)[1].

Astfel, Codul penal sancționează în prezent aceste activități prin art. 367 alin. (1): inițierea sau constituirea unui grup infracțional organizat, aderarea sau sprijinirea, sub orice formă, a unui astfel de grup. În alin. (2) este prevăzută varianta agravată, existentă atunci când în scopul grupului intră infracțiuni grave (sancționate de lege cu pedeapsa detențiunii pe viață sau cu închisoarea mai mare de 10 ani). Art. 367 alin. (3) reglementează împrejurarea săvârşirii uneia dintre infracțiunile care intră în scopul grupului infracțional; în această ipoteză vor fi incidente regulile concursului de infracțiuni între constituirea grupului infracțional organizat (în oricare dintre variante, simplă ori agravată) şi infracțiunea care s-a săvârşit.

Activitățile infracționale comise de grupuri organizate, urmărite şi sancționate de legea penală, astfel după cum rezultă şi din competențele de cercetare ale Direcției de Combatere a Crimei Organizate şi

[1] B. Bodoroncea, V. Cioclei, I. Kuglay, L.V. Lefterache, T. Manea, I. Nedelcu, F.-M. Vasile, *op. cit.*, p. 789.

Antidrog, din cadrul Inspectoratului General al Poliției sunt următoarele[1]:

- *Omorurile comise la comandă* sau pentru reglarea de conturi între organizațiile criminale.
- *Actele de șantaj* comise de grupuri organizate de infractori asupra unor persoane din sfera puterii, administrației de stat și a justiției.
- *Jafurile, răpirea și sechestrarea de persoane*, comise de grupuri organizate de infractori în scopul obținerii de foloase materiale sau de altă natură.
- *Traficul de ființe umane și organe*, desfășurat în mod organizat.
- *Filierele de migrație* clandestină.
- *Traficul de stupefiante*, substanțe psihotrope, substanțe chimice esențiale și precursori, precum și consumul ilicit de droguri.
- *Contrafacerea, falsificarea și punerea în circulație de monedă* națională, străină, cărți de credit și cecuri de călătorie.
- *Traficul de autovehicule furate*, desfășurat în mod organizat.
- *Actele de corupție* din sfera crimei organizate.
- *Activități de spălare a banilor* din sfera crimei organizate.

În vederea combaterii diferitelor forme ale infracționalității organizate, statul român a adoptat următoarele acte normative:

În decembrie 2000, România a semnat *Convenția ONU de la Palermo* împotriva criminalității organizate transnaționale, precum și două Protocoale:

- Protocolul de prevenire, suprimare și pedepsire a traficului de persoane, în special de femei și copii.
- Protocolul privind traficul de imigranți pe cale terestră, maritimă și aeriană.
- *Legea nr. 678/2001*, privind prevenirea și combaterea traficului de persoane[2].
- *Ordonanța de urgență a Guvernului României nr. 112/2001*, prin care sunt sancționate faptele săvârșite de cetățenii români sau de

[1] P. Albu și E. Corciu, *Aspecte relevante în procesul de combatere a crimei organizate în România, în perioada de tranziție*, în R.C.C.P. nr. 5/2000, p. 21-37.

[2] M. Of. nr. 783 din 11 decembrie 2001.

către persoane fără cetățenie, domiciliate în România, de a intra sau de a ieși dintr-un stat străin prin trecerea ilegală a frontierei acestuia, racolarea, îndrumarea și călăuzirea persoanelor în scopul trecerii frauduloase a frontierei, precum și inițierea sau constituirea unei asocieri în acest scop, în prezent abrogată.

Legea nr. 678/2001 răspunde cerinței privind armonizarea legislației naționale cu prevederile cuprinse în acquis-ul UE și ține cont de concluziile Consiliului European de la Tampere (1999), care a apreciat că realizarea armonizării între legislațiile penale naționale în ceea ce privește incriminarea și sancționarea faptelor privind traficul de persoane, este absolut necesară pentru consolidarea Uniunii Europene, a spațiului de securitate, libertate și justiție.

La redactarea acestor acte normative s-au avut în vedere prioritățile președinției belgiene a Uniunii Europene, care consideră lupta împotriva traficului de persoane drept obiectiv de primă importanță, în acord cu intensificarea și mai buna corelare a măsurilor de combatere a criminalității organizate transfrontaliere, în spațiul european și în afara acestuia.

Au mai fost, de asemenea, elaborate sau promulgate:

- Strategia Națională Anticorupție 2012-2015 și Planul de acțiune pentru implementarea Strategiei Naționale Anticorupție 2012-2015[1].
- Strategia de reformă a sistemului judiciar 2015-2020 (proiect).
- Strategia Națională Antidrog 2013-2020 și Planul de acțiune în perioada 2013-2016 pentru implementarea Strategiei naționale antidrog 2013-2020[2].
- Strategia națională împotriva traficului de persoane pentru perioada 2012-2016 și Planul național de acțiune 2012–2014 pentru implementarea Strategiei naționale împotriva traficului de persoane pentru perioada 2012-2016[3].
- Strategia Națională privind Imigrația, Minuta Dialogului Politic cu România, Strategia de securitate cibernetică a României[4];

[1] H.G. nr. 215/2012, M. Of. nr. 202 din 27 martie 2012.
[2] H.G. nr. 784/2013, M. Of. nr. 702 din 15 noiembrie 2013.
[3] H.G. nr. 1142/2012, M. Of. nr. 820 din 6 decembrie 2012.
[4] H.G. nr. 271/2013, M. Of. nr. 296 din 23 mai 2013.

- Legea nr. 78/2000 privind prevenirea, descoperirea şi sancţionarea faptelor de corupţie, cu modificările ulterioare[1].
- Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de stupefiante cu modificările şi completările ulterioare.
- În decembrie 2002, a fost publicată Legea nr. 27 pentru ratificarea Convenţiei penale privind corupţia, adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999[2].
- Legea nr. 656/2002 privind prevenirea şi sancţionarea spălării banilor cu modificările şi completările ulterioare[3].
- Legea nr. 508/2004 privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea în cadrul Ministerului Public a Direcţiei de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism, cu modificările şi completările ulterioare[4].
- Legea nr. 535/2004 privind prevenirea şi combaterea terorismului[5].

Secţiunea a II-a
Structurile şi modalităţile curente de săvârşire a infracţiunilor în domeniul criminalităţii organizate

1. Tipuri şi structuri de organizaţii criminale

Ca urmare a transformărilor geopolitice, economice şi sociale ce au marcat sfârşitul secolului XX, organizaţiile criminale şi-au extins aria de cuprindere şi sfera de activitate, de la nivel naţional la cel transnaţional.

Nu există un model unic de organizaţie transnaţională, acestea variind ca forme, norme de conduită, experienţă, specializare în activitatea infracţională, arie de operare, tactici şi mecanisme de apărare, ceea ce face ca lupta de prevenire şi combatere să fie extrem de complexă, reclamând, obligatoriu, o cooperare interstatală.

---

[1] M. Of. nr. 219 din 18 mai 2000.
[2] M. Of. nr. 65 din 30 ianuarie 2002.
[3] M. Of. nr. 702 din 12 octombrie 2012.
[4] M. Of. nr. 1089 din 23 noiembrie 2004.
[5] M. Of. nr. 1161 din 8 decembrie 2004.

1.1. În concepţia Interpol, organizaţiile criminale pot fi împărţite în cinci grupe distincte[1].

1. *Familiile mafiei.* Acestea au structuri ierarhice, norme interne de disciplină, un cod de conduită şi desfăşoară o diversitate de activităţi ilicite (între acestea se află şi cartelurile columbiene ale drogurilor, bandele de motocicliști etc.);

2. *Organizaţiile profesionale.* Membrii acestora se specializează în una sau două tipuri de activităţi infracţionale (traficul de maşini furate, imprimerii clandestine de monedă falsă, laboratoare clandestine pentru fabricarea drogurilor, răpiri de persoane pentru răscumpărare, jafuri organizate etc.);

3. *Organizaţii criminale etnice.* Acestea sunt rezultatul expansiunilor geografice, a diferenţelor dintre nivelurile de viaţă, a severităţii excesive a condiţiilor de imigrare („Triadele", organizaţii criminale chineze; „Yakuza", grupări japoneze ş.a.);

În legătură cu organizaţiile criminale etnice, în prezent şi în ţara noastră este luată în considerare *mafia ţigănească*, autorii de specialitate, ca şi practicienii, fiind de acord cu realitatea acestui fenomen[2].

4. *Reciclarea banilor.* Activitatea infracţională desfăşurată de persoane cu venituri ilicite, pentru mascarea şi transformarea acestora în venituri licite prin reinvestirea lor.

5. *Organizaţii teroriste internaţionale.* Categorie implicată în asasinate, deturnări de avioane, răpiri de persoane, toate efectuate sub diferite motivaţii, de cele mai multe ori altele decât cele privind obţinerea de profituri[3].

1.2. În concepţia nord-americană, în funcţie de activităţile infracţionale pe care le desfăşoară, putem distinge următoarele tipuri de organizaţii criminale[4]:

- *Raketing.* Grupuri de indivizi care organizează diverse tipuri de activităţi infracţionale pentru profituri combinate.

---

[1] I. Pitulescu, *supra cit.* p. 416.

[2] D. Miclea, *Hăţişurile crimei organizate*, Ed. Libra, Bucureşti, 2001, p. 28-29.

[3] A se vedea P. Albu şi E. Corciu, *Câteva consideraţii asupra criminalităţii organizate – necesităţi în procesul de pregătire a specialiştilor abilitaţi în prevenirea şi combaterea fenomenului*, în R.C.C.P. nr. 7/2000, p. 14-36.

[4] M.J. Palmiotto, *op. cit.*, p. 507.

- *Operațiuni de vicii.* Grupuri de indivizi care desfășoară o activitate continuă prin furnizarea de bunuri și servicii ilegale, cum sunt: narcoticele, prostituția, jocurile de noroc, cămătăria.
- *Furtul.* Grupuri de indivizi care se angajează într-un tip particular de furt, bazat pe continuitate, cum ar fi frauda, escrocheria, jaful, furtul de mașini, achiziționarea de bunuri de date pentru revânzare.
- *Bande.* Grupuri de indivizi cu interese comune ori apartenență socială, care se asociază în vederea comiterii unor activități ilicite, pentru a se impune într-o comunitate (bande de tineri, cluburi de motocicliști, bande de deținuți).
- *Teroriști.* Grupuri de indivizi care se asociază pentru a comite acte criminale spectaculare, cum ar fi asasinatele și răpirile de persoane publice, pentru a submina încrederea publică în stabilitatea guvernamentală, din motive politice ori pentru satisfacerea unor revendicări.

Față de această clasificare, raportat și la realitățile europene, dar nu numai, se impun câteva sublinieri.

a. Grupurile de racketi, componenta criminalității organizate din fostele state sovietice, uzând de arme de foc, acționează cu precădere împotriva unor conaționali aflați în interes de afaceri sau ca turiști pe teritoriul României, blocându-le în locuri mai izolate autocarele sau autoturismele cu care călătoresc. Prin exercitarea de acte violente, racketii îi determină pe pasageri să le predea importante sume de bani ori alte bunuri, motivându-și acțiunile ca fiind „taxe de protecție" împotriva răufăcătorilor.

b. Bandele de motocicliști au un număr foarte mare de membrii. Dacă în mod tradițional organizațiile de crimă organizată au un număr de 2.500 până la 3.000 de membri, bandele de motocicliști „Big Four", au aproximativ 8.000 de membri. Aceste bande rebele, antisociale, sunt bine organizate, conduse în mod autoritar, având capacitatea de a intimida în atingerea scopurilor criminale. Ele sunt implicate în producerea și distribuirea de droguri sintetice, prostituție, furturi de mașini, contrabandă cu arme, jocuri ilegale de noroc, cămătărie.

c. Bandele de deținuți s-au dezvoltat în sistemul de detenție începând cu anii '60. Aceste bande sunt specializate pe controlul narcoticelor în majoritatea închisorilor și, chiar au influență în distribuirea

de droguri în stradă. Fenomenul se manifestă şi în penitenciarele româneşti, cu complicităţi chiar în rândul personalului de pază[1].

d. Grupurile criminale asiatice au, la fel ca Mafia sau Cosa Nostra, o tradiţie îndelungată. Cele mai cunoscute astfel de organizaţii, „Chinese Triad" (Triada Chineză) şi „Yakuza" de origine japoneză, desfăşoară activităţi ilegale cum ar fi traficul de narcotice, jocurile ilegale de noroc şi prostituţia. Acestea corup persoane publice influente, folosesc violenţa împotriva potenţialilor victime şi martori, totul pentru atingerea scopului final infracţional. În general, membrii bandelor sunt grupaţi în funcţie de specialitatea activităţii infracţionale (un grup pentru prostituţie, unul pentru heroină, altul pentru jocurile de noroc).

Aceste grupuri sunt deosebit de dificil de combătut pe plan internaţional, din cauza modalităţilor specifice de operare, precum şi a *necunoaşterii psihologiei* şi *tradiţiei* lor.

Dintre activităţile infracţionale ale crimei organizate, cele cu impact grav asupra societăţii sunt următoarele: traficul de droguri, traficul de persoane, falsificarea de monede, traficul internaţional cu autovehicule furate, traficul cu obiecte de patrimoniu, traficul cu arme, spălarea de bani, migraţia ilegală, prostituţia, corupţia, terorismul.

2. Modalităţi de săvârşire a infracţiunilor din domeniul criminalităţii organizate

2.1. Traficul de droguri. România prezintă interes din ce în ce mai mare pentru reţelele de traficare a drogurilor, în special a haşişului provenit din Africa şi a cocainei traficată din America de Sud spre Europa Occidentală[2]. Ţara noastră este inclusă în aşa numită "Rută balcanică" de traficare a heroinei dinspre Turcia spre pieţele occidentale, prin 3 din totalul de 5 variante ale acestei rute[3]:

1. Turcia (Istanbul) – România (Constanţa, pe Marea Neagră – Bucureşti – zona subcarpatică spre vest – Arad) – Ungaria – Slovacia – Cehia – Germania – Olanda;

---

[1] A se vedea condamnările în cauzele privind traficul de droguri de la penitenciarul Jilava, din vara anului 2002.

[2] P. Albu şi E. Corciu, *op. cit.*, în R.C.C.P. nr. 7/2000 p. 18 şi urm.

[1] P. Albu şi E. Corciu, în R.C.C.P. nr. 5/2000; Raportul European asupra criminalităţii organizate, în R.C.C.P. nr. 7/2000, p. 7-13.

2. Turcia – Bulgaria – România (Vama Ruse – Giurgiu – Bucureşti – zona subcarpatică spre vest – Arad) – Ungaria – Austria – Germania – Olanda;

3. Turcia – Bulgaria – România – Ukraina – Polonia – Germania.

Iniţial ţară de tranziţie, România a devenit teritoriu de depozitare şi piaţă de desfacere. Stupefiantele pătrund prin diverse căi, de la ascunderea acestora pe/în corp, în bagaje de mână, în autoturisme personale sau TIR-uri, printre alte mărfuri, până la introducerea lor în containere ca atare, sau în amestec cu alte produse.

Deschiderea graniţelor României a condus la o creştere masivă a numărului mijloacelor de transport şi mărfuri care intră şi ies din ţară, conferind, astfel, organizaţiilor criminale posibilităţi largi de camuflare a drogurilor şi de tranzitare a teritoriului ţării. Pentru efectuarea transportului, traficanţii apelează la firme turistice sau la cărăuşi care, de cele mai multe ori, nu cunosc ce transportă, iar alteori atrag persoane cu situaţie materială precară, dispuse, pentru o sumă de bani oarecare, să îşi asume, în mod conştient, riscurile unei asemenea activităţi.

Vârsta persoanelor consumatoare, este cuprinsă, în medie, între 16-28 ani. De obicei, acestea au o situaţie materială instabilă, unele fiind dependente de droguri şi, pentru a le plăti, sunt dispuse să comită diverse infracţiuni. Respectivele persoane consumă de cele mai multe ori droguri naturale tari, fapt determinat de oferta promoţională şi chiar gratuită a dealer-ilor, în scopul de a se crea o masă de consumatori dependenţi. Este stabilit că, din 10 consumatori, cel puţin unul devine traficant.

În ultimul timp au pătruns în ţara noastră şi droguri sintetice, sub forma comprimatelor de LSD, amfetamină, MDMA. Nu trebuie neglijat de asemenea consumul *medicamentelor psihotrope* sau al stupefiantelor terapeutice, precum morfina, benzodiazepina etc.

În general, organizatorii reţelelor de trafic de droguri nu au fost români, excepţie făcând câteva cazuri în care astfel de cetăţeni, emigraţi înainte de anul 1989, au desfăşurat asemenea activităţi pe teritoriul altor state, ulterior întorcându-se aici pentru a-şi organiza propriile afaceri de narcotrafic. Astăzi, însă, în conducerea sau organizarea traficului de droguri sunt implicaţi tot mai mulţi români, întâlniţi în filiere asiatice sau sud-americane.

Narcotraficul reprezintă numai una dintre afacerile crimei organizate, o infracțiune de referință, deosebit de profitabilă. De multe ori el se întrepătrunde cu actele de spălare de bani sau cu alte activități infracționale.

2.2. Spălarea de bani. Pentru derularea operațiunilor financiare frauduloase din sfera spălării banilor, cel mai adesea sunt folosite firme private paravan, sau chiar fictive, în spatele cărora se desfășoară activități infracționale[1].

O serie de indivizi procedează la cumpărarea unor firme ce nu mai pot fi menținute de vechii proprietari, existând suspiciuni serioase că fondurile folosite pentru aceste achiziții provin din activități infracționale din sfera crimei organizate.

O metodă binecunoscută de spălare a banilor, folosită în România în perioada 1991-1994, a constituit-o utilizarea circuitelor de tip „Caritas", care au permis spălarea unor importante sume de bani provenite din activități ilicite. Valorile dobândite au fost apoi justificate cu sumele ridicate în urma participării la aceste circuite. Ulterior, formulele au evoluat după modele tradiționale.

Cea mai importantă sursă de proveniență a banilor murdari, în România, o constituie contrabanda cu cafea, țigări, alcool, narcotraficul. Organizațiile criminale din România au legături infracționale în zone în care controlul financiar al statului este relaxat, zone propice pentru reciclarea sumelor de bani provenite din activități infracționale[2].

Precizăm că nu excludem de aici nici banii proveniți prin criminalitatea financiar-bancară, prezentă semnificativ și în România.

2.3. Falsul de monedă. Atât falsificarea cât și traficarea mijloacelor de plată cunosc o recrudescență îngrijorătoare, motiv pentru care pe plan internațional serviciile specializate sunt în continuă căutare a unor noi metode de prevenire și contracarare a acestui fenomen.

În țara noastră, goana după valută a persoanelor, cele mai multe neavizate asupra elementelor caracteristice de protecție a respectivelor

---

[1] P. Albu și E. Corciu, *op. cit.*, în R.C.C.P. nr. 7/2000 p. 21.

[2] În acest sens, a se vedea I. Pitulescu, *supra cit.*, p. 436; D. Miclea, *supra cit.*, p. 38 și urm.

bancnote, a creat posibilitatea grupărilor criminale din exterior, sprijinite de elemente autohtone, să profite de pe urma lipsei de experienţă a acestor persoane, introducând în România cantităţi însemnate de bancnote false, mai ales dolari SUA şi euro. De asemenea, reţelele de traficanţi români şi-au dezvoltat o activitate permanentă în procurarea şi plasarea de valută falsă, dar şi de monedă naţională falsificată.

2.4. Traficul internaţional de autoturisme furate. Înlesnirile vamale de după 1990, au fost exploatate de organizaţiile criminale, atât prin includerea României într-o rută de tranzitare a autovehiculelor furate din Occident, cât şi prin folosirea ei ca piaţă de desfacere[1]. Traficanţii români de maşini furate, cooptaţi de filiere ale crimei organizate din străinătate, furnizează informaţii, contrafac ori falsifică documentele de identitate ale autoturismelor, corup vameşi.

Traficanţii, prin legături infracţionale cu vameşii, introduc în ţară autoturisme furate pentru care obţin chitanţe vamale ce atestă plata taxelor legale pe repere mari, cum ar fi caroseriile şi motoarele. De asemenea, aceştia recurg la eludarea taxelor vamale prin folosirea unor certificate de repatriere cumpărate de la titulari ori contrafăcute. La fel s-a procedat şi de către multe aşa-zise fundaţii, majoritatea declarate de binefacere.

Ca urmare a creşterii plafoanelor taxelor de import la autovehiculele străine, tot mai mulţi sunt cei care, încercând să evite aceste taxe, comandă maşini furate însoţite de documente false sau contrafăcute la noi.

2.5. Traficul cu arme. Se află deseori în legătură cu terorismul, comerţ ilicit ce este, de mult ori, apanajul crimei organizate. Reţele internaţionale, având deseori acceptul unor state interesate în alimentarea focarelor de război, din diferite zone ale lumii, comercializează arme depăşite ca tehnologie ori uzate din punct de vedere moral, inutilizabile de către ţara de origine.

Pe locul doi în lume, după traficul cu droguri, traficul cu arme este deosebit de profitabil, dezvoltându-se în special după destrămarea

[1] *Ibidem.*

Uniunii Sovietice, dar şi ca urmare a numeroaselor conflicte armate în special în ţările islamice.

Organizaţiile criminale ruse sau din zona fostei U.R.S.S., deosebit de puternice, au inclus în mod prioritar în sfera lor de activitate traficul cu *materiale strategice* şi *substanţe radioactive.* Aceste organizaţii au atras în activitatea lor şi cetăţeni români, amatori de câştiguri rapide, care s-au constituit în reţele specializate în intermedierea unor astfel de afaceri.

2.6. Traficul cu obiecte de patrimoniu. Pe piaţa ilicită a operelor de artă din Europa se comercializează anual bunuri în valoare de peste 6 miliarde dolari, trafic controlat în principal de două organizaţii din Iugoslavia, cu legături în toate statele europene, inclusiv în România.

După 1990, mai ales după abrogarea Legii nr. 63/1974 care proteja patrimoniul cultural naţional, dar şi ca urmare a dezinteresului autorităţilor pentru specializarea personalului vamal în acest domeniu specific, din România au fost exportate ilicit obiecte de patrimoniu de valori inestimabile. Organizaţii criminale străine au elaborat şi pus în practică adevărate *programe de achiziţionare şi scoatere din ţară a bunurilor aparţinând patrimoniului cultural naţional român.*

Cu toate că, în anul 2000, a fost adoptată Legea nr. 182[1], prin care sunt condamnate activităţile de export ilicit cu opere de artă, atât autorităţile în drept să protejeze obiectele patrimoniului românesc, cât şi persoanele deţinătoare de astfel de bunuri, nu s-au arătat dispuse să se conformeze noii legislaţii, contribuind, într-un fel sau altul, la pierderea unor valori inestimabile din patrimoniul cultural românesc şi universal.

2.7. Traficul cu fiinţe umane. Cele mai semnificative forme ale traficului cu persoane sunt *migraţia ilegală, prostituţia organizată, proxenetismul conex acesteia şi traficul cu copii.* La începutul anilor '90, România s-a confruntat cu o masivă emigrare a propriilor cetăţeni, după care a crescut numărul imigranţilor intraţi clandestin pe teritoriul

[1] M. Of. nr. 259 din 9 aprilie 2014.

ţării noastre. Dintre aceştia, majoritatea se află în drum spre statele dezvoltate din Europa Occidentală sau chiar dincolo de ocean. În trecerea frauduloasă a frontierei de stat de către cetăţenii străini, s-au implicat organizaţii criminale de tip mafiot, cu legături atât în ţările de origine ale migraţilor, cât şi în cele de tranzit. Profiturile din aceste activităţi ilicite sunt mari, directe.

România se confruntă cu o situaţie deosebită din cauza volumului mare de trafic de persoane şi mijloace de transport la frontiera de stat. Pentru a preîntâmpina scoaterea din ţară de către autorităţile române a emigranţilor intraţi clandestin, aceştia sunt sfătuiţi de călăuze să-şi distrugă documentele de identitate, precum şi alte acte doveditoare eliberate în statele tranzitate sau, să ceară azil.

Un fenomen aparte al emigraţiei ilegale îl constituie *emigraţia deghizată* reprezentată de *prostituţie, proxenetism* şi *trafic* cu fiinţe umane. Prostituţia este practicată în general de prostituate situate la vârsta adolescenţei[1]. Persoanele care recurg la un asemenea mijloc de existenţă sunt determinate de:

- *Nivelul scăzut de trai.* Cele mai multe aparţin unor familii cu dificultăţi materiale.
- *Şomajul.* Mai ales persoanele cu un grad scăzut de profesionalizare ce nu îşi găsesc locuri de muncă. Domeniile de activitate în care se pot angaja oferă un nivel scăzut al salariilor, care nu acoperă minimul necesităţilor de trai.
- *Factorii educaţionali.* Carenţele educaţionale sunt de fapt cele care participă cel mai mult în procesul angajării în prostituţie.
- *Modelul familial.* Familiile dezorganizate, în care predomină alcoolismul, conflictele, antecedentele penale sunt cele căutate de traficanţi în racolarea de victime.
- *Factorii eterogeni*, cum ar fi: deficienţele structurale ale personalităţii prostituatelor, consecinţele debutului timpuriu al vieţii sexuale, precum şi ale agresării sexuale anterioare, disponibilitatea de a exercita o asemenea profesie.

---

[1] T. Joiţa, *Acţiunile desfăşurate de Ministerul Public privind combaterea criminalităţii transfrontaliere şi terorismului,* în R.C.C.P. nr. 10/2001, p. 1-5.

Traficanții, respectiv *proxeneții*, sunt de două categorii:

a. *Combinatori,* care intermediază, în mod ocazional, relația prostituată - client. Aceştia îşi desfăşoară activitatea mai ales pe plan intern şi pentru o perioadă destul de scurtă de timp.

b. *Profesionişti* care, cunoscând faptul că există persoane ce doresc să se prostitueze, le racolează şi profită de pe urma acestora, câştigând sume mari de bani. Între aceştia se regăsesc multe foste prostituate care îşi folosesc experienţa şi relaţiile.

Traficanții profesionişti îşi racolează victimele fie prin abordări directe şi explicite, fie prin promisiuni false ale unor locuri de muncă în străinătate. Se constată o *preferinţă pentru traficul internaţional*, acesta fiind mai bine remunerat, chiar dacă este mai riscant.

Proxeneții îşi aleg piaţa în funcţie de nivelul de trai al ţării, ca şi de mentalitatea şi legislaţia acesteia. Sub aparenţa legalităţii unor *agenţii de fotomodele,* de *impresariat artistic,* oficii matrimoniale sau agenţii de plasare a forţei de muncă în străinătate, organizaţiile criminale desfăşoară activităţi de prostituţie şi proxenetism.

Unele agenţii promovează un segment al prostituţiei „de lux", care deserveşte o clientelă cu anumite poziţii sociale, prostituatele din această, categorie fiind dispuse să ducă o astfel de viaţă. Alte agenţii sunt acelea care racolează fete pentru prostituţie prin promisiuni false de locuri de muncă în străinătate, acestea fiind traficate împotriva voinţei lor şi obligate, prin mijloace violente, să se prostitueze.

Traficul de copii a devenit una dintre cele mai profitabile afaceri. Reţelele de trafic internaţional, în colaborare cu persoane de cetăţenie română cu funcţii de răspundere în instituţii de ocrotire a copilului, au declanşat un amplu comerţ ilicit cu copii. Cea mai uzitată formă de traficare este aceea a *adopţiilor ilegale.* Această activitate este deosebit de periculoasă deoarece, în subsidiar, poate disimula activităţi de *pornografie infantilă,* de *pedofilie* şi *corupţie sexuală,* sau de *prelevări ilegale de organe.*

Nu de mult timp, în această formă de trafic, se înscrie şi *traficul cu persoane handicapate*, obligate să cerşească în Vestul Europei, ceea ce a condus la implicaţii internaţionale, neplăcute pentru statul român.

2.8. Corupţia. Corupţia reprezintă punctul de pornire al tuturor activităţilor infracţionale desfăşurate de organizaţiile criminale. Ea este un fenomen extrem de nociv, cvasi-generalizat în toate structurile

sociale. Deşi există în toate ţările lumii, în statele care trec printr-o perioadă de tranziţie, nocivitatea corupţiei se simte mai acut. Corupţia necontrolată are capacitatea de a distruge însăşi fiinţa statului şi a instituţiilor sale democratice[1].

Cauze favorizante ale comiterii actelor de corupţie, aşa cum s-a văzut mai sus, într-o adaptare la criminalitatea organizată, sunt:

- Lipsa de autoritate a puterii politice.
- Incapacitatea partidelor de a se susţine financiar.
- Descentralizarea politico-administrativă.
- Ineficienţa sau insuficienţa legilor.
- Perpetuarea vechii birocraţii, cu deprinderile cunoscute, şi consolidarea ei.
- Promovarea în funcţie de obedienţa faţă de superiori.
- Promovarea economiei de piaţă în condiţiile unei penurii de capital.
- Accederea la demnităţi politico-administrative prin „susţinerea" de către structuri (oameni de afaceri) influente şi cu interferenţe în criminalitatea organizată.

Agresiunile masive asupra economiei, nenumăratele vandalisme produse în toate domeniile, sunt însoţite în marea lor majoritate de acte de corupţie.

Un exemplu edificator pentru corupţia generalizată îl constituie ilegalităţile masive care s-au făcut în primul sector care a cunoscut privatizarea, respectiv *agricultura.* Repartizările ilegale de terenuri fertile, organizarea unor licitaţii trucate, falsificarea documentelor de evidenţă şi de gestiune pentru însuşirea unor mijloace fixe, ocupări abuzive de terenuri sunt numai câteva din actele de corupţie (efectuate evident organizat), care sau produs în domeniul agriculturii acte cu consecinţe deosebit de grave.

În domeniile *comerţului* şi *prestărilor de servicii,* în sfera instituţiilor publice, ca şi în administraţia publică, actele de dare şi luare de mită au devenit o practică. Sume uriaşe de bani sunt manipulate pentru vânzări sau *închirieri preferenţiale de spaţii comerciale,* condiţionarea *emiterii licenţelor de import-export* transferuri ilegale de mijloace fixe, licitaţii fictive.

---

[1] I. Pitulescu, *Corupţia şi implicaţiile ei în societatea românească,* în R.C.C.P. nr. 8/2000, p. 106-109.

Alte exemple de acte de corupție, cu incidență în criminalitatea organizată sunt: *stabilirea de impozite și taxe convenabile,* acordarea de *asistență medicală,* eliberarea unor certificate medicale nereale, încasarea unor debite restante, repartizarea de terenuri pentru construcții, transferuri de imobile și mijloace fixe către sectorul particular, ș.a. Corupția din domeniul bancar și vamal afectează economia într-o măsură și mai mare.

Multe alte acte de corupție comise de diverși demnitari nu sunt cunoscute de opinia publică și nici sancționate, cu consecința îmbogățirii rapide a unui număr relativ mic de oameni de afaceri, în detrimentul marii majorități a populației, expresie evidentă a criminalității organizate.

2.9. Terorismul. FBI-ul definește terorismul ca „folosirea în afara legii a forței ori violenței pentru intimidarea ori constrângerea unui guvern, a populației civile, ori a unui segment din acesta, în îndeplinirea unor obiective politice ori sociale"[1].

Activitățile infracționale în care teroriștii sunt implicați includ: bombardamente, incendii, asasinate, răpiri, luare de ostatici, deturnare de avioane, spargeri de bănci, furturi din arsenalul militar sau polițienesc. În vederea obținerii fondurilor necesare realizării acțiunilor teroriste, aceștia desfășoară activități ilicite, precum traficul cu droguri.

Secțiunea a III-a
Cadrul metodologic general al investigației penale în domeniul criminalității organizate

1. Etapele și modalitățile de acțiune

Cercetarea infracțiunilor din domeniul criminalității organizate presupune cunoașterea aprofundată a fenomenului prin culegerea, stocarea și prelucrarea, în bazele de date, a unor informații complete privind infractorii, antecedentele penale, structura organizațiilor criminale, modurile de operare, tranzacțiile suspecte, conexiunile în sfera factorilor de decizie politică și social-economică.

[1] M.J. Palmiotto, *op. cit.*, p. 508.

Cunoaşterea în profunzime a fenomenului criminalităţii organizate presupune studierea permanentă a bazelor de date stocate de compartimentele specializate ale Ministerului Public, Parchetului Naţional Anticorupţie, Ministerului de Justiţie, Ministerului de Interne, serviciilor speciale (S.R.I. şi S.I.E.).

Pentru combaterea exactă a elementelor constitutive ale infracţiunilor circumscrise fenomenului de criminalitate organizată, sunt parcurse de regulă trei faze importante: informativă, investigativă şi a urmării penale[1].

1.1. Faza obţinerii de informaţii. În această fază, se desfăşoară activităţi de cunoaştere şi informare cu privire la activităţile reţelelor criminale. În acest sens, sunt consultate bazele de date şi informaţii obţinute de structurile specializate.

Structurile informative îşi au propriile planuri de culegere a informaţiilor despre criminalitatea organizată. Aceste planuri cuprind:

- Domeniile în care se desfăşoară culegerea informaţiilor.
- Categoriile de persoane vizate de activitatea de supraveghere operativă şi de culegere de informaţii.
- Mijloacele de supraveghere operativă şi culegere a informaţiilor.
- Modalităţile de analiză şi exploatare a informaţiilor.

1.2. Faza investigaţiilor. În această fază se desfăşoară activităţi de verificare a informaţiilor obţinute în faza informativă. Acţiunea investigativă este declanşată numai după ce au fost acumulate suficiente informaţii despre grupul infracţional.

Supravegherea operativă are ca scop identificarea conexiunilor reţelei infracţionale şi activităţile specifice desfăşurate de aceştia în mod direct sau prin interpuşi.

Pe parcursul acestei faze se identifică şi se asigură mijloacele de probă care vor fi administrate în faza de urmărire penală. Astfel, vor fi identificaţi martori, victime, furnizori, intermediari etc. De aici rezultă şi importanţa Legii protecţiei martorilor[2].

---

[1] A. Lazăr, *Utilizarea procedeelor probatorii în efectuarea actelor premergătoare privind fraudelor în afaceri,* în R.C.C.P. nr. 1/2001, p. 126-140.

[2] Legea nr. 682/2002, M. Of. nr. 288 din 18 aprilie 2014.

Investigațiile sunt, bineînțeles, efectuate cu aprobarea și sub supravegherea parchetului. Pentru soluționarea cauzei, este foarte importantă efectuarea urgentă a urmăririi penale, astfel încât informația să nu își piardă valoarea, nemaiputând fi folosită ca probă.

Activitățile investigative constau, în esență, în verificarea informațiilor deținute și completarea lor prin activități operative specifice poliției judiciare sau serviciilor speciale, cum ar fi:

- Supravegherea operativă a unei persoane suspecte, a relațiilor sale, prin filaj sau pândă, supravegherea unui loc, executarea fotografiilor de urmărire și înregistrarea convorbirilor, alte înregistrări, inclusiv video[1].
- Verificarea surselor de venit ale suspecților care, prin modul de trai, depășesc limitele câștigurilor licite.
- Verificarea unor acte și înscrisuri de care s-a folosit făptuitorul, a unor tranzacții suspecte sau a unor documente financiar-bancare.
- Obținerea unor date prin Interpol sau prin serviciile străine cu care se cooperează;
- Organizarea de filtre și de razii.
- Legitimarea și identificarea unor persoane necunoscute, conducerea lor la sediile organelor judiciare pentru identificare și interpelare.

1.3. Faza urmăririi penale. Activitățile desfășurate în faza investigativă, după sesizarea organului judiciar, reprezintă, din punct de vedere procesual penal, acte premergătoare, exterioare procesului penal.

Actele premergătoare se efectuează după sesizarea organului de urmărire penală privind săvârșirea unei infracțiuni, în vederea verificării seriozității sesizării și a strângerii datelor necesare începerii urmăririi penale. Nu se pot efectua, în cursul actelor premergătoare, acte specifice urmăririi penale ori care nu sunt necesare începerii urmăririi penale.

Dată fiind complexitatea activităților organizațiilor criminale, este necesar un volum important de activități de investigare pentru

[1] În acest sens a se vedea O. Predescu, R. Slăvoiu, M. Udroiu, *Tehnici speciale de investigare în justiția penală română,* Ed. C.H. Beck, București, 2009.

verificarea datelor sesizării, privind, mai ales, subiecții infracțiunii, laturile subiectivă și obiectivă ale acestora, în vederea începerii urmăririi penale.

Din perspectivă urmăririi penale vor fi desfășurate următoarele activități consacrate în legea procesual penală:

- *Audierea de martori*, cu obligativitatea asigurării protecției lor.
- *Ridicarea de obiecte și înscrisuri*. Acest mijloc de probațiune oferă posibilitatea examinării ulterioare a înscrisurilor și efectuarea unui raport de constatare tehnico-științific.
- *Percheziția* este un procedeu de investigație care asigură obținerea unor probe, mijloace materiale de probă sau corpuri delicte, indispensabile pentru rezolvarea cauzei.
- *Dispunerea de constatări tehnico-științifice sau medico-legale*, mijloace de probațiune care pot fi dispuse chiar înaintea începerii urmăririi penale, în situația în care se impune de urgență clarificarea unor fapte sau împrejurări ale cauzei, de exemplu, în cazul traficului de droguri.
- *Cercetarea la fața locului* este o activitate ce poate fi desfășurată în faza actelor premergătoare, datorită urgenței efectuării, importanța și obiectivele acesteia fiind binecunoscute.
- *Înregistrarea convorbirilor precum și alte înregistrări*, astfel încât să se prevină lezarea drepturilor procesuale și a libertății persoanelor.

2. Organizarea flagrantului

Flagrantul reprezintă unul dintre cele mai complete și eficiente mijloace de evidențiere a elementelor de fapt, de constatare în timp util și în mod complet a faptelor ilicite și a autorilor acestora. Astfel cum este definită de art. 293 C. pr. pen., ne aflăm în prezența acelei fapte penale, descoperite în momentul comiterii ori imediat după săvârșire, iar constatarea acesteia este concretizată în prinderea făptuitorului în momentul și în locul comiterii faptei ori cât mai aproape de momentul săvârșirii. Acest element este, deseori, esențial în cercetarea faptelor tipice criminalității organizate. Art. 310 C. pr. pen. prevede în mod

expres obligaţia persoanei care l-a reţinut pe făptuitor de a preda de îndată organelor de poliţie toate corpurile delicte, obiectele şi înscrisurile ridicate.

Firește, este considerată flagrantă şi infracţiunea al cărei făptuitor, imediat după săvârşire, este urmărit de organele de ordine publică şi de siguranţă naţională, de persoana vătămată, de martorii oculari sau de strigătul public ori prezintă urme care justifică suspiciunea rezonabilă că ar fi săvârşit infracţiunea sau este surprins aproape de locul comiterii infracţiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte de natură a-l presupune participant la infracţiune [art. 293 alin. (2) C. pr. pen.].

2.1. Pregătirea acţiunilor de realizare a flagrantului. În vederea efectuării flagrantului, se va proceda la pregătirea acestuia. În primul rând, trebuie analizate şi verificate datele care motivează acţiunea, respectiv informaţiile obţinute de la informatori, mai ales de la cei sub acoperire, sau cele aduse la cunoştinţa organelor de urmărire penală prin sesizările, plângerile sau denunţurile diferitelor persoane.

Organizarea flagrantului, după verificarea şi completarea datelor, este în sarcina procurorului şi a poliţiştilor din compartimentele specializate.

Planificarea acţiunii are următoarele repere obligatorii:

- Stabilirea locului, zonei şi mediului unde se va desfăşura acţiunea, recunoaşterea zonei şi fixarea activităţilor ce se vor desfăşura în teren, a spaţiului închis sau deschis al acţiunii.
- Efectuarea unor investigaţii complexe în vederea identificării persoanelor implicate, a legăturilor lor infracţionale, a modalităţilor de operare şi a mijloacelor folosite.
- Coroborarea tuturor datelor şi stabilirea modalităţilor concrete de acţiune. În funcţie de rezultatul analizei tuturor datelor se vor stabili efectivele participante la acţiune, atribuţiunile specifice fiecărei persoane în parte, modalităţile de comunicare, inclusiv mijloacele tehnico-ştiinţifice folosite în timpul acţiunii, frecvenţele radio pe care se va ţine legătura. Nu trebuie neglijate variantele de rezervă în cazurile neprevăzute, sau în ipoteza schimbării caracteristicilor situaţiei în momentul desfăşurării acţiunii.

O dată stabilite aceste obiective, se va elabora planul acţiunii, care va cuprinde în amănunt atribuţiunile exacte ale forţelor participante, se

va efectua instructajul acestor persoane în aşa fel încât fiecare să cunoască ce activităţi va executa, în ordinea cronologică a momentelor principale ale acţiunii. Membrii echipelor de intervenţie vor fi informaţi asupra numărului şi semnalmentelor infractorilor, asupra periculozităţii lor.

Atragem atenţia asupra *discreţiei* organizării flagrantului, caracterul său secret fiind esenţial pentru reuşita acţiunii, mai ales că ne aflăm în faţa faptelor comise de indivizi „calificaţi" şi bine informaţi.

2.2. Pătrunderea în zona de acţiune. Efectivele participante vor intra în zona de acţiune pe trasee diferite, ocupându-se locurile şi poziţiile dinainte stabilite. Se vor lua măsuri de blocare a căilor de acces pentru persoanele suspecte sau autovehicule, pe toată durata desfăşurării flagrantului.

Pe întreaga durată a acţiunii se va urmări îndeplinirea simultană a trei cerinţe:

- Asigurarea securităţii personalului participant la acţiune, precum şi a cetăţenilor care se află în zona vizată.
- Luarea măsurilor de protejare a persoanelor care lucrează sub acoperire, a celor infiltrate în cauză şi a informatorilor.
- Protejarea şi asigurarea tuturor materialelor folosite pentru identificarea infractorilor.

2.3. Realizarea flagrantului propriu-zis. În funcţie de fazele comiterii actului infracţional, de regulă, există trei posibilităţi de acţiune a echipei de intervenţie pentru realizarea flagrantului:

- *Intervenţia înainte de consumarea actului infracţional,* prevenindu-se astfel posibilitatea comiterii unei infracţiuni cu un grad ridicat de pericol social.
- *Intervenţia în timpul comiterii faptei.* În momentul în care faptele se află în curs de desfăşurare, intervenţia implică riscuri multiple, rănirea agenţilor care au intervenit, luarea de ostatici de către infractor, pentru a-şi asigura scăparea, recurgerea la gesturi sinucigaşe.
- *Intervenţia după consumarea actului infracţional.* Este considerat cel mai prielnic moment de acţiune, întrucât infractorul se află într-un moment de relaxare după săvârşirea actului infracţional, inter-

venţia forţelor participante dispunând astfel de avantajul factorului surpriză. Însă şi în aceste momente sunt posibile reacţii ale făptuitorilor, de genul celor menţionate anterior.

Secţiunea a IV-a
Particularităţi în investigarea criminalistică a unor infracţiuni circumscrise crimei organizate, cu incidenţă în domeniul financiar-bancar

1. Principalele aspecte ce se urmăresc cu ocazia investigaţiei penale

1.1. Analizele financiare. Toate activităţile organizaţiilor criminale au ca scop final manipularea profiturilor lor ilegale, într-o manieră care să le facă să pară că provin dintr-o sursă legitimă. Necesitatea de a „spăla" rezultatele activităţii lor infracţionale este vitală pentru succesul acestora.

Tehnica de investigare cea mai des folosită, rapidă de cele mai multe ori, sigură şi comună investigării tuturor infracţiunilor asimilate crimei organizate este *analiza financiară*[1].

Din perspectivă financiară se apelează la trei metode de analiză:

- Metoda depozitului bancar.
- Metoda reţelei valorice, valorii nete.
- Metoda cheltuielilor.

Aceste analize vor determina patrimoniul total al suspectului, comparând patrimoniul total, rezultat din analize, cu veniturile raportate şi impozitate. Trebuie stabilit exact raportul dintre veniturile licite şi cheltuielile reale efectuate.

1.2. Supravegherea electronică. O altă metodă uzitată în investigarea criminalităţii organizate, deşi deseori criticată, este *supravegherea electronică.* Avantajul acestei metode constă în înregistrarea unor segmente importante din activitatea criminală.

[1] M.J. Palmiotto, *op. cit.*

În lucrarea sa, „Probleme critice în investigația criminală", Kip Schlegel discută slaba performanță a supravegherii electronice în investigarea crimei organizate[1]. „Comploturile criminale, de obicei, necesită o perioadă de timp nedefinită pentru a fi finalizate. Planurile pentru executarea lor se realizează, în general, într-o varietate de locuri, unele putând fi detectate de microfoane, altele nu. Monitoarele electronice tind să prindă fragmentele din activitatea criminală, în cele mai bune momente ale acesteia. Este foarte dificil, însă, de alăturat aceste fragmente şi pentru acest lucru se cere folosirea aceluiaşi tip de tehnică folosită în investigarea altor informații: martorii sunt epuizați în timpul efortului de a se integra în informația culeasă electronic".

În investigarea faptelor de corupție, pentru strângerea de probe şi identificarea făptuitorilor, se procedează, în conformitate cu art. 2 din Legea nr. 78/2000, cu respectarea strictă a tuturor prevederilor procesual penale, astfel:

- Punerea sub supraveghere a conturilor bancare şi a conturilor asimilate acestora.
- Punerea sub supraveghere sau sub ascultare a liniilor telefonice.
- Accesul la sisteme informaționale.
- Comunicarea de acte autentice sau sub semnătură privată de documente bancare, financiare sau contabile.

2. Privire asupra stadiului actual al combaterii criminalității organizate în România

Pentru înțelegerea exactă a complexității acțiunilor cu caracter judiciar/polițienesc, de combatere a criminalității organizate, la conturarea unui cadru metodologic coerent de investigare, nu este lipsit de semnificație să prezentăm, în esență, preocupările actuale ale departamentelor românești interesate.

---

[1] K. Schlegel, *Probleme critice în investigația criminală*, S.U.A., *White – collar reconsiderent*, North Eastern University, Univ. Press, 1992; Juste deserts for corporate criminals, North Eastern University, Univ. Press, 1990.

2.1. Colaborarea internaţională. Combaterea eficientă a crimei organizate transfrontaliere, nu este posibilă decât prin colaborarea cu organisme din străinătate. Poliţia română a stabilit un cadru de colaborare cu poliţiile altor state, stabilind căi şi canale de comunicare rapidă între structuri omoloage, angajate în lupta contra criminalităţii organizate.

În scopul prevenirii şi combaterii fenomenului infracţional, România a încheiat 57 de acorduri, înţelegeri de cooperare sau protocoale de aplicare a acestora cu 29 de state şi se află în diferite stadii de negociere alte 35 astfel de acorduri, înţelegeri, protocoale.

Rolul de coordonatori ai cooperării în sud-estul Europei este îndeplinit de mai multe organizaţii printre care Consiliul Europei, SECI, OSCE, UNICEF, Pactul de Stabilitate pentru sud-estul Europei prin Grupul Operativ privind Traficul de fiinţe umane.

Cooperarea cu INTERPOL-ul are un caracter atât informativ cât şi procesual, prin ENFOPOL, prin Direcţia Naţională Antimafia din Italia şi prin „programele de înfrăţire instituţională şi parteneriatul Strategic România-SUA".

În România se află *Centrul Regional al Iniţiativei de Cooperare* în Sud-Estul Europei pentru combaterea criminalităţii transfrontaliere (SECI).

Este în centrul atenţiei pregătirea specialiştilor chemaţi să lupte împotriva activităţilor criminale organizate. În acest sens s-au iniţiat programe de pregătire a specialiştilor în materie de combatere a acestui fenomen, cum ar fi: PHARE-PNUCID, sau OCTOPUS, precum şi diferite seminarii şi schimburi de experienţă pentru stabilirea unor strategii de luptă comune.

2.2. În domeniul migraţiei şi traficului de persoane, *Oficiul Naţional pentru Refugiaţi* derulează, împreună cu Organizaţia internaţională pentru Migraţie, Programul de reintegrare socio-profesională a victimelor traficului, cu o durată de trei ani, finanţat de Departamentul de Stat al SUA.

A fost, de asemenea, desemnat Coordonatorul Naţional al acţiunilor de luptă împotriva traficului de persoane. În decembrie

2001, a fost adoptat Planul Național pentru prevenirea, combaterea și sancționarea traficului de persoane.

Pentru a combate fenomenul emigrației ilegale, în colaborare cu Poliția Britanică a fost inițiat Programul REFLEX, care încearcă mai degrabă să îl stopeze înainte de a se manifesta, decât de a reacționa la consecințele sale.

În prima parte a anului 2001, în baza unui Acord încheiat la 30 aprilie 2001 între Guvernul României și Organizația Internațională pentru Migrație, Oficiul Național pentru Refugiați a pus la dispoziție spațiul necesar adăpostirii și consilierii femeilor traficate, primul centru de acest gen din România, printr-un program finanțat de Guvernul SUA. Acordul prevede, totodată, asistență medicală și consiliere de specialitate pentru femeile repatriate, victime ale traficului de ființe umane. Centrul aflat în subordinea Oficiului Național pentru Refugiați, cu o capacitate de 20 de locuri, dispune de facilități privind cazarea, prepararea hranei, asigurarea asistenței medicale și psihologice de specialitate, consiliere juridică și socială prin personal calificat, precum și integrarea în societate a persoanelor traficate.

În prezent, sunt în curs de derulare programe de combatere a traficului de persoane cu Franța, o atenție particulară fiind acordată cerșetoriei practicate în capitala franceză și în alte orașe mari, de persoane handicapate.

2.3. În cadrul Ministerului Public. În plan organizatoric, au fost înființate structuri instituționale abilitate să prevină și să combată criminalitatea organizată, să colaboreze pe plan intern și să coopereze pe plan internațional în vederea contracarării diferitelor forme de manifestare ale acestuia.

La nivelul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a funcționat, până în septembrie 2002, Secția de combatere a corupției și criminalității organizate, înființată în baza Legii nr. 78/2000. Aici a funcționat, până la înființarea Parchetului de specialitate și un birou însărcinat cu efectuarea operațiunilor de centralizare, analizare și valorificare a datelor și informațiilor, constituindu-se o bancă de date în domeniul faptelor de corupție și a criminalității organizate. De asemene, la nivelul parchetelor de pe lângă curțile de apel și tribunale

funcționează servicii și respectiv birouri de combatere a corupției și crimei organizate, a căror activitate este coordonată și controlată de Secția specializată din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Prin Ordonanța de urgență nr. 43/2002[1] s-a înființat, la nivel național, Parchetul Național Anticorupție, ca parchet specializat în combaterea infracțiunilor de corupție. Represiunea și combaterea criminalității organizate revin, în continuare, secției de specialitate a Parchetului General. Parchetul Anticorupție va prelua de la secția menționată problematica combaterii faptelor aflate în zona corupției, cărora li se pot asocia elementele de criminalitate organizată.

[1] M. Of. nr. 244 din 11 aprilie 2002.

BCUIASI CENTRAL UNIVERSITARA

Capitolul VII

ELEMENTE METODOLOGICE DE INVESTIGARE A INFRACŢIUNILOR DE CORUPŢIE

Secţiunea I

Cadrul general al reglementării penale europene şi naţionale

1. Consideraţii preliminare

Fără a exagera, putem afirma că, departe de fi eradicat, fenomenul corupţiei şi-a făcut apariţia o dată cu primele forme de organizare statală. În formularea modernă din literatura noastră de specialitate, corupţia este definită prin acele cazuri în care funcţionarii pretind, primesc diferite avantaje materiale ori le acceptă tacit sau expres, direct sau indirect, ca urmare a exercitării unei influenţe[1].

Însă, această abatere de la moralitate, de folosire abuzivă a unei funcţii, a demnităţii, poziţiei sociale, politice sau economice este menţionată, şi sancţionată, din cele mai vechi timpuri. O privire istorică asupra fenomenului corupţiei ar fi deosebit de interesantă, spaţiul şi caracterul lucrării neîngăduindu-ne această dezvoltare. De exemplu, începând cu sfaturile lui Moise, Legile lui Manu, Coranul sau afirmaţiile lui Budha, cuvintele lui Isus Hristos, până în zilele noastre, corupţia a fost permanent blamată şi reprimată[2].

Şi în Ţările Române întâlnim referiri la acte de corupţie ale dregătorilor, începând cu secolul XVI. De asemenea, în „Letopiseţul Ţării Moldovei" a lui Miron Costin, se fac trimiteri la judecătorii

---

[1] G. Antoniu, C. Bulai, Gh. Chivulescu, *Dicţionar juridic penal,* Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p. 82.

[2] În acest sens a se vedea V. Ardelean, *Metodica cercetării infracţiunilor de corupţie* - teză de doctorat, Univ. Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca, 2002, p. 11 şi urm.

BCU CLUJ UNIVERSITY LIBRARY

corupți[1]. Sancționarea ca atare a acestor fapte începe cu *„Pravila lui Matei Basarab"* (1632), continuă cu *„Pravilniceasca condică"* a lui Alexandru Ipsilanti (1780), sau *„Condica Criminalicească și procedura ei"*, a lui Sandu Sturza (1826).

Astăzi, toate statele democratice, și organizațiile internaționale sunt preocupate de limitare a corupției. Manifestări științifice internaționale pe această temă sunt numeroase; a se vedea, de exemplu Forumul Global I (Washington, 1999) și Forumul Global II (Haga, 2001). Între acestea s-a desfășurat, la București, Conferința țărilor din Europa Centrală și de Est, având ca temă „Justiția, forțele de ordine și societatea în luptă împotriva corupției" (martie 2000).

În privința reglementărilor penale din epoca modernă a României, trebuie amintite cele din Codul penal din 1865 (luarea de mită) și cele din Codul penal Carol al II-lea (luarea și darea de mită, traficul de influență).

În prezent, reglementările privind infracțiunile din domeniul corupției se regăsesc în Codul penal și în Legea nr. 78/2000.

Nu trebuie omise nici recomandările sau referirile diverselor organizații internaționale (în special cele ale Uniunii Europene) la necesitatea combaterii corupției în România.

2. Privire asupra reglementării infracțiunilor de corupție în sistemul european

Corupția, în toate situațiile, se raportează la abuzul de putere și incorectitudine în luarea unei decizii. Grupul Multidisciplinar privind Corupția înființat de Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei, în anul 1994, a adoptat următoarea definiție: „corupția cuprinde comisioanele oculte și toate celelalte demersuri care implică persoanele învestite cu funcții publice sau private, care și-au încălcat obligațiile ce decurg din calitatea lor de funcționar public, de angajat privat, de agent independent sau dintr-o relație de acest gen, în vederea obținerii de avantaje ilicite, indiferent de ce natură, pentru ele însele sau pentru alții".

[1] În acest sens vezi C.C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea I, ed. a II-a, București, 1937, p. 377.

Consiliul Europei clasifică corupţia în cele două modalităţi de săvârşire: corupţia activă şi corupţia pasivă[1].

Corupţia activă este definită ca fiind promisiunea, oferirea sau darea, cu intenţie, de către orice persoană, direct sau indirect, a oricărui folos necuvenit, către un funcţionar public, pentru sine sau pentru altul, în vederea îndeplinirii ori abţinerii de la a îndeplini un act în exerciţiul funcţiilor sale.

Corupţia pasivă constă în solicitarea ori primirea, cu intenţie, de către un funcţionar public, direct sau indirect, a unui folos necuvenit, pentru sine sau pentru altul ori acceptarea unei oferte sau promisiuni a unui astfel de folos, în vederea îndeplinirii ori abţinerii de la a îndeplini un act în exerciţiul, funcţiilor sale.

Corupţia tinde să devină – în realitate a devenit – un fenomen structurat în reţele bine organizate, care au ca scop coruperea factorilor de decizie la niveluri înalte, din sfera politicului, legislativului, administraţiei şi justiţiei.

La rândul ei, *mica corupţie* determină un complex de fapte antisociale, de proporţii şi cu un pericol social sporit, datorită gradului său de proliferare.

Din studiul Băncii Mondiale, cu privire la nivelul corupţiei în România, rezultă următoarele elemente care conturează acest gen de criminalitate:

- *Corupţia contribuie la creşterea sărăciei*, la furnizarea unor servicii mai slabe calitativ, la destructurare economică şi chiar socială.
- *Acapararea statului de către structurile criminalităţii organizate* afectează însuşi modul de elaborare a reglementărilor administrative şi economice.
- *Corupţia din mediul de reglementare sau decizie* reprezintă o povară importantă pentru firme, fără a mai aminti pe cetăţenii oneşti, dar săraci.
- *Corupţia este alimentată de punctele slabe din administraţia publică*, justiţie, poliţie, din alte zone de decizie politică.
- *Corupţia este percepută ca fiind extinsă*, iar reformele pentru combaterea corupţiei se bucură de puţină credibilitate.

[1] A se vedea Convenţia penală a Consiliului Europei de la Strasbourg, din 27 ianuarie 1999, privind corupţia.

3. Privire asupra reglementărilor naţionale

Procesul legiferării, în materia faptelor de corupţie, s-a dovedit a fi deosebit de lent într-o perioadă în care în România, ca de altfel şi în alte state ale lumii, corupţia erodează principiile administraţiei eficiente, subminează economia de piaţă şi pune în pericol stabilitatea instituţiilor statale, constituindu-se totodată într-o ameninţare pentru democraţie, pentru supremaţia dreptului, echităţii sociale şi a justiţiei[1].

Noul Cod penal în art. 289-292 NCP enumeră ca fapte de corupţie: luarea de mită, darea de mită, traficul de influenţă, cumpărarea de influenţă, fapte săvârşite de către membrii instanţelor de arbitraj sau în legătură cu aceştia.

Prin Legea nr. 78/2000, au fost instituite măsuri de prevenire, descoperire şi sancţionare a faptelor de corupţie. Legea impune, pentru anumite categorii de persoane, o serie de reguli speciale de comportament, în scopul prevenirii faptelor de corupţie:

- Îndeplinirea îndatoririlor ce le revin pentru exercitarea funcţiilor, atribuţiilor sau însărcinărilor încredinţate, fără a se folosi de acestea pentru dobândirea, pentru ele, sau pentru alte persoane, de bani, bunuri sau alte foloase necuvenite;
- Persoanele care exercită o funcţie publică, atribuţii de control, care participă la luarea deciziilor sau le pot influenţa, precum şi alte persoane fizice, au obligaţia să îşi declare averea.

Legea nr. 78/2000 reglementează în secţiuni distincte:

- *Categoriile de infracţiuni de corupţie,* respectiv infracţiunile prevăzute de Codul penal la art. 292-292;
- *Infracţiunile de corupţie,* prevăzute de Codul penal. Limitele sancţiunilor prevăzute la art. 289 sau 291 C. pen. pentru faptele de luare de mită sau trafic de influenţă din se majorează cu o treime, dacă fapta a fost săvârşită de una dintre persoanele care exercită o funcţie de demnitate publică, este judecător sau procuror, este organ de cercetare

[1] A se vedea *Programul naţional de prevenire a corupţiei,* publicat în M. Of. nr. 728 din 15 noiembrie 2001.

penală sau are atribuții de constatare ori de sancționare a contravențiilor sau este una dintre persoanele prevăzute la art. 293 C. pen. (art. 7 din Legea nr. 78/2000).

❑ *Infracțiunile asimilate infracțiunilor de corupție (art. 10-13).* Se pedepsesc faptele dacă sunt săvârșite în scopul obținerii pentru sine sau pentru altul de bani, bunuri ori alte foloase necuvenite (art. 10), și anume: stabilirea, cu intenție, a unei valori diminuate, față de valoarea comercială reală, a bunurilor aparținând operatorilor economici la care statul sau o autoritate a administrației publice locale este acționar, comisă în cadrul acțiunii de privatizare ori de executare silită, de reorganizare sau lichidare judiciară ori cu ocazia unei operațiuni comerciale, ori a bunurilor aparținând autorității publice sau instituțiilor publice, în cadrul unei acțiuni de vânzare a acestora sau de executare silită, săvârșită de cei care au atribuții de conducere, de administrare, de gestionare, de executare silită, de reorganizare ori lichidare judiciară; acordarea de subvenții cu încălcarea legii sau neurmărirea, conform legii, a respectării destinației subvențiilor; utilizarea subvențiilor în alte scopuri decât cele pentru care au fost acordate, precum și utilizarea în alte scopuri a creditelor garantate din fonduri publice sau care urmează să fie rambursate din fonduri publice. De asemenea, se pedepsește fapta persoanei care, având sarcina de a supraveghea, a controla, a reorganiza sau a lichida un operator economic privat, îndeplinește pentru acesta vreo însărcinare, intermediază ori înlesnește efectuarea unor operațiuni comerciale sau financiare ori participă cu capital la un asemenea operator economic, dacă fapta este de natură a-i aduce direct sau indirect un folos necuvenit, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la un an la 5 ani și interzicerea unor drepturi (art. 11).

Prin *H.G. nr. 1065/2001*[1], Guvernul României a aprobat *Programul național de prevenire a corupției* și *Planul național de acțiune împotriva corupției.* Hotărârea cuprinde o prezentare a fenomenului corupției la nivelul țării noastre, precum și măsuri de prevenire, cercetare și colaborare la nivel internațional în domeniul corupției.

Prin *O.U.G. nr. 43 din 4 aprilie 2002*[2], s-a înființat, Direcția Națională Anticorupție. Acesta a început să funcționeze pe data de 1

[1] M. Of. nr. 728 din 15 octombrie 2001.
[2] M. Of. nr. 244 din 11 aprilie 2002.

septembrie 2002. El este organizat ca structură autonomă, cu personalitate juridică în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, prin reorganizarea Parchetului Naţional Anticorupţie, independent în raport cu instanţele judecătoreşti şi cu parchetele de pe lângă acestea, precum şi în relaţiile cu celelalte autorităţi publice, exercitându-şi atribuţiile numai în temeiul legii şi pentru asigurarea respectării acesteia.

Sunt de competenţa Direcţiei Naţionale Anticorupţie infracţiunile prevăzute în Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea şi sancţionarea faptelor de corupţie, cu modificările şi completările ulterioare, săvârşite în una dintre următoarele condiţii:

a) indiferent de calitatea persoanelor care le-au comis, au cauzat o pagubă materială mai mare decât echivalentul în lei a 200.000 de euro ori dacă valoarea sumei sau a bunului care formează obiectul infracţiunii de corupţie este mai mare decât echivalentul în lei a 10.000 de euro;

b) dacă, indiferent de valoarea pagubei materiale ori de valoarea sumei sau a bunului care formează obiectul infracţiunii de corupţie, sunt comise de către: deputaţi; senatori; membrii din România ai Parlamentului European; membrul desemnat de România în Comisia Europeană; membri ai Guvernului, secretari de stat ori subsecretari de stat şi asimilaţii acestora; consilieri ai miniştrilor; judecătorii Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie şi ai Curţii Constituţionale; ceilalţi judecători şi procurori; membrii Consiliului Superior al Magistraturii; preşedintele Consiliului Legislativ şi locţiitorul acestuia; Avocatul Poporului şi adjuncţii săi; consilierii prezidenţiali şi consilierii de stat din cadrul Administraţiei Prezidenţiale; consilierii de stat ai prim-ministrului; membrii şi auditorii publici externi din cadrul Curţii de Conturi a României şi ai camerelor judeţene de conturi; guvernatorul, prim-viceguvernatorul şi viceguvernatorii Băncii Naţionale a României; preşedintele şi vicepreşedintele Consiliului Concurenţei; ofiţeri, amirali, generali şi mareşali; ofiţeri de poliţie; preşedinţii şi vicepreşedinţii consiliilor judeţene; primarul general şi viceprimarii municipiului Bucureşti; primarii şi viceprimarii sectoarelor municipiului Bucureşti; primarii şi viceprimarii municipiilor; consilieri judeţeni; prefecţi şi subprefecţi; conducătorii autorităţilor şi instituţiilor publice centrale şi locale şi persoanele cu funcţii de control din cadrul acestora, cu excepţia conducătorilor autorităţilor şi instituţiilor publice

de la nivelul oraşelor şi comunelor şi a persoanelor cu funcţii de control din cadrul acestora; avocaţi; comisarii Gărzii Financiare; personalul vamal; persoanele care deţin funcţii de conducere, de la director inclusiv, în cadrul regiilor autonome de interes naţional, al companiilor şi societăţilor naţionale, al băncilor şi al societăţilor comerciale la care statul este acţionar majoritar, al instituţiilor publice care au atribuţii în procesul de privatizare şi al unităţilor centrale financiar-bancare; persoanele prevăzute la art. 293 şi 294 NCP;

De asemenea, sunt de competenţa Direcţiei Naţionale Anticorupţie infracţiunile împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene sunt de competenţa Direcţiei Naţionale Anticorupţie; infracţiunile prevăzute la art. 246 NCP (deturnarea licitaţiilor publice), art. 297 NCP (abuzul în serviciu) şi art. 300 NCP (uzurparea funcţiei) NCP, dacă s-a cauzat o pagubă mai mare decât echivalentul în lei a 1.000.000 de euro.

Pentru aceste infracţiuni, Procurorii din cadrul Direcţiei Naţionale Anticorupţie efectuează în mod obligatoriu urmărirea penală (art. 13 din O.U.G. nr. 43/2002).

Dintre reglementările în domeniu ale Consiliului Europei, aplicabile în ţara noastă menţionăm:

- *Convenţia penală privind corupţia* adoptată la Strasbourg, la 27 ianuarie 1999, convenţie ratificată de România prin *Legea nr. 27 din 16 ianuarie 2002*[1]. Convenţia cuprinde măsuri ce trebuie luate la nivel naţional de către fiecare parte semnatară, precum şi principiile cooperării internaţionale în materie penală din domeniul de aplicare a acestei convenţii.
- *Convenţia civilă asupra corupţiei,* adoptată, de asemenea, la Strasbourg, la 4 noiembrie 1999, ratificată de România prin *Legea nr. 147 din 1 aprilie 2002*[2]. Convenţia cuprinde măsurile ce urmează să fie luate la nivel naţional, în vederea creării unor mijloace eficiente în favoarea persoanelor care au suferit o pagubă rezultând dintr-un act de corupţie, cu scopul de a le permite să îşi apere drepturile şi interesele, inclusiv posibilitatea obţinerii de daune-interese.

[1] M. Of. nr. 65 din 30 ianuarie 2002.
[2] M. Of. nr. 260 din 18 aprilie 2002.

4. Cooperarea internaţională în combaterea corupţiei

Una dintre cele mai noi iniţiative, luate la nivel internaţional, pentru monitorizarea corupţiei regionale, în mai multe state din sud-estul Europei, a fost iniţiativa de dezvoltare a legilor în S.E.L.D.I. (*The Southeastern European Legal Development Initiative*), lansată în anul 1998[1]. Monitorizarea corupţiei regionale este una dintre activităţile esenţiale a S.E.L.D.I.

Principalul obiectiv al activităţii S.E.L.D.I. este efectuarea de analize care să demonstreze semnificaţia publică a problemei corupţiei şi gradul de penetrare a acestui fenomen în structurile sociale, instituţii şi grupuri de decizie politică, administrativă sau economică, analizând, totodată, dinamica fenomenului.

La nivelul structurilor anticorupţie internaţionale, S.E.L.D.I. joacă un rol important, ţările monitorizate fiind, alături de România, Albania, Bosnia şi Hertzegovina, Bulgaria, Croaţia, Macedonia şi Iugoslavia. Toate aceste ţări se confruntă cu o rată ridicată a corupţiei care influenţează negativ dezvoltarea lor social-economică şi politică. Primele analize S.E.L.D.I au fost efectuate pentru perioada 2000-2002.

Secţiunea a II-a
Criterii generale de investigare criminalistică a corupţiei

1. Cadrul general

În cercetarea criminalistică a fenomenului de corupţie, atât la scară global-socială cât şi raportat la cazurile individuale, se au în vedere mai multe criterii, care pot da o imagine a dimensiunii fenomenului, în ansamblu, dar şi soluţii pentru depistarea, cercetarea şi încadrarea juridică a fiecărui caz în parte[2].

---

[1] SELDI, *Regional Corruption Monitoring,* aprilie 2002, în http://www.online.bg/vr/ SELDI01.

[2] D.R. Fung, Anti-Corruption and Human Rights Protection: Hong Kong's Jurisprudential Experience, la 8th International Anti-Corruption and Human Rights Protection; L. Gruev şi B. Velchev, *Criminal Law Issues in Combating Corruption*, Center for the Study of Democracy, Coalition 2000, passim; *Coping with corruption Project* (http: //www.integra.sk/corrupt.htm).

1.1. Indicii de natură criminogenă generală. În prezent, în investigarea, sub raport criminalistic, a fenomenului de corupţie se iau în considerare următorii indici:

a. *Susceptibilitatea de a participa activ la acte de corupţie,* indice care evaluează înclinaţia unei persoane de a face compromisuri privind valori şi principii sociale, sub presiunea anumitor circumstanţe.

b. *Răspândirea corupţiei,* care se raportează la „înclinaţia" unor persoane de a răspândi practicile de corupţie, în rândul funcţionarilor publici, dar şi al persoanelor din sfere de interes politic sau administrativ.

c. *Perspectivele corupţiei,* indice care defineşte potenţialul unei societăţi de a lupta împotriva corupţiei şi de a o contracara.

1.2. Criterii de evaluare. La rândul lor, aceşti indici conţin o serie de criterii şi valori statistice, care se măsoară de la individ la individ:

- *Capacitatea unei persoane de a exercita,* prin funcţia pe care o deţine, *presiuni directe* şi *indirecte* asupra cetăţenilor pentru a obţine bani, daruri sau favoruri.
- *Capacitatea grupurilor profesionale* (medici, magistraţi, poliţişti, oameni politici), de a acţiona ca şi grup aparent profesional pentru a impune, prin presiune publică, obţinerea de foloase materiale necuvenite. Încadrările juridice ale cazurilor particulare se fac ţinându-se cont şi de apartenenţa suspecţilor la respectivele grupuri profesionale.
- *Participarea la practici de corupţie,* reflectă, în primul rând, participarea personală a individului la variate forme de corupţie, mai ales în anii „tinerei democraţii".

Factorii care influenţează răspândirea corupţiei se pun în relaţie, în primul rând, cu persoanele apte să fie antrenate în acte de corupţie, aceştia fiind, în esenţă, următorii:

- Îmbogăţirea personală a celor aflaţi într-o poziţie de putere (politică, administrativă) şi care s-au constituit în structuri oligarhice.
- Lipsa unui control real administrativ sau judiciar.
- Salariile mici şi interferenţa îndatoririlor oficiale cu interesele personale.

- Ineficacitatea sistemului judiciar, pe fondul legislativ sinuos şi al unei conduite politice oscilante, în perioadele de tranziţie politică şi social-economică.
- Caracteristicile specifice ale grupurilor de interese (unele structurate politic) din care făptuitorul face parte, motivaţia proprie conjugându-se cu cele ale membrilor acestor grupări, unele devenite astăzi clanuri.

2. Problemele pe care trebuie să le clarifice investigaţia penală

2.1. Sesizarea organului judiciar, a Parchetului Naţional Anticorupţie, în legătură cu săvârşirea infracţiunilor de corupţie. Infracţiunile de corupţie, infracţiunile asimilate infracţiunilor de corupţie, precum şi infracţiunile în legătură directă cu infracţiunile de corupţie, fac parte din categoria infracţiunilor de serviciu sau în legătură cu serviciul, acestea având o metodologie proprie de investigare[1]. Pentru uşurarea expunerii vom folosi termenul de *infracţiuni de corupţie* pentru toate categoriile de infracţiuni enumerate mai sus.

În vederea descoperirii şi investigării infracţiunilor de corupţie, Legea nr. 78/2000, precum şi O.U.G. nr. 43/2002 instituie obligaţia următoarelor persoane de a înştiinţa organul specializat de urmărire penală:

- *Persoanele cu atribuţii de control* cu privire la orice date din care rezultă indicii că s-a efectuat o operaţiune sau un act ilicit. Aceste persoane sunt obligate, în cursul efectuării actului de control, să procedeze la asigurarea şi conservarea urmelor infracţiunii, a corpurilor delicte, precum şi a oricăror mijloace de probă care pot servi organelor de urmărire penală.
- *Persoanele care realizează, controlează sau acordă asistenţă specializată*, în măsura în care participă la luarea deciziilor sau le pot influenţa. Este vorba despre persoane care participă la operaţiuni ce

[1] C. Aioniţoaie, *Curs de criminalistică*, vol. III, Metodica criminalistică, Partea a II-a, Şcoala de ofiţeri a Ministerului de Interne, Bucureşti, 1977, p. 71 şi urm.

antrenează circulația de capitaluri, operațiuni de bancă, de schimb valutar sau de credit, operațiuni de plasament, în burse, în asigurări, în plasament mutual ori privitor la conturile bancare și cele asimilate acestora, tranzacții comerciale interne și internaționale, privind sume de bani, bunuri sau alte valori ce se presupune că provin din infracțiuni de corupție.

❑ *Serviciile și organele specializate în culegerea și prelucrarea informațiilor* au obligația de a pune la dispoziția organelor de urmărire penală, de îndată, datele și informațiile deținute în legătură cu săvârșirea infracțiunilor privitoare la corupție.

2.2. Principalele probleme care fac obiectul probațiunii. Organele de urmărire penală sesizate despre săvârșirea unei infracțiuni de corupție trebuie să lămurească următoarele probleme:

❑ *Calitatea făptuitorului.* În funcție de tipul de infracțiune de corupție, subiectul activ al infracțiunii poate fi: o persoană care exercită o funcție publică; o persoană care în baza unei funcții participă la luarea deciziilor sau le poate influența; o persoană care exercită atribuții de control; o persoană care acordă asistență specializată unităților, în măsura în care participă la luarea deciziilor sau le poate influența; persoane care, indiferent de calitatea lor realizează, controlează sau acordă asistență specializată, în măsura în care participă la luarea deciziilor sau le poate influența cu privire la operațiuni financiar-bancare, de asigurări sau comerciale; o persoană care deține o funcție de conducere într-un partid ori formațiune politică, într-un sindicat, organizație patronală, asociație fără scop lucrativ sau fundație; alte persoane.

❑ *Activitatea ilicită*, desfășurată de făptuitor, de alți participanți, modul de operare, legături cu diverse instituții.

❑ *Scopul activității infracționale.* Organele de urmărire penală trebuie să clarifice dacă făptuitorul a acționat cu intenție. Stabilirea scopului este importantă pentru încadrarea juridică corectă a faptei.

❑ Valorile, bunurile, banii sau alte foloase necuvenite ce au constituit obiectul activității infracționale. Termenul „foloase necuvenite" este extrem de larg, prin acesta înțelegându-se orice fel de avantaje de ordin patrimonial.

2.3. Măsuri speciale de investigare a infracţiunilor de corupţie. Atunci când există indicii temeinice cu privire la săvârşirea unei infracţiuni de corupţie, în scopul strângerii de probe sau pentru identificarea făptuitorului, procurorii Parchetului Naţional Anticorupţie pot să dispună, pe o durată de cel mult 30 de zile, următoarele măsuri:

- *Punerea sub supraveghere a conturilor bancare* şi a conturilor asimilate acestora.
- *Punerea sub supraveghere* operativă a suspecţilor şi/sau interceptarea comunicaţiilor acestora, în timp real.
- *Accesarea sistemelor informatice*, folosite de suspecţi ori de complicii acestora.

În legătură cu supravegherea conturilor bancare, precizăm faptul că secretul bancar şi cel profesional nu sunt opozabile organelor de urmărire penală, instanţelor de judecată sau Curţii de Conturi.

Pentru clarificarea unor aspecte tehnice (financiare, bancare, contabile etc.) necesare urmăririi penale, în cadrul Parchetului Naţional Anticorupţie îşi desfăşoară activitatea specialişti cu înaltă calificare, mai ales în domeniul economic, financiar, bancar, vamal, informatic, precum şi în alte domenii asimilate faptelor de corupţie.

Totodată, se poate recurge la *investigatori sub acoperire*, în vederea strângerii datelor privind existenţa infracţiunii şi identificarea persoanelor faţă de care există presupunerea că au săvârşit o infracţiune, dacă infracţiunea de corupţie nu poate fi descoperită sau făptuitorii nu pot fi identificaţi prin alte mijloace.

Procurorii Parchetului Naţional Anticorupţie pot dispune, pentru o mai bună desfăşurare a activităţii de urmărire penală, măsuri specifice de protecţie a martorilor, a experţilor şi a victimelor.

Alte activităţi care se întreprind de către organele de urmărire penală sunt următoarele[1]:

- Constatarea infracţiunii flagrante.
- Ascultarea făptuitorului.
- Identificarea şi ascultarea martorilor.
- Efectuarea percheziţiilor şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri.
- Dispunerea constatărilor şi a expertizelor tehnico-ştiinţifice.

[1] C. Aioniţoaie, *supra cit.*, p. 74-75.

Secţiunea a III-a
Constatarea infracţiunii flagrante

Constatarea infracţiunilor flagrante reprezintă, practic, cea mai sigură modalitate de probare a faptelor de corupţie.

În conformitate cu prevederile art. 293 C. pr. pen., este flagrantă infracţiunea descoperită în momentul săvârşirii sau imediat după săvârşire ori infracţiunea al cărei făptuitor, imediat după săvârşire, este urmărit de organele de ordine publică şi de siguranţă naţională, de persoana vătămată, de martorii oculari sau de strigătul public ori prezintă urme care justifică suspiciunea rezonabilă că ar fi săvârşit infracţiunea sau este surprins aproape de locul comiterii infracţiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte de natură a-l presupune participant la infracţiune.

Luarea de mită, darea de mită şi traficul de influenţă sunt infracţiuni care *se consumă instantaneu*, ceea ce face ca acestea să nu poată fi uşor constatate în flagrant. Mita presupune desfăşurarea unor acţiuni conjugate. Probele rezultate din aceste acţiuni sunt utile pentru descoperirea atât a dării cât şi a luării de mită, ceea ce face ca ambele infracţiuni să fie investigate prin modalităţi tactice similare.

Surprinderea în flagrant nu se realizează pentru a constata săvârşirea infracţiunii, ci pentru a se constata primirea banilor sau a altor foloase de către funcţionarul necinstit, moment situat la o dată ulterioară consumării infracţiunilor în discuţie. Excepţii întâlnim în cazul primirii de foloase necuvenite, când prinderea în flagrant poate să coincidă cu săvârşirea infracţiunii.

În esenţă, flagrantul este o activitate de urmărire penală, desfăşurată pe baza unor reguli tactice criminalistice bine conturate, cu o semnificaţie particulară în probarea faptelor infracţionale, inclusiv de factura infracţiunilor de corupţie[1].

---

[1] C. Aioniţoaie, V. Berchesan, I.E. Sandu, *Cercetarea infracţiunilor flagrante*, în *Tratat de tactică criminalistică*, Ed. Carpaţi, 1992, p. 293 şi urm.; V. Berchesan, *Metodologia investigării infracţiunilor*, vol. I, Ed. Paralela 45, Piteşti, 1998, p. 32 şi urm.; V. Ardelean, *Metodica cercetării infracţiunilor de corupţie*, teză de doctorat, 2002, p. 81.

1. Pregătirile în vederea constatării infracţiunii flagrante

1.1. Organizarea flagrantului presupune, obligatoriu, efectuarea atentă a unor activităţi de pregătire, raportate la fapte, în sine, dar şi la modul de sesizare. Organele de urmărire penală pot fi sesizate din oficiu sau prin denunţ, de săvârşirea unui act de corupţie. În practică, însă, sunt destul de rare cazurile în care persoana care dă, oferă, ca şi cel căruia i se oferă, acceptă sau primeşte să sesizeze organul de urmărire penală. Explicaţia este simplă: cele două sunt conjugate, ambele fiind atente la secretul actelor lor. În cazul luării şi dării de mită, şi cel care dă şi cel care ia profită de pe urma aranjamentelor ilegale[1].

Frecvent, sesizările aparţin persoanelor din mediul autorilor – mediul familial, profesional, alte medii frecventate din motive diverse. De exemplu:

- *Din mediul familial*, denunţătorii sunt, de regulă, rude apropiate, chiar şi soţia/soţul, nemulţumiţi, invidioşi, răzbunători, pentru că nu profită de câştig, sau invers, pentru că suferă prin darea de mită.
- *Din mediul profesional*, denunţătorii sunt, în primul rând, colegii de serviciu, şefii sau subordonaţii, unii oneşti, alţii răzbunători, invidioşi, dar şi nemulţumiţi că nu s-au „bucurat" de câştigul operat, în urma unei anumite complicităţi la comiterea actului de corupţie.
- *Din mediul celor antrenaţi în actul de corupţie*, cum ar fi, de exemplu, cei obligaţi să mituiască sau forţaţi să plătească o sumă de bani peste aşteptările lor, inclusiv cei care pot să profite, în urma denunţului.

Iniţial, în funcţie de complexitatea actelor, de amploarea lor, dar şi de modul de sesizare, organele judiciare trebuie să procedeze cu multă rigoare la pregătirea flagrantului[2], apelând la modalităţile procesual penale, tehnico-tactice criminalistice, în care le includem şi pe cele proprii poliţiei judiciare sau unor servicii speciale de investigaţie (vezi compartimente ale Direcţiei Naţionale Anticorupţie)[3].

---

[1] O.W. Wison şi P. Murphy, *Trasarea liniei de conduită*, FBI, SUA, 1996, *passim*.

[2] I. Mircea, *Criminalistica*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 340 şi urm.

[3] C. Suciu, *Criminalistica*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 501.

1.2. Elemente de referinţă în pregătirea flagrantului. Fireşte că primul element luat în calcul pentru pregătirea surprinderii în flagrant, îl reprezintă modul în care s-a făcut sesizarea. De exemplu:

1.2.1. În cazul sesizării din oficiu, organul judiciar va verifica datele existente despre fapte şi făptuitori. Va fi investigată, în primul rând, persoana mituitorului sau a celui care oferă folosul necuvenit. Se va verifica dacă are sau nu antecedente penale, ce profesie are şi unde este angajat, dacă sunt explicaţii plauzibile în cazul denunţului sau autodenunţului şi alte date care ar face verosimilă probabilitatea săvârşirii faptei şi identificarea subiecţilor activi ai infracţiunii.

Verificarea acestor date se poate realiza prin metode/mijloace tipice poliţiei judiciare: supravegherea persoanei în locuri publice, investigarea acesteia, interceptări sau înregistrări. Se va verifica, care sunt relaţiile dintre persoana care urmează să dea bani sau alte foloase necuvenite şi persoana care urmează să primească aceste bunuri, urmându-se a se stabili dacă nu cumva aceste relaţii sunt de duşmănie sau dacă nu se urmăreşte, de fapt, compromiterea acesteia din urmă.

1.2.2. În cazul sesizării prin denunţ. Din perspectiva urmăririi penale, *denunţul* este alternativa cea mai bună pentru stabilirea unor astfel de acte. În aceste cazuri, este posibilă audierea detaliată a denunţătorului, audiere care va fi efectuată potrivit tuturor regulilor tactice criminalistice, astfel încât să se poată realiza o imagine completă asupra faptelor infracţionale[1].

Audierea denunţătorului se va desfăşura cu respectarea atât a regulilor procedurale, cât şi a regulilor tactice criminalistice care guvernează audierea martorilor raportat la personalitatea sau gradul de cultură, vârsta şi, bineînţeles, poziţia socială[2].

Precizăm, însă, că faţă de particularităţile investigării infracţiunii de corupţie, ca şi de o anume diferenţă între calitatea de denunţător şi

---

[1] V. Dongoroz, *op. cit.*, p. 201.

[2] A. Ciopraga, *Criminalistica. Tratat de tactică*, Ed. Gama, Iaşi, 1997, p. 210 şi urm.

aceea de martor, este necesară o cunoaştere mai atentă a *profilului psihologic* a celui dintâi[1].

În obţinerea declaraţiei, trebuie insistat asupra tuturor aspectelor legate de faptă, de făptuitor, şi de persoanele (martorii) care pot confirma afirmaţiile acestuia. Denunţătorul va face precizări privind relaţiile pe care le are cu funcţionarul public şi privind problemele pe care trebuie să le rezolve prin intermediul acestuia. Totodată, vor fi descrise persoana funcţionarului, locul în care acesta îşi desfăşoară activitatea. De asemenea, trebuie să dea explicaţii cu privire la natura bunurilor, sau valorilor pretinse de funcţionar, împrejurările, condiţiile în care urmează să înmâneze aceste bunuri.

În cazul în care înmânarea banilor sau bunurilor se va face *printr-un intermediar*, se impune obţinerea aceloraşi date privind persoana, locul său de activitate, modul în care vor fi predate bunurile.

1.2.3. Problemele esenţiale urmărite în realizarea flagrantului. Potrivit unei experienţe semnificative a organelor judiciare – parchet şi poliţie – învederată şi în literatura de specialitate, problemele vizate de pregătire sunt[2]:

- Identitatea funcţionarului, profilul personalităţii, calitatea oficială a acestuia, atribuţiunile sale de serviciu, locul de muncă.
- Locul în care s-a consumat, sau urmează să se consume fapta ilicită. Identificarea locului vizează denumirea oraşului, strada, topografia imobilului, descrierea şi localizarea mobilierului, dispunerea locurilor în care s-ar putea ascunde banii sau bunurile. Pentru determinarea acestor locuri, conform art. 139-146 C. pr. pen., se pot instala sisteme tehnice de înregistrare care vor surprinde şi săvârşirea faptei ca atare.
- Determinarea modului de operare, a circumstanţelor în care se va comite infracţiunea. Totodată, trebuie stabilit dacă există intermediari, dacă banii vor fi daţi direct funcţionarului, sau vor fi lăsaţi

[1] T. Bogdan, *Curs introductiv în psihologia judiciară*, Tipografia Învăţământului, Bucureşti, 1957; N. Mitrofan, T. Butoi, *Psihologie judiciară*, Ed. Şansa, Bucureşti, 1992, p. 59.

[2] În acest sens a se vedea, V. Berchesan, *Metodologia investigării infracţiunilor*, vol. I, *supra cit.*, p. 32 şi urm.; V. Ardelean, *Metodica investigării infracţiunilor de corupţie*, *supra cit.*, p. 86 şi urm.

într-un loc indicat anterior. Raportat la modurile de operare mai noi trebuie văzut dacă nu se recurge la depunerea la bancă a unei sume de bani sau dacă nu există o simulare de acte comerciale sau financiare, aparent legale.

1.3. Alcătuirea echipei de prindere în flagrant. Echipa de prindere în flagrant va fi coordonată de către procuror şi va fi alcătuită din poliţişti şi criminalişti specialişti în domeniul înregistrărilor şi interceptării comunicaţiilor. În cazul în care informaţiile provin de la servicii speciale, în măsura în care specialiştii acestora au calitatea de organ de cercetare penală, vor fi cooptaţi în echipe şi cadre ale acestor organisme. Vor fi stabilite atribuţii precise şi clare pentru fiecare membru al echipei, în funcţie de competenţa materială a fiecăruia. Aceştia vor transmite conducătorului echipei în permanenţă datele pe care le deţin[1].

Stabilirea modului de acţiune al echipei care realizează flagrantul este o măsură deosebit de importantă. Vor fi stabilite variante diverse de acţiune ţinând cont de datele pe care le deţin, de comportamentul autorilor. Aceste variante vor cuprinde pe larg inclusiv atribuţiile fiecărui membru al echipei, modul său de acţiune[2]. În cazuri excepţionale, complexe, unii membrii ai echipelor *nu trebuie să cunoască sarcinile celorlalţi.*

Este evident că fiecare caz presupune modalităţi particulare de pregătire a constatării infracţiunii flagrante. Totuşi se pot contura cu adevărat câteva măsuri ce trebuie luate de către membrii echipei pentru derularea acestei acţiuni[3]:

- *Supravegherea atentă* a locului unde urmează să se deruleze infracţiunea.
- *Protejarea participanţilor* la comiterea faptelor, începând cu denunţătorul şi terminându-se cu organele judiciare.

---

[1] O. Năstase, V. Greblea, *Prelegeri la cursurile de perfecţionare a procurorilor criminalişti din cadrul Parchetului general de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie a României*, Bucureşti, 1992.

[2] V. Berchesan, *op. cit.*, p. 33.

[3] V. Ardelean, *op. cit.*, p. 91.

- *Stabilirea modalităţilor şi mijloacelor* de comunicare între membrii echipei.
- Apelarea la mijloace tehnice, logistice, adecvate acţiunii.

Toate aceste măsuri vor servi la *realizarea flagrantului ca atare*, identificarea şi ridicarea bunurilor sau valorilor, conservarea unor mijloace materiale de probă şi fixarea rezultatelor.

1.4. Pregătirea de capcane criminalistice şi folosirea altor mijloace tehnice criminalistice

1.4.1. Capcane criminalistice. În cazurile de flagrant, în infracţiunile de luare sau dare de mită, se recurge frecvent la capcane cu substanţe fluorescente, scriindu-se cuvântul „MITĂ" cu un creion fluorescent, pe bancnotele sau pe alte valori ce urmează a fi înmânate drept mită. Totodată, în procesul-verbal de pregătire a acţiunii, vor fi înregistrate şi seriile acestor bancnote. După flagrant, bancnotele vor fi supuse unei constatări[1].

Tot sub formă de capcane criminalistice mai sunt folosite prafurile invizibile, care devin vizibile, fluorescente, sub acţiunea lămpii cu raze ultraviolete. Aceste prafuri se depun pe bani sau bunuri diverse, fiind apoi preluate de mâna acelora cu care iau contract.

Pentru eliminarea riscului contaminării probelor, este recomandat ca operaţiunea de marcare sau pudrare să se realizeze de către specialistul criminalist cu câteva minute înaintea flagrantului şi să nu aibă acces la acestea nici o altă persoană, cu excepţia denunţătorului.

1.4.2. Mijloace tehnice de înregistrare sau supraveghere. Organele judiciare pot utiliza mijloace tehnice de înregistrare video şi audio. Aceste înregistrări reprezintă procedee tehnice de înmagazinare, relevare, conservare şi evidenţiere a probelor a căror forţă probatorie este egală cu a celorlalte probe[2]. Utilizarea face posibilă documentarea directă a faptelor de corupţie *chiar în faza consumării infracţiunii de*

---

[1] V. Berchesan, *op. cit*, p. 35.

[2] I.Ch. Gorgăneanu, *Înregistrările audio sau video şi fotografiile*, în Revista de drept penal, an IV, nr. 1, 1993, ian. - martie, p. 50-51.

luare sau dare de mită. În cazul infracțiunii de *primire de foloase necuvenite*, infracțiunea flagrantă există când funcționarul a îndeplinit deja un act în virtutea funcției sale și la care era obligat în temeiul acestuia.

După efectuarea înregistrărilor, organul de urmărire penală va întocmi un proces-verbal care va cuprinde, în afara datelor prevăzute de art. 91 alin. (1) lit. a)-e) din Codul de procedură penală, următoarele:

- Autorizația dată de procuror, conform legii.
- Numerele posturilor telefonice între care se poartă convorbirea.
- Numele persoanelor care poartă convorbirea.
- Data, ora și durata fiecărei convorbiri.
- Numele și calitatea persoanei care a realizat înregistrarea.
- Numărul de ordine al casetei, din evidența serviciului care efectuează înregistrarea.
- Înregistrările redate în formă scrisă.

La procesul-verbal se atașează caseta în original, fiind sigilată de către organul de cercetare penală. Aceste înregistrări se vor putea expertiza la cererea procurorului, instanței, sau părții vătămate[1].

Din punct de vedere tehnico-tactic criminalistic, în realizarea acestor înregistrări, se vor avea în vedere următoarele:

- Specialistul însărcinat cu înregistrarea convorbirilor va transmite imediat mesajele cu valoare sau semnificație infracțională organului de cercetare penală, orice întârziere prejudiciind activitatea de probare a infracțiunii.
- Alegerea mijloacelor/aparaturii de înregistrare video, fotografice, în funcție de condițiile specifice în care se va realiza înregistrarea. Astfel, se va ține cont de particularitățile sau topografia locului de întâlnire, de spațiul închis sau deschis, timpul de zi sau noapte, sursele de radiații electromagnetice, ș.a. În cazul denunțului se va putea utiliza procedeul montării pe corpul denunțătorului a unor aparate de înregistrare a întregii convorbiri.
- *Stabilirea martorilor asistenți.* Ei nu trebuie să aibă, firește, legătură cu cei implicați în activitatea ilicită. Aceștia sunt aleși înainte

[1] M. Apetrei, *Înregistrările audio sau video, mijloc de probă în procesul penal*, în R.D.P. anul V, nr. 3, 1994, p. 94-95.

de trecerea la prinderea făptuitorului, şi vor însoţi echipa în toate activităţile derulate, însă nu trebuie să fie şi martori oculari, în momentul în care are loc înmânarea bunurilor.

2. Realizarea propriu-zisă a acţiunii de constatare a infracţiunii flagrante

Desfăşurarea propriu-zisă a acţiunii de surprindere în flagrant va parcurge următoarele etape:

2.1. Supravegherea locului în care va fi surprins făptuitorul. Fiecare membru al echipei va supraveghea zonele sau spaţiile, persoanele care i-au fost încredinţate. Ei vor comunica în permanenţă cu conducătorul echipei, informându-l prompt asupra celor întâmplate, asupra unor elemente noi, neanticipate, care pot afecta desfăşurarea flagrantului, cum ar fi: trimiterea de către autor a unor complici, cu mesajul de a li se da banii sau bunurile; transmiterea denunţătorului de a reveni în altă zi sau de a preda banii la o anume adresă ori într-un cont în bancă; apariţia unor noi persoane care doresc să dea bani sau bunuri.

În cazul prezenţei denunţătorului, acesta este instruit să facă anumite gesturi prin care să transmită echipei mesaje. Cele mai indicate sunt înregistrările video şi audio care pot fi valorificate ulterior în administrarea probatoriului.

2.2. Realizarea efectivă a flagrantului. În funcţie de complexitatea acţiunii, echipa va alege momentul intervenţiei, asigurându-se de efectul elementului surpriză asupra infractorului, element tactic semnificativ pentru destrămarea sistemului de apărare a acestuia.

Regulile tactice criminalistice care trebuie urmate în aceste momente sunt următoarele:

- *Intrarea cu rapiditate în spaţiul infracţional*, în aşa fel încât făptuitorul să nu poată să fugă. Dacă spaţiul este deschis, se vor bloca toate direcţiile, iar dacă spaţiul este închis se vor bloca toate căile de acces spre uşi sau geamuri. Membrii echipei, prestabiliţi, vor avea

grijă ca făptuitorul să nu distrugă obiecte sau bani aflați la vedere ori asupra sa, să nu încerce să se sinucidă.

❑ *Conducătorul echipei, ceilalți membri, trebuie să-și decline identitatea*, prezentând legitimația, astfel încât toate persoanele prezente să audă. Totodată, se atrage atenția că orice atingere adusă reprezentanților organelor judiciare de față, constituie infracțiunea de ultraj[1].

❑ *Identificarea funcționarului, subiect activ al infracțiunii* pe baza documentelor de identitate pe care le are asupra sa. Vor fi reținute toate datele din documentul de identitate.

❑ *Identificarea tuturor persoanelor* care se găsesc în acel loc și care ulterior ar putea confirma sau oferi date despre activitățile desfășurate de făptuitor, despre bunuri și bani, în calitate de martori oculari. Până la finalizarea operațiunii, aceste persoane vor rămâne la fața locului pentru audiere și pentru semnarea actului de constatare.

❑ *Efectuarea percheziției corporale a autorului.* Înaintea percheziției se recomandă făptuitorului să declare ce valori sau bunuri deține și de unde provin. Apoi se solicită făptuitorului să scoată din buzunare obiectele și valorile și să dea explicații cu privire la acestea, explicații ce vor fi consemnate în scris. În cazul în care se vor găsi sume de bani sau bunuri provenite din fapte posibil similare, primite în aceeași zi, acestea vor fi consemnate în procesul-verbal.

❑ *Percheziția întregului spațiu în care a fost surprins făptuitorul.* Se vor căuta valori sau bunuri care vor putea fi folosite ca mijloc de probă. În cazul în care s-au găsit bani sau bunuri marcate criminalistic, autorul va fi întrebat dacă a pus mâna pe acestea și în ce context. Înscrisurile, ca și unele obiecte care aparent nu au valoare probatorie, vor fi analizate și ridicate pentru eventualele conexiuni cu alte materiale. Înainte de a fi ridicate, bunurile vor fi fotografiate, video-filmate și descrise cu minuțiozitate în procesul-verbal. Vor fi menționate locul și poziția unde au fost găsite[2]. Obiectele care nu sunt supuse confiscării pot fi remise persoanei căreia îi aparțin, cu obligativitatea de a le păstra până la soluționarea cauzei.

---

[1] V. Berchesan, C. Pletea, I.E. Sandu, *Tratat de tactică criminalistică*, ediția a II-a, Ed. Carpați, Craiova, 1992, p. 297.

[2] N. Volonciu, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I, Ed. Paidea, București, 1996, p. 379; I. Neagu, *Drept procesual penal – Tratat*, Ed. Global Lex, București, 2002, p. 83.

❑ *Înştiinţarea autorului cu privire la dreptul de a fi asistat de un apărător.* Ascultarea acestuia se va realiza la faţa locului, după ce au fost audiate toate celelalte persoane. Declaraţiile vor cuprinde detaliat faptele, scopul urmărit de făptuitor, persoanele care l-au ajutat, precum şi toate împrejurările necesare lămuririi faptei[1].

Dacă se consideră necesar, procurorul poate solicita şi efectuarea unei percheziţii domiciliare.

Secţiunea a IV-a
Tactica efectuării altor acte de urmărire penală

1. Particularităţi în ascultarea suspectului sau inculpatului

Date fiind particularităţile comiterii infracţiunilor de corupţie, ascultarea suspectului sau inculpatului trebuie atent pregătită, având în vedere perspectiva unei dispute psihologice între anchetator şi infractor în scopul stabilirii adevărului, a existenţei sau nu a faptei penale.

De regulă, subiectul activ al infracţiunilor de corupţie este un individ cu pregătire, cu o experienţă importantă de viaţă, cu responsabilităţi care permit să aibă acces la multe cunoştinţe, inclusiv juridice, fapt care creează premisele unui comportament echilibrat în anchetă. Cu atât mai mult organul de urmărire penală are obligaţia să se pregătească minuţios pentru acest moment al audierii, pentru a-şi realiza rolul activ şi dominant în procesul ascultării[2].

1.1. Pregătirea ascultării suspectului/inculpatului. Pentru bunul mers anchetei, se impune *studierea cu atenţie a tuturor materialelor*, datelor deţinute în cauză. Astfel, prezintă interes: modul de sesizare a organului judiciar, împrejurările concrete şi modul în care s-a comis fapta, dacă autorul a fost prins în flagrant sau prin cercetare directă. Autorul trebuie să dea explicaţii despre valorile care au constituit obiectul coruperii, dacă acestea s-au găsit asupra sa, unde, în

[1] I. Mircea, *Criminalistica*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 340-341.

[2] C. Aioniţoaie, *op. cit.*, p. 78; V. Berchesan, *op. cit.*, p. 341; V. Ardelean, *op. cit.*, p. 120 şi urm.

ce cantităţi sau sume, ce alte probe există la dosar. Nu trebuie neglijată problema martorilor şi modului în care aceştia au perceput faptele, prin studierea declaraţiilor acestora, a existenţei sau nu a intermediarilor, a complicilor, a instigatorilor sau a coautorilor; a documentelor sau obiectelor ridicate etc.

Elaborarea planului de ascultare. În funcţie de particularităţile fiecărui caz de corupţie, de complexitatea sa, de întinderea activităţii infracţionale, audierea vizează, în linii mari, următoarele: locul de muncă şi atribuţiile de serviciu, împrejurările în care l-a cunoscut pe cel de la care a pretins şi a primit bani sau alte foloase, locul, timpul, condiţiile în care a primit banii, bunurile şi scopul.

Este important să se stabilească ce avea de făcut în schimbul acestora, dacă acestea erau sau nu legale. De asemenea, trebuie determinat ce a făcut cu sumele de bani şi cu bunurile şi care a fost destinaţia lor. Trebuie determinat, totodată, dacă a mai comis şi alte fapte şi dacă mai ştie cineva despre ele.

Citarea sau aducerea suspectului sau inculpatului. Tactic, trebuie să se procedeze în funcţie de starea de arest sau de aflare în libertate a autorului. În situaţia când acesta se găseşte în stare de arest, nu se impun reguli tactice deosebite, întrucât se găseşte în custodia locului de detenţie şi la dispoziţia organului de cercetare penală. Însă, când este cercetat în stare de libertate, citarea sau aducerea trebuie să se realizeze cu respectarea regulilor procedurale (art. 257-262 şi respectiv 265-266 C. pr. pen.), iar din punct de vedere tactic, se recomandă să i se înmâneze citaţia în ziua sau cu maximum o zi înaintea datei fixate pentru ascultare. Când sunt mai mulţi suspecţi sau inculpaţi, vor fi citaţi în aceeaşi zi, dar la ore diferite, pentru a evita posibilitatea întâlnirii acestora anterioară audierii şi, implicit, înţelegerea lor.

Nu trebuie exclusă audierea imediată, ca în situaţia flagrantului, pentru a nu se da posibilitatea suspectului sau inculpatului să încerce să influenţeze martorii, experţii, sau să zădărnicească în orice fel aflarea adevărului.

Pregătirea mijloacelor de înregistrare a întregului interogatoriu. Înregistrările vor fi ascultate după audiere, în prezenţa apărătorului, ales sau din oficiu, despre ele urmând să se facă menţiuni în procesul-verbal.

1.2. Problematica ascultării în funcţie de natura faptelor de corupţie. Raportat la tipul de infracţiune, audierea va viza, în esenţă, următoarele:

1.2.1. În cazul luării de mită. Audierea făptuitorilor în cazul infracţiunilor de luare de mită presupune clarificarea componentelor laturii obiective şi subiective a acestora.

În funcţie de modalităţile de săvârşire a infracţiunilor de luare şi dare de mită, precum şi de împrejurările concrete care au precedat, însoţit şi succedat derularea activităţii infracţionale, ascultarea suspectului sau inculpatului vizează lămurirea aspectelor esenţiale pentru stabilirea tuturor împrejurărilor în care s-a comis fapta şi a vinovăţiei.

Astfel, prezintă interes precizarea funcţiei actuale, actul de învestire şi data când s-a ocupat această funcţie, atribuţiile de serviciu corespunzătoare funcţiei sale, legile sau reglementările juridice ori administrative interne care îi prevăd aceste sarcini, raporturile de subordonare (dacă este cazul), existenţa delegării de competenţă, ş.a.

Se vor stabili data şi împrejurările exacte în care l-a cunoscut pe mituitor, cine i l-a prezentat şi în ce context, dacă acest moment a coincis cu prezenţa altor persoane, cine sunt acestea, precum şi alte situaţii care, verificate, ar putea susţine cele afirmate.

Vor fi determinate, fără echivoc, actul ori serviciul pentru care persoana căreia i s-au pretins banii sau alte foloase a apelat la funcţionar, modalitatea în care s-a făcut, în ce anume s-au materializat solicitările, dacă cu privire la acestea deţine documente. Esenţial este dacă întocmirea actului, realizarea serviciului, intră sau nu în atribuţiile sale profesionale ori sunt contrare acestora şi dacă, prin faptele sale, a influenţat sau nu exercitarea acestor atribuţiuni.

Vor fi clarificate toate aspectele şi împrejurările privind iniţiativa luării banilor sau bunurilor, modalitatea în care a intrat în posesia acestora, locul, timpul, existenţa sau inexistenţa unor martori, conţinutul discuţiilor dintre ei în acel moment, detaliile de identificare a bunurilor/valorilor. Se vor solicita precizări legate de locul unde a depozitat sumele de bani sau foloasele, dacă ele mai există sau nu şi unde se află, dacă sumele de bani au fost investite, în ce, ce documente ori alte dovezi deţine în acest sens.

Mai trebuie clarificat dacă a luat o decizie favorabilă, în concordanță cu legea sau cu atribuțiunile de serviciu sau contrar acestora, dacă a emis ori eliberat un document, a făcut o angajare, a aprobat, a respins, a intervenit etc. în contextul înțelegerii avute.

1.2.2. În cazul dării de mită. Audierea suspectului sau inculpatului, în cazul dării de mită, trebuie să clarifice aspecte similare infracțiunii de luare de mită. De regulă, acestea vizează[1]:

- Persoana care a avut inițiativa să promită, să ofere sau să dea bani sau alte foloase funcționarului; faptul dacă acesta a cunoscut anterior că funcționarul a mai acceptat, primit sau nu a respins bani sau bunuri de la alte persoane.
- Actul sau serviciul de care mituitorul era interesat să fie efectuat de funcționar și în ce scop.
- Identitatea funcționarului care trebuia să îndeplinească actul solicitat și dacă îndeplinirea acestuia intră în atribuțiile de serviciu ale funcționarului, motivul care l-a determinat să aleagă acest funcționar.
- Împrejurările în care suspectul a făcut promisiuni, a oferit sau a dat bunuri sau valori funcționarului public.
- Reacția funcționarului la promisiunile mituitorului de a oferi, promite sau înmâna sume de bani sau alte foloase acestuia.
- Persoanele care au cunoscut intenția mituitorului, de a-și rezolva în alte condiții decât cele legale, solicitările și cuantumul sumelor sau bunurilor oferite sau înmânate funcționarului, inclusiv dacă au fost de față la acest moment.

1.2.3. În cazul traficului de influență. Ascultarea suspectului sau inculpatului, în traficul de influență, trebuie să vizeze, în principal, clarificarea următoarelor aspecte:

- Scopul intervenției traficantului, dacă a făcut-o pentru el sau pentru altă persoană, data și împrejurările în care a înmânat banii ori alte valori.
- Cine este funcționarul pe lângă care a promis să intervină, dacă a argumentat că îl cunoaște, având influență asupra lui.

[1] V. Berchesan, *Investigarea științifică a infracțiunilor, supra cit.*, p. 31.

- Dacă acest funcționar există în realitate, dacă „rezolvarea" solicitării intră în atribuțiile de serviciu ale acestuia și dacă a luat legătura cu funcționarul respectiv.
- A înmânat realmente funcționarului sumele de bani sau foloase, în ce împrejurări, și dacă au fost de față alte persoane.
- Dacă a mai procedat în mod asemănător și cu alți funcționari sau persoane de decizie, cine sunt acestea și ce le-a oferit.

1.2.4. În cazul cumpărării de influență. Audierea suspectului sau inculpatului, în cazul acesta, este destinată clarificării aspectelor tipice acestei fapte:

- Atribuțiile de serviciu ale cumpărătorului, activitatea pe care a prestat-o în folosul persoanei de la care a primit bani sau folosul necuvenit și dacă aceasta intră în atribuțiile sale de serviciu și în ce a constat folosul primit.
- Dacă a existat vreo înțelegere prealabilă cu aceasta, din care să rezulte că va fi recompensat pentru prestația sa.
- Foloasele primite vizau efectiv atribuțiile de serviciu ale sale sau ale altei persoane și dacă a mai procedat astfel în alte împrejurări.

2. Audierea persoanei vătămate sau a denunțătorului

2.1. Pregătirea audierii. În infracțiunile de corupție, audierea acestor părți este, firește, obligatorie. De aceea, se va supune aceloraşi reguli tactice: cunoașterea persoanelor ce urmează a fi ascultate, întocmirea planului de ascultare și a celorlalte activități preliminare, stabilirea locului unde se vor desfășura ascultarea, citarea și aducerea persoanelor, momentul în care va fi efectuat.

Pregătirea trebuie făcută cu multă atenție, în special în cazuri complexe, cu mai mulți participanți, în asociere cu alte infracțiuni grave, de regulă din domeniul economico-financiar. Astăzi, mita, ca și primirea de foloase necuvenite, sunt deghizate în spatele unor comisioane legale, a unor prestații complementare, derivate din angajamente legale, contractuale, unele *cu tentă inclusiv politică.*

Cunoașterea persoanelor ce urmează a fi ascultate și care provin din medii cu niveluri de pregătire diferite, este o activitate nu numai necesară dar și dificilă. Este necesar ca cel care ia declarații, să dețină

despre persoana în cauză şi date anterioare săvârşirii faptei şi ulterioare acesteia, în special cu privire la relaţia pe care persoana le-a avut cu infractorul, interesul pe care îl are în soluţionarea cauzei în care este implicat, dacă acest interes este licit, dacă pretenţiile sale sunt justificate.

Întocmirea planului de ascultare. La întocmirea planului de ascultare se impune a se ţine cont de: problemele care urmează a fi lămurite, de probele existente în dosar, de succesiunea utilizării acestor probe, de particularităţile reieşite din studiul personalităţii celui ce urmează a fi ascultat. De regulă, întrebările care sunt prevăzute în planul de ascultare trebuie să servească la clarificarea unor probleme esenţiale, cum ar fi:

- *Împrejurările* în care l-a cunoscut pe suspect (inculpat) şi înţelegerea care a intervenit între ei, cui a aparţinut iniţiativa.
- *Ce interese* au existat în cauză, cum şi dacă puteau fi rezolvate pe căi legale.
- *În ce constau mita,* foloasele necuvenite pe care le-a dat, sumele sau bunurile pe care le revendică sau pe care trebuie să le pună la dispoziţie suspectului/inculpatului şi dacă le-a predat realmente.
- *Modalităţile de loc, timp* şi procedeele folosite pentru înmânarea banilor, bunurilor, care este valoarea sau cuantumul acestora, dacă s-a făcut, eventual, prin intermediul altor persoane.
- *În ce a constat activitatea suspectului (inculpatului),* ce document a emis sau ce dispoziţii a dat, ori pe lângă ce persoane a promis să intervină.
- *Alte detalii,* în funcţie de fiecare caz în parte.

2.2. Ascultarea propriu-zisă a persoanei vătămate. Audierea se va desfăşura, în primul rând, după regulile tactice cunoscute, în funcţie de etapele pe care le traversează ascultarea.

Mai ales în faza adresării de întrebări trebuie insistat pe elucidarea împrejurărilor concrete în care banii, bunurile (foloasele) au fost primite, unde au fost puse (ascunse), alte aspecte concrete care pot proba faptele şi care se pot constitui ca şi probe sau mijloace de probă. Vor fi clarificate modul în care s-a cunoscut cu făptuitorul, relaţiile stabilite, interesul său, posibilele înţelegeri anterioare (dacă au existat) privind locul şi timpul când urmau să se întâlnească, sumele de bani

(bunuri) pe care trebuia să le dea, caracteristicile, proveniența lor și justificarea acestora. Se vor consemna pretențiile făptuitorului după comiterea faptei și poziția acestuia.

3. Efectuarea de confruntări

3.1. Rolul confruntării în clarificarea infracțiunilor de corupție. În linii mari, rolul acestui procedeu probator este de a clarifica contradicțiile existente între declarațiile a două persoane în aceeași cauză, obținerea de noi informații în acea cauză, confirmarea unor fapte, situații, împrejurări deja cunoscute și, de asemenea de verificare a declarațiilor, fie a unor martori sau chiar a suspecților sau inculpaților față de faptele imputate[1].

Față de particularitățile acestor infracțiuni și, mai ales, de caracterul „consensual" al faptelor comise de participanți, investigațiile, în general urmărirea penală va fi dificilă, impunându-se să se recurgă la confruntări între participanți, inclusiv a lor cu martorii sau denunțătorii.

Contradicțiile privesc aspectele legate de realitatea pretinderii unor sume de bani sau a altor valori, de conduita funcționarului care a acceptat sau nu a respins cele oferite.

3.2. Pregătirea și efectuarea confruntării. În fiecare caz trebuie să se evalueze *oportunitatea confruntării.* Este important să fie luată în calcul, dincolo de aspectele tactice generale, de impactul psiho-social, posibilitatea exercitării unor presiuni asupra părților, martorilor, dar și alternativa unei încercări de compromitere sau de răzbunare.

După studiul dosarului, pentru identificarea contradicțiilor și a cauzelor acestora, vor fi stabilite persoanele ce urmează să fie confruntate. Ele vor fi ascultate mai înainte pentru a se vedea dacă își mențin declarațiile anterioare, dacă sunt sincere sau se tem de confruntare.

---

[1] C. Aioniţoaie, T. Butoi, *Tratat de tactică criminalistică,* Ed. Carpați, Craiova 1992, p. 168.

Efectuarea confruntării propriu-zise presupune clarificarea acelor contradicţii care privesc elementele constitutive ale infracţiunii de corupţie, mai ales cele privitoare la subiecţii infracţiunii, la laturile obiective şi subiective ale faptei.

4. Efectuarea de percheziţii şi de ridicări de înscrisuri şi de obiecte

4.1. Rolul percheziţiei şi al ridicării de înscrisuri. În cazul infracţiunii de corupţie, percheziţiile, ca şi ridicarea de obiecte sau înscrisuri sunt, în majoritatea cazurilor, absolut necesare.

De exemplu, rolul percheziţiei este evidenţiat de faptul că permite identificarea unor valori sau bunuri primite sau traficate în faptele la care ne referim[1].

4.2. Pregătirea percheziţiei. În funcţie de particularităţile fiecărui caz de corupţie, organul judiciar va trebui să stabilească exact scopul percheziţiei, obiectele urmărite: ce înscrisuri, obiecte sau alte valori se urmăresc a fi găsite, posibilitatea ascunderii lor sau a distrugerii, metodele specifice de căutare, mijloacele folosite, locurile unde ar putea fi ascunse[2].

a) *Cunoaşterea persoanei şi a locului unde urmează să se desfăşoare percheziţia* prezintă o importanţă deosebită pentru reuşita acestei activităţi. În secţiunea referitoare la prinderea în flagrant, am făcut referiri cu privire la semnificaţia acestui element tactic.

Subliniem că este important să fie cunoscute exact persoanele care, în mod legal, locuiesc în aceste încăperi, dacă folosesc sau nu în comun unele spaţii (pentru a legaliza percheziţia), ce căi de comunicare cu exteriorul sunt, în special telefoane, uşi, geamuri deghizate etc.; în cazul unor birouri, dispunerea acestora în raport cu alte funcţionalităţi, depistarea acelora unde funcţionarul mai are acces în virtutea

---

[1] I. Mircea, *Criminalistica*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 298 şi urm.; C. Aioniţoaie şi I. Botea, *Tratat de criminalistică supra cit.*, p. 179 şi urm.

[2] C. Suciu, *Criminalistica*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 539; I. Mircea, *op. cit.* p. 298.

legalităților de serviciu, eventual a locurilor unde își ține garderoba, dulapul cu haine, vestiarul.

Având în vedere calitatea subiectului activ al infracțiunilor de corupție, este bine ca organul judiciar să țină seama de informațiile care se cunosc despre personalitatea celui ce urmează a fi percheziționat. Trebuie stabilit numărul membrilor de familie, al colegilor de serviciu care lucrează în același birou, raporturile dintre ei, eventualele animozități sau legături speciale dintre ei.

b) *Alcătuirea echipei și pregătirea mijloacelor tehnice.* Echipa însărcinată să efectueze percheziția va fi formată dintr-un număr suficient de persoane cărora li se vor repartiza sarcini. La asemenea activități, în afară de procurori și polițiști, vor participa specialiști, în funcție de natura cauzei.

Participarea făptuitorului, suspectului sau a inculpatului la această activitate se impune pentru a se preveni contestările rezultatelor percheziției.

Echipa trebuie să pregătească mijloacele tehnice care vor fi utilizate pentru găsirea banilor, obiectelor, înscrisurilor sau a altor mijloace de probă. De regulă, se utilizează dotările trusei criminalistice, alte mijloace tehnice, din care nu lipsesc: sursele de lumină vizibilă, dar și lămpi cu radiații ultraviolete, infraroșii, chiar aparatură portabilă röentgen, aparatură de înregistrare ș.a.

Deplasarea și pătrunderea la locul percheziției se va face cu respectarea regulilor tactice enunțate anterior, raportate, desigur, la particularitățile fiecărui caz în parte.

Sunt situații în care se recomandă declanșarea unor percheziții simultane la toți participanții (dacă sunt mai mulți) sau la toate locuințele pe care le dețin făptuitorii, inclusiv la birouri.

c) *Efectuarea percheziției propriu-zise.* Fiecare membru al echipei va acționa potrivit sarcinilor stabilite anterior. De exemplu, vor asigura intrările și ieșirile, geamurile, pentru a nu se putea arunca obiecte, valori, pentru a se împiedica părăsirea domiciliului, dar și preveni eventuale încercări de sinucidere. Alți membri ai echipei vor inventaria urgent încăperile, obiectele apte să fie folosite în acțiuni violente, dar, în primul rând, obiecte posibil produs al infracțiunii.

Firește, de la început trebuie să se procedeze la *percheziția corporală,* în condițiile descrise la tactica realizării flagrantului.

De regulă, în asemenea percheziții se caută sume de bani sau valută, înscrisuri, bunuri de valoare, ca: bijuterii, tablouri, obiecte diverse. În funcție de acestea se va manifesta atenție mărită la: dulapuri, sertare, tablouri, cărți, bibliotecă, candelabre, tapițerii, genți, canapele, cămări, debarale, W.C., pivnițe, poduri, vaze, obiecte de porțelan, faianță, gresie, parchet, sobe, burlane etc. se va acorda atenție posibilității existenței pereților dubli sau a altor ascunzători la obiectele de mobilier sau la elementele de construcție.

Se impune, de asemenea, ridicarea, sau cel puțin studierea agendelor, a corespondenței, caietelor, registrelor, casetelor video, audio, computerelor, deseori acestea fiind purtători de probe foarte importante.

Este recomandabil să se efectueze și *percheziția autoturismelor* sau a altor vehicule, cu participarea unui cunoscător în materie.

5. Particularităţi privind efectuarea „percheziţiei" computerelor

5.1. Aspecte generale. Abordarea acestui gen de percheziție sui generis se impune ca urmare a generalizării folosirii calculatorului în toate zonele vieții sociale, dar mai ales, în activitățile comerciale, bancare, administrative[1]. Astăzi, în investigarea multor infracțiuni de corupție, percheziția computerelor a devenit indispensabilă.

Percheziția ca și ridicarea computerelor nu vizează numai CPU (Unitatea Centrală de Prelucrare a Datelor). În cazul de față, termenul de computer privește ansamblul de componente hardware, software, precum și datele conținute în unitatea centrală. Imprimanta, modemul extern (conectate prin cablu la unitatea principală), monitorul și orice alt echipament extern vor fi desemnate cu termenul colectiv de „elemente periferice" și analizate individual. Însă, autorizația de percheziție trebuie să descrie, cu precizie, ce anume trebuie să percheziționeze specialiștii sau să ridice în vederea confiscării.

[1] V. Ardelean, *Metodica cercetării infracțiunilor de corupție, supra cit.* p. 170 și urm.

5.2. Efectuarea percheziţiei propriu-zise a calculatorului. Organul judiciar, asistat de un specialist în informatică va efectua percheziţia cu precauţii speciale nu numai când dezasamblează sau ambalează echipamentele unui computer (pentru protecţia elementelor hardware), dar şi pentru integritatea şi accesibilitatea datelor dinăuntrul lor. Înainte de a deconecta orice cablu, este bine ca scena să fie fotografiată sau înregistrată pe bandă video (inclusiv ecranul monitorului şi dacă este posibil toate legăturile prin cablu) şi să se pregătească o schemă a conexiunilor. Toate acestea vor documenta condiţiile în care se află echipamentul în momentul sosirii anchetatorilor, indicând modul în care acesta era configurat.

Este important să fie deconectate toate căile de acces la distanţă ale sistemului (de exemplu, să se deconecteze firul de legătură al telefonului, un cablu de alimentare din modem) şi să se decupleze cablurile de legătură cu serverul, astfel încât nimeni să nu poată altera sau şterge din memorie informaţiile stocate. Vor fi ataşate etichete la orice punct de legătură, pe fiecare cablu pentru refacerea ulterioară a conexiunilor.

Precauţii trebuie luate, desigur, şi la ambalarea, transportul şi depozitarea componentelor calculatorului. Trebuie, de exemplu, evitate transportul în portbagajul maşinii, depozitarea în condiţii de umiditate, praf, în prezenţa unor surse de radiaţii electromagnetice[1].

Este important de reţinut că, prin acest nou gen de percheziţie, se pot găsi date legate de: evidenţa unor cereri, eliberarea unor documente (adeverinţe, răspunsuri la unele solicitări etc.), dactilografieri, de contracte, parteneri oficiali, contabilitate, de conturi.

6. Dispunerea de expertize judiciare şi constatări

În cercetarea infracţiunilor de corupţie, dat fiind specificul acestor fapte, expertizele cel mai frecvent dispuse sau încuviinţate sunt cele grafoscopice, expertiza tehnică a actelor, fotografică, identificarea persoanei după voce şi vorbire, tehnică, a monedelor şi bancnotelor,

[1] V. Ardelean, *op. cit.*, p. 172.

ale operelor de artă, financiar – contabilă etc. Firește, nu trebuie excluse nici expertizele dactiloscopice, traseologice, biologice.

Dintre multele expertize, considerăm că este necesar să ne oprim, pe scurt, asupra *expertizei fonocriminalistice*. În ultimul caz au devenit frecvente și legale înregistrările destinate documentării faptelor de corupție, în special interceptarea comunicațiilor prin sisteme audio și video.

De aici s-a ajuns, în mod firesc, la solicitările de expertiză ale vocii și vorbirii, destinate identificării unei persoane, prin acest mijloc de probă, stabilirii autenticității și legalității unei înregistrări, dar și unei eventuale contrafaceri.

Utilitatea acestui gen de expertize, în infracțiunile de corupție, este evidentă, în condițiile în care ele sunt comise în forme și modalități confidențiale, chiar sofisticate, făptuitorii, nu numai cei versați, luându-și măsuri de precauție deosebită.

În legătură cu expertiza fonocriminalistică, atragem atenția asupra respectării regulilor tactice criminalistice în dispunerea, efectuarea și valorificarea ei în procesul judiciar. Ne referim, mai ales, la calitatea tehnicilor de investigare și la rigoarea științifică a acestora.

Privitor la celelalte expertize judiciare, nu numai criminalistice, este evident că ele vor avea ca obiect clarificarea unor împrejurări esențiale ale infracțiunilor de corupție, care impun, realmente, cunoștințele unui expert, nu chestiuni „colaterale", destinate să întârzie soluționarea cauzei.

BCUIASI/CENTRU

Capitolul VIII

ELEMENTE METODOLOGICE DE INVESTIGARE A INFRACŢIUNILOR DIN DOMENIUL CRIMINALITĂŢII INFORMATICE

Secţiunea I

Cadrul general al reglementării penale naţionale şi internaţionale

1. Consideraţii preliminare

Evoluţia tehnologiei informaţiei, a sistemelor informatice, începută semnificativ în a doua jumătate a secolului trecut şi aflată în pronunţată accesiune, şi-a pus amprenta asupra tuturor domeniilor vieţii sociale, economice, civile sau militare.

Avantajele imense ale informaticii sunt absolut evidente, aceasta influenţând decisiv progresul umanităţii. Pe bună dreptate se afirmă „revoluţia informatică – în special aceea desfăşurată pe *Internet* – cea de-a treia (şi probabil, ultima) revoluţia industrială[1]"

Dezvoltarea unei „pânze de păianjen" – Word Wide Web (sau Web), în contextul evoluţiei informaticii este considerată drept un factor tehnologic decisiv pentru ceea ce denumim *globalizare*, alături de factori cum sunt globalizarea economică şi globalizarea politică[2].

Tehnicile şi sistemele informatice existente în cvasitotalitatea domeniilor, indiferent de specificul lor, reţelele de calculatoare, în special *Internetul* care înglobează peste 20.000 de reţele din cca. 150 de ţări, cu alte cuvinte acest adevărat „cyberspaţiu" oferă pe lângă

---

[1] În acest sens V.V. Patriciu, I. Vasiu, Ş.G. Patriciu, *Internetul şi dreptul*, Ed. All Beck, Bucureşti, 1999, p. XII.

[2] I.I. Gâf-Deac, *Noile orizonturi juridice şi globalizarea*, Ed. Infomin, Deva, 2002, p. 48.

avantaje, posibilitatea săvârşirii de infracţiuni într-o altfel de modalitate decât cea „tradiţională".

Criminalitatea informatică include, pe lângă actele infracţionale clasice (fraudă, contrafaceri, prostituţie, înşelăciune) şi fapte proprii domeniului cibernetic (pirateria software, furtul de carduri sau falsificarea instrumentelor de plată electronice, virusarea reţelelor, terorismul electronic, hărţuire prin e-mail etc.)[1]. Aceste fapte sunt de o periculozitate aparte, unele intrând pe terenul a ceea ce este denumit, potrivit amiralului J. Owens, *infowar* (războiul informatic)[2].

În evaluarea (ca şi în investigarea) criminalităţii informatice trebuie avut în vedere că autorii lor, deşi pot veni din medii diferite, se caracterizează ca având o pregătire ca şi o inteligenţă peste media delincvenţilor obişnuiţi, o motivare deosebită.[3]

Cu alte cuvinte, tehnologia informaţională oferă posibilităţi deosebite de încălcare a legii în orice domeniu care apelează la sistemele cibernetice (financiar-bancar, trafic rutier, aerian, siguranţă naţională, militar, medical, educaţional, social ş.a.), iar autorii lor sunt indivizi deosebiţi[4].

2. Privirea asupra reglementărilor vizând infracţiunile informatice în sistemul juridic românesc

În ultimii ani, ca urmare a trendului ascendent al criminalităţii informatice, şi în ţara noastră au fost iniţiate măsuri legislative penale prin care să fie sancţionate faptele care constituie infracţiuni specifice aceste zone, ele trebuind să facă obiectul investigaţiilor penale.

Astfel de dispoziţii penale au fost adoptate, într-o ordine cronologică, în următoarele legi:

---

[1] T. Amza şi C.-P. Amza, *Criminalitatea informatică*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2003, p. 4-5.

[2] J. Owens a fost adjunct a şefului Statului Major reunit al armatei S.U.A. Pearl Harbour-ul electronic, în rev. Planeta internet nr. 2/1997, p. 35.

[3] I. Vasiu, *Criminalitatea informatică*, Ed. Nemira, Bucureşti, 2001, p. 54 şi urm.

[4] I. Costescu, *Introducere în informatică*, curs condensat, ediţia a III-a, Universitatea din Bucureşti, 2002.

2.1. Infracţiuni prevăzute în Legea nr. 365/2002 privind comerţul electronic (în prezent abrogată). Principale fapte incriminate prin această lege au fost:

- *Falsificarea instrumentelor de plată electronică* (art. 24) – falsificarea propriu-zisă şi punerea în circulaţie a instrumentelor de plată electronică falsificată. Formele calificate ale acestei fapte au avut ca subiect activ persoana care, în virtutea atribuţiilor de serviciu, realizează operaţii tehnice de emitere a instrumentelor de plată falsificate, are acces la datele de identificare sau la mecanismele de securitate [art. 24 alin. (3) lit. a), b), c)].

- *Deţinerea de echipamente în vederea falsificării* (art. 25) – incriminarea a vizat folosirea şi deţinerea de echipamente în vederea falsificării, inclusiv de hardware sau software.

- *Falsul în declaraţii în vederea emiterii sau utilizării instrumentelor de plată electronică* (art. 26) – asemenea declaraţii putându-se face în faţa unei instituţii bancare, de credite sau financiare, ori a unei persoane juridice autorizate legal să emită instrumente de plată străine.

- *Efectuarea de operaţiuni financiare în mod fraudulos* (art. 27) - încriminarea se referea la operaţiunile efectuate prin utilizarea instrumentelor de plată electronică şi a datelor de identificare, fără consimţământul titularului instrumentului. Alte forme ale acestei infracţiuni se întâlneau în cazul utilizării de date de identificare fictive, sau transmiterea neautorizată a unor date de identificare, varianta calificată vizând persoana care săvârşeşte infracţiunea în îndeplinirea atribuţiilor de serviciu (art. 27, pct. 2-3 şi respectiv 4).

- *Acceptarea operaţiunilor financiare efectuate în mod fraudulos* (art. 28) – au fost avute în vedere *accesul neautorizat* într-un sistem informatic, *transferul neautorizat* de date dintr-un sistem informatic şi *modificarea, distrugerea totală sau parţială*, neautorizată a informaţiilor stocate într-un sistem informatic.

2.2. Infracţiuni prevăzute în Codul penal. Codul penal a preluat infracţiunile prevăzute în Titlul III al Legii nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenţei în exercitarea demnităţilor publice, a funcţiilor publice şi în mediul de afaceri,

prevenirea și sancționarea corupției[1]. Astfel, în Titlul VII – Infracțiuni contra siguranței publice, Capitolul VI are în vedere *Infracțiuni contra siguranței și integrității sistemelor și datelor informatice.*

Astfel, sunt reglementate următoarele infracțiuni:

a. *accesul ilegal la un sistem informatic* (art. 360 C. pen.).

b. *interceptarea ilegală a unei transmisii de date informatice* (art. 361 C. pen.).

c. *alterarea integrității datelor informatice* (art. 362 C. pen.).

d. *perturbarea funcționalității sistemelor informatice* (art. 363 C. pen.).

e. *transferul neautorizat de date informatice* (art. 364 C. pen.).

f. *operațiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatice* (art. 365 C. pen.).

g. *falsul informatic* (art. 325 C. pen.).

h. *frauda informatică* (art. 249 C. pen.).

2.3. Alte reglementări privind criminalitatea informatică. Codul penal este incident în combaterea criminalității informatice. Alte acte normative în care se regăsesc norme care vizează această formă de infracționalitate, sunt:

- Legea nr. 455/2001 privind semnătura electronică[2];
- Legea nr. 51/2003 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 130/2000 privind regimul juridic al contractelor la distanță[3];
- Legea 506/2004, privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice, cu modificările ulterioare[4];
- Legea nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date[5];
- Legea nr. 64/2004, pentru ratificarea Convenției privind criminalitatea informatică de la Budapesta din 2001[6].

---

[1] M. Of. nr. 279 din 21 aprilie 2003.
[2] M. Of. nr. 316 din 30 aprilie 2014.
[3] M. Of. nr. 57 din 31 ianuarie 2003.
[4] M. Of. nr. 1101 din 25 noiembrie 2004.
[5] M. Of. nr. 790 din 12 decembrie 2001.
[6] M. Of. nr. 343 din 20 aprilie 2004.

Elementele constitutive ale acestor fapte penale, astfel cum sunt reglementate de legile sus-menţionate, precum şi în alte legi trebuie să fie stabilite prin investigaţii criminalistice potrivit unei metodologii particularizate la natura delictelor informatice.

3. Privire asupra unor reglementări internaţionale vizând criminalitatea din cyber-spaţiu

3.1. Reglementări la nivelul Uniunii Europene. Comitetul miniştrilor statelor neutre ale U.E. a emis o serie de recomandări destinate combaterii faptelor de natură criminală din cyber-spaţiu. Aceste recomandări reprezintă şi o modalitate de uniformizare, de investigare a ceea ce este denumit *„high-tech crime"*.

De exemplu, *Recomandarea nr. R(81)20* privind armonizarea legilor referitoare la cerinţele şi admisibilitatea reproducerii de documente sau înregistrării cu ajutorul computerelor, *Recomandarea nr. R(85)10* privind notificările rogatorii faţă de interceptările din sistemele de telecomunicaţii; *Recomandarea nr. R(87)15* privitoare la modul de folosire a datelor personale în politicile de stat; *Recomandarea nr. R(89)9* referitoare la criminalitatea în cyber-spaţiu.

Semnificativă pentru investigaţiile infracţiunilor din cyberspaţiu este *Recomandarea nr. R(95)13* din 11 septembrie 1995 privind modalitatea de conectare a problemelor de procedură penală cu tehnologiile informaţionale care oferă posibilităţi de săvârşire de infracţiuni cibernetice.

În cuprinsul acestei recomandări şi mai ales în anexele sale, sunt detaliate problemele de tehnică a investigaţiilor în domeniu, cum sunt de exemplu:

- *problemele referitoare la cooperarea între specialiştii* investigatori, obligaţiile reciproce ale acestora, chiar în condiţiile în care aceştia lucrează sub acoperire;

- *problemele de căutare eficientă a persoanelor*, inclusiv de căutări suplimentare (cu aprobare) în sisteme informatice, pentru interceptarea delictelor în curs de desfăşurare;

- *supravegherea cu tehnici cibernetice avansate*, cu asigurarea protecţiei legale a datelor confidenţiale.

- *problemele protejării probelor electronice* prin folosirea mijloacelor tehnice care să asigure integritatea şi autenticitatea acestora etc.

Procedurile de investigare trebuie să se aplice în conformitate cu principii de natură deontologică, prin care să fie asigurată legalitatea şi credibilitatea investigaţilor, cu atât mai mult cu cât, de regulă, criminalitatea informatică are un pronunţat caracter transfrontalier. În esenţă, este vorba de coordonare între autorităţile statelor afectate, prevenirea eventualelor abuzuri, asigurarea integrităţii sistemelor informatice afectate, a confidenţialităţii datelor ş.a.

3.2. Reglementări în legislaţia Statelor Unite ale Americii. Statele Unite este poate cea mai afectată ţară de criminalitatea cibernetică. Raportat la nivelul de computerizare şi la nivelul relaţiilor informatice, ca şi la stadiul de extindere al Internetului, legislaţia S.U.A. în materie este de referinţă. De asemenea, se remarcă adaptarea rapidă la noile forme de manifestare a cibercriminalităţii.

Actele normative prin care sunt sancţionate faptele din zona cibercriminalităţii privesc, de exemplu:

- frauda şi modalităţile de conectare la o reţea informatică (Act. 18. U.S.C. § 1029);
- interzicerea interceptării şi divulgării secretului corespondenţei electronice, telefonice sau scrise (Act. 18. U.S.C. § 2701 şi 2702) etc.;
- accesul ilegal la datele stocate şi încălcarea secretului operaţiunilor efectuate de utilizatori ai Internetului (Act. 18. U.S.C. § 2701 şi 2702) etc.

Aceste reglementări sunt completate cu reglementări cuprinse în convenţiile internaţionale în care este parte S.U.A., la fel ca şi în cazul statelor europene.

Secţiunea a II-a
Modalităţi de săvârşire a infracţiunilor cibernetice

1. Aspecte introductive

Diversitatea categoriilor de infracţiuni informatice este astăzi bine cunoscută atât în mediile de specialitate, cât şi în mediul celor a căror activitate presupune folosirea unor sisteme de calcul, Internetului ş.a.

Fireşte că săvârşirea acestor fapte presupune, inclusiv sub raport informatic, moduri de operare specifice fiecărui delict cibernetic în parte.

Bogata literatură de specialitate din străinătate, ca şi literatura juridică referitoare la domeniul informatic care s-a dezvoltat şi în ţara noastră, a impus o clasificare devenită standard a infracţiunilor cibernetice[1].

O clasificare legală, de referinţă pe plan european, o regăsim în Recomandarea R(89) asupra criminalităţii cibernetice care cuprinde o *listă minimală* şi o *listă facultativă* de infracţiuni informatice[2].

Pe *lista minimală* se regăsesc:

- frauda informatică;
- falsul în informatică;
- faptele care aduc prejudicii datelor sau programelor pentru calculator;
- sabotajul informatic;
- accesul neautorizat;
- reproducerea neautorizată de programe pentru calculator protejate;
- reproducerea neautorizată a unei lucrări/opere protejate intelectual ş.a.

Pe *lista facultativă* se regăsesc:

- spionajul electronic;
- alterarea datelor sau programelor pentru calculator;
- utilizarea neautorizată a unui program pentru calculator protejat.

Faţă de această primă clasificare la nivelul Consiliului Europei, în prezent, gama delictelor pe calculator este mai mare. Din această cauză se recomandă adaptarea continuă a legislaţiei la noile forme de manifestare a criminalităţii în ciber-spaţiu.

---

[1] În acest sens a se vedea G. Antoniu, *Infracţiuni în legătură cu folosirea calculatoarelor* în Rev. Studii de drept românesc nr. 3/1992, Bucureşti, p. 227 şi urm.; Vl. Hanga, *Dreptul şi calculatoarele*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1991, p. 9 şi urm.; L. Vasiu şi I. Vasiu, *Informatică juridică şi Drept informatic*, ediţia a III-a, Ed. Albastră, Cluj-Napoca, 1999 p. 145 şi urm; T. Amza şi C.-P. Amza, *Criminalitatea informaţională*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2001, p. 48 şi urm.; C. Voicu, I. Dascălu, Em. Stan, *Investigarea infracţiunilor digitale*, Ed. Argument, Bucureşti, 2002.

[2] I. Vasiu şi L. Vasiu, *Informatică juridică şi drept informatic*, *supra cit.*, p. 149 şi urm.

De exemplu, sunt de notorietate astăzi pirateria software, răspândirea de viruşi, pornografia, actele de terorism, intruziunea neautorizată în bănci, furtul de carduri, sau clonarea acestora, trafic de droguri, arme, organe, acte ilicite de comerţ etc.

Interesantă şi, în acelaşi timp, deosebit de periculoasă este *omuciderea prin intermediul calculatorului.* Această faptă este posibilă prin pătrunderea neautorizată în sistemul informatic al unui spital. După accesul în sistem, poate fi modificat diagnosticul unui anumit pacient sau formula de tratament a acestuia.

2. Moduri de acţiune în atacurile informatice

Investigarea unei infracţiuni informatice se raportează, în mod obligatoriu, la modul de operare al celui care accesează neautorizat un sistem cibernetic.

Pentru început, trebuie evaluat modul în care se realizează *controlul accesului* unui utilizator la fişiere, directoare, porturi sau protocoale pentru a se determina gradul de securitate ale sistemului atacat[1]. De regulă, primul pas al delincventului care accesează neautorizat un sistem este scanarea porturilor (servicii), pentru a găsi pe cele eventual deschise.

După găsirea portului deschis, acesta este penetrat pentru a se prelua controlul asupra punctului esenţial (root) de unde se poate modifica orice configuraţie a reţelei, inclusiv accesul şi elementele de securitate. În esenţă, din punct de vedere tehnic informatic este vorba de *spargerea contului de root*, posibilă prin programe avansate, nu prin simpla spargere a fişierelor de parole.

Atacul asupra unui sistem, a unei *staţii de lucru* (*maşină*) se realizează în trei feluri: la distanţă, prin imitare sau pe Telnet[2].

---

[1] R.L. Ziegler, *FIREWALLS – Protejarea Reţelelor Linux*, Ed. Teora, Bucureşti, 2002, p. 18.

[2] În acest sens a se vedea A. Toffler, *Powershift*, Ed. Antet, Bucureşti, 1995, p. 158-159; I. Vasiu, *Criminalitatea informatică*, Ed. Nemira, Bucureşti, 1998, p. 29 şi urm.

2.1. Atacul la distanţă, presupune accesarea pe internet sau printr-o altă reţea a unei *maşini* asupra căreia utilizatorul neautorizat nu deţine nici un control.

Un asemenea tip de atac presupune mai mulţi paşi:

- *interogarea serverului* pentru a se obţine informaţii despre maşina respectivă, reţea şi utilizatori, elemente de restricţionare;
- *scanarea porturilor* staţiei, operaţie susceptibilă de a lăsa urme electronice;
- *analiza datelor* obţinute, luându-se în calcul gradul de vulnerabilitate şi viteza de lucru în sistem;
- *atacul efectiv* prin accesul la root sau prin folosirea unor soft-uri specializate.

2.2. Atacul prin imitare (spooling), realizat prin folosirea sau copierea adresei unei *maşini* pe care o foloseşte să pătrundă într-un alt sistem. Atacul este posibil în cazul în care o staţie de lucru este vulnerabilă la acest gen de intruziune.

În linii mari, imitarea constă din preluarea unei adrese IP prin care o staţie de lucru *(maşină)* se identifică faţă de o altă *maşină* fiind recunoscută şi acceptată.

2.3. Atacul bazat pe Telnet. Atacul constă în decriptarea parolelor care permite accesul de la distanţă la o staţie de lucru. Telnetul este un protocol de acces pe baza unei parole, iar decriptarea acestei parole permite accesul la sistem prin modificarea sistemului de securitate.

3. Consideraţii privind unele categorii de infracţiuni cibernetice

3.1. Răspândirea viruşilor. Fenomenul de răspândire a viruşilor constituie un real pericol, asupra căruia trebuie să ne concentrăm atenţia. Viruşii computerelor sunt cu mult mai dăunători decât s-ar putea înţelege la prima vedere. Printr-o proiectare corespunzătoare

a părţii distructive prin intermediul virusilor pot fi realizate şi acte de spionaj sau delicte majore, precum şantajul şi constrângerea[1].

3.2 Pirateria software. Acest gen de delict constă din utilizarea nepermisă şi fără drept a unui program de computer. Fenomenul de piraterie software este unul dintre cele mai rapide din lume, iar în ţara noastră a ajuns la cote îngrijorătoare. Sondajele arată că rata pirateriei soft din România este una din cele mai ridicate din lume, iar în Europa este în top, cu o rată de 73%[2].

Cu privire la pirateria software există opinii diferite la natura acesteia. Unii consideră că orice program de calculator ar trebui să fie un bun public, pentru a cărui utilizare ar trebui doar plătită o taxă generală. De partea cealaltă sunt cei care susţin că un program de calculator este un act de creaţie, care necesită nişte costuri de producţie ce trebuie acoperite.

Multe afaceri obscure de tip *on-line* dispun de site-uri performante cărora le pot cădea victime şi cei mai securizaţi consumatori. Afacerile pe Internet ce ascund astfel de fraude folosesc adesea adrese de *e-mail multiple* şi diverse *site-uri de Web*, făcând astfel mult mai grea misiunea oficialităţilor de depistare şi sancţionare a acestora.

3.3. Furturi prin Mailbox. Comerţul cu programe furate prin căsuţe poştale reprezintă una din cele mai vechi infracţiuni informatice. După ce la început piraţii comercializau programele prin intermediul anunţurilor în ziare sau prin utilizarea formularelor post-restant, în zilele noastre ei au ajuns să transfere softul prin Mailbox. Noua metodă se poate aplica şi pentru alte bunuri furate, precum casete video cu pornografie infantilă, materiale propagandist-teroriste sau care glorifică violenţa.

3.4. Atacuri asupra ATM, debit-card, PC passwords, codurilor PIN. Acest gen de atacuri sunt utilizate pentru activitatea ATM-urilor, a numerelor de cont de credit şi debit-card-urilor, a codurilor de acces la distanţă şi a microprocesoarelor telefoanelor

---

[1] T. Amza şi C.-P. Amza, *Criminalitatea informatică*, supra cit. p. 18 şi urm.

[2] Ziarul Libertatea, *România în topul pirateriei software*, 31.08.2004.

mobile răspunzătoare de facturare. Computerele sunt folosite intens în frauda financiară, nu numai ca instrument al infracțiunii dar și pentru a pătrunde în bazele de date și a sustrage informații confidențiale asupra conturilor financiare. Deosebit de relevante sunt cele trei categorii de fraudă financiar-electronică:

- sustragerea informațiilor de cont;
- clonarea microcipurilor telefoanelor mobile, în scopul fraudării tranzacțiilor on-line;
- scanarea instrumentelor negociabile de plată, care sunt apoi contrafăcute prin metode de desktop publishing.

3.5. Furturi de carduri. Cunoscută și sub numele de *carding*, are drept scop câștigul de bani sau obiecte prin spargerea unor site-uri ce conțin în bazele de date numere de cărți de credit. *Carderii,* cei ce execută operațiunile ilegale, valorifică numerele unor cărți de credit cu ajutorul cărora pot cumpăra ulterior de la magazinele on-line diferite produse, pe care le revând la prețuri mai mici, provocând pierderi de milioane de dolari.

3.6. Înșelătoria și sabotajul prin computer. Primul gen de infracțiune se concretizează în două forme de bază: abuzul asupra automatelor de bani și asupra celor de jocuri. Toate celelalte forme de înșelătorie prin computer, despre care circulă la momentul de față informații neverificate sau nesemnificative.

În privința *sabotajului*, statisticile furnizează cifre foarte ridicate, în continuă creștere. Pornind însă de la lipsa de entuziasm a firmelor păgubite în a face publice informațiile privind atacurile informatice, ne confruntăm cu o realitate disproporționată, ce poate fi ajustată, numai prin compararea, cu numărul mare de viruși răspândiți prin computer.

3.7. Spionajul informatic. Revoluția calculatoarelor a făcut posibile cunoașterea și înțelegerea diferitelor probleme social-economice în moduri de neconceput până acum. Astfel, se pot crea baze de date pe o scară fără precedent și se pot analiza date în moduri extrem de sofisticate. Însă, în același timp, apare uriașul pericol al unor

manipulări foarte subtile și adesea invizibile prin modalități proprii spionajului informatic.

Unul dintre cel mai importante domenii în care se manifestă criminalitatea informatică, este furtul de informații comerciale. Aici sunt vizate, de exemplu, liste de produse, de prețuri, de clienți, de furnizori, metode de promovare a produselor, studii de marketing, managementul întreprinderilor etc.

Prin spionaj informatic se înțelege obținerea, prin mijloace ilegitime sau divulgarea, transferul sau folosirea fără drept ori fără nici o altă justificare legală a unui secret comercial sau industrial, cu intenția de a cauza un prejudiciu economic persoanei care deține dreptul asupra secretului sau de a obține, pentru sine sau pentru altul, avantaje economic ilicite.

Legislația cu privire la brevete, la drepturile de autor, la proprietatea industrială și la mărcile de fabrică este tot mai mult considerată ca fiind incapabilă să asigure protecția, pe toate planurile, a unui know-how prețios, precum și a competențelor tehnice și comerciale confidențiale.

3.8. Utilizarea neautorizată a unui computer. Cazurile cunoscute de simplă utilizare neautorizată a sistemelor informatice (furtul de servicii informatice) sunt rare, dar se estimează că numărul de cazuri nesemnalate este destul de ridicat. Principalii autori sunt dintre angajați, mai ales funcționarii, cadre didactice și studenți. Obiectul activității lor rezidă, în esență, din utilizarea de servicii informatice care vizează tratamentul, stocarea și transmisia de date[1].

Utilizarea neautorizată, adesea neînsemnată, nu antrenează decât puțin sau deloc consecințe prejudiciabile: de exemplu în cazul studenților. Totuși, în alte cazuri, utilizarea neautorizată determină un prejudiciu economic considerabil. Astfel, în cazul în care numerele de cont ale societății sau computerele închiriate sunt utilizate neautorizat, timpul-mașină este facturat în contul societății. La aceasta se adaugă pierderea de servicii ori clienți din cauza blocării de date ori a accesului la stație.

[1] I. Costescu, *supra cit.*, p. 13.

4. Scurte consideraţii privind autorul infracţiunilor informatice

În societatea modernă există mai multe categorii socio-profesionale a căror existenţă este uşor de recunoscut şi urmărit: (avocaţi, magistraţi, medici, actori, oameni de afaceri, sportivi ş.a.). Dezvoltarea fără precedent a tehnologiei informaţiei a dus, într-un timp foarte scurt la crearea unui nou grup, din categoria celor incluse în „criminalitatea gulerelor albe", cu specificitate aparte, cel al calculatoriştilor[1]. În cadrul acestuia şi-a făcut apariţia şi un segment ce desfăşoară o activitate infracţională prin intermediul hackerilor, care comit crime informatice de la cele mai simple până la cele mai sofisticate .

Majoritatea celor care vorbesc despre infracţiunile informatice consideră că acestea sunt comise de *hackeri.* The on-line Hacker Lexicon defineşte de manieră minuţioasă acest termen. Conform autorilor studiului menţionat, hackerul este definit sub mai multe forme, după cum urmează:

- persoana căreia îi place să exploreze detaliile sistemelor de programare şi modalităţile în care pot fi expandate capacităţile lor;
- persoana care programează cu entuziasm;
- persoana capabilă de a fi apreciată (hack value);
- persoana care poate face programe cu rapiditate;
- expert cu privire la un anumit program.

Secţiunea a III-a
Investigarea criminalistică propriu-zisă a infracţiunilor informatice

1. Principalele probleme de clarificat în investigarea infracţiunilor informatice

Principalele probleme care trebuie clarificate în cadrul investigării infracţiunilor informatice ce se referă, în special, la *identificarea aparaturii* sau altor mijloace de accesare care au fost folosite sau au

[1] E. Sutherland, *White Callar Crime*, Ed. Dayden Press, New York, 1949, p. 9.

fost destinate să servească la săvârşirea faptei, a *informaţilor obţinute* în urma acţiunii ilegale, *a hardware-ului* ca rezultat al delictului, *identificarea autorului* şi a eventualilor participanţi, *stabilirea condiţiilor care au favorizat comiterea faptei*, consecinţele faptei[1].

1.1. Identificarea obiectelor ce au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârşirea infracţiunii. Făcând parte din categoria „corpurilor delicte", aceste mijloace materiale de probă reprezintă mijloace de săvârşire a infracţiunii, fie că au fost folosite în acest scop, fie că urmau să fie utilizate de infractor pentru comiterea faptei.

De regulă, astfel de obiecte constituie izvor de probe, căpătând calitatea de surse de date procesuale. Aceste mijloace – examinate cu ajutorul metodelor şi mijloacelor ştiinţifice – pot revela elemente informative de maximă importanţă. Cu toate acestea, ele nu au o valoare probatorie dinainte stabilită, urmând a fi valorificate în coroborare cu celelalte mijloace de probă.

1.2. Identificarea informaţiilor obţinute ca rezultat al infracţiunii. Deoarece indivizii obţin copii de software, violând legea copyright-ului, acestea vor putea fi în mod normal sechestrate, la fel ca ori care altă documentaţie care este obţinută în mod ilegal. De aceea, în cadrul cercetării, trebuie avut în vedere de la început producătorul de soft care poate permite cumpărătorului crearea unei copii de rezervă, dar care nu poate fi comercializată sau răspândită ca urmare a legii proprietăţii intelectuale (Copyright). De asemenea, obţinerea listei codurilor de acces şi a parolelor pentru reţelele guvernamentale, obţinută neautorizat, este o faptă penală, ea putând să reprezinte un act de spionaj, sabotaj, terorism, diversiune. Totodată, trebuie identificate alte date obţinute neautorizat.

[1] În acest sens, a se vede J. Spiropoulos, *Lupta împotriva infracţiunilor cu calculatorul*, Ghidul poliţistului privind infracţiunile online, National Cybercrime Training Partnership (NTCP), West Virginia, S.U.A., 1999, p. 2 şi urm.; J. Triquell, *Rolul anchetatorului specialist*, Revue de la Gendarmerie Nationale, nr. 195/2000, Paris, p. 27 şi urm.; I. Vasiu, *Criminalitatea informatică*, *supra cit.*, p. 18.

B.C.U. „M. EMINESCU"

1.3. Identificarea hardware-ului ca rezultat al delictului. Procedurile legale autorizează emiterea de mandate pentru sechestrarea datelor, produs al infracțiunilor de acest gen și a altor lucruri asemănătoare.

Conform definiției americane, *„fructele crimei"* includ bunuri obținute din activități criminale (de exemplu: sume de bani gheață și bijuterii obținute în urma folosirii unei cărți de credit falsificate), iar *„contrabanda"* reprezintă proprietatea unui bun pe care un cetățean nu o poate poseda (de exemplu, drogurile). Organul de urmărire penală va examina dacă împrejurările au condus în mod cert și sigur la consecințele ilicite, astfel încât investigatorul să fie convins că acel obiect a fost fruct al crimei sau a fost posedat ilegal. Pornind de la aceste premise, este evident că accesul ilegal la hardware-ul și software-ul unui computer reprezintă, în termenii S.U.A., contrabandă sau fruct al crimei, respectiv un delict informatic.

1.4. Identificarea autorului și a circumstanțelor care au favorizat săvârșirea faptei. Cu privire la făptuitor, se va stabili modalitatea prin care acesta a avut acces la informațiile securizate, pornind și de la posibilitatea utilizării nepermise a unui calculator. În legătură cu ceilalți participanți, pentru că adesea se fac vinovate mai multe persoane de săvârșirea unei astfel de infracțiuni, trebuie stabilit dacă acestea pot fi considerate ca alcătuind o rețea care acționează în vederea accesării ilegale a unor conturi, prin programe proprii, ori a altor site-uri țintă sau în legătură cu o crimă cibernetică[1].

2. Mijloace materiale de probă

2.1. Urma electronică. Impunându-se ca o veritabilă amprentă, acest gen de urmă este una din cele mai importante ținte ale investigației criminalistice a infracțiunilor informatice.

În momentul conectării la Internet, fiecare utilizator primește o identitate unică, un IP ce poate fi *stabil* (în cazul conectării directe) sau

[1] Pentru detalii a se vedea E. Stan și M. Cîmpian, *Elementele și principiile de criminalistică în cazul infracțiunilor informatice*, în R.C.C.P. nr. 4/2003, p. 184-187.

dinamic (în cazul conectării prin modem). În cazul celui din urmă, experiența demonstrează că pot fi întâlnite probleme, în momentul încercării de identificare, pe parcursul anchetei.

Este cunoscut faptul că ISP-urile (Internet Service Provider) au obligația de a menține, pentru o anumită perioadă de timp, fișiere cu loguri care oferă informații utile anchetatorilor, mai ales în cazul IP-urilor dinamice, a căror identitate poate fi greu determinată după mai mult timp de la săvârșirea faptei. Acțiunea unui utilizator pe Internet lasă o *urmă electronică* care se înregistrează într-un fișier *log*. Perioada de timp în care se păstrează fișierele *log* la nivel de servere private este la latitudinea administratorului rețelei respective.

În practică, în vederea contracarării atacurilor, a scanărilor de *porturi*, s-au specializat soft-uri pentru analiza de fișiere de *log* de pe servere. Prin aceste analize se pot examina anumite elemente care se repetă.

Astfel, un fișier *log* de pe un server va conține: data și ora accesului, IP-ul utilizatorului, porturile folosite, porturile scanate, fișierele accesate, timpul petrecut în locație.

Mai trebuie, de asemenea, precizat că toate serverele au încorporate servicii interne care să descopere scanarea de porturi, acesta fiind primul și cel mai important element în prevenirea infracțiunilor electronice prin care se urmărește accesul în sistem.

De regulă, majoritatea rețelelor au montate pe fiecare stație de lucru (mașină) un dispozitiv de tip Firewall, destinat prevenirii accesului din exterior a rețelei. Prin acest sistem rețeaua devine practic inutilizabilă.[1]

2.2. Informația ca instrument al infracțiunii. Instrumentul infracțiunii poate include atât elemente tangibile, cât și virtuale. Astfel, în anumite cazuri, documentele care conțin informații și instrumentele financiare folosite în comiterea faptei, pot fi sechestrate ca instrumente ale crimei.

Este necesar să subliniem că trebuie acordată multă atenție *conservării* acestor date, în accepțiunea lor largă. Astfel, sunt avute în vedere nu numai datele afișate, ci și cele memorate sau salvate,

[1] J. Dibbel, *My Tiny life – Crime and Passion in a Virtual World*, Ed. Owl Book, New York, S.U.A., 1999.

inclusiv notele scrise de mână după care s-a condus făptuitorul în săvârşirea infracţiunii.

De asemenea, investigatorii pot sechestra obiectele ce sunt destinate sau urmează a fi folosite ca instrumente ale delictului. Uneori acestea se vor potrivi criteriilor generale (de exemplu, proiecte pentru a ajuta hacker-ul să spargă parolele sau să fure listele cu numerele de pe cărţile de credit), dar, în alte cazuri, acest lucru s-ar putea să nu fie atât de simplu.

În practică, dacă se cercetează natura unui *bulletin-board* ilegal şi se cunoaşte că respectivul *bulletin* operează într-un singur PC ca home-page, un al doilea computer care se află în aceea încăpere nu va fi considerat instrument al delictului; dar, dacă anchetatorul ştie, în mod sigur, că suspectul avea în plan extinderea operaţiilor într-o a doua locaţie, cel de-al doilea computer va fi considerat ca având aceeaşi destinaţie delictuală şi va fi sechestrat ca instrument adiţional, dacă suspectul şi-a modificat în mod substanţial configurarea PC-ului sau a acţionat pentru îmbunătăţirea capacităţii de utilizare a acestuia, în vederea comiterii unui anumit tip de infracţiune[1].

2.3. Hardware-ul ca probă. Un obiect fizic de acest tip este considerat probă în identificarea unei persoane care a comis o infracţiune, fără ca aceasta să fie admisă în mod necesar la proces. Instanţele vor efectua o sechestrare a aparaturii, în funcţie de convingerea intimă a anchetatorului, în circumstanţele date, fără ca acestuia să i se impute, ulterior, irelevanţa probei. Computerele conţin probe materiale; de exemplu, dacă o persoană trimite o scrisoare de ameninţare, în care pot fi identificate caracterele specifice, (partea de sus de la „W" este ştearsă, atunci cartuşul şi imprimanta vor constitui probe).[2]

Dacă un computer şi toate perifericele sale reprezintă instrumentele unei infracţiuni, mandatul ar trebui să autorizeze sechestrarea lor integrală. Dar dacă se cercetează computerul doar pe documentele pe care aceste le conţine, justificarea reţinerii şi sechestrării hardware-ului ar putea fi mai greu de dispus.

---

[1] E. Rotaru, *Nevoia de comunicare*, în Supliment PC Report, nr. 26, noiembrie, 1994.

[2] R. Buşneag, în rev. Societatea informatică, nr. 3, mai 1995, RBS News.

De exemplu, dacă un individ comite o fraudă, prin intermediul cablului, trăgând la imprimantă mii de facturi false. În acest caz, se va dispune sechestrarea computerului, a monitorului, a tastaturii şi a imprimantei. În cazul în care individul a transmis electronic facturile victimelor, se va dispune de asemenea, sechestrarea modemului extern. Dacă, în loc să folosească poşta electronică, ar fi utilizat un fax convenţional, acesta trebuie sechestrat, jucând un rol important în anchetă.[1]

3. Efectuarea unor acte de urmărire penală

3.1. Percheziţia calculatoarelor. Dacă un computer reprezintă fruct al crimei (în terminologia nord americană), instrument al infracţiunii sau probă, mandatul de percheziţie trebuie să vizeze computerul în sine şi în subsidiar informaţiile pe care le deţine. Mandatul ar trebui să fie cât mai detaliat în ceea ce priveşte descrierea componentelor care vor fi ridicate. Se vor include, acolo unde este posibil, date privind fabricantul, modelul, alte informaţii care pot servi la identificare.[2] Sub raport tactic criminalistic este indicat să fie detaliate în mandat următoarele:

3.1.1. Descrierea locului ce trebuie percheziţionat. De regulă, un mandat specifică locaţia în care trebuie să aibă loc o percheziţie, anchetatorii urmând să ridice obiectele aflate în locul pe care aceştia le puteau accesa. Computerele conţin însă o lume virtuală, în care datele există nu sub o formă materială.

Într-o reţea, locaţia fizică a informaţiei poate fi necunoscută; de exemplu, un informator indică o fraudă financiară la firma la care lucrează, acesta vizând registrele falsificate în terminalul dintr-o clădire sau dintr-un anumit oraş, însă server-ul se află într-o altă clădire, oraş, ţară. Practic, ne putem afla în trei situaţii:

- informaţiile se află într-o locaţie externă, iar aceasta se află în afara localităţii, zonei etc.;

---

[1] D. Radoiu, *Noua ordine informaţională* în BYTE România, oct. 1995.

[2] I. Vasiu, *Criminalitatea informatică*, *supra cit.*, p. 38.

- informaţiile se află într-o locaţie, iar anchetatorii ştiu că aceasta se află în aceeaşi zonă;
- informaţiile se află într-o locaţie externă, necunoscută.

3.1.2. Descrierea obiectelor sau aparaturii care trebuie percheziţionate şi ridicate. În primul rând, trebuie pornit de la modalitatea şi capacitatea de stocare. Atunci când proba conţine informaţii dintr-un sistem computerizat, dar computerul însuşi nu este instrument al infracţiunii, hardware-ul este un simplu dispozitiv de stocare. O diferenţă importantă dintre mediul fizic de stocare şi mediile electronice este dată de capacitatea lor de stocare. Un hard-drive standard de 40 de megabiţi conţine aproximativ 20.000 de pagini de informaţii, iar astăzi un drive de 200 conţine 100.000 de pagini.

Pornind de la această analogie, dacă anchetatorii au mandat doar pentru documentele din computer şi nu pentru computerul însuşi, mandatul ar trebui redactat cu precizie, concret. Ca şi în alte cazuri de percheziţie, aria de aplicare a autorităţii mandatului va fi condiţionată de gravitatea infracţiunii. Fiecare mandat trebuie redactat în funcţie de natura faptei. El va trebui să vizeze conţinutul documentelor relevante şi în subsidiar dispozitivele de stocare pe care ar putea să le conţină. Nici măcar argumentul privind volumul mic de probe nu poate justifica ridicarea tuturor dispozitivelor de stocare[1].

3.2. Constatarea infracţiunii flagrante. După cum se cunoaşte, potrivit art. 293 alin. (1) C. pr. pen., este flagrantă infracţiunea descoperită în momentul comiterii sau imediat după săvârşire. Reprezentând o procedură specială, constatarea infracţiunii flagrante capătă caracter procesual penal, iar procesul-verbal în care se consemnează aceasta devine, ca orice înscris ce are legătură cu fapta, mijloc de probă. Infracţiunea flagrantă reprezintă şi în cazul delictelor informatice o a doua excepţie de la efectuarea percheziţiei cu autorizarea magistratului.

În constatarea infracţiunilor cibernetice flagrante este esenţial să se manifeste aceeaşi atenţie în modul de acţiune, ca şi în cazul percheziţiilor, pentru conservarea urmelor electronice, a tuturor datelor în legătură cu delictul săvârşit.

---

[1] V. Hanga, *Dreptul şi calculatoarele, supra cit.*, p. 68.

4. Particularităţi privind cercetarea la faţa locului a infracţiunilor informatice

4.1. Aspecte generale[1]. Cercetarea la faţa locului, în cazul infracţiunilor informatice prezintă, din punct de vedere tehnic, multe similitudini cu percheziţia, cu ridicarea de obiecte sau cu constatarea infracţiunii flagrante.

Astfel, cercetarea vizează concret calculatorul, monitorul, tastatura, dispozitivele externe de memorie, dischete, discuri, modem, imprimanta, manuale de calculator etc. Investigaţia se mai concentrează, totodată, asupra unor însemnări, agende cu nume şi adrese de e-mail ale ţintelor vătămate/afectate, parole, adrese de Web, diverse bilete scrise de mână, orice altă însemnare în legătură cu fapta.

Şi în aceste cazuri putem vorbi de *o cercetare în fază statică* şi *o cercetare în fază dinamică,* urmată de *ridicarea* mijloacelor materiale de probă sus-menţionate.

Precizam faptul ca ceste acte de investigaţie trebuie efectuate numai cu ajutorul unui specialist, un informatician pregătit în combaterea criminalităţi informatice[2].

În *faza statică*: se constată starea de fapt, fără a se interveni, sub nici o formă asupra aparaturii, care nu trebuie pornită, dar nici oprită dacă funcţionează. Dacă este o persoană la calculator, aceasta este îndepărtată imediat.

Totul este fixat prin fotografiere şi prin înregistrări video, interesând toate sistemele de calcul de la locul cercetat, inclusiv datele afişate pe monitor. Stabilirea tipului de aparate, de sisteme, fiecare având particularităţile sale, trebuie făcute de specialist.

În *faza dinamică*, operaţiile pe aparatura propriu-zisă se efectuează de specialist. Sunt fixate, marcate, toate legăturile dintre componente, ca şi modalitatea de legare la sistemul informatic, dacă ne aflăm în această situaţie.

---

[1] Pentru detalii tehnice privind cercetarea la faţa locului, ca şi percheziţia sau ridicarea de obiecte a se vedea J. Triquell, *Rolul anchetatorului specializat, supra cit.*, p. 78 şi urm.

[2] F.B.I. – *Divizia de investigaţii a criminalităţii informatice şi a proprietăţii intelectuale* (CCIPS) Searching and Seizing Computers and Oteining Electronic Evidence în Criminal Investigation, Washington D.C., julie 2002 (www.cybercrime.gov).

4.2. Particularităţi privind înregistrări de date referitoare la activităţi cibernetice. Obţinerea înregistrărilor de date dintr-un computer cu mai mulţi utilizatori se poate confrunta cu unele probleme particulare. Când este vorba de acte sub formă de hârtii scrise şi stocate în birouri şi sertare, anchetatorii pot securiza şi proteja integritatea probelor prin restricţionarea accesului fizic la locul de stocare al acestora.

Înregistrările electronice sunt, bineînţeles, mai uşor de alterat şi distrus. Mai importantă decât alterarea şi distrugerea este situaţia în care anchetatorul priveşte o copie a documentului stând la o staţie terminală dintr-o reţea. Este important să se controleze accesul de date pe parcursul desfăşurări cercetării[1]. Acest lucru poate fi realizat, în mod normal, prin interzicerea accesului la fişier sau la fişierul din serverul aflat în discuţie, fie prin comenzi software, realizate prin deconectarea fizică a cablurilor doar de către un expert, deoarece alterarea configuraţiei sistemului poate avea rezultate semnificative neaşteptate. În cazul în care administratorul de sistem cooperează cu investigatorii, sarcinile acestora vor deveni mult mai uşoare.

4.3. Situaţia fişierelor criptate. Putem asimila ideea de fişier criptat, cu un document închis în sertarul biroului. Acest lucru demonstrează că autoritatea conferită de un mandat pentru cercetarea şi ridicarea informaţiei presupune şi autoritatea decriptării acesteia. Bineînţeles, această regulă poate fi diferită dacă cercetarea se realizează pe baza consimţământului. Instanţa consideră că un suspect care şi-a criptat datele şi nu a divulgat parolele necesare a limitat tacit aria consimţământului său.

Specialiştii în investigarea cyber-criminalităţii sau fabricantul software-ului pot asista la decriptarea fişierului. Investigatorii nu trebuie descurajaţi de avertismentele conform cărora „parola nu poate fi spartă". Operaţia poate avea succes numai atunci când se folosesc software-urile potrivite. Dacă acestea nu reuşesc, pot exista indicii asupra parolei în alte obiecte sechestrate: note scrise pe hardware, pe etichetele dischetelor, pe marginile manualelor. Anchetatorii ar trebui să anticipeze dacă suspectul sau altcineva va furniza parola atunci când i se cere.

[1] C. Voicu, *Spălarea banilor murdari*, Ed. Sylvi, Bucureşti, 1999.

4.4. Ridicarea computerelor de la fața locului. Investigatorii sunt obligați să procedeze la ridicarea probelor fără alterarea datelor, de aceea modalitatea cea mai sigură este convocarea experților care să investigheze într-o manieră adecvată delictului. Trebuie avut în vedere că, de regulă, în acest gen de infracțiuni se pot instala programe de autodistrugere care ar putea șterge urmele/probele electronice, dacă sistemul este cercetat de cineva care nu este expert în materie.

Este evident faptul că unele computere nu sunt ușor de transportat, iar anumiți făptuitori ar putea contesta, fără îndoială, schimbarea configurației PC-ului atunci când computerul central este cercetat la fața locului.

Considerentele care justifică transferarea sistemului computerizat la un laborator sunt complexe. Înainte ca anchetatorii să ceară autorizarea ridicării oricărui fel de hardware, în vederea cercetării într-o locație externă, vor analiza motivele acestei decizii și le vor explica în mod clar magistratului, astfel încât mandatul său să prevadă expres acest lucru.

4.5. Ridicarea și transportarea hardware-ului și a documentelor în vederea cercetării sistemului în laborator. Luând în calcul extinderea puternică a ariei componentelor sistemului, va fi imposibilă ridicarea anumitor părți din acesta și cercetarea în laborator. Însă, pot exista cazuri în care anchetatorii vor ridica toate componentele unui computer și, ulterior, expertul va determina care dintre acestea vor fi returnate.

Perifericele, cum ar fi imprimantele și dispozitivele de vizualizare, ar putea fi operate cu anumite tipuri de software. Anchetatorii se vor informa, pe cât posibil, asupra caracterului sistemului, astfel încât deciziile cu privire la ridicarea acestuia să fie corecte. În cazul ridicării perifericelor, un expert le va analiza ulterior și va decide dacă pot fi returnate. Deși laboratoarele pot deține capacitatea de a obține o mare varietate de documente, unele dintre acestea nu vor putea fi ridicate. Astfel, documentația nu va fi ridicată decât dacă este necesar, iar dacă se ridică, va fi returnată când nu mai este necesară anchetei.

Ridicarea calculatoarelor, a probelor de la faţa locului este o problemă suficient de complexă din cauza diversităţii de situaţii sau circumstanţe tehnice. De exemplu:

- *Calculatoarele legate la o reţea* nu se scot din priză pentru a nu avaria sistemul şi prejudicia beneficiarul acestui sistem. De aceea, în prealabil, trebuie cunoscut bine sistemul şi, ulterior, se trece la ridicarea acestuia;

- *Calculatorul aflat într-o locuinţă particulară*, de asemenea, nu se scoate din priză. Se poate scoate fişa de alimentare din spatele calculatorului. Închiderea calculatorului o face un specialist pentru a nu fi afectate fişierele;

- *Pentru a se preveni lansarea sistemului de operare* („boot up"), în cazul în care se încearcă pornirea unui computer oprit, în fiecare unitate floppy se introduce o dischetă neformatată sau goală;

- *Marcarea atentă a fiecărei componente şi a cablurilor* înainte de dezasamblarea sistemului. La aceasta se adaugă *fotografii de detaliu* ale sistemului, componentelor, a spatelui calculatorului, inclusiv efectuarea de *schiţe privind montajul;*

- *Asamblarea, transportul şi depozitarea aparaturii* se face în condiţii de maximă siguranţă. De exemplu, trebuie folosit ambalaj antişoc, care să nu conţină microelemente care pot pătrunde în aparat.

În timpul transportului *trebuie evitate şocurile, vibraţiile, emisiile radio sau câmpurile electromagnetice* care pot deteriora hardiscurile. *Depozitarea* se face în mediu uscat, răcoros, la distanţă de sursele de radiaţii electromagnetice, de căldură sau umezeală.

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- AIONIȚOAIE C-TIN - *Curs de criminalistică,* editat de Școala de Ofițeri a Ministerului de Interne, București, 1977.
- AIONIȚOAIE C-TIN, BERCHEȘAN V., BUTOI T., MARCU I., PĂLĂNCEANU E., PLETEA C-TIN, SANDU I.E., STANCU EM. - *Tratat practic de criminalistică,* ed. II-a, Ed. Carpați, Craiova, 1992.
- ALTAVILLA E. - *Psicologia giudiziaria,* Ed. Torines, 1955.
- AMZA I., AMZA C.-P. - *Criminalitatea informatică,* Ed. Lumina Lex, București, 2003.
- ANDER Z., BELIGAN I. - *Medicină legală,* Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1966.
- ANTONIU G., VOLONCIU N., ZAHARIA N. - *Dicționar de procedură penală,* Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
- ARGEȘANU I. - *Enigmele anchetelor judiciare,* Ed. Civică, București, 1992.
- ARGEȘANU I. - *Criminalistica și Criminologia în acțiune,* Ed. Lumina Lex, București, 2001.
- ARNAU F. - *Arta falsificatorilor și falsificatorii artei,* Ed. Meridiane, București, 1970.
- ARON I.M. - *Accidentul de muncă,* Ed. Universul Juridic, București, 2014.
- ASANACHE GH: - *Elemente de medicină biocriminalistică,* comunicări, vol. I, colecția Institutului „Victor Babeș", București, 1984.
- ASANACHE GH. - *Elemente de medicină criminalistică,* vol. 1-13, colecția Institutului „Victor Babeș", București, 1984-1987.
- BASARAB M. - *Criminalistică,* Ed. Universității „Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca, 1968.
- BASARAB M. - *Drept penal, partea generală,* Ed. Universității „Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca, 1988.
- BASARAB M., MOLDOVAN L., SUDIN V - *Drept penal, partea specială,* Ed. Universității „Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca, 1985.

❑ BELIŞ V., DRAGOMIRESCU V., NANEŞ C., PANAITESCU V., GAGEA E., DRUGESCU N. - *Medicină legală,* Ed. Teora, Bucureşti, 1992.

❑ BERCHEŞAN V., PLETEA C-TIN - *Drogurile şi traficanţii de droguri,* Ed. Paralela 45, Piteşti, 1997.

❑ BERCHEŞAN V. - *Metodologia investigării infracţiunilor,* Ed. Paralela 45, Piteşti, 1998.

❑ BIANU E. - *Tactica şi tehnica percheziţionării,* Bucureşti, 1941.

❑ BOGDAN T. - *Probleme de psihologie judiciară,* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1973.

❑ BOGDAN T., SÂNTEA I., DRĂGAN-CORNIANU R. – *Comportamentul uman în procesul judiciar,* Ed. Ministerului de Interne, Bucureşti, 1983.

❑ BOGDAN T., STĂNCULESCU I. - *Psihologia copilului şi psihologia pedagogică,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1971.

❑ BOGDAN-TUCICOV A., CHELCEA S., GOLU M., GOLU P., MAMALI C. - *Dicţionar de psihologie socială,* Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981.

❑ BOROI A., GORUNESCU. M., POPESCU. M., - *Dicţionar de drept penal,* Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2004.

❑ BOROI A., - *Drept penal. Partea specială. Conform noului Cod penal,* ediţia a 2-a, revăzută şi adăugită, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2014.

❑ BORST M. - *Fidelité et éducation du temoniage,* în revista „Archives de Psychologie", vol. III, Geneve, 1914.

❑ BOUZAT P, PINATEL J. - *Traité de Droit pénal et de criminologie,* Ed. Sirey, Paris, 1963.

❑ BRYAN I. - *Interrogation and Confession,* Ed.Ashgate Publishing Limited, Aldershot, Anglia, 1997.

❑ BULAI C. - *Drept penal român, partea generală,* vol.I şi 2, Ed.Şansa, Bucureşti, 1992.

❑ BULAI C., FILIPAŞ A., MITRACHE C. - *Instituţii de Drept penal,* Ed. Trei, Bucureşti, 2001.

❑ BOULEZ J. - *Expertises Judiciaires, Désignation et missions de l'expert,* quatorzième édition, Delmas, 2006.

- CÂRJAN L. – *Tratat de criminalistică*, Ed. Penguin Book, Bucureşti, 2005.
- CÂRJAN L. – *Criminalistică şi ştiinţe de contact.* ed. a II-a revăzută şi adăugită, Ed. M.A.I., Bucureşti, 2006.
- CÂRJAN, L., CHIPER M. – *Criminalistica. Tradiţie şi modernism,* Ed. Curtea Veche, Bucureşti, 2009.
- CECCALDI P.F. - *Examinations of firearms and Ammunition,* Interscience Publishers New York, 1962.
- CECCALDI P.F. - *La criminalistique,* PUF, Paris, 1962.
- CECCALDI P.F., CHEVET C., MARMO PH. - *Criminalistique,* Editată de Laboratorul de identificare judiciară a Prefecturii poliţiei din Paris, 1980.
- CHABON P. - *Le juge d'instruction. Theorie et practique de la procedure,* ed. a 3-a, Ed. Dalloz, Paris, 1985.
- CIOCLEI, V. - *Manual de criminologie*, Ed. All Beck, Bucureşti, 2001.
- CIOPRAGA A. - *Evaluarea probei testimoniale în procesul penal,* Ed. Junimea, Iaşi, 1979.
- CIOPRAGA A., IACOBUŢĂ I. - *Criminalistica,* Ed. Junimea, Iaşi, 2001.
- COLECTIV - *20 de ani de expertiză criminalistică la Min. Justiţiei,* editată de Ministerul de Justiţie, Bucureşti, 1978.
- COLECTIV - *Prezent şi perspectivă în ştiinţa criminalisticii,* Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1979.
- COLECTIV - *Şcoala românească de criminalistică,* Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1975.
- COLECTIV - *Tratat practic de criminalistică,* vol. I-V, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1976-1984.
- COLECTIV - *The Code of Codes,* Harvard University Press, SUA, 1992.
- COSTEA Cl.-A., - *Dreptul securităţii sociale,* Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013.
- COSTESCU I. - *Introducere în informatică*, curs condensat, Universitatea din Bucureşti, 2003.
- CRIŞU A., - *Drept procesual penal,* ediţia a 4-a, revăzută şi actualizată, Ed. Hamangiu, 2013.

- DEROBERT L. - *Medicine légale,* Ed. Flammarion, Paris, 1976.
- DINCU A. - *Criminologie,* Ed. Şansa, Bucureşti, 1995.
- DONGOROZ V., KAHANE S., OANCEA I., FODOR I., ILIESCU N., BULAI C., STĂNOIU R., ROŞCA V. - *Explicaţii teoretice ale Codului penal român,* Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1971.
- DRĂGAN J. - *Drogurile în viaţa românilor,* Ed. Magic Design, Bucureşti, 1995.
- ENĂTESCU V - *Dialogul medic-bolnav,* Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1981.
- EYSENCK H.J. - *Sens and nonsens in Psychology,* Ed. Pelican, Londra, 1966.
- GAYET J. - *ABC de police scientifique,* Ed. Payot, Paris, 1973
- GAYET J. - *Manuel de police scientifique,* Ed. Payot, Paris, 1978.
- GREBLEA V. - *Prelegeri la cursurile de specializare a procurorilor criminalişti,* manuscris în fondul documentar al Parchetului General.
- GROPHE F. - *La critique de temoignage,* Ed. Dalloz, Paris, 1927.
- GUDJONSSON G. - *The psychology of interrogations and Confessions,* Ed. J.Wiley&Sons, New York, SUA, 2003.
- HEVET G, MARMO P. - *Criminalistique,* editată de Prefectura Poliţiei din Paris, Laboratoarele de identitate judiciară, 1980.
- HOLYST B. - *Kriminalistik,* Ed. Ştiinţifică, Varşovia, 1983.
- HOOVER E. - *Crime aux Etats Unis,* Ed. Robeyr, Paris, 1940.
- HURDUBAIE I., TRONECI V. - *România în INTERPOL,* Ed. Ministerului de Interne, Bucureşti, 1994.
- HOTCĂ M.A. - *Dicţionar de drept penal,* Ed. Editas, Bucureşti, 2004.
- INBAU F.E., BUCKLEY J.P., JAYNE B. - *Essentials of the Reid Tecknique, Criminal Interogation and Confessions,* Sudbury, Massachusett, 2005.

- KERNBACH M. - *Medicină judiciară,* Ed. Medicală, Bucureşti, 1958.
- KEVIN P.O., SULLIVAN R.C. - *Criminalistics. Theory and practice,* Holdbruce science Publishers Inc., New York, 1976.
- KIRK P.L. - *Crime investigation. Physical evidence and police laboratory,* Interscience Publishers Inc., New York, 1966.
- KOMARINEŢ B.M. - *Olojdoslovenie criminadistike agnestrelnik aruji po vârstelinih puleam,* Gosiurizdat, Moscova, 1962.
- KUSTANOVICI S.D. - *Sudebnaia Balistica,* Gosiurizdat, Moscova, 1956.
- LECHAT R. - *La technique de l'enquete criminelle,* Ed. Modena, Bruxelles, 1959.
- LE CLERE M. - *Manuel de police technique,* Ed. Poliece Revue, Paris, 1974.
- LOCARD E. - *L'enquete criminelle et les Methodes scientifiques,* Ed.Flamarion, Paris, 1925.
- LOCARD E. - *Traité de criminalistique,* Ed. J. Desvigne, Lyon, vol. I-VI, 1931-1939.
- MATHYER J. - *Qu'est-ce que la police scientifique et où va-t-elle?,* în RICPT, nr. 2/1987.
- MEDEANU TIBERIU-CONSTANTIN – *Criminalistica în acţiune. Omul, terorismul şi crima organizată*, vol. 1 şi 2, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2006.
- MINOVICI MINA - *Tratat complet de medicină legală,* Ed. Socec, Bucureşti, 1928-1930.
- MIRCEA I. - *Criminalistica,* Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998.
- MIRCEA I. - *Criminalistica,* Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2010.
- MORARU I. - *Medicină legală,* Ed. Medicală, Bucureşti, 1967.
- MITRACHE C-TIN, MITRACHE C. - *Drept penal român - partea generală*, ediţia a VI-a, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2007.
- MITRACHE C-TIN, MITRACHE C. - *Drept penal român - partea generală*, ediţia a VII-a, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2009.
- MITRACHE C-TIN, MITRACHE C. - *Drept penal român - partea generală*, ediţia a IX-a, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2012.

❑ MITRICEV V.S., SALAMANOV M.P. - *Kriminalistika,* Izdatelstva juridiceskaia literatura, Moscova, 1963.

❑ MITROFAN N., BUTOI T., ZDRENGHEA GHE. – *Psihologie judiciară,* Ed. Şansa, Bucureşti, 1992.

❑ MIRA Y LOPEZ E. - *Manuel de psychologie juridique,* Ed.Dalloz, Paris, 1959.

❑ MYRIAM Q., Joël F. - *Cybercriminalité, Défi Mondial,* 2é edition, Ed. Economica, 2009.

NAGHI G. – Criminalistica. Fundamente, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2014.

❑ NĂSTASE O. - *Perfecţionarea activităţii de urmărire penală în infracţiunile de omor,* lucrare în fondul documentar al Parchetului de pe lângă ICCJ.

❑ NEAGU I. - *Drept procesual penal - Tratat,* Ed. Global Lex, Bucureşti, 2002.

❑ NEAGU I. - *Drept procesual penal - Tratat,* vol. I şi II, Ed. Global Lex, Bucureşti, 2007.

❑ NEAGU I. - *Tratat de procedură penală,* Ed. Pro, Bucureşti, 1997.

❑ NEAGU I., DAMASCHIN M. – *Tratat de procedură penală. Partea generală. În lumina noului Cod de procedură penală,* Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2014.

❑ NEPOTE J. - *Situation actuelle et tendance d'évolution de la criminalistique,* în RIPC, nr. 384/1983.

❑ O'BRIEN K.P., SULLIVAN R.C. - *Criminalistics. Theory and practice,* Holbrook Press, London, 1976.

❑ O'HARA C.E., OSTERBURG J.H. - *An Introduction to Criminalistics,* Ed. Macmillan,New York, 1949.

❑ O'HARA C.E. - *Principii de bază ale cercetărilor penale,* Ed. C.Thomas, Illinois, SUA, 1976.

❑ PALMIOTTO M.J. - *Criminal Investigation,* Ed. Nelson-Hall Publishers, Chicago, SUA, 1994.

❑ PIAGET J. - *Les mecanisme perceptifs,* Presses Universitaires de France, Paris, 1961.

❑ PITULESCU, I. - *Al treilea război mondial şi crima organizată,* Ed. Naţional, Bucureşti, 1996.

- PIAGET J. - *Psihologie şi pedagogie,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972.
- POPA GH. – *Criminalistica, note de curs*, Ed. Era, Bucureşti, 2005.
- POPA GH., GAMEŢ N. – *Criminalistică. Curs universitar*, Ed. Pro Universitaria, Bucureşti, 2014.
- POPESCU-NEVEANU P. - *Psihologie generală,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1974.
- PREVOST L. - *Enquête criminelle,* Ed. Modulo, Mont Royal, Quebec, Canada, 2000.
- RADLEY I.A. - *Photography in crime detection,* Ed. Chapman Hall Ltd., Londra,1948.
- RĂDULESCU-MOTRU C-TIN - *Curs de psihologie,* Ed. Cultura Naţională, Bucureşti, 1923.
- REID E.J., INBAU E.R - *Truth and Deception. The polygraph (Lie-detector) technique,* The Williams and Willams Comp. Baltimore, SUA,1966.
- REISS R.A. - *Manuel de police scientifique,* Ed. Felix Alcon, Paris, 1911.
- ROŞCA A. - *Psihologie generală,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1975.
- ROŞCA A. - *Metodologie şi tehnici experimentale în psihologie,* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1971.
- RUIU M. – *Metodologia investigării criminalistice,* Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2014.
- SAFERSTEIN R. - *Criminalistics: an introduction to Forensic science,* Englewood Cliffs (publish.), N.Y, Prentince Hall, 1995.
- SANNIE CH. - *La recherche scientifique du criminel,* Ed. Armand Colin, Paris, 1954.
- SCRIPCARU GHE., TERBANCEA M. - *Medicină legală,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970.
- SIMONIN C. - *Medicine Legale Judiciaire,* Ed. Malaine, Paris, 1955.
- SNAYDER Le M. - *Homicid investigation,* Ed. Charles Thomas, California, SUA.

- SODERMAN H., O'CONNELL J.J. - *Manuel d'enquete criminelle moderne,* Ed. Payot, Paris, 1953.
- SOUTH N. - *Drogs: Control, Crime and Criminological Studies,* The Oxford Handbook of Criminology, Clarendon Press, Oxford, 1994.
- STANCU EM. – *Tratat de criminalistică,* Ed. Actami, Bucureşti, 2001.
- STELZER E. - *Zum Gengestand der Kriminalistik,* VEB Deusher Verlag der Wissensaften, Berlin, 1977.
- SUCIU C. - *Criminalistica,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972.
- SWENSON A., WENDELL O. - *Metode moderne de investigare criminală,* Stockholm, 1954.
- SWENSSON A., WENDEL O. - *Techniques of crime scene investigation,* American Elsevier Publishing Company Inc., New York, 1965.
- ŞAGUNA, DAN DROSU, *Tratat de drept financiar şi fiscal,* Ed. All Beck, Bucureşti, 2001.
- THORWALD J. - *Un secol de luptă cu delincvenţa,* Ed. Junimea, Iaşi, 1981.
- THEODORU G., MOLDOVAN L. - *Drept procesual penal,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1976.
- THEODORU G., - *Tratat de Drept procesual penal,* ediţia a 3-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2013.
- TOFFLER A. - *Powershift*, Ed. Antet, Bucureşti, 1995.
- ŢURAI C-TIN. - *Elemente de criminalistică şi tehnică criminală - poliţie ştiinţifică,* Ed. Ministerului Justiţiei, Bucureşti, 1947.
- ŢURLEA S. - *Bomba drogurilor,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 1991.
- ŢICLEA A., - *Dreptul securităţii sociale,* ediţia a VI-a, actualizată, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2015.
- ŢICLEA A., - *Tratat de dreptul muncii. Legislaţie. Doctrină. Jurisprudenţă,* ediţia a IX-a, actualizată, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2015.

❑ VASIU I. – *Criminalitatea informatică*, Ed. Nemira, Bucureşti, 2001.

❑ VINBERG I.A., MITRICEV S.M. - *Criminalistica,* Bucureşti, 1952.

❑ VOICU C., DASCĂLU I., STAN E. – *Investigarea infracţiunilor digitale*, Ed. Argument, 2002.

❑ VOLONCIU N. - *Drept procesual penal,* TUB, 1988.

❑ VOLONCIU N. - *Tratat de procedură penală,* Ed. Paideia, Bucureşti, 1998.

❑ WELLS H.J. - *Forensic science,* Ed. Sweet Maxwell Ltd., Londra, 1968.

❑ WILHELM G.J. - *Introducere în practica criminalistică,* Stuttgart, Germania, 1954.

Y

❑ YESCKE Ch.L. - *The art of investigative interviewing,* Butterworth-Heinemann, Boston, SUA, 1997.

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCUIAS/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUPRINS

Capitolul I. Metodologia investigării infracțiunilor de omucidere 5
Secțiunea I. Aspecte introductive 5
1. Considerații preliminare 5
1.1. Importanța și rolul investigației criminalistice a omuciderii 5
1.2. Considerații referitoare la apariția și stingerea dreptului la viață. 6
2. Principalele probleme, obiect al probațiunii, care trebuie clarificate prin investigarea morții violente 8
2.1. Stabilirea cauzei și naturii morții. 9
2.2. Identificarea locului în care a fost săvârșit omorul. 9
2.3. Stabilirea momentului comiterii infracțiunii. 9
2.4. Determinarea modului în care a fost săvârșit omorul. 10
2.5. Identificarea făptuitorului și a celorlalți participanți. 10
2.6. Identificarea victimei. 11
2.7. Identificarea instrumentelor sau mijloacelor care au servit la săvârșirea infracțiunii. 11
2.8. Stabilirea mobilului sau scopului infracțiunii 11
3. Modalități de probare a infracțiunilor de omucidere 12
3.1. Mijloace de probă prevăzute de Codul de procedură penală. 12
3.2. Mijloace tehnico-tactice criminalistice și medico-legale. 13
Secțiunea a II-a. Cadrul metodologic general și primele măsuri luate în investigarea omuciderii 14
1. Reguli generale metodologice aplicate în investigarea omorului 14
2. Cercetarea în echipă a omuciderii; rolul și importanța sa 15

BCU Cluj / Central University Library

3. Primele măsuri luate de organele de urmărire penală în cercetarea omorului 17
3.1. Măsuri luate de cadrul de poliție sosit primul la fața locului. 17
3.2. Activități pregătitoare întreprinse de echipa de cercetare propriu-zisă 18
Secțiunea a III-a. Particularitățile cercetării la fața locului în caz de omor 19
1. Aspecte generale privind cercetarea la fața locului în caz de omor 19
1.1. Cercetarea în faza statică. 19
1.2. Cercetarea în faza dinamică. 21
1.2.1. Examinarea cadavrului 21
1.2.2. Descoperirea, fixarea și ridicarea urmelor. 21
1.2.3. Clarificarea împrejurărilor negative, ... 21
2. Examinarea cadavrului 22
2.1. Constatarea morții victimei 22
2.1.1. Semnele precoce, ... 23
2.1.2. Semnele semitardive 23
2.1.3. Semnele tardive și conservatoare 23
2.2. Examinarea propriu-zisă a cadavrului. 23
2.2.1. În faza statică 24
2.2.2. În faza dinamică, ... 24
2.3. Stabilirea datei morții și a eventualelor modificări în poziția cadavrului. 25
2.3.1. În cazul semnelor precoce, ... 26
2.3.2. În cazul semnelor semitardive, ... 26
3. Elemente de investigare entomologică; stabilirea datei morții pe baza studiului entomologic 27
3.1. Fundamentul științific al investigațiilor entomologice 29
3.2. Cercetarea entomologică propriu-zisă 32
3.2.1. Stabilirea momentului comiterii infracțiunii, ... 32
3.2.2. Identificarea locului în care a fost săvârșit omorul 34

3.2.3. Stabilirea cauzei şi naturii morţii. 34
3.3. Particularităţi privind cercetarea la faţa locului 35
4. Particularităţile cercetării omorului în funcţie de mijloacele şi procedeele folosite de făptuitor pentru suprimarea vieţii victimei 38
4.1. Omorul săvârşit cu arme albe şi corpuri contondente 39
4.1.1. Leziunile produse de obiecte tăioase 39
4.1.2. Leziunile produse de obiecte înţepătoare sau înţepător-tăioase 39
4.1.3. Leziunile produse de obiecte despicătoare 39
4.1.4. Identificarea armelor albe 39
4.1.5. Diferenţierea omuciderii de sinucidere 40
4.2. Omorul săvârşit prin asfixii. 41
4.2.1. Spânzurarea 41
4.2.2. Strangularea 42
4.2.3. Sufocarea şi ocluzia orificiilor respiratorii 42
4.2.4. Înecarea 43
4.3. Omorul săvârşit prin împuşcare. 43
4.4. Moartea prin otrăvire. 44
4.5. Moartea violentă determinată de alţi factori 45
Secţiunea a IV-a. Alte activităţi destinate investigării omorului 46
1. Dispunerea expertizelor medico-legale 46
1.1. Stabilirea cauzei morţii 48
1.2. Stabilirea naturii morţii. 50
1.2.1. Diferenţierea omuciderii de moartea naturală 50
1.2.2. Diferenţierea omuciderii de sinucidere 50
1.2.3. Diferenţierea omuciderii de moartea prin accident 50
2. Dispunerea expertizelor criminalistice 53
2.1. Expertiza urmelor lăsate de corpul uman 54
2.1.1. Expertiza dactiloscopică 54
2.1.2. Expertiza urmelor de picioare 55
2.1.3. Expertiza urmelor de dinţi şi de buze 55

2.2. Expertizele traseologice 56
2.2.1. Expertiza urmelor lăsate de instrumentele vulnerante, ... 56
2.2.2. Expertiza balistică 56
2.3. Alte categorii de expertize. 56
2.3.1. Expertiza urmelor de sânge 57
2.3.2. Expertiza urmelor de spermă şi a firului de păr 57
2.3.3. Expertiza grafoscopică 58
2.3.4. Expertize destinate identificării cadavrului după urmele de natură osteologică 58
3. Elaborarea versiunilor de urmărire penală 58
3.1. Consideraţii introductive 58
3.2. Criterii de elaborare a versiunilor. 59
3.2.1. Date obţinute din cercetarea la faţa locului şi din examinarea cadavrului, ... 60
3.2.2. Date rezultate din ascultarea martorilor, a rudelor ori din investigaţiile privitoare la victimă 60
3.2.3. Verificarea versiunilor 61
4. Evaluările de tip profiling privind personalitatea făptuitorului 62
4.1. Importanţa evaluărilor de tip profiling pentru investigaţiile penale. 62
4.2. Profilingul geografic. 63
5. Efectuarea unor acte de urmărire penală 65
5.1. Ascultarea martorilor. 65
5.2. Ascultarea suspectului sau a inculpatului. 66
5.3. Efectuarea de confruntări. 66
5.4. Efectuarea de percheziţii. 67
5.5. Efectuarea de reconstituiri. 67
6. Particularităţi ale cercetării omorului în cazul cadavrelor dezmembrate sau al cadavrelor nedescoperite 68
6.1. Investigaţii specifice în cazul cadavrelor dezmembrate. 68
6.2. Particularităţi ale cercetării în cazurile dispariţiei unor persoane, victime ale omuciderii. 71

6.2.1. Sub raport metodologic,..... 71
6.2.2. Raportat la aceste împrejurări,..... 72

Capitolul II. Investigarea unor infracţiuni care aduc atingere patrimoniului..... 73
Secţiunea I. Particularităţi metodologice privind investigarea furtului şi a tâlhăriei 73
1. Consideraţii introductive..... 73
1.1. Aspecte juridice. 73
1.2. Principalele probleme, obiect al probaţiunii, care trebuie clarificate prin cercetarea furtului şi a tâlhăriei. 74
1.2.1. Determinarea concretă a bunurilor mobile 74
1.2.2. Stabilirea exactă a locului şi momentului săvârşirii faptei..... 75
1.2.3. Identificarea mijloacelor şi metodelor folosite în săvârşirea infracţiunii..... 75
1.2.4. Identificarea făptuitorului şi a participanţilor la săvârşirea furtului,..... 76
1.2.5. Identificarea persoanei vătămate, ... 76
1.2.6. Stabilirea condiţiilor care au favorizat săvârşirea infracţiunii,..... 76
2. Primele măsuri luate în vederea investigării furtului şi tâlhăriei 77
2.1. Constatarea infracţiunii flagrante..... 77
2.2. Cercetarea la faţa locului. 78
2.3. Ascultarea persoanei vătămate..... 79
2.4. Audierea martorilor..... 79
2.5. Efectuarea de percheziţii..... 80
2.6. Identificarea şi prinderea făptuitorilor. 81
3. Alte activităţi de urmărire penală efectuate în anchetarea furtului şi tâlhăriei..... 82
3.1. Ascultarea suspecţilor sau a inculpaţilor..... 82
3.2. Efectuarea prezentărilor pentru recunoaştere şi a reconstituirilor..... 82
3.3. Dispunerea de expertize judiciare..... 83
4. Unele particularităţi ale investigării furtului..... 83

4.1. Furtul din locuințe..... 84
4.2. Furtul din buzunare..... 86
4.3. Furtul din și de autoturisme..... 87
4.4. Alte forme de furt..... 89
4.4.1. Furtul de bagaje..... 89
4.4.2. Furtul de la persoanele adormite..... 89
4.4.3. Furtul săvârșit de la garderobele..... 89
4.4.4. Furturi din hoteluri,..... 89
5. Unele particularități privind investigarea furtului și a tâlhăriei în paguba proprietății publice..... 90
5.1. Probleme specifice de clarificat..... 90
5.1.1. Existența unor eventuale împrejurări negative..... 90
5.1.2. Situația reală a patrimoniului, în general, și a bunurilor..... 90
5.2. Considerații privind unele moduri specifice de operare..... 91
5.2.1. Furtul de bagaje sau de genți..... 91
5.2.2. Furturile din trenurile de marfă..... 91
Secțiunea a II-a. Particularități metodologice ale investigării delapidării..... 92
1. Aspecte introductive..... 92
2. Problemele principale care trebuie clarificate prin investigarea delapidării..... 93
2.1. Determinarea obiectului material al infracțiunii..... 93
2.2. Stabilirea elementelor componente ale laturii obiective..... 94
2.2.1. Însușirea..... 94
2.2.2. Folosirea..... 94
2.2.3. Traficarea..... 94
2.3. Identificarea autorului și a eventualilor participanți la săvârșirea infracțiunii..... 95
2.4. Stabilirea cauzelor și condițiilor care au favorizat săvârșirea infracțiunii..... 95
3. Primele măsuri luate în cercetarea delapidării..... 96
3.1. Cunoașterea situației exacte, reale a gestiunii..... 96

BCU CLUJ UNIVERSITY LIBRARY

3.2. Stabilirea cauzelor lipsurilor sau plusurilor din gestiune. 96
3.3. Efectuarea de percheziţii şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri. 97
3.3.1. Percheziţiile, ... 97
3.3.2. Ridicarea de înscrisuri sau de obiecte 98
4. Efectuarea altor acte de urmărire penală 98
4.1. Selecţionarea martorilor. 99
4.2. Ascultarea suspecţilor sau a inculpaţilor 100
4.3. Dispunerea constatărilor tehnico-ştiinţifice, a expertizelor judiciare. 100
4.4. Luarea măsurilor asigurătorii. 101

Capitolul III. Elemente metodologice privind investigarea criminalistică a infracţiunilor din domeniul afacerilor 102
Secţiunea I. Consideraţii introductive 102
1.1. Precizări de ordin terminologic 102
1.2. Aspecte privind cadrul normativ care reglementează activităţile din domeniul afacerilor. 103
1.3. Aspecte de drept penal material. 104
1.3.1. Infracţiuni prevăzute de Legea nr. 31/1990. 104
1.3.2. Infracţiunea de bancrută frauduloasă. 108
1.3.3. Infracţiunea de concurenţă neloială prevăzută de art. 5 din Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenţei neloiale 108
1.3.4. Infracţiuni de contrabandă reglementate de Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal 109
1.4. Aspecte de drept comparat 111
1.4.1. O retrospectivă largă 111
1.4.2. Reguli deontologice în afaceri, ... 111
1.4.3. Probleme de drept penal 112
1.5. Aspecte de drept procesual penal 112
Secţiunea a II-a. Scurtă privire asupra modalităţilor curente de săvârşire a infracţiunilor în domeniul afacerilor 114
1. Modalităţi specifice modurilor de operare în infracţiuni din domeniul afacerilor 114
1.1. Folosirea unui nume fals. 115

1.2. Însușirea unei calități false 115
1.3. Prezentarea unui înscris victimei. 115
1.4. Escrocherii prin înscenare 117
2. Modalități de operare în fapte înrudite cu escrocheria 119
2.1. Manipularea de date și informații inexacte 119
2.2. Alte forme de escrocherii 120
Secțiunea a III-a. Cadrul metodologic general al investigației penale în domeniul afacerilor 121
1. Sublinieri privind specificul investigației penale 121
2. Direcții metodologice generale ale investigației 121
2.1. Cunoașterea cadrului normativ în domeniu. 122
2.2. Cunoașterea specificului activității economico-financiare. 122
2.3. Stabilirea exactă a faptelor și împrejurărilor cauzei. 123
Secțiunea a IV-a. Particularități în investigarea criminalistică a unor infracțiuni financiar-bancare 124
1. Principalele aspecte ce se urmăresc cu ocazia investigației penale 124
2. Tipuri de sisteme bancare „subterane" întâlnite în criminalitatea financiar-bancară 126
2.1. Scurtă caracterizare. 126
2.2. Sistemul „hawalla". 127
3. Impactul asupra evoluției criminalității din acest domeniu 129
4. Stadiul actual al combaterii criminalității financiar-bancare 132

Capitolul IV. Metodologia investigării accidentelor de muncă; cercetarea accidentelor de trafic rutier 133
Secțiunea I. Cadrul metodologic general al investigării accidentelor de muncă 133
1. Aspecte introductive 133
2. Aspecte juridice 135
3. Reglementări privind metodologia investigării accidentelor de muncă 138

4. Principalele aspecte, obiect al probațiunii, care trebuie clarificate prin investigarea accidentelor de muncă 141
4.1. Stabilirea cauzelor accidentului. 141
4.2. Determinarea împrejurărilor în care a avut loc accidentul. 142
4.3. Determinarea consecințelor accidentului. 142
4.4. Stabilirea prevederilor legale care au fost încălcate. 143
4.5. Identificarea persoanelor care răspund de organizarea și conducerea procesului de producție 143
4.6. Inițierea măsurilor de prevenire a altor accidente. 143
5. Cercetarea la fața locului a accidentelor de muncă 143
5.1. Luarea primelor măsuri 143
5.2. Obiectivele cercetării propriu-zise la fața locului. 144
5.3. Fixarea rezultatelor cercetării locului faptei. 146
6. Efectuarea altor acte de urmărire penală 146
6.1. Audierea martorilor 146
6.2. Ascultarea suspectului sau inculpatului. 147
6.3. Dispunerea de expertize judiciare. 147
Secțiunea a II-a. Particularități metodologice privind investigarea accidentelor de muncă sau avariilor din domeniul minier, petrochimic și al construcțiilor 148
1. Particularități metodologice privind investigarea accidentelor de muncă din domeniul minier 148
1.1. Principalele cauze ale accidentelor de muncă din domeniul minier. 149
1.1.1. Accidente de muncă în legătură cu deschiderea, săparea și susținerea lucrărilor miniere, ... 149
1.1.2. Accidente de muncă în legătură cu circulația și transportul în subteran, ... 149
1.1.3. Accidente de muncă în legătură cu lucrările cu materiale explozive, incendiile din subteran și focurile de mină. 150
1.2. Cercetarea la fața locului. 151
1.2.1. În faza de pregătire a cercetării 152

1.2.2. În faza statică a cercetării 152
1.2.3. În faza dinamică a cercetării, ... 152
2. Particularități metodologice ale investigațiilor accidentelor de muncă sau avariilor din domeniul petrochimic 152
2.1. Aspecte generale. 152
2.2. Factori obiectivi de pericol 154
2.2.1. Unul dintre factorii majori 154
2.2.2. Un al doilea factor obiectiv 155
2.3. Cauzele accidentelor de muncă sau avariilor în industria petrochimică 155
2.3.1. Cauzele principale de natură tehnică 156
2.3.2. Cauzele de natură organizatorică sau tehnico-organizatorice, ... 157
2.4. Cercetarea la fața locului. 158
2.4.1. În faza statică a cercetării, ... 159
2.4.2. În faza dinamică a cercetării 159
2.4.3. Fixarea rezultatelor cercetării 160
2.5. Efectuarea altor acte de urmărire penală. 161
2.5.1. Ascultarea martorilor 161
2.5.2. Ascultarea suspecților sau a inculpaților 161
2.5.3. Dispunerea expertizelor judiciare 162
3. Particularități metodologice privind investigarea accidentelor de muncă din domeniul construcțiilor 162
3.1. Cauzele accidentelor din domeniul construcțiilor. 163
3.1.1. Cauzele organizatorice 163
3.1.2. Cauzele tehnice 163
3.1.3. Accidentele de muncă 163
3.2. Cercetarea propriu-zisă a accidentelor din construcții. 163
Secțiunea a III-a. Particularități metodologice privind investigarea accidentelor de trafic rutier 164
1. Noțiuni generale 164
1.1. Aspecte juridice. 164
1.2. Cauzele accidentelor de circulație. 167

1.2.1. Accidentele datorate factorului uman 167
1.2.2. Accidente datorate factorilor tehnici,..... 167
1.3. Împrejurări prin care trebuie stabilită cercetarea accidentelor de trafic..... 168
1.3.1. Cauzele şi împrejurările în care s-a produs accidentul..... 168
1.3.2. Regulile de circulaţie care au fost încălcate,.... 168
1.3.3. Persoanele răspunzătoare..... 169
1.3.4. Consecinţele produse de accident,..... 169
1.3.5. Pe lângă evenimentele de mai sus,..... 169
2. Particularităţi privind cercetarea la faţa locului a accidentelor de trafic rutier 170
2.1. Pregătirea cercetării locului accidentului..... 171
2.2. Efectuarea cercetării propriu-zise 172
2.2.1. În faza statică 172
2.2.2. În faza dinamică,..... 172
2.2.3. Prin examinarea şi interpretarea 173
2.2.4. Fixarea rezultatelor cercetării 174
3. Efectuarea altor acte de urmărire penală..... 174
3.1. Ascultarea martorilor. 174
3.2. Ascultarea persoanelor implicate în accident..... 175
3.3. Dispunerea, efectuarea şi valorificarea constatărilor şi a expertizelor judiciare..... 175
3.4. Efectuarea altor acte de urmărire penală..... 176

Capitolul V. Particularităţi metodologice privind investigarea criminalistică a infracţiunilor din domeniul traficului de stupefiante..... 177
Secţiunea I. Consideraţii introductive 177
1. Sublinieri generale şi privire istorică 177
1.1. Sublinieri generale. 177
1.2. Privire istorică..... 179
2. Principalele categorii de substanţe stupefiante şi clasificarea acestora 184
2.1. Aspecte generale. 184
2.2. Clasificarea generală a drogurilor. 186
2.3. Stupefiante naturale, semisintetice şi sintetice..... 186

2.3.1. Opiul 187
2.3.2. Morfina, ... 187
2.3.3. Heroina 187
2.3.4. Heroina nr. 3 188
2.3.5. Canabisul 188
2.3.6. Cocaina 189
2.3.7. Mescalina 189
2.3.8. LSD 189
3. Reglementarea juridică 190
3.1. Aspecte generale. 190
3.2. Elemente generale care trebuie stabilite prin investigarea infracțiunilor de trafic de stupefiante 192
Secțiunea a II-a. Moduri și sisteme de operare folosite de traficanții de droguri 193
1. Modalități de ascundere 193
1.1. Metode de ambalare sau disimulare în vederea traficării 193
1.2. Metode de mascare a mirosurilor specifice unor droguri 196
1.3. Metode de evitare sau anihilare a diferitelor dispozitive folosite pentru depistarea drogurilor. 196
2. Modalități de ascundere în trafic a stupefiantelor 197
2.1. Locuri de ascundere în mijloace de transport. 197
2.2. Locurile de ascundere în obiecte de îmbrăcăminte sau pe corp. 198
3. Moduri de operare frecvente ale traficanților de droguri 199
3.1. Fabricarea drogurilor. 199
3.2. Transportul drogurilor 200
3.3. Distribuirea drogurilor. 201
Secțiunea a III-a. Elemente metodologice aplicate în investigarea traficului de stupefiante 202
1. Modalități de depistare a traficanților 202
1.1. Metode tactice. 202
1.2. Metode tehnico-științifice de depistare. 203
1.3. Identificarea toxicomanilor. 204

2. Metodologia investigării propriu-zise a traficului de stupefiante 205
2.1. Modalităţi de documentare pentru începerea urmăririi penale. 205
2.1.1. În cazul traficanţilor depistaţi la punctele de frontieră, ... 205
2.1.2. În cazul traficanţilor depistaţi în interiorul ţării noastre 206
2.1.3. În cazul persoanelor depistate că sustrag stupefiante din spitale 206
2.1.4. În cazul prescrierii de droguri 206
2.1.5. În cazul stupefiantelor abandonate sau ascunse. 207
2.2. Particularităţi ale cercetării la faţa locului. 207
2.2.1. Prin specificul său, traficul de droguri 207
2.2.2. În faza statică a cercetării la faţa locului 208
2.2.3. În faza dinamică a cercetării la faţa locului, ... 208
2.3. Realizarea flagrantului în cazul infracţiunilor la regimul produselor şi substanţelor stupefiante. 209
2.3.1. Pregătirea constatării infracţiunii flagrante 210
2.3.2. Realizarea efectivă a prinderii în flagrant 211
2.4. Efectuarea urmăririi penale propriu-zise 213
2.4.1. În anchetarea traficului de stupefiante, ... 213
2.4.2. Examinarea înscrisurilor. 214
2.4.4. Metode de identificare a drogurilor. 217
2.4.5. Ascultarea persoanelor implicate în traficul de droguri. 219

Capitolul VI. Elemente metodologice privind investigarea criminalistică a infracţiunilor din domeniul criminalităţii organizate 221
Secţiunea I. Consideraţii introductive 221
1. Precizări de ordin terminologic 221
1.1. Criminalitatea de tip mafiot. 223
1.2. Criminalitatea organizată. 224
2. Aspecte privind actualul cadru normativ care reglementează activităţile din domeniul combaterii criminalităţii organizate 228

Secțiunea a II-a. Structurile și modalitățile curente de săvârșire a infracțiunilor în domeniul criminalității organizate 231
1. Tipuri și structuri de organizații criminale 231
1.1. În concepția Interpol, ... 232
1.2. În concepția nord-americană, ... 232
2. Modalități de săvârșire a infracțiunilor din domeniul criminalității organizate 234
2.1. Traficul de droguri. 234
2.2. Spălarea de bani. 236
2.3. Falsul de monedă. 236
2.4. Traficul internațional de autoturisme furate. 237
2.5. Traficul cu arme. 237
2.6. Traficul cu obiecte de patrimoniu. 238
2.7. Traficul cu ființe umane. 238
2.8. Corupția. 240
2.9. Terorismul 242
Secțiunea a III-a. Cadrul metodologic general al investigației penale în domeniul criminalității organizate 242
1. Etapele și modalitățile de acțiune 242
1.1. Faza obținerii de informații 243
1.2. Faza investigațiilor 243
1.3. Faza urmăririi penale. 244
2. Organizarea flagrantului 245
2.1. Pregătirea acțiunilor de realizare a flagrantului. 246
2.2. Pătrunderea în zona de acțiune. 247
2.3. Realizarea flagrantului propriu-zis. 247
Secțiunea a IV-a. Particularități în investigarea criminalistică a unor infracțiuni circumscrise crimei organizate, cu incidență în domeniul financiar-bancar 248
1. Principalele aspecte ce se urmăresc cu ocazia investigației penale 248
1.1. Analizele financiare. 248
1.2. Supravegherea electronică. 248
2. Privire asupra stadiului actual al combaterii criminalității organizate în România 249

2.1. Colaborarea internațională. 250
2.2. În domeniul migrației și traficului de persoane, ... 250
2.3. În cadrul Ministerului Public. 251

Capitolul VII. Elemente metodologice de investigare a infracțiunilor de corupție 253
Secțiunea I. Cadrul general al reglementării penale europene și naționale 253
1. Considerații preliminare 253
2. Privire asupra reglementării infracțiunilor de corupție în sistemul european 254
3. Privire asupra reglementărilor naționale 256
4. Cooperarea internațională în combaterea corupției 260
Secțiunea a II-a. Criterii generale de investigare criminalistică a corupției 260
1. Cadrul general 260
1.1. Indicii de natură criminogenă generală. 261
1.2. Criterii de evaluare 261
2. Problemele pe care trebuie să le clarifice investigația penală 262
2.1. Sesizarea organului judiciar, a Parchetului Național Anticorupție, în legătură cu săvârșirea infracțiunilor de corupție. 262
2.2. Principalele probleme care fac obiectul probațiunii. 263
2.3. Măsuri speciale de investigare a infracțiunilor de corupție. 264
Secțiunea a III-a. Constatarea infracțiunii flagrante 265
1. Pregătirile în vederea constatării infracțiunii flagrante 266
1.1. Organizarea flagrantului 266
1.2. Elemente de referință în pregătirea flagrantului. 267
1.2.1. În cazul sesizării din oficiu, ... 267
1.2.2. În cazul sesizării prin denunț. 267
1.2.3. Problemele esențiale urmărite în realizarea flagrantului 268
1.3. Alcătuirea echipei de prindere în flagrant 269

BCUIA

1.4. Pregătirea de capcane criminalistice şi folosirea altor mijloace tehnice criminalistice 270
1.4.1. Capcane criminalistice. 270
1.4.2. Mijloace tehnice de înregistrare sau supraveghere. 270
2. Realizarea propriu-zisă a acţiunii de constatare a infracţiunii flagrante 272
2.1. Supravegherea locului în care va fi surprins făptuitorul. 272
2.2. Realizarea efectivă a flagrantului 272
Secţiunea a IV-a. Tactica efectuării altor acte de urmărire penală 274
1. Particularităţi în ascultarea suspectului sau inculpatului 274
1.1. Pregătirea ascultării suspectului/inculpatului. 274
1.2. Problematica ascultării în funcţie de natura faptelor de corupţie. 276
1.2.1. În cazul luării de mită. 276
1.2.2. În cazul dării de mită. 277
1.2.3. În cazul traficului de influenţă. 277
2. Audierea persoanei vătămate sau a denunţătorului 278
2.1. Pregătirea audierii. 278
2.2. Ascultarea propriu-zisă a persoanei vătămate 279
3. Efectuarea de confruntări 280
3.1. Rolul confruntării în clarificarea infracţiunilor de corupţie. 280
3.2. Pregătirea şi efectuarea confruntării. 280
4. Efectuarea de percheziţii şi de ridicări de înscrisuri şi de obiecte 281
4.1. Rolul percheziţiei şi al ridicării de înscrisuri. 281
4.2. Pregătirea percheziţiei 281
5. Particularităţi privind efectuarea „percheziţiei" computerelor 283
5.1. Aspecte generale. 283
5.2. Efectuarea percheziţiei propriu-zise a calculatorului. 284
6. Dispunerea de expertize judiciare şi constatări 284

Capitolul VIII. Elemente metodologice de investigare a infracțiunilor din domeniul criminalității informatice 286
Secțiunea I. Cadrul general al reglementării penale naționale și internaționale 286
1. Considerații preliminare 286
2. Privirea asupra reglementărilor vizând infracțiunile informatice în sistemul juridic românesc 287
2.1. Infracțiuni prevăzute în Legea nr. 365/2002 privind comerțul electronic 288
2.2. Infracțiuni prevăzute în Codul penal 288
2.3. Alte reglementări privind criminalitatea informatică. 289
3. Privire asupra unor reglementări internaționale vizând criminalitatea din cyber-spațiu 290
3.1. Reglementări la nivelul Uniunii Europene. 290
3.2. Reglementări în legislația Statelor Unite ale Americii 291
Secțiunea a II-a. 1. Aspecte introductive 291
2. Moduri de acțiune în atacurile informatice 293
2.1. Atacul la distanță, ... 294
2.2. Atacul prin imitare (spooling), ... 294
2.3. Atacul bazat pe Telnet. 294
3. Considerații privind unele categorii de infracțiuni cibernetice 294
3.1. Răspândirea virușilor. 294
3.2 Pirateria software. 295
3.4. Atacuri asupra ATM, debit-card, PC passwords, codurilor PIN. 295
3.5. Furturi de carduri. 296
3.6. Înșelătoria și sabotajul prin computer. 296
3.7. Spionajul informatic. 296
3.8. Utilizarea neautorizată a unui computer. 297
4. Scurte considerații privind autorul infracțiunilor informatice 298
Secțiunea a III-a. Investigarea criminalistică propriu-zisă a infracțiunilor informatice 298
1. Principalele probleme de clarificat în investigarea infracțiunilor informatice 298

1.1. Identificarea obiectelor ce au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârşirea infracţiunii. 299
1.2. Identificarea informaţiilor obţinute ca rezultat al infracţiunii 299
1.3. Identificarea hardware-ului ca rezultat al delictului. 300
1.4. Identificarea autorului şi a circumstanţelor care au favorizat săvârşirea faptei. 300
2. Mijloace materiale de probă 300
2.1. Urma electronică. 300
2.2. Informaţia ca instrument al infracţiunii. 301
2.3. Hardware-ul ca probă 302
3. Efectuarea unor acte de urmărire penală 303
3.1. Percheziţia calculatoarelor. 303
3.1.1. Descrierea locului ce trebuie percheziţionat. ... 303
3.1.2. Descrierea obiectelor sau aparaturii care trebuie percheziţionate şi ridicate. 304
3.2. Constatarea infracţiunii flagrante 304
4. Particularităţi privind cercetarea la faţa locului a infracţiunilor informatice 305
4.1. Aspecte generale 305
4.2. Particularităţi privind înregistrări de date referitoare la activităţi cibernetice. 306
4.3. Situaţia fişierelor criptate. 306
4.4. Ridicarea computerelor de la faţa locului. 307
4.5. Ridicarea şi transportarea hardware-ului şi a documentelor în vederea cercetării sistemului în laborator. 307

Bibliografie selectivă 309

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

BCUIAS/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Criminalistica este o ştiinţă judiciară, cu caracter autonom şi unitar, care cuprinde metodele, mijloacele tehnice şi procedeele tactice, destinate descoperirii, investigării infracţiunilor, identificării persoanelor implicate în săvârşirea lor şi prevenirii faptelor antisociale.

Criminalistica oferă, în esenţă, instrumentele ştiinţifice destinate conturării elementelor constitutive ale infracţiunii, identificării făptuitorului şi a celorlalţi participanţi la săvârşirea faptei şi aplicării unei pedepse potrivit vinovăţiei lor.

Investigarea faptelor penale presupune descoperirea şi administrarea probelor necesare dovedirii existenţei sau inexistenţei elementelor constitutive ale infracţiunii, prin utilizarea unor metode sau procedee probatorii perfecţionate şi eficiente, cu contribuţia decisivă a ştiinţei.

În investigarea oricărei infracţiuni, organele judiciare trebuie să respecte, alături de prevederile legale, o serie de reguli metodologice, atât cu caracter general, cât şi particular, potrivit specificului fiecărei categorii de infracţiuni.

Lucrarea de faţă prezintă principalele elemente de metodologie criminalistică şi se adresează studenţilor facultăţilor de drept şi practicienilor, constituind un important suport teoretic pentru domeniul investigaţiilor penale.

UNIVERSUL JURIDIC

ujmagro
UNIVERSUL JURIDIC MAGAZIN
Ai tot DREPTUL să alegi!
www.ujmag.ro

ISBN 978-606-39-0219-2
9 786063 902192

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY